

A U D R I S N A R B U T A S

**KODĖL VIENUS MERUS
PERRENKAME, O
KITŲ NE: ESAMOJO
ATSTOVO PRANAŠUMO
GALIA IR RIBOS**

D A K T A R O D I S E R T A C I J A

K a u n a s
2 0 2 6

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

AUDRIS NARBUTAS

KODĖL VIENUS MERUS PERRENKAME, O
KITŲ NE: ESAMOJO ATSTOVO PRANAŠUMO
GALIA IR RIBOS

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, politikos mokslai (S 002)

Kaunas, 2026

Disertacija rengta 2020–2025 metais Kauno technologijos universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų akademiniame centre.

Doktorantūros teisė Kauno technologijos universitetui suteikta kartu su Vytauto Didžiojo universitetu, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija ir Klaipėdos universitetu.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Vaidas MORKEVIČIUS (Kauno technologijos universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai, S 002).

Redagavo: anglų kalbos redaktorius dr. Armandas Rumšas (leidykla „Technologija“), lietuvių kalbos redaktorė Rita Malikėnienė (leidykla „Technologija“).

Politikos mokslų mokslo krypties disertacijos gynimo taryba:

prof. dr. Mindaugas JURKYNAS (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai, S 002) – **pirmininkas**;

doc. dr. Jurga BUČAITĖ-VILKĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, sociologija, S 005);

prof. dr. Raimondas IBENSKAS (Bergeno universitetas, Norvegija, socialiniai mokslai, politikos mokslai, S 002);

doc. dr. Ainius LAŠAS (Kauno technologijos universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai, S 002);

prof. dr. Ainė RAMONAITĖ (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai, S 002).

Disertacija bus ginama viešame Politikos mokslų mokslo krypties disertacijos gynimo tarybos posėdyje 2026 m. spalio 1 d. 10 val. Kauno technologijos universiteto Rektorato salėje.

Adresas: K. Donelaičio g. 73-402, LT-44249 Kaunas, Lietuva.

Tel: +370 608 28 527; el. paštas doktorantura@ktu.lt.

Disertacija išsiųsta 2026 m. rugsėjo 1 d.

Su disertacija galima susipažinti interneto svetainėje <http://ktu.edu>, Kauno technologijos universiteto bibliotekoje (Gedimino g. 50, Kaunas), Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekoje (K. Donelaičio g. 52, Kaunas), Klaipėdos universiteto bibliotekoje (H. Manto g. 84, Klaipėda) ir Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos bibliotekoje (Šv. Ignato g. 6, Vilnius).

KAUNAS UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

AUDRIS NARBUTAS

WHY WE REELECT ONES MAYORS, WHILE
OTHERS FAIL. THE POWER AND
LIMITATIONS OF INCUMBENCY
ADVANTAGE

Doctoral dissertation
Social Sciences, Political Sciences (S 002)

2026, Kaunas

The dissertation has been prepared at the Academic Centre for Social Sciences, Arts and Humanities of the Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities of Kaunas University of Technology in 2020–2025.

The doctoral right has been granted to Kaunas University of Technology together with Vytautas Magnus University, General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania and Klaipėda University.

Research supervisor:

Prof. Dr. Vaidas MORKEVIČIUS (Kaunas University of Technology, Social Sciences, Political sciences, S 002).

Edited by: English language editor dr. Armandas Rumšas (Publishing House *Technologija*), Lithuanian language editor Rita Malikėnienė (Publishing House *Technologija*).

Dissertation Defence Board of Political Sciences Science Field:

Prof. Dr. Mindaugas JURKYNAS (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Political Sciences, S 002) – **chairperson**;

Assoc. Prof. Dr. Jurga BUČAITĖ-VILKĖ (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Sociology, S 005);

Prof. Dr. Raimondas IBENSKAS (Bergen university, Norway, Social Sciences, Political Sciences, S 002);

Assoc. Prof. Dr. Ainius LAŠAS (Kaunas University of Technology, Social Sciences, Political sciences, S 002);

Prof. Dr. Ainė RAMONAITĖ (Vilnius University, Social Sciences, Political Sciences, S 002).

The dissertation defence will be held on 1 October 2026, at 10 a. m. at the Rectorate Hall of Kaunas University of Technology in the meeting of the Dissertation Defence Board of the Political Sciences Science Field.

Address: K. Donelaičio 73-402, LT-44249 Kaunas, Lithuania.

Phone: +370 608 28 527; e-mail doktorantura@ktu.lt.

The dissertation was sent out on 1 September 2026.

The dissertation is available on the website <http://ktu.edu>, at the library of Kaunas University of Technology (Gedimino 50, Kaunas), at the library of Vytautas Magnus University (K. Donelaičio 52, Kaunas), at the library of General Jonas Žemaitis military academy of Lithuania (Šv. Ignoto 6, Vilnius) and at the library of Klaipėda University (Herkaus Manto 84, Klaipėda).

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	6
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	7
SANTRUMPŲ IR TERMINŲ SĄRAŠAS	9
IVADAS	11
1. ESAMOJO ATSTOVO PRANAŠUMO IR ESAMOJO ATSTOVO TRŪKUMO TEORINĖS PRIEIGOS	20
2. SAVIVALDOS VIETA POLITINĖJE SISTEMOJE	28
2.1. Esminės politinės sistemos charakteristikos	29
2.2. Mero institucijos raida Lietuvoje	33
3. ESAMOJO ATSTOVO PRANAŠUMO TIESIOGINIUOSE MERŲ RINKIMUOSE TYRIMO METODOLOGIJA	36
3.1. Kodėl pasirinktas regresijos pertrūkio dizaino (RPD) metodas	36
3.2. Kodėl pasirinkta KLA	38
3.3. Kodėl pasirinkta neraiškiųjų, netolydžiųjų aibių KLA	40
3.4. Tyrimo atvejai, kintamųjų atranka ir kategorizavimas	42
4. 2015–2023 M. TIESIOGINIŲ MERŲ RINKIMŲ ANALIZĖ	67
4.1. 2015–2023 m. rinkimų rezultatų aptarimas	68
4.2. Kokią esamojo atstovo pranašumo galią atskleidė RPD	101
4.3. Ką atskleidė KLA apie 2015, 2019, 2023 m. tiesioginius merų rinkimus	102
4.3.1 2015 m. savivaldos rinkimų rezultatų kokybinė lyginamoji analizė	103
4.3.2. 2019 m. savivaldos rinkimų rezultatų kokybinė lyginamoji analizė	113
4.3.3. 2023 m. savivaldos rinkimų kokybinė lyginamoji analizė	123
4.3.4. 2015, 2019, 2023 metų rinkimų rezultatus lėmusių priežasčių lyginamoji analizė	131
IŠVADOS	136
ABSTRACT	141
LITERATŪROS SĄRAŠAS	150
GYVENIMO, MOKSLINĖS IR KŪRYBINĖS VEIKLOS APRAŠYMAS (CV)	167
MOKSLO STRAIPSNIŲ IR MOKSLO KONFERENCIJŲ SĄRAŠAS	168
PADĖKA	171

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Perėjimo nuo mero kaip tarybos vadovo modelio prie stipraus mero modelio įtaka politinei sistemai.....	34
2 lentelė Porų skaičius pagal grupes.....	38
3 lentelė. 2019 m. tiesioginių merų rinkimų rezultatai Kaišiadorių rajono savivaldybės rinkimų apylinkėse.....	42
4 lentelė. 2015, 2019, 2023 m. pirmajame tiesioginių merų rinkimų ture perrinkti merai.....	72
5 lentelė. 2015, 2019, 2023 m. antrajame tiesioginių merų rinkimų ture išrinkti merai.....	75
6 lentelė. 2015, 2019, 2023 m. antrajame rinkimų ture neperrinkti merai.....	79
7 lentelė. 2015, 2019, 2023 m. į antrąjį rinkimų turą nepatekusių merų sąrašas.....	81
8 lentelė. Savivaldybių sąrašai pagal 2014-2024 m. laikotarpį jas valdžiusių politinių organizacijų skaičių.....	94
9 lentelė. Kintamųjų reikšmės 2015 m. savivaldos rinkimų metu.....	106
10 lentelė. Perrinkimą lėmusių priežasčių kombinacijos 2015 m. tiesioginiuose merų rinkimuose konkrečiais atvejais.....	109
11 lentelė. Neperrinkimą lėmusių priežasčių kombinacijos 2015 m. tiesioginiuose merų rinkimuose konkrečiais atvejais.....	112
12 lentelė. 2019 m. rinkimų analizės priklausomų ir nepriklausomų kintamųjų įverčiai.....	116
13 lentelė. Perrinkimą lėmusių priežasčių kombinacijos 2019 m. tiesioginiuose merų rinkimuose konkrečiais atvejais.....	119
14 lentelė. Neperrinkimą lėmusių priežasčių kombinacijos 2019 m. tiesioginiuose merų rinkimuose konkrečiais atvejais.....	122
15 lentelė. 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimų nepriklausomų kintamųjų ir priklausomo kintamojo įverčiai.....	126
16 lentelė. Perrinkimą lėmusių priežasčių kombinacijos 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose konkrečiais atvejais.....	129

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Rinkėjų aktyvumas rinkimų dieną trijuose savivaldos, Seimo ir Prezidento rinkimuose.....	15
2 pav. JAV Senato narių perrinkimo rodikliai 1964 - 2022 m.....	21
3 pav. JAV Atstovų rūmų narių perrinkimo rodikliai 1964 - 2022 m.....	22
4 pav. Davido Eastono politinės sistemos modelis.....	30
5 pav. Gabrieliaus Almondo politinės sistemos samprata.....	31
6 pav. Kintamojo Valdlaikotarpis kategorijų pasiskirstymas.....	47
7 pav. Savivaldybių pasiskirstymas grupėse pagal GKI pokytį.....	53
8 pav. Savivaldybių pasiskirstymas pagal skirtingus tipus.....	55
9 pav. Efektyvių partijų skaičiaus formulė.....	56
10 pav. Savivaldybių pasiskirstymas pagal konkurenciją vienmandatėje apygardoje.....	57
11 pav. Merų pasiskirstymas grupėse pagal reputaciją.....	60
12 pav. Merų pasiskirstymas grupėse pagal telkiančios jėgos galią.....	63
13 pav. Loginė teorinė konceptų grandinė ir tyrimo metodų sąveikos schema.....	64
14 pav. Esamojo atstovo ir jo varžovo kampanijos biudžeto santykio ryšys su rinkimų rezultatu.....	66
15 pav. 2015 m., 2019 m., 2023 m. tiesioginių merų rinkimų rezultatai, I dalis.....	69
16 pav. 2015 m., 2019 m., 2023 m. tiesioginių merų rinkimų rezultatai, II dalis.....	72
17 pav. Politinių grupių rezultatai 2015–2023 m. laikotarpiu.....	84
18 pav. Perrinktų/ neperrinktų merų santykis 2015-2019.....	86
19 pav. LR(LS) merų rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose.....	86
20 pav. LSDP merų rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose.....	87
21 pav. LVŽS merų rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose.....	88
22 pav. TS-LKD merų rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose.....	89
23 pav. Mišrios merų grupės rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose.....	90
24 pav. Komitetams priklausiusių merų rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose.....	91
25 pav. Kandidato užimtos pareigos prieš išrenkant į mero postą.....	92
26 pav. Savivaldybių suskirstymas grupėmis pagal 2015-2023 m. laikotarpiu jas valdžiusių merų skaičių.....	94
27 pav. Savivaldybių pasiskirstymas pagal merų perrinkimų skaičių.....	97
28 pav. Savivaldybių pasiskirstymas pagal jas valdžiusių politinių organizacijų skaičių.....	97

29 pav. Savivaldybių pasiskirstymas pagal jas valdžiusių merų ir politinių organizacijų skaičių.....	98
30 pav. RPD analizės grafikas.....	102
31 pav. RPD analizės statistinis reikšmingumas.....	103
32 pav. Sudėtingo sprendinio 2015 m. merų perrinkimo priežasčių analizė.....	108
33 pav. Tarpinio sprendinio 2015 m. merų perrinkimo priežasčių analizė.....	108
34 pav. 2015 m. vykusių merų perrinkimo būtiniosios sąlygos.....	111
35 pav. 2015 m. rinkimų nesėkmių tarpinis sprendinys.....	112
36 pav. Rinkimams pralaimėti būtinų priežasčių analizė.....	114
37 pav. 2019 m. tiesioginiuose merų rinkimuose merų perrinkimą lėmusių priežasčių sprendinys.....	118
38 pav. Pergalei būtinios sąlygos.....	121
39 pav. Merų nesėkmę rinkimuose lėmusių priežasčių tarpinis sprendinys.....	121
40 pav. Būtiniosios merų neperrinkimo sąlygos.....	124
41 pav. 2023 m. teigiamų rinkimų rezultatų tarpinis sprendinys.....	128
42 pav. Būtiniosios merų perrinkimo priežastys 2023 m. rinkimuose.....	131
43 pav. 2023 m. rinkimuose pralaimėjimą lėmusių priežasčių pilnas sprendinys.....	131
44 pav. Merų pralaimėjimo 2023 m. rinkimuose būtinųjų priežasčių analizė.....	132
45 pav. Trijų rinkimų ciklų teigiamų baigčių sprendinių palyginimas.....	133
46 pav. Stipriausių trijų rinkimų ciklų sėkmės formulių palyginimas.....	133
47 pav. Merų perrinkimą lėmusių būtinųjų priežasčių lyginamoji analizė.....	134
48 pav. Merų pralaimėjimą lėmusių priežasčių dangos ir nuoseklumo rodikliai.....	135
49 pav. Stipriausių pralaimėjimą lėmusių formulių palyginimas.....	135
50 pav. Merų pralaimėjimo priežastis lėmusių būtinųjų sąlygų analizė.....	136

SANTRUMPŲ IR TERMINŲ SĄRAŠAS

Santrumpos

GKI – gyvenimo kokybės indeksas.

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos.

KLA – kokybinė lyginamoji analizė.

LVAT – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas.

LRS – Lietuvos Respublikos Seimas.

M. sav. – miesto savivaldybė.

R. sav. – rajono savivaldybė.

RPD – regresijos pertrūkio dizainas.

VRK – Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija.

Terminai:

Esamojo atstovo pranašumas – situacija, kai pareigas užimantis kandidatas rinkimuose turi pranašumą prieš konkurentus, nes užima pareigas, į kurias vyksta rinkimai.

Esamojo atstovo trūkumas – situacija, kai pareigas užimančio kandidato konkurentai rinkimuose turi pranašumą prieš kandidatą, nes šis užima pareigas, į kurias vyksta rinkimai.

Meras – savivaldybės vykdomoji institucija (savivaldybės vadovas), turinti savivaldybės valdžios ir viešojo administravimo įgaliojimus, atsakinga už įstatymų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų ir savivaldybės tarybos sprendimų tiesioginį įgyvendinimą (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 3 str.).

Retrospektyvusis balsavimas – rinkėjo apsisprendimas ir valios pareiškimas rinkimuose remiantis valdančiosios partijos politinės veiklos ir rezultatų įvertinimu (Politikos mokslų enciklopedinis žodynas, 2007, p. 119).

Rinkėjų elgsena – rinkėjų elgesys per rinkimus, jų pasirinkimas dalyvauti rinkimuose / referendume ar ne, kandidatų partijos, referendumo nuostatos pasirinkimo motyvai ir priežastys (Politikos mokslų enciklopedinis žodynas, 2007, p. 120).

Rinkimų sistema – principai, taisyklės ir metodai, kuriais remiantis išreiškiamas rinkėjų pasirinkimas ir besivaržančioms politinėms partijoms ar kandidatams paskirstomos vietos (mandatai) renkamose valdžios institucijose (Politikos mokslų enciklopedinis žodynas, 2007, p. 121).

Perrinkimas – situacija, kai pareigas užėmęs kandidatas iš naujo išrenkamas į tą patį politinį postą.

Politinė organizacija – pagal Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymą įsteigtas viešasis juridinis asmuo – politinė partija arba politinis komitetas, kurių tikslas – tenkinti savo narių politinius interesus, padėti reikšti jų politinę valią ir siekti dalyvauti įgyvendinant valstybės ir (arba) Europos Sąjungos valdžią, savivaldos teisę (Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymas, 2 str.).

Politinė partija – pagal Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymą įsteigtas pavadinimą turintis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti savo narių politinius interesus, padėti reikšti jų politinę valią, siekti dalyvauti įgyvendinant valstybės ir Europos Sąjungos valdžią, savivaldos teisę, dalyvaujant Seimo, Respublikos Prezidento rinkimuose, rinkimuose į Europos Parlamentą, savivaldybių tarybų ir savivaldybių merų rinkimuose (Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymas, 2 str.).

Politisinis komitetas – pagal Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymą įsteigtas pavadinimą turintis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti savo narių politinius interesus, padėti reikšti jų politinę valią, siekti dalyvauti įgyvendinant Europos Sąjungos valdžią ir (arba) savivaldos teisę dalyvaujant rinkimuose į Europos Parlamentą, savivaldybių tarybų ir (arba) merų rinkimuose. Politinis komitetas yra steigiamas dalyvauti tik rinkimuose į Europos Parlamentą arba tik konkrečios savivaldybės tarybos ir (arba) savivaldybės mero rinkimuose (Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymas, 2 str.).

Savivaldybė – Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo nustatytas valstybės teritorijos administracinis vienetas, kurio bendruomenė turi Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per to valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso nustatyta tvarka išrinktus savivaldybės tarybą ir savivaldybės merą. Savivaldybė yra viešasis juridinis asmuo (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 3 str.).

Vietos savivalda – savivaldybės bendruomenės savitvarka ir savaveiksmiškumas pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 3 str.).

Nuoseklumas – kokybinės lyginamosios analizės rodiklis, kuris matuoja laipsnį, kiek sprendinio dalys ar visas sprendinys yra tiriamo rezultato poaibiai (Ragin, 2017, p. 60) .

Danga – kokybinės lyginamosios analizės rodiklis, kuris matuoja, kiek daug tiriamo reiškinių yra padengta (arba paaiškinta) kiekviena sprendinio dalimi arba visu sprendiniu (Ragin, 2017, p. 60).

IVADAS

Tema. Šioje disertacijoje, taikant kokybinės lyginamosios analizės (KLA) ir regresijos pertrūkio dizaino metodus, tyrinėjama viena didžiausių pastarojo meto Lietuvos politinės sistemos inovacijų – tiesioginiai merų rinkimai. Disertacijoje nagrinėjami 2015, 2019 ir 2023 m. vykę tiesioginiai merų rinkimai. Taikant KLA dėmesys skiriamas tiems atvejams, kai merai siekė būti perrinkti, tai vyko absoliučioje daugumoje šalies savivaldybių, o KLA bandoma lyginti rinkimus, kai nebuvo kandidato, turinčio esamojo atstovo pranašumą, su rinkimais, kai toks kandidatas jau buvo. Šių dviejų metodų tarpusavio derinimas ir atskleidžia esamojo atstovo pranašumo galią (RPD) ir ribą (KLA).

Disertacijos temos praktinis aktualumas. Įvairių socialinių mokslų kryptių tyrėjai linkę teigti, kad savivalda yra arčiausiai žmogaus esanti valdžia. Tokios nuomonės laikosi Lietuvos teisininkai prof. dr. Andrejus Novikovas, tyrinjęs savivaldybių savarankiško veikimo galimybes (Novikovas, 2008, p. 56), bei Virginija Kondratienė, analizavusi vietos savivaldos sistemų teisinio reguliavimo mechanizmus (Kondraitienė, 2008, p. 61–62). Šiam teiginiui pritaria ir JAV politologės Jennifer Fitzgerald ir Jennifer Wolak, analizavusios, kokios priežastys lemia gyventojų pasitikėjimą savivalda Vakarų Europoje (Fitzgerald & Wolak, 2014, p. 136).

Būdama arčiausiai žmogaus valdžios institucija savivalda tampa reikšminga visai šalies politinei sistemai. Dar daugiau, būtent savivaldos lygmeniu įgyvendintas reformas galima įvardyti kaip vienus iš didžiausių įtaką Lietuvos politinei sistemai turėjusių sprendimų, po 2004 m. įvykusio Lietuvos įstojimo į NATO ir ES. Pirmasis žingsnis buvo žengtas 2014 m. birželį, kai Seimas po dešimtmetį trukusių diskusijų apie galimybę rinkti merus tiesiogiai, priėmė sprendimą dėl tiesioginių merų rinkimų įteisinimo (BNS, 2014). Šis sprendimas leido jau 2015 m. kovo 1 d. rinkti merus tiesiogiai. Šitai savivaldybių rinkimų sistema iš proporcinės tapo mišriąja, tačiau savivaldos reformos nesustojo. Jau 2021 m. balandžio 19 d. iškilo reali grėsmė tiesioginiams merų rinkimams, kai Konstitucinis Teismas pranešė, kad savivaldybių merų rinkimų ir įgaliojimų teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijai (LRKT, 2021). Siekdamas nesukelti didelės politinės krizės ir nekvestionuoti tiesiogiai išrinktų merų legitimumo, Konstitucinis Teismas atidėjo savo sprendimo skelbimą ir oficialų įsigaliojimą iki 2023 m. gegužės 3 d. Taip buvo suteiktos galimybės pakeisti Lietuvos Respublikos Konstituciją ir įvesti tiesioginius merų rinkimus, taip pat nustatyti mero institucijos vietą bendroje savivaldos struktūroje. Praėjus kiek daugiau nei vieneriems metams po Konstitucinio Teismo sprendimo, visi 135 parlamentarai, dalyvavę Seimo posėdyje, vienbalsiai balsavo už Konstitucijos 119 straipsnį (BNS, 2022) ir išdėstė jį taip: „Savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams. Ji įgyvendinama per savivaldybių tarybas ir savivaldybių merus. Savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinius administracinio vieneto gyventojus, savivaldybių merais – Lietuvos Respublikos piliečius pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu. Savivaldos institucijų

organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas“ (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 119 str.).

Didžiulis Seimo dėmesys tiesioginiams merų rinkimams ir išskirtinai vieningas balsavimas keičiant Konstituciją liudija, kokia didelė yra tiesioginių merų rinkimų svarba politinei sistemai ir, žinoma, rinkėjams. Tačiau yra ir kitas praktinis tiesioginių merų rinkimų tyrinėjimo motyvas. Nuo pat tiesioginių merų rinkimų įteisinimo pradžios absoliuti dauguma pareigas ėjusių merų siekė būti perrinkti į mero postą. Ši tendencija buvo pastebima 2015, 2019 ir per 2023 m. vykusius merų rinkimus. Pirmuosiuose tiesioginiuose merų rinkimuose perrinkimo siekė 53 merai, antruosiuose merų rinkimuose – 52, o trečiuosiuose – 49 merai. Atsižvelgiant į faktą, kad Lietuvoje turime 60 savivaldybių, galima drąsiai teigti, jog dauguma merų yra linkę siekti perrinkimo, tačiau anaip tol ne visiems pavyksta tai padaryti. Štai 2015 m. rinkėjai neperrinko 18 merų, 2019 m. savo tikslo nepasiekė 14 merų, o 2023 m. sėkmė nusigrėžė nuo 11 perrinkimo siekusių merų. Taip pat svarbu suprasti, kokią įtaką užimamos mero pareigos daro perrinkimo siekiančiam kandidatui. Disertacijos autoriaus nuomone, tiek laimėjusiems, tiek pralaimėjusiems merams būtų įdomu ir aktualu sužinoti, kokios priežastys lėmė jų sėkmes ir nesėkmes. Tam tikra prasme netgi galima teigti, kad ši disertacija turi savo makiaveliškąją pusę ir gali pasitarnauti perrinkimo sieksiantiems merams bei padidinti jų šansus būsimuose rinkimuose, o tiesioginių merų rinkimų įtvirtinimas šalies Konstitucijoje leidžia teigti, kad tokių rinkimų bus dar ne vieni. Kita vertus, tų pačių priežasčių identifikavimas leidžia teigti, kad esamojo atstovo pranašumas anaip tol nėra visagalis, todėl disertacija bus aktuali ir tiems politikams, kurie mes iššūkį pareigas einantiems merams.

Tyrimo temos mokslinis aktualumas. Be praktinės naudos politikams ir rinkėjams, šis tyrimas turi ir keleriopą mokslinę naudą.

Pradžioje verta paminėti, kad disertacijoje apžvelgiama mero institucijos tipo kaita. Seimas, galutinai įteisindamas tiesioginius merų rinkimus, padarė dar vieną svarbų žingsnį. Jis iš esmės pakeitė mero institucijos modelį, galias ir tai, prie kokių valstybių grupės priskirtina Lietuva. Šioje vietoje verta prisiminti merų tipologiją, kurią savo klasikiniam veikale „Leadership at the apex: politicians and administrators in Western local governments“ pateikė Poulas Erikas Mouritzenas ir Jamesas H. Svara (Mouritzen & Svara, 2002). Autoriai išskiria keturis idealiuosius merų tipus: 1) stipraus mero tipas; 2) komiteto vadovo tipas; 3) kolektyvinis tipas; 4) tarybos vadovo tipas. Remiantis jų pateikiama tipologija, disertacijoje nagrinėjamu laikotarpiu Lietuva turėjo du skirtingus merų rinkimų modelius. Per 2015 m. ir 2019 m. tiesioginius merų rinkimus Lietuvoje veikė mero kaip tarybos vadovo modelis. Pagal šį modelį meras pirmininkauja tarybai, o ši paskiria administracijos vadovą. Pavyzdžiui, panašus modelis yra Latvijoje. Pakeitus Konstituciją, 2023 m. merų rinkimuose išrinkti merai tapo svarbiausia savivaldybės vykdomąja valdžia. Šis bruožas jau atitinka stipraus mero modelį, kai meras yra centrinė vykdomosios valdžios figūra. Tokiais pavyzdžiais galima laikyti Prancūziją, Ispaniją, Portugaliją ir Vokietiją. Tai reiškia, kad ne tiek mero išrinkimo būdas, kiek politinės ir administracinės lyderystės santykis tarp mero ir tarybos lemia mero institucijos tipą. Tikslinga glaustai palyginti lietuvišką mero institucijos variantą su kitais Mouritzeno

ir Svaros pateikiamais idealiaisiais tipais. Bendro kolektyvinio vykdomojo organo nebuvimas Lietuvos modelį atskiria nuo kolektyvinio tipo. Tokio tipo mero modelius galime rasti Belgijoje ir Nyderlanduose (Magre & Bertrana 2007). Galiausiai meras savo vykdomąja galia nesidalija su savivaldybės tarybos įsteigtais komitetais, todėl negalime šio tipo priskirti komiteto vadovo tipui. Šio tipo merus mes aptiksime Danijoje, Švedijoje, Didžiojoje Britanijoje. Detalesnė mero institucijos raida apžvelgiama antrame disertacijos skyriuje.

Nors disertacijoje ir nagrinėjama mero institucijos raida, tačiau pagrindinės jos akcentas – būtent rinkiminės elgsenos tiesioginiuose merų rinkimuose tyrimas. Todėl tikslinga pažvelgti į tokių tyrimų ištakas, o tik vėliau įvardyti savo vietą bendrame tyrimų lauke. Rinkiminės elgsenos tyrimų pradžia siejama su dviem Jungtinėse Amerikos Valstijose iškilusiomis gerai žinomomis Mičigano ir Kolumbijos mokyklomis. Tuo laikotarpiu vyko reikšmingas tyrimo metodologijos virsmas, kai buvo pereita iš kokybinių tyrimų į reprezentatyvias gyventojų apklausas. Vykstant šiam virsmui išaugo ir rinkiminės elgsenos tyrimų svarba.

Retrospektyvinis balsavimo teorijos pradžia galima laikyti vadinamosios Mičigano mokyklos atstovų Anguso Campbello, Philipo E. Converse'ės, Warren E. Millerio ir Donaldo Stokeso knyga „The American Voter“ (Campbell, Converse, Miller & Stokes, 1960). Šiame klasika tapusiame veikale autoriai aprašė, kad rinkėjai, priimdami sprendimus, remiasi praeities valdžios veikla, o tokie veiksniai, kaip ekonominiai rezultatai ar valdžios efektyvumas, daro reikšmingą poveikį rinkimų rezultatams. Vėliau „The American Voter“ autorių išvadas patvirtino Morrisas P. Fiorina (Fiorina, 1981) ir daugelis kitų mokslininkų, tyrinėjusių retrospektyvinio balsavimo temą. Todėl nenuostabu, kad šiandien retrospektyvinis balsavimas yra viena svarbiausių rinkiminę elgseną aiškinančių teorijų. Šios disertacijos kontekste ji svarbi tuo, kad neabejotinai tiesiogiai sietina su esamojo atstovo pranašumo ir su jo trūkumo reiškiniais. Retrospektyvinis balsavimas savaime nesako, kad pareigas užimantis politikas būtinai turės pranašumą, bet jis teigia, kad rinkėjai vertins politiką pirmiausia pagal tai, kaip sekėsi dirbti.

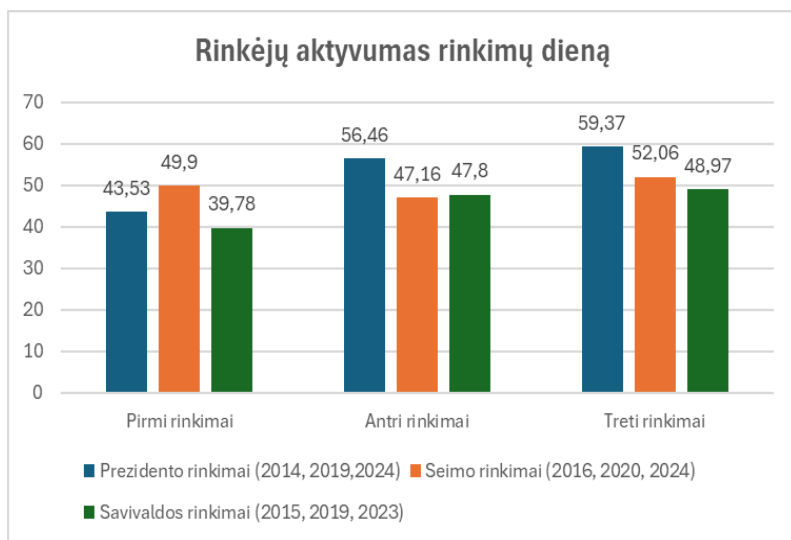
Mičigano mokyklai priskirtinas ir dar vienas garsus rinkiminę elgseną aiškinantis veiksnys – partinė tapatybė. Žmogaus tapatinimasis su konkrečia partija gali būti pagrindine jo elgseną paaiškinančia priežastimi. Šis fenomenas ypač būdingas JAV, tačiau aptinkamas ir kitose valstybėse. Partinės tapatybės šaknys – tėvų ir artimiausios aplinkos politinėse pažiūros. Remiantis šia teorija, jeigu asmens X tėvai nuosekliai balsuoja už, pavyzdžiui, TS-LKD kandidatus, išauga tikimybė, kad ir asmuo XX remia TS-LKD.

Kitą garsią rinkiminio elgesio teoriją iškėlė Kolumbijos mokyklos autoritetas Paulas Lazarsfeldas (Lazarsfeld et al., 1948). Nors pradžioje P. Lazarsfeldas manė, kad rinkimų kampanijos turi didelę įtaką rinkimų rezultatams, tačiau paaiškėjo, kad visuomenėje esama mechanizmų, kurie ir be rinkimų kampanijos lemia, už ką balsuos rinkėjai. Lazarsfeldas ir jo kolegos atrado, kad, žinant žmogaus religiją, socioekonominį statusą ir gyvenamąją vietą, galima gana tiksliai nuspėti, ar jis balsuos už Demokratų, ar už Respublikonų kandidatą. Vėliau šią teoriją papildė ir išvystė politikos sociologai Seymouras Martinas Lipsetas ir Steinas Rokkanas (1967), sukurdami socialinių skirčių teoriją.

Ne mažiau svarbia ir įtakinga rinkiminę elgseną aiškinančia teorija tapo Antony'io Downso suformuota racionalaus pasirinkimo teorija. Jos pamatiniai principai 1957 m. buvo išdėstyti knygoje „Ekonominė demokratijos teorija“ (1957). Ji grindžiama prielaida, kad rinkėjas yra racionalus ir todėl rinksis tas politines partijas, kurios vėliau atstovaus jo pažiūroms. Šiai teorijai savo esme yra labai gimininga ir vadinamoji viešojo pasirinkimo teorija (angl. *public choice theory*). Teorijos esmė ta, kad ekonominius dėsnius ji pritaiko politinei elgsenai, įskaitant ir rinkiminę elgseną, aiškinti. Ši teorija sietina su tokiais autoriais kaip Gordonas Tullockas, Williamas Niskanenas, Jamesas Buchananas, Mancuras Olsonas, o neretu atveju ir tuo pačiu Antony'is Downsas. Vienas svarbiausių viešojo pasirinkimo teorija grįstų tyrimų yra Williamo Nordhauso „The Political Business Cycle“ (Nordhaus, 1975), kuris parodė, kad prieš rinkimus siekdami perrinkimo esamojo atstovo pranašumą turintys politikai didina biudžeto išlaidas.

Kadangi ši disertacija orientuota į savivaldos lygmens rinkimus, teisinga paminėti pirmos eilės ir antros eilės rinkimų teoriją. Ji teigia, kad egzistuoja dviejų lygmenų rinkimai, kurie gali tarpusavyje sąveikauti ir paaiškinti rinkimų rezultatus. Pavyzdžiui, Seimo rinkimai laikytini pirmos svarbos, o savivaldos – antros. Remiantis šia teorija įtaką savivaldos rinkimų rezultatams gali daryti Seimo rinkimai, pavyzdžiui, balsuojama prieš tas politines jėgas, kurios yra valdančiojoje koalicijoje nacionaliniu lygmeniu. Taip pat priklausomai nuo rinkimų tipo gali skirtis ir rinkėjų aktyvumas juose. Šios teorijos pradžia laikytinas Karlheino Reifo ir Hermanno Schmitt'o tyrimas „Nine Second-Order National Elections – A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results“ (Reif & Schmitt, 1980), kuriame autoriai nagrinėjo Europos Sąjungos rinkimus ir pastebėjo keletą dėsnių. Pirmas, kad Europos Sąjungos rinkimai yra ne tiek rinkimai apie Europos ateitį, kiek nacionalinių rinkimų tąsa, turinti savitų bruožų. Šie bruožai yra mažesnis rinkėjų aktyvumas. Kadangi antros eilės rinkimuose sprendžiama mažiau, rinkėjai yra pasirengę juose dalyvauti mažiau. Antra, valdančiųjų nuostoliai. Rinkėjai yra linkę labiau bausti valdančiąsias politines jėgas. Trečia, mažųjų partijų sėkmė. Mažesnė tikimybė iššvaistyti balsus, todėl dažniau drįstama balsuoti už nišines politines jėgas. Vis dėlto vėlesniuose tyrimuose pirminių ir antrinių rinkimų teorija pradėta plačiai taikyti savivaldos rinkimų analizei. Vienas ryškesnių šios teorijos taikymo atvejų yra Sofie Marien, Ruth Dassoneville ir Marco Hooge'ės Belgijos vietos savivaldos tyrimas, parodęs, kaip savivaldos lygmens rinkimus veikia nacionalinio lygio rinkimai. Nors dauguma rinkėjų sakė, kad jų pasirinkimus lemia vietos lygmeniu kylančios problemos ir politikų bandymas jas spręsti, vis dėlto net trys ketvirtadaliai rinkėjų vietos lygmens rinkimuose balsavo už tas pačias partijas, kurias rėmė federalinio lygmens rinkimuose (Marien, Dassoneville & Hooge, 2015). Antriniais rinkimais savivaldos rinkimai traktuojami ir JAV (Berry, 2024). Kita vertus, pastaruoju metu daugėja tyrimų, kuriuose kvestionuojama idėja, kad savivaldos rinkimus galima automatiškai laikyti antriniais. Argumentų randama tiek analizuojant Šiaurės šalį (Gendźwiłł & Kjaer, 2023), tiek ir žvelgiant į, pavyzdžiui, Rumuniją (Ivănescu & Filimon, 2025). Net ir Lietuvoje galima rasti argumentų, kurie leistų suabejoti, ar tradicinis požiūris į savivaldos rinkimus kaip antrinius rinkimus yra visiškai teisingas. 1 pav. pateikiamas rinkėjų aktyvumas rinkimų dieną trijuose panašiu laikotarpiu

vykusiuose savivaldos, Seimo ir Prezidento rinkimuose. Lyginant pirmuosius rinkimus matyti, kad aktyvumas savivaldos rinkimuose balsavimo dieną nusileido tiek aktyvumui Seimo rinkimuose, tiek nacionaliniuose, o antrųjų rinkimų metu savivaldos rinkimų aktyvumas kiek pralenkė Seimo rinkimus. Visgi per trečiuosius rinkimus aktyvumas savivaldos rinkimuose nusileido Seimo rinkimams. Taip pat negalima atmesti, kad 2019 m. nežymiai didesnis rinkėjų aktyvumas galėjo būti iš dalies paveiktas ir kiek vėliau vykusių Prezidento rinkimų. Tarpas tarp savivaldos rinkimų ir Prezidento rinkimų buvo vos du mėnesiai, analitikų teigimu, savivaldos rinkimus priartinant prie nacionalinių rinkimų, o dar geriau rengiant tuo pačiu metu galima gerokai padidinti rinkėjų aktyvumą (Berry, 2024).

1 pav. Rinkėjų aktyvumas rinkimų dieną trijuose savivaldos, Seimo ir Prezidento rinkimuose (sudaryta autoriaus remiantis šaltinio www.vrk.lt duomenimis)

Dar viena reikšminga teorija, aiškinanti rinkimų rezultatus, yra strateginio patekimo teorija, kuri analizuoja priežastis, lemiančias politiko apsisprendimą kandidatuoti, politinių partijų tarpusavio veiksmų derinimą. Remiantis šia teorija, kandidatų skaičių, o kartu ir bendrą rinkimų rezultatą lemia griežti racionalūs sprendimai. Klasikiniu šios teorijos pavyzdžiu laikoma 1997 m. išleista Gary'io W. Coxo knyga „Making Votes Count: Strategic Coordination in the World's Electoral Systems“ (Cox, 1997). Taip pat svarbūs tyrimai, kuriais nagrinėta politikų motyvacija kandidatuoti, pvz., Josepho A. Schlessingerio (Schlessinger, 1966) ir Gordono S. Blacko (Black, 1972) darbai. Toliau disertacijoje ši teorija ir jos logika buvo reikšminga į kokybinę analizę įtraukiant nepriklausomąjį kintamąjį *MazaKonkurencija*.

Visi minėti tyrimai ir autoriai laikytini rinkiminės elgsenos tyrimų klasikais. Visgi ne mažiau svarbu aptarti, kas jau padaryta Lietuvoje. Pirma, nors Lietuvoje mes

tiesiogiai renkame šalies Prezidentą, Seimo narius ir merus, tačiau esamojo atstovo pranašumas (angl. *incumbency advantage*), situacija, kai pareigas užimantis politikas turi pranašumą prieš savo konkurentą dėl to, kad užima pareigas, į kurias vyksta rinkimai, lieka labai menkai nagrinėtu reiškiniu. Šiek tiek šią temą nagrinėjo Mažvydas Jastramskis savo knygoje „Mums reikia vado? Prezidento institucija nuo Landsbergio iki Nausėdos“, aprašydamas Prezidentės Dalios Grybauskaitės perrinkimą 2014 m. (Jastramskis, 2021, p. 213–219). Esamojo atstovo pranašumo svarba buvo pabrėžiama ir aptariant 2024 m. sėkmingą Prezidento Gitano Nausėdos rinkimų kampaniją (Tkáčová, 2024), tačiau tai gana retos išimty.

Arčiausiai tyrimo temos priartėjo Simona Kukovič ir Aistė Lazauskienė savo straipsnyje „Pre-mayoral Career and Incumbency of Local Leaders in Post-Communist Countries: Evidence from Lithuania and Slovenia“ (Kukovic & Lazauskiene, 2018). Šiuo tyrimu pirmiausia siekta nustatyti, su kokia politine patirtimi kandidatai į merus laimi rinkimus. Tyrimas atskleidė, kad net 75 proc. išrinktų merų sukaupė darbo patirtį eidami savivaldybės tarybos nario pareigas. Taip pat kad vidutinis laikotarpis, kiek išrinktas meras dirbo tarybos nariu, Lietuvoje tyrimo laikotarpiu siekė 5,4 metų (Kukovic & Lazauskiene, 2018, p. 19). Šie atradimai padeda mums šiek tiek geriau suprasti tiesioginių mero rinkimų problematiką, bet, deja, atliekant tyrimą Lietuvoje buvo įvykę tik vieneri merų rinkimai. Todėl ši studija mažai ką pasako apie priežastis, lemiančias, kodėl vieniems merams rinkimuose sekasi, o kitiems ne, siekiant perrinkimo Lietuvoje. Tyrimas natūraliai neapima 2019 m. ir 2023 m. rinkimų specifikos, kuri gali esmingai skirtis nuo 2015 m. rinkimų, todėl yra verta atskiros analizės. Todėl galima teigti, kad esamojo atstovo pranašumas Lietuvoje lieka neištyrinėtas, o tai reiškia, jog erdvės disertacijos tyrimui yra užtekstinai.

Visai kita situacija yra Vakaruose, kuriuose jau ne vieną dešimtmetį esamojo atstovo pranašumo fenomenui tyrėjai skiria nemenką dėmesį. Jų tyrimai pristatomi pirmame disertacijos skyriuje. Viena iš mano ambicijų – pritaikyti užsienyje gana plačiai išnagrinėtą esamojo atstovo pranašumo teoriją Lietuvos politinio gyvenimo realybei. Be to, tyrime dėmesys skiriamas ir jau vertinant tarptautiniu lygmeniu gerokai menkliau nagrinėtai esamojo atstovo trūkumo teorijai. Lyginant su esamojo atstovo pranašumu, esamojo atstovo trūkumas yra palyginti nesenai aptiktas ir gerokai menkliau pažįstamas reiškiny (Klašnja, 2016, p. 225), randamas besivystančiose valstybėse. Jo esmė ta, kad pareigas einantys politikai turi mažesnius šansus laimėti rinkimus nei jiems iššūkį metantys varžovai.

Antra, absoliuti dauguma tyrimų, nagrinėjančių esamojo atstovo pranašumo ir trūkumo reiškinius, taiko Regresijos pertrūkio dizaino tyrimo metodą (RPD). Nors šis statistinės analizės metodas prisidėjo prie gausių žinių apie esamojo atstovo pranašumą atsiradimo, tačiau jis turi ir tam tikrų ribotumų. Dažniausiai RPD tiria esamojo atstovo pranašumą kaip visumą, tačiau realybėje jį sudaro įvairios skirtingos dalys. Pareigas einantis kandidatas gali būti perrenkamas todėl, kad naudojasi administraciniais ištekliais ir/arba todėl, kad yra dažniau matomas žiniasklaidoje, rinkėjams geriau žinomas jo vardas. Todėl nuspręsta disertacijoje pasitelkti Charleso Ragino kokybinės lyginamosios analizės metodą, kuris gali parodyti būtinas sąlygas, pakankamas sąlygas ir įvairius sąlygų derinius. Kitaip tariant, šis metodas gali leisti

identifikuoti sąlygas, kuriomis esamojo atstovo pranašumas suveikia ir padeda laimėti rinkimus ir kada jis yra pernelyg silpnas ar netgi laikytinas trūkumu kovoje dėl posto. Todėl tikiuosi, kad atlikta analizė prisidės prie gilesnio fenomeno pažinimo. Kita vertus, RPD taip pat taikomas disertacijoje siekiant išsiaiškinti, kiek vidutiniškai balsų prideda kandidatui faktas, kad jis užima politines pareigas. Disertacijos autoriui kol kas nepavyko aptikti savivaldos lygmens rinkiminės elgsenos studijos, kurioje abu metodai būtų derinami tarpusavyje, o tai leidžia kalbėti apie disertacijos metodologinį išskirtinumą tarptautiniu mastu. Šis novatoriškas abiejų metodų derinimas ne tik tiesiogiai atspindi disertacijos pavadinimą esamojo atstovo pranašumo galią (RPD) ir ribas (KLA), bet kartu yra disertacijos autoriaus indėlis tiek į Lietuvos, tiek į tarptautinį politikos mokslų tyrimų aruodą.

Trečia, Lietuvoje savivaldos tyrimai įgauna vis didesnę pagreitį. Pavyzdžiui, Jurga Bučaitė-Vilkė savo tyrimuose ne tik nemažą dėmesį skiria interesų grupių dalyvavimui ir įsitraukimui į vietos savivaldą, savivaldos tarpusavio bendradarbiavimui (Bučaitė-Vilkė, 2019), bet ir pateikia, kaip gerinti viešąjį administravimą savivaldos lygmeniu (Bučaitė-Vilkė, Vigoda-Gadot ir Vilkas, 2026). Atskirai paminėti verta ir Algirdo Astrausko Viešojo administravimo studentams parengtą mokomąją knygą „Vietos savivalda ir savivaldybė: teoriniai, istoriniai ir praktiniai aspektai“ (Astrauskas, 2022). Šiame 462 puslapių apimties veikale labai nuosekliai apžvelgiama savivaldos funkcija ir veiklos mechanizmai. Taip pat pažymėtina, kad, rengiant Lietuvos konstitucinės teisės vadovėlį, Violetė Kosmačaitė parengė visą skyrių, skirtą vietos savivaldai (Kosmačaitė, 2022).

Kalbant apie tyrimus, kuriais nagrinėjama rinkiminė elgsena savivaldos lygmeniu, turbūt didžiausias indėlis į rinkėjų elgsenos savivaldos rinkimuose pažinimą yra Mažvydo Jastramskio disertacija „Rinkėjų elgsenos kaitumas Lietuvos savivaldybių tarybų rinkimuose 1995–2011 metais“. Nors šioje disertacijoje plačiai išnagrinėtas rinkėjų elgsenos kaitumas, tačiau jos pavadinimas aiškiai sufleruoja, kad tyrimas baigiasi 2011 m., todėl neapima tiesioginių merų rinkimų (Jastramskis, 2013). Tiesioginių merų rinkimų įvedimas iš esmės pakeitė savivaldos rinkimų sistemą iš proporcinės į mišrią, todėl būtina analizuoti rinkėjų elgseną naujomis politinėmis sąlygomis. Bandymų tyrinėti reiškinių kol kas Lietuvoje stokojama. Tarp jų paminėtini keli disertacijos autoriaus darbai. Žurnale „Problems of Post Communism“ VU TSPMI politologas M. Jastramskis drauge su disertacijos autoriumi publikavo tyrimą apie tai, kaip tiesioginių merų rinkimų įvedimas paveikė tokius politinius reiškinius, kaip rinkėjų aktyvumas rinkimuose bei savivaldybių koalicijų stabilumas (Jastramskis ir Narbutas, 2023). Disertacijos autoriaus taip pat publikavo tyrimą, kuriame buvo išnagrinėtos visų kandidatų į savivaldybių tarybas ir merus rinkimų programos per reakcijos į Rusijos agresiją prizmę (Narbutas, 2024). Kreiptas dėmesys į civilinę saugą, kuri yra viena iš valstybės perduotų savivaldybėms funkcijų (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo, 7 str.). Kandidatų į merus politinę komunikaciją yra tyrinėjusi Giedrė Vaičekauskienė (Vaičekauskienė, 2016). Tačiau nė viename iš minėtų straipsnių neatlikta detalios esamojo atstovo pranašumo analizės. Straipsnyje „Rusijos agresijos atspindžiai 2023 m. savivaldos rinkimuose“ esamojo atstovo pranašumo fenomenas buvo paminėtas tik kaip priežastis, kodėl kai kurie daugiau dėmesio Rusijos agresijai Ukrainoje skyrę kandidatai laimėjo rinkimus,

bet nieko nepasakyta apie fenomeno kilmę (Narbutas, 2024). Arčiausiai prie mano tyrinėjamos temos iš Lietuvos politologų buvo priartėjęs ISM universiteto profesorius Vincentas Vobolevičius, kuris žurnale „Regioninės studijos“ publikavo tyrimą „Patronage or signaling: how mayors use city payroll to stay in office“ (Vobolevičius, 2016). Vincentas Vobolevičius, apeliuodamas į tyrimus, rodančius teigiamą viešojo sektoriaus darbuotojų įtaką perrinkimui, kėlė klausimą – kas lemia tokį reiškinį? Jis nagrinėjo du galimus variantus: pirma, „balsų pirkimą“ savivaldybėje įdarbinant mero rėmėjus, antra, signalizavimą, t. y. viešojo sektoriaus paslaugų ir užimtumo didinimą artėjant savivaldos rinkimams. Toks užimtumas siunčia signalą, kad meras puikiai tvarkosi savo savivaldybėje ir dėl šios priežasties yra vertas būti perrinktas. Atliktas tyrimas parodė, kad viešojo sektoriaus darbuotojų skaičius savivaldybėje daro bendrai neigiamą įtaką mero perrinkimo galimybėms (Vobolevičius, 2016, p. 140), tačiau pats poveikis priklauso ir nuo partiškumo. Pavyzdžiui, neigiamą įtaką patiria laisvą rinką propaguojančių partijų merai, nepartiniais merams poveikis yra neutralus, o buvusių komunistinių partijų merams netgi teigiamas. Neabejotinai šis tyrimas yra labai artimas disertacijos temai, tačiau būtina pabrėžti, kad V. Vobolevičius savo tyrime remiasi 2011 m. ir 2015 m. savivaldos rinkimais Bulgarijoje ir 2014 m. rinkimais Lenkijoje. Be to, ir esamojo atstovo trūkumo fenomenas V. Vobolevičiaus tyrime nenagrinėjamas.

Tiesioginių merų rinkimų tematika Lietuvoje rašė prof. Liudas Mažylis ir Vaida Leščauskaitė, kurie apžvelgė ilgus metus trukusius debatus apie tiesioginių merų rinkimų įteisavimo galimybę (Mažylis ir Leščauskaitė, 2015). Verta paminėti ir Aistės Lazauskienės bei Jurgos Bučaitės-Vilkės tyrimą „Vietos politinės lyderystės paieškos: kokio mero nori Lietuvos gyventojai“ (Lazauskienė ir Bučaitė-Vilkė, 2018), kurios domėjosi, kokio mero nori Lietuvos gyventojai. Šiai temai artimas ir Arvydo Mikalausko (Mikalauskas, 2016) tyrimas, kuriame išnagrinėti Lietuvos gyventojams priimtinausi vietos politinių lyderių vadovavimo stiliai. Galiausiai galima paminėti 2023 m. Vilniaus universitete sėkmingai apgintą Gabijos Luneckaitės magistro darbą „Tiesioginiai merų rinkimai – posūkis į personalizuotas rinkimines kampanijas?“, kuriame išsamiai nagrinėta personalizacijos tema, tačiau neaptartas esamojo atstovo pranašumo fenomenas (Luneckaitė, 2023). Visgi ir jame esamojo atstovo pranašumo fenomenas plačiau nenagrinėtas.

Apibendrinant teigtina, kad tiek paties esamojo atstovo pranašumo tyrimų Lietuvoje stoka, tiek kitokia metodologinė prieiga, derinant kokybinę lyginamąją disertaciją ir jos teikiamas galimybes su regresijos pertrūkio dizaino metodu, leidžia teigti, kad tyrimas praplės iki šiol Lietuvos mokslininkų sukauptas žinias apie rinkėjų elgseną savivaldoje ir prisidės prie gilesnio esamojo atstovo pranašumo bei esamojo atstovo trūkumo fenomenų pažinimo tarptautiniu lygmeniu.

Tyrimo objektas – 2015, 2019, 2023 m. vykusių tiesioginių merų rinkimų rezultatai ir juos lėmusios priežastys.

Tyrimo problema. Esamojo atstovo pranašumo ir esamojo atstovo trūkumo reiškinius analizuojančiuose tyrimuose aiškiai išryškėja įtampa tarp veiksmų, skatinančių balsuoti už tą patį kandidatą, pavyzdžiui, administracinio resurso

turėjimo, politiko žinomumo, o kai kuriais atvejais ir galimo patronažo pasitelkimo ir, priešingai, priežasčių, skatinančių ieškoti jam alternatyvos, pavyzdžiui, nuostatos, kad politikas yra korumpuotas. Lietuvoje įvedus tiesioginius mero rinkimus, padidėjo personalizacijos svarba, o kartu atsirado ir galimybė analizuoti buvimo mero įtaką rinkimų rezultatams. Vis dėlto analizė, kuri pateiktų atsakymus į keliamus klausimus, dar nėra atlikta. Neturint jos nėra galimybių griežtai įvardyti, kuris reikšins ir kokios jame užkoduotos priežastys daro didesnę įtaką mero rinkimų rezultatams, o kartu įsivertinti šios įtakos mastą.

Pagrindinis tyrimo klausimas. Nors Lietuvoje perrinkimo į mero postą siekia nemažai mero, tačiau vienus rinkėjai perrenka, o kitų ne. Kokių priežasčių rinkiniai lemia mero (ne)perrinkimą kitai kadencijai? Papildomas tyrimo klausimas – kokią pranašumą prieš konkurentus per kitus rinkimus įgauna politikas, tapęs mero?

Tyrimo tikslas. Pasitelkus RPD ir KLA, įvertinti esamojo atstovo pranašumo poveikį tiesioginių mero rinkimų rezultatams bei identifikuoti nepriklausomuosius kintamuosius ir jų konfigūracijas, kurios pavieniui arba sąveikaudamos tarpusavyje daro įtaką rinkimų baigčiai.

Tyrimo uždaviniai. Siekdamas pagrindinio tyrimo tikslo sieksiu išspręsti šiuos tyrimo uždavinius:

1. Pristatyti tyrimus, nagrinėjančius esamojo atstovo pranašumo ir esamojo atstovo trūkumo reiškinis.
2. Apžvelgti mero instituto raidą Lietuvoje ir palyginti Lietuvos savivaldos modelį su kitomis Baltijos ir Vakarų šalimis.
3. Įvertinti, kuris reikšins iš esmės geriau paaiškina tiesioginių mero rinkimų rezultatus Lietuvoje.
4. Pristatyti tyrimo metodologijos pasirinkimo logiką: apžvelgiant KLA ir RPD specifiką, jos atranką, tyrimo atvejus, priklausomąjį kintamąjį ir nepriklausomųjų kintamųjų atranką.
5. Pasitelkiant RPD nustatyti esamojo atstovo pranašumo galią tiesioginiuose mero rinkimuose.
6. Pasitelkiant KLA metodą padaryti 2015, 2019 ir 2023 m. tiesioginių mero rinkimų rezultatų analizes.
7. Aptarti ar ir kaip per skirtingus rinkimų ciklus kito priežastys, lemiančios esamojo atstovo sėkmę tiesioginiuose mero rinkimuose.

Ginamieji teiginiai:

1. Atliekant tiesioginių mero rinkimų analizę Lietuvoje, esamojo atstovo pranašumas turi didesnę aiškinamąją potencialą už esamojo atstovo trūkumą.
2. Esamojo atstovo pranašumas Lietuvoje vykstančių tiesioginių mero rinkimų metu lygintinas su kitomis šalimis, kuriose fiksuojamas šis reikšins.
3. Pasikeitus mero rinkimų tvarkai iš netiesioginių rinkimų (renka savivaldybės tarybos nariai) į tiesioginius (renka rinkėjai) susikūrė prielaidos sustiprėti esamojo atstovo pranašumo galią.

4. Retrospektyvaus balsavimo teorija tinka paaiškinti tiesioginių merų rinkimų rezultatus Lietuvoje.

Tyrimo metodai:

1. Neraiškiųjų netolydžiųjų aibių kokybinė lyginamoji analizė, naudojant fs/QCA (angl. *fuzzy-set Qualitative Comparative Analysis*) programinę įrangą, taikyta esamojo atstovo pranašumą lėmusiems priežastims nustatyti.

2. Regresijos pertrūkio dizainas, naudojant R programą, esamojo atstovo pranašumui išmatuoti.

3. Turinio analizės metodu tyrinėtos merų rinkiminės programos.

4. Empirinis tyrimo pagrindas: VRK duomenys, kandidatų į merus rinkimų programos, savivaldybių gyvenimo kokybės indekso duomenys, viešai publikuojami žiniasklaidos straipsniai.

5. Tyrimo analizės vienetas atliekant KLA – vienoje rinkiminėje apygardoje vykstantys tiesioginiai merų rinkimai, kuriuose meras siekia būti perrinktas.

6. Tyrimo analizės metodas taikant RPD – vienoje rinkiminėje apylinkėje vykstantys tiesioginiai merų rinkimai, kuriuose meras siekia būti perrinktas.

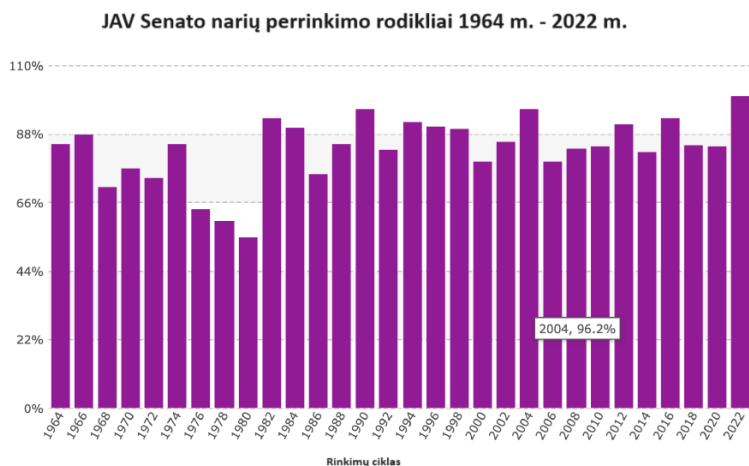
1. ESAMOJO ATSTOVO PRANAŠUMO IR ESAMOJO ATSTOVO TRŪKUMO TEORINĖS PRIEIGOS

Pirmajame disertacijos skyriuje įgyvendinamas pirmasis išsikeltas uždavinys – pristatyti esamojo atstovo pranašumo ir esamojo atstovo trūkumo reiškinius. Svarbu pažymėti, kad nors tam tikrose vietose vartosis žodį *teorija*, nors tiek esamojo atstovo pranašumas, tiek ir jo trūkumas yra *reiškiniai*, kuriuos analizuoja įvairios juos paaiškinti bandančios teorijos, pavyzdžiui, retrospektyvinio balsavimo. Savaime nei esamojo atstovo pranašumo, nei esamojo atstovo trūkumo negalima laikyti teorijomis.

Kaip ir galima suprasti iš abiejų reiškinių pavadinimų, tai du vienas kitam priešingi fenomenai, kurių centre yra faktas, kad pareigas einantis politikas siekia būti perrinktas. Tiek esamojo atstovo pranašumas, tiek esamojo atstovo trūkumas rodo politiko šansus laimėti rinkimus prieš konkurentą. Šiame skyriuje pristatomi straipsniai, kuriuose buvo nagrinėti abu fenomenai, taip pat aptariamas šių reiškinių paplitimas skirtingose valstybėse. Galiausiai sieksiu įvardyti šaltinius, iš kurių kyla tiek esamojo atstovo pranašumas, tiek esamojo atstovo trūkumas. Būtent šie šaltiniai taps nepriklausomaisiais kintamaisiais, padėsiančiais identifikuoti priežastis, kodėl Lietuvos rinkėjai vienus merus perrenka, tačiau neperrenka kitų.

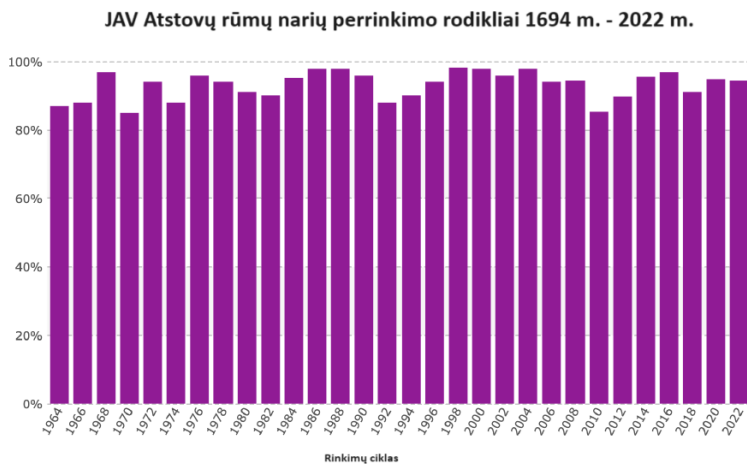
Esamojo atstovo pranašumo teorinės prieigos. Kalbant apie esamojo atstovo pranašumą, pirmiausia reikėtų sugrįžti prie šį reiškinį apibūdinančios sąvokos. Esamasis atstovas – tai politikas, kuris siekia būti perrinktas į šiuo metu užimamas pareigas. Esamojo atstovo pranašumas – tai pranašumas, kurį politikas prieš konkurentus įgyja todėl, kad užima tas pareigas, dėl kurių vyksta rinkimai. Tokių politikų ir pareigų gali būti tiek aukščiausiu politiniu lygmeniu, pavyzdžiui, Prezidento ar Lietuvos Respublikos Seimo nario postai, tiek vietos valdžios lygmeniu, pavyzdžiui, tiesiogiai renkami merai.

Tyrimai rodo, kad esamojo atstovo pranašumas ypač būdingas išsivysčiusioms valstybėms. Viena iš klasikinių pavyzdžių yra JAV, kurios išsiskiria ypač aukštais parlamentarų perrinkimo rodikliais. Tiesa, šie perrinkimo rodikliai svyruoja priklausomai nuo to, ar kalbame apie atstovų rūmus, ar senatą. Pavyzdžiui, dr. Davidas Hubertas rašo, kad „per pastaruosius 25 metus mažiausias Atstovų rūmų narių perrenkamumas siekė 85 procentus. O vidurkis viršija net 94 proc.“ (Hubert, 2020, p. 335). Senatorius amerikiečiai perrenka kiek rečiau, tačiau autoriaus aptariamu laikotarpiu perrenkamų senatorių vidurkis siekė 85 proc. (Hubert, 2020, p. 335). 2 pav. pateikiami duomenys, kaip atrodė JAV senatorių perrinkimo rezultatai 1964–2022 m. laikotarpiu.

2 pav. JAV Senato narių perrinkimo rodikliai 1964–2022 m. (Huber, 2020)

2 pav. duomenys byloja keletą dalykų. Pirma, bendras senatorių perrenkamumo vidurkis galėjo būti dar didesnis, jeigu ne 1976–1980 m. duobė, kai perrenkamumas nukrito žemiau 66 proc. Antra, politikų perrenkamumo kaita gali įvykti ypač staigiai. Štai 1980 m. buvo perrinktas mažiausias skaičius JAV senatorių, o 1982 m. pasiektas vienas didžiausių perrinkimo rodiklių. Trečia, visgi didesniąją aptariamo laikotarpio dalį senatorių perrenkamumas JAV išliko panašaus lygmens.

3 pav. JAV Atstovų rūmų narių perrinkimo rodikliai 1964–2022 m. (Huber, 2020)

3 pav. pateikiami JAV Atstovų rūmų narių perrinkimo rezultatai tuo pačiu 1964–2022 m. laikotarpiu. Matyti esamojo atstovo pranašumas. Priešingai nei Senato atveju, Atstovų rūmai pasižymi gerokai mažesniu politikų perrenkamumo kintamumu. Perrinkimo siekusiems politikams taip gerai sekėsi, kad gana dažnai jų perrenkamumas priartėdavo prie 100 proc. Pavyzdžiui, taip nutiko 1998 m., 2000 m. ir 2006 m.

XX a. pabaigoje esamojo atstovo pranašumo tyrimai dažniausiai būdavo nukreipti tyrinėti nacionalinio lygmens rinkimus, pavyzdžiui, JAV Kongreso. Andrew Gelmanas ir Gary'is Kingas analizavo, kaip išvengti šališkumo nagrinėjant esamojo atstovo pranašumą (Gelman & King, 1990, p. 1142–1144). Bradas Lockberie's iš Džordžijos universiteto ištyrė, kad esamojo atstovo pranašumas vienodai naudingas tiek Demokratų, tiek ir Respublikonų partijoms (Lockerie & Brad, 1999, p. 631). Ši tendencija išliko iki šiandien, pavyzdžiui, Thomas Bräuningeiser, Thomas Däubleris ir Jeanas-Benoit Pilet 2024 m. sausį publikavo tyrimą apie esamojo atstovo pranašumo svarbą reitinguojant kandidatus proporcinėje sistemoje (Bräuninger, Däubler & Pilet 2024, p. 61). Tyrimas parodė, kad esamojo atstovo pranašumas gerokai labiau būdingas kandidatams, kurie dažniau matomi žiniasklaidoje, o žiniasklaidoje nematomiems kandidatams esamojo atstovo pranašumas nors ir suteikė naudą, bet kur kas mažesnę.

Nors esamojo atstovo pranašumas yra labiausiai ištirtas JAV, tačiau esama tyrimų, kurie įrodo jo buvimą ir kitose išsivysčiusiose valstybėse. Pavyzdžiui, Jensas Hainmuelleris ir Holgeris Lutzas Kernas tyrinėjo, kokią įtaką esamojo atstovo pranašumas turi mišrioje rinkimų sistemoje. Autoriai nustatė, kad esamojo atstovo pranašumas duoda papildomai 1,4–1,7 proc. balsų net ir proporcinėje mišrios rinkimų sistemos dalyje. Taip pat pastebėta, kad tais atvejais, kai konkuruojanti politinė jėga neiškelia stipraus varžovo, esamojo atstovo pranašumą turintis politikas laimi rinkimus solidesniu skirtumu (Hainmueller & Kern, 2008, p. 221–226).

Be JAV ir Vokietijos, esamojo atstovo pranašumas buvo identifikuotas tokiose išsivysčiusiose valstybėse, kaip Kanada, Suomija, Italija, Japonija ir Jungtinė Karalystė. Pavyzdžiui, šias valstybes ir jose egzistuojantį esamojo atstovo pranašumą savo disertacijoje rašo Kenichi Ariga. Autorė savo tyrime „Comparative Analysis of Incumbency Advantage Across Different Electoral Systems“ siekė išanalizuoti, kaip esamojo atstovo pranašumas veikia esant skirtingoms rinkiminėms sistemoms (Ariga, 2010).

Nors dėmesys esamojo atstovo pranašumo tyrimams nacionalinių rinkimų lygmeniu niekur nedingsta, pastaruoju metu stebimos dvi naujos disertacijai aktualios tendencijos. Pirmoji yra XXI a. antrajame dešimtmetyje išaugęs dėmesys esamojo atstovo tyrimams savivaldos lygmeniu. Tarp autorių, tyrinėjusių šią temą, verta paminėti Jessicą Troustine, kuri savo straipsnyje „Evidence of a Local Incumbency Advantage“ pateikė įrodymus apie esamojo atstovo pranašumo egzistavimą savivaldos lygmeniu (Troustine, 2011, p. 273). Kitame savo tyrime mokslininkė parodė, kad mažesnis rinkėjų aktyvumas rinkimuose didina kandidatų į savivaldybių tarybas šansus būti perrinktiems (Troustine, 2012, p. 182). Tiesa, šiai nuostatai prieštarauja 2023 m. publikuotas Marko Franko, Davido Stadelmano ir Benno Torglerio straipsnis, kuriame teigiama, kad didesnis aktyvumas rinkimuose kaip tik padidino Bavarijos žemėje perrinkimo siekusių merų gautų balsų kiekį (Frank, Stadelman & Torgler, 2023, p. 550). Jackas Lucas tyrinėjo esamojo atstovo pranašumo dydį ir šaltinius Kanados savivaldos rinkimuose. Jo tyrimas apėmė laikotarpį nuo 1874 iki 2018 m. Politologas nustatė, kad esamojo atstovo pranašumas istoriškai padidina kandidato šansus laimėti daugiau nei 30 proc., o mūsų dienomis esamojo atstovo pranašumo galia yra išaugusi net iki 40 proc. (Lucas, 2021, p. 392).

Esamojo atstovo pranašumo šaltiniai. Vis dėlto pats esamojo atstovo pranašumas yra reiškinys, kurį lemia priežastiniai ryšiai. Todėl verta klausti, kas yra esamojo atstovo pranašumo priežastys? Kur glūdi jo galios šaltiniai? Ką apie šį fenomeną byloja užsienyje atlikti tyrimai?

Andrew C. Eggersas ir Arthuras Spirlingas pažymi, kad rinkimuose susitinkantis esamasis atstovas ir jam iššūkį metantis konkurentas skiriasi dviem esminiais bruožais. Pirmasis bruožas yra politinio posto ir biuro valdymas. Esamasis atstovas turi postą, o jo konkurentas ne. Antrasis skirtumas – kandidato patrauklumas rinkėjui. Esamasis atstovas gali būti mažiau arba labiau patrauklus rinkėjui už savo konkurentą (Eggers & Spirling, 2015, p. 2–3). Dažnu atveju šie abu skirtumai suteikia pranašumą esamajam atstovui, nes užimamos pareigos suteikia matomumą ir resursus. Taip pat esamasis atstovas jau būna laimėjęs rinkimus, todėl yra patrauklesnis rinkėjui už vidutinį konkurentą. Vis dėlto ši taisyklė anaipol nėra absoliuti, nes kaip straipsnyje pabrėžė Andrew Gelmanas ir Gary'is Kingas nedideliu skirtumu rinkimus laimėję politikai dažniausiai nebus drastiškai stipresni už vidutinį savo konkurentą (Gelman & King, 1990). Ši įžvalga bus ypač vertinga toje disertacijos dalyje, kurioje taikomas regresijos pertrūkio dizaino metodą.

Scottas Ashworthas ir Ethanas Bueno de Mequita „Electoral Selection, Strategic Challenger Entry and the Incumbency Advantage“ parodė, kad pareigas užimantys politikai atrodo tinkamesni tęsti pradėtus darbus, nes ne tik yra labiau patyrę, bet ir

tai, kad jie praeityje sugebėjo laimėti rinkimus, liudija, kad tokie politikai yra patrauklūs rinkėjams. Autoriai atskleidė dar vieną esamojo atstovo pranašumą. Stiprus esamasis atstovas aiškiai rodo, kad yra pajėgus laimėti rinkimus ir tokiu būdu atbaido konkurentus, kurie galėtų siekti posto. Konkurentai yra linkę mažiau siekti posto ten, kur yra labai stiprus kandidatas. Toks reiškinys angliškai vadinamas *strategic challenger entry*, o lietuvių kalba tiesiog įvardinkime jį kaip konkurento apsisprendimą kandidatuoti (Asworth & Bueno de Mequita, 2008).

Ne tik konkurentai gali išsigąsti stipraus oponento, bet ir pats perrinkimo siekiantis meras gali siekti įbauginti savo konkurentus ir taip sumažinti konkurenciją. Šis reiškinys aptariamas Gary'io W. Coxo ir Jonathano N. Katzo tyrime „Why Did the Incumbency Advantage in U.S. House Elections Grow?“ (Cox & Katz, 1996, p. 493–494). Anglakalbėje literatūroje šis reiškinys vadinamas „išgąsdinimo“ (angl. *scare-off*) efektu. Mano tyrimo atveju tai reiškia, kad tose savivaldybėse, kuriose esamasis atstovas buvo silpnėsnis, bus iškelta daugiau kandidatų į mero postą.

Dr. Davidas Hubertas taip pat įvardija šiuos esamojo atstovo pranašumus. Pirmą, dažnu atveju postą užimantys politikai turi geresnes galimybes pritraukti finansavimą iš pasiturinčių rėmėjų. Turtingi rėmėjai tiki, kad pareigas užimantys politikai bus perrinkti ir yra suinteresuoti su jais palaikyti gerus ryšius. Gausesnius finansinius resursus turintys politikai gali juos išnaudoti savo rinkimų kampanijoms finansuoti, pavyzdžiui, samdyti daugiau patikimų profesionalų, pirkti reklamą ir t. t. (Hubert, 2020, p. 335). Antra, Davidas Hubertas apeliuoja į darbo patirtį. Politikas, kuris ilgiau eina pareigas, geriau jas išmano ir dėl šios priežasties yra pranašesnis už savo varžovą, kuris dar tik siekia posto (Hubert, 2020, p. 336). Pareigas užimančio politiko varžovas parodomas kaip tas, kuris neturės pakankamai gerų ryšių ir negalės dirbti taip efektyviai, kaip dirbtų dabartinis atstovas. Kadangi apygardos rinkėjai yra suinteresuoti, kad politikas pritrauktų kuo daugiau gėrybių į savo apygardą, jie renkasi esamąjį atstavą, o ne jo konkurentą. Trečia, tarp esamojo atstovo pranašumo priežasčių yra potencialios teritorinės rinkiminės manipuliacijos galimybė (angl. *gerrymandering*), nes pareigas einantys parlamentariai gali dalyvauti teisėkūros procesuose, formuojant vienmنداčių apygardų ribas. Teritorinės rinkiminės manipuliacijos praktika JAV buvo išvystyta iki tokio lygmens, kad net tapo viena iš vadinamojo saugios kėdės (angl. *safe seat*) fenomeno atsiradimo priežasčių. Saugi kėdė reiškia, kad partija išsaugos įtaką vienmandatėje apygardoje, jeigu tik pastatys pakankamai padorų kandidatą. Ketvirta, yra vardo žinomumas ir žiniasklaidos dėmesys. Pareigas užimantis politikas sulaukia didesnio žiniasklaidos dėmesio, jis gali bendrauti su rinkėjais įvairiuose renginiuose ir tokiu būdu didinti savo žinomumą. Penkta, pareigas užimantis politikas gali samdyti savo komandą, turi reprezentacinėms reikmėms skirtus fondus, kurių lėšos gali būti išnaudojamos susitikimams su rinkėjais ir panašioms veikloms. Šešta, JAV parlamentariai turi galimybę už valstybės lėšas siųsti laiškus rinkėjams apie savo nuveiktus darbus (Hubert, 2020, p. 338). Šio tyrimo kontekste arčiausiai šios galios yra merų pareiga parengti savo veiklos ataskaitas ir teisė jas išplatinti rinkėjams.

Esti įrodymų, kad esamojo atstovo pranašumu siekiantys pasinaudoti politikai pasitelkia dar dvi technikas. Pirmoji – signalizavimas. Šis terminas reiškia viešojo sektoriaus paslaugų ir užimtumo didinimą artėjant rinkimams. Apie tai, kaip politikai

plačiai išnaudoja signalizavimo metodą, rašė Francesco Caselli, Tomas Cunninghamas, Massimo Morelli ir Inés Moreno de Barred (Caselli, Cunningham, Morelli & Moreno de Barred, 2014). Antroji yra patronažas, kai politikai stengiasi į įvairius postus susodinti kuo didesnį skaičių sau lojalių žmonių ir tokiu būdu „nusipirkti“ balsus. Čia dar kartą verta paminėti lietuvių akademiko Vincento Vobolevičiaus tyrimą „Patronage or signaling: how mayors use city payroll to stay in office“ (Vobolevičius, 2016), kuriame tyrime autorius analizuoja 2011 m. ir 2015 m. savivaldos rinkimus Bulgarijoje ir 2014 m. savivaldos rinkimus Lenkijoje. Tyrimo rezultatai parodė, kad Rytų Europoje stipriai veikia „balsų pirkimo“ politinė ekonomija (Vobolevičius, 129).

Esamojo atstovo trūkumo teorinės prieigos. Esamojo atstovo trūkumas – situacija, kai politiniai konkurentai turi pranašumą prieš pareigas užimančią politiką. Šis fenomenas buvo aptiktas vėliau nei esamojo atstovo pranašumo. Taip nutiko, nes priešingai nei esamojo atstovo pranašumas, kuris aptinkamas išsivysčiusiose valstybėse, esamojo atstovo trūkumas būdingas besivystančioms valstybėms. Tokios šalys dėl savo specifikos – dar tik besivystančio politikos mokslo – yra mažiau ištirtinotos. Tas pats pasakytina ir apie besivystančių valstybių vietos tyrėjus, kurie tik pradėjo tyrinėti esamojo atstovo trūkumus ir pranašumus. Mano tyrimui aktualu tai, kad jau yra įrodymų apie esamojo atstovo trūkumo egzistavimą ir vietos lygmens rinkimuose. Esamojo atstovo trūkumo įrodymai savivaldos rinkimuose buvo aptikti Indonezijos Banda Aceh ir Takalar savivaldybių rinkimuose (Nurlinah, Darwin & Takalar. 2019).

Vis dėlto, kaip ir esamojo atstovo pranašumo atveju, dauguma tyrimų, nagrinėjusių esamojo atstovo trūkumo fenomeną, savo dėmesį nukreipė į nacionalinio lygmens rinkimus. Pavyzdžiui, esamojo atstovo trūkumo reiškinys buvo pastebėtas Indijoje (Uppal, 2009), Rumunijoje (Klašnja, 2015), Vengrijoje (Papp, 2018), Brazilijoje (Filho, Biderman & Desposato, 2022), Ganoje (Agomor, Banini & Langnel, 2023), Zambijoje (Seekings, 2022), taip pat ir Rytų Europoje įskaitant Lietuvą (Roberts, 2008). Pažymėtina, kad šis reiškinys Lietuvoje nepranyko ir mūsų dienomis. Tokią situaciją atskleidė Mažvydo Jastramskio, Vytauto Kuokščio ir Mato Baltrukevičiaus tyrimas „Retrospective voting in Central and Eastern Europe: Hyper-accountability, corruption ir socio-economic inequality?“, kuris 2021 m. buvo publikuotas žurnale „Party Politics“ (Jastramskis, Kuokštis & Baltrukevičius, 2021).

Esamojo atstovo trūkumo šaltiniai. Esamojo atstovo trūkumas yra gerokai menkiau išnagrinėtas už esamojo atstovo pranašumą. Vis dėlto, kaip ir esamojo atstovo pranašumo atveju, pats trūkumas tėra pasekmė. Todėl taip pat galima kelti klausimus – kur glūdi esamojo atstovo trūkumo šaltiniai? Esami tyrimai rodo, kad jų gali būti ne vienas.

Pirmąją priežastį, kodėl egzistuoja esamojo atstovo trūkumas, randame Yogesho Uppalo tyrime „The disadvantaged incumbents: estimating incumbency effects in Indian states legislatures“ (Uppal, 2009, p. 25). Autorius pastebėjo, kad esamojo atstovo trūkumas pasireiškė dėl prastesnio šalių išsivystymo ir mažesnių politikų galimybių pasiūlyti savo rinkėjams viešąsias gėrybes. Tokia situacija priveda

prie to, kad rinkėjai yra nusivylę savo valdžia, o nusivylimas valdžia natūraliai skatina juos balsuoti už naujas ateinančias jėgas.

Antroji yra pareigas einančių politikų skaidrumo ir sąžiningumo problema, pavyzdžiui, kišių ėmimas, biudžeto lėšų pasisavinimas. Šią esamojo atstovo trūkumo priežastį aktyviai tyrinėjo Marko Klašnja straipsniuose „Increasing rents and incumbency disadvantage“ (Klašnja, 2016), „Corruption and the Incumbency Disadvantage: Theory and Evidence“ (Klašnja, 2015). Pagrindinė šių tyrimų mintis – rinkėjai, nebepasitikėdami valdžia, nebus linkę už ją balsuoti. Kadangi bendri korupcijos lygiai besivystančiose šalyse yra didesni nei išsivysčiusiose, būtent jose susiformuoja išankstinis negatyvus požiūris į valdžią, kuris dažnai patvirtinamas patirtimi ir užfiksuotos korupcijos istorijomis.

Nemažą indėlį į esamojo atstovo trūkumo fenomeno suvokimą įnešė jau minėti Andrew Gelmanas ir Gary'is Kingas, kurie nustatė, kad nedideliu skirtumu rinkimus laimėję politikai dažniausiai ne tik nebus gerokai stipresni už vidutinį savo konkurentą, bet ir dažniau pasižymės esamojo atstovo trūkumu (Gelman & King, 1990). Tai lemia faktas, kad laimėtuose rinkimuose politikai iš esmės nebuvo labai pranašesni už vidutinį savo konkurentą, o per kadenciją jie turėjo įgyvendinti įvairius projektus ir darbus, kurie anaipol nebūtinai turėjo būti rinkėjų įvertinami palankiai (Gelman & King, 1990, p. 1160–1164).

Didelį indėlį į esamojo atstovo trūkumo fenomeno pažinimą įnešė Andrew C. Eggersas ir Arthuras Spirlingas. Jie nustatė, kad tais atvejais, kai esamasis atstovas yra pakankamai silpnas, kyla atvirkščias „išgąsdinimo“ efektui reiškinys. Esamasis atstovas ne savo noru paskatina savo konkurentus kelti kandidatūras. Šioje disertacijoje vartojama *paskatinimo* fenomeno sąvoka, o anglakalbėje literatūroje šis reiškinys įvardijamas kaip *reversed scare-off effect* (Eggers & Spirling, 2015, p. 12). Minėtas reiškinys bus svarbus analizuojant konkurencingumą vienmandatėse apygardose,

Dar vienas atradimas, kurį padarė Andrew C. Eggersas ir Arthuras Spirlingas, yra dėmesys elektorato poreikių pokyčiams. Pasak autorių, keičiantis elektorato preferencijoms, esamojo atstovo pranašumu pasižymintys politikai bei partijos yra labiau linkę įstrigti sename modelyje, o tai nuveda prie to, kad buvęs pranašumas virsta trūkumu (Eggers & Spirling, 2015, p. 4, 16). Tokie elektorato preferencijų pokyčiai ypač stipriai reiškiasi tose valstybėse, kuriose yra silpna partinė sistema ir dėmesys, pirmiausia skiriamas asmeniui, o ne jo atstovaujamai politinei jėgai. Esamojo atstovo trūkumo tikimybė didėja, nes politikui iššūkį metantys konkurentai gali turėti daugiau rinkėjams patrauklių savybių nei esamasis atstovas. Pavyzdžiui, 2015 m. Alytaus miesto mero rinkimuose perrinkimo siekė socialdemokratų partijai priklausęs Jurgis Krasnickas, tačiau meras įsivėlė į korupcijos istoriją (BNS, 2015). Merui nepavyko laimėti rinkimų, o juos laimėjo buvęs generalinis komisaras Vytautas Grigaravičius. Yra nemaža tikimybė, kad būtent Vytauto Grigaravičiaus charakteristikos ir lėmė tokį rinkimų rezultatą.

Kitas dažnai retrospektyvinį balsavimą nagrinėjančioje literatūroje randamas esamojo atstovo trūkumas yra Centrinėje ir Rytų Europoje egzistuojantis visuotinis rinkėjų nepasitenkinimas, dar žinomas kaip *hiperatskaitomybės* fenomenas (angl. *Hyper-accountability*). Pirmasis šį fenomeną Centrinėje ir Rytų Europoje aptiko ir

savo straipsnyje „Hyperaccountability: Economic voting in Central and Eastern Europe“ aprašė Andrew Robertsas (Roberts, 2008). Šio fenomeno esmė ta, kad rinkėjai yra linkę bausti tuos politikus, kurie buvo valdžioje neproporcingai stipriai. Rinkėjų politikams keliami lūkesčiai ir reikalavimai yra didesni nei realios politikų galimybės. Kadangi lūkesčiai viršija realias politikų galimybes, pernelyg aukštų lūkesčių neįgyvendinę politikai nubaudžiami. Kita vertus, Andrew Robertsas pažymi, kad už hiperatskaitomybės vis tiek galima įžvelgti tam tikrą ekonominio balsavimo logiką, nes tie esamieji atstovai, kurie valdo esant ekonominiam klestėjimui, bus baudžiami mažiau nei tie, kurie valdė per ekonominį nuosmukį.

Svarbu tai, kad Lietuva ne tik patenka tarp valstybių, kuriose fiksuojamas hiperatskaitomybės fenomenas, bet ir mūsų akademinė bendruomenė yra tyrinėjusi šį reiškinį. Ypač didelį dėmesį šiai temai yra skyręs Mažvydas Jastramskis, kuris 2021 m. publikavo net du straipsnius šiam fenomenui paaiškinti. Mokslininkas drauge su bendraautoriais Vytautu Kuokščiu ir Matu Baltrukevičiumi straipsnyje „Retrospective voting in Central and Eastern Europe: Hyper-accountability, corruption or socioeconomic inequality?“ tyrinėjo tris retrospektyvinio balsavimo kriterijus: 1) hiperatskaitomybė, 2) korupcija arba atskaitingumas, 3) socioekonominė nelygybė. Šiame tyrime autoriai pirmiausia parodė, kad hiperatskaitomybės fenomenas regione ir toliau tebeegzistuoja. Dar daugiau, jiems pavyko parodyti, kad hiperatskaitomybė yra ypač reikšmingas retrospektyvinį balsavimą paaiškinantis veiksnys (Jastramskis, Kuokštis & Baltrukevičius, 2021, p. 668). Autoriai taip pat pažymėjo, kad korupcijos įtaka retrospektyviniam balsavimui yra mažesnė nei, pavyzdžiui, menkai nagrinėtas socioekonominės nelygybės reiškinys.

Net ir tais atvejais, kai ekonomika ir gyvenimo gerovė kyla, rinkėjai vis tiek baudžia pareigas užėmusius politikus, pavyzdžiui, todėl, kad laiko juos korumpuotais (Aidt, Golden & Tiwari, 2011; Klašnja, 2013).

Apibendrinant galima remtis Andrew C. Eggerso ir Arthuro Spirlingo studijoje „The Advantages and Disadvantages of Incumbency. Theory and Evidence from British Elections, 1832-2001“ pateiktomis prietomis išvadomis, kad absoliuti dauguma tyrimų, kurie nagrinėjo esamojo atstovo trūkumą, siejo jį su vienokiais ar kitokiais demokratijos kokybės trūkumais (Eggers & Spirling, 2015, p. 2), taip pat ir su bendru visuomenės nepasitenkinimu valdančiuoju politiniu elitu.

Trečiasis variantas – Pietų Korėjos atvejis. Iki šiol šiame skyriuje pristatytos esamojo atstovo pranašumo ir trūkumo teorijos. Taip pat parodyta, kad įvairūs tyrimai liudija, jog esamojo atstovo pranašumas yra būdingesnis išsivysčiusioms valstybėms, pavyzdžiui, JAV, o esamojo atstovo trūkumas aptinkamas tarp besivystančių, šalių tokių kaip Brazilija, Afrikos šalys ar Rytų Europa. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys į tai, kad egzistuoja ir trečiasis variantas. Šį kelią savo tyrime „The effect of incumbency in national and local elections: Evidence from South Korea“ parodė Woo Changas Kangas, Won-ho Parkbas, B.K. Songas (Kark, Park & Song, 2018). Autoriai atskleidė, kad tai, kaip užimamos pareigos veikia politiko šansus būti perrinktam, gali priklausyti nuo to, apie kokią politikos lygmenį kalbama. Autoriai pažymėjo, kad Pietų Korėjoje pareigų užėmimas neduoda teigiamo efekto arba netgi duoda nedidelį neigiamą, kai kalbama apie nacionalinės politikos lygmenį (Kark, Park & Song, 2018,

p. 55), tačiau vietos valdžios rinkimuose egzistuoja esamojo atstovo pranašumas. Toks reiškiny susiformuoja todėl, kad nacionalinėje valdžioje esantys politikai rinkėjams atrodo esantys toli ir nepasiekiami, atsiranda tam tikras susvetimėjimas su valdžia. Kai kalbame apie vietos valdžią, šio susvetimėjimo nelieta, nes politikai gali nuolat bendrauti su savo rinkėjais. Dar daugiau, formuojasi artimas ryšys ir savitarpio pasitikėjimas. Autoriai pabrėžia, kad jis tampa toks stiprus, jog esamojo atstovo pranašumas iš vietos lygmens perkeliamas į nacionalinės politikos lygmenį tuomet, kai populiarūs vietos politikai priima sprendimą kandidatuoti į parlamentą (Kark, Park & Song, 2018, p. 55).

Skyriaus apibendrinimas. Pirmasis disertacijos uždavinys – pristatyti esamojo atstovo pranašumą ir esamojo atstovo trūkumą bei tyrimus, kuriuose jie buvo nagrinėti. Pirmajame skyriuje uždavinys įgyvendintas. Apžvelgtos esamojo atstovo pranašumo ir esamojo atstovo trūkumo teorinės prieigos, paaiškinti pagrindiniai šaltiniai, iš kur kyla ir kaip veikia esamojo atstovo pranašumas ir trūkumas. Supažindinta su šį reiškinį nagrinėjusiais tyrimais. Galiausiai aptarta, kaip esamojo atstovo pranašumas ir trūkumas atsiskleidžia skirtingose valstybėse ir skirtingomis aplinkybėmis. Nors pirmasis uždavinys jau buvo įgyvendintas šiame skyriuje, tačiau pristatyti tyrimai vertintini kaip įžanga, skirta bendram supažindinimui su esamojo atstovo pranašumo ir trūkumais tyrimais. Gerokai giliau tema nagrinėjama trečiajame disertacijos skyriuje, pristatant tyrimo metodologiją, ypač didelį dėmesį skiriant nepriklausomųjų kintamųjų apibrėžimui ir jų atrankos logikai pagrįsti. Penki iš šešių nepriklausomųjų kintamųjų (*Valdlaikotarpis*, *GKI_Pokytis*, *PalankusSav_Tipas*, *MazaKonkurencija*) suformuluoti tiesiogiai remiantis esamojo atstovo pranašumu ir trūkumu, retrospektyvinį balsavimą apskritai tyrinėjusių mokslininkų atradimais, o šeštasis *TelkiantiJega* suformuluotas atsižvelgiant į unikalią Lietuvos specifiką ir į mūsų šalies rinkėjų elgseną.

2. SAVIVALDOS VIETA POLITINĖJE SISTEMOJE

Antrajame disertacijos skyriuje dėmesys skiriamas savivaldos vietai politinėje sistemoje. Šiame skyriuje glaustai aptariama, kas yra politinė sistema ir kokią vietą savivalda joje užima. Šie žingsniai būtini norint suprasti, kuo tiesioginiai merų rinkimai esmingai reikšmingi Lietuvos politinei sistemai. Dar daugiau, juos galima laikyti vienu iš didžiausių XXI a. pirmosios pusės Lietuvos politinės sistemos pokyčių, kurių svarba nusileidžia tik tokiems istoriniams įvykiams, kaip Lietuvos tapimas NATO ir ES nare.

Siekiant įvertinti mero institucijos ir rinkimų komitetų sukūrimo reformų įtaką politinei sistemai, svarbu įvardyti, kas gi yra toji politinė sistema, kurią veikia įgyvendintos reformos. Diskusijos politinės sistemos sampratos tema tęsiasi nuo XX a. antrosios pusės. Šių diskusijų pradininkai yra Gabrielius Almondas (1956) ir Davidas E. Eastonas (1957). Glaustas atsakymas į klausimą, kas yra politinė sistema, galėtų būti toks: politinė sistema yra politinio valdymo sistema arba, kitaip tariant, politinės valdžios organizavimo būdas. Pasak Vaidučio Laurėno ir Kęstučio Šerpečio, politinė sistema yra politinės valdžios institutų subordinuota / padalyta, normatyviškai

kompetencijas kvalifikuojanti, atskira, žyminti skirtį nuo visuomenės ekonominės, socialinės ir kitų sistemų sritis, kurios funkcija – priimti politinius sprendimus (Laurėnas ir Šerpetis, 2010, p. 106). Politinė sistema taip pat yra institucinės-politinės valdžios organizacinės (įstatyminės ir administracinės) struktūros, reguliuojančios politikos agentų elgesį analizės instrumentas (Ten pat, p. 100). Todėl, pavyzdžiui, demokratines šalis galima lyginti nagrinėjant šių šalių konstitucijas ir jose įtvirtintas institucijas. Kaip tai darė Giovanni Sartori savo veikale „Lyginamoji konstitucinė inžinerija“ (Sartori, 2001). Vis dėlto, nors politinę sistemą yra teisinga įvardinti politinės valdžios organizavimo būdu, tačiau toks atsakymas nėra pakankamai išsamus, todėl toliau pateikiamos esminės politinės sistemos charakteristikos.

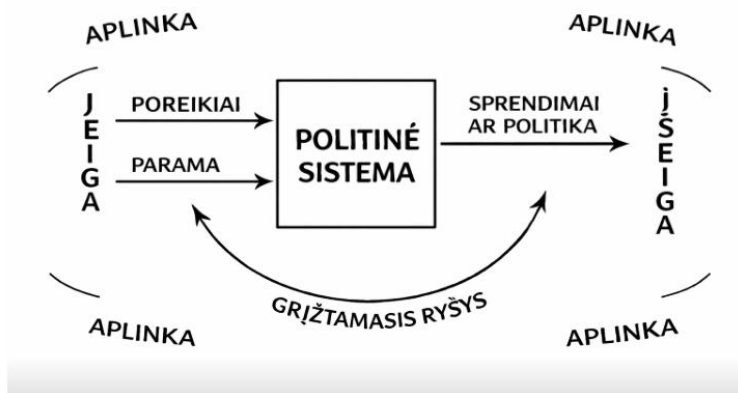
2.1. Esminės politinės sistemos charakteristikos

Siekiant geriau suprasti, kas yra politinė sistema, verta pasitelkti esmines jos charakteristikas. Nors Gabriėliaus Almondo (struktūrinis funkcinis) ir Davido E. Eastono (struktūrinis „juodosios dėžės“) pateikiami politinės sistemos modeliai šiek tiek skiriasi, juos vienija keturios esminės politinės sistemos charakteristikos:

1. Politinė sistema turi stabilų ir aiškiai apibrėžtą institucijų, kuriose priimami kolektyviniai sprendimai, rinkinį. Taip pat rinkinį taisyklių, kaip šios institucijos sąveikauja tarpusavyje.
2. Piliečiai savo politinius interesus politinėje sistemoje siekia realizuoti tiesiogiai arba per tarpines institucijas, pavyzdžiui, interesų grupes, partijas.
3. Politinėje sistemoje priimti kolektyviniai sprendimai turi reikšmingą įtaką ekonominių resursų ir gėrybių paskirstymui visoje politinėje sistemoje.
4. Egzistuoja tęstinis ryšys tarp šių politinių išeių, naujų politinių poreikių ir naujų sprendimų.

Davido E. Eastono modelis. Kaip matyti iš ketvirtosios charakteristikos, sklandžiam politinės sistemos funkcionavimui itin reikšmingą įtaką turi įeigos ir išeigos tarpusavio ryšys. Pasak Davido E. Eastono, būtent įeiga, arba interesai, yra tai, kas skatina politinės sistemos judėjimą pirmyn (Easton, 1957, p. 384). Šiuos impulsus transformuoja vykstantys politiniai procesai ir jie tampa vienokiais ar kitokiais politinio proceso rezultatais. Ši koncepcija, geriau žinoma kaip „juodoji dėžė“, pateikiama 4 pav. Davidas E. Eastonas teigia, kad, norint išskirti politinę sistemą nuo kitų socialinių sistemų, taip pat būtina identifikuoti jai vienai būdingus elementus, iš kurių ši politinė sistema sudaryta. Tokiais elementais galima laikyti politinius veiksmus, kurie struktūrizuojasi į politinius vaidmenis, pavyzdžiui, parlamentą ir politines grupes, tokias kaip TS-LKD, Laisvės partija ar LRLS (Ten pat, p. 385). Taip pat tikslinga turėti omenyje, kad politinė sistema turi savo ribas (Ten pat). Tai reiškia, kad ji nėra „kybanti“ ore ir ją veikia tokios aplinkos sistemos, kaip ekologija, ekonomija, socialinė struktūra ir pan.

Politinei sistemai reikšmingos tiek įeigos, tiek išeigos. Be įeių, politinė sistema paprasčiausiai negalėtų funkcionuoti, o be išeių nebūtų įmanoma identifikuoti politinės sistemos atliekamo darbo (Ten pat, p. 385–386).

4 pav. Davido Eastono politinės sistemos modelis (Easton, 1957)

Yra dvi pagrindinės politinės sistemos įeigos rūšys. Pirmoji – poreikiai, pavyzdžiui, reikalavimas užtikrinti orias pajamas išėjus į pensiją. Antroji – parama idėjoms, pavyzdžiui, universalių bazinių pajamų iniciatyvai. Poreikiai dažniausiai formuojami už politinės sistemos esančių sistemų, pavyzdžiui, ekologijos, demografijos, ekonomikos ir t. t. Šios sistemos formuoja kintamuosius, iš kurių kyla poreikiai. Pavyzdžiui, Lietuva ne vienerius metus pasižymi gana aukštu GINI koeficientu. Štai 2020 m. penktadalio daugiausiai ir penktadalio mažiausiai uždirbančių gyventojų vidutinės darbo pajamos skyrėsi 6,5 karto, o, atskaičius mokesčius ir valstybinio socialinio draudimo įmokas, šių pajamų atotrūkis siekė 5,1 karto. Atsirado poreikis mažinti pajamų nelygybę, todėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija parengė Pajamų nelygybės mažinimo plėtos programą (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2021), kuria siekiama sumažinti atotrūkį tarp didžiausias ir mažiausias pajamas gaunančių šalies gyventojų. Kitas pavyzdys galėtų būti lietuvių polinkis balsuoti už asmenybes ir tai, kad net 83,1 proc. gyventojų palaiko tiesioginius merų rinkimus, kas atvedė iki šalies Konstitucijos kaitos (LSA, 2021).

Pažymėtina, kad šiuolaikinė politinių sistemų analizė ir pačios politinės sistemos samprata nors ir remiasi klasikų darbais, jau šiek tiek nutolo nuo Davido E Eastono modelio. Taip yra todėl, kad pradėta politinę sistemą atskirti nuo valstybės. Geras tokio nukrypimo pavyzdys yra Simono Hixo ir Bjørno Høylando 4-asis „Europos Sąjungos politinės sistemos“ leidimas. Autoriai akcentuoja, kad Europos Sąjunga, priešingai nei Jungtinės Tautos ar Pasaulio prekybos organizacija, nėra laikytina tarptautine organizacija, nes, priešingai nei šios organizacijos, turi įtakingas vykdomąją (Europos Komisija), legislatyvinę (Europos Parlamentas) ir teisminę (Europos Sąjungos Teisingumo Teismas) valdžias (Hix & Høyland, 2022, p. 2–5). Kita vertus, Europos Sąjungos negalima laikyti ir valstybe, nes šalis narės turi platų suverenitetą, Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas šalyse iš dalies taip pat priklauso nuo pačių šalių geranoriškumo. Galiausiai ir pats Europos Sąjungos biudžetas yra palyginti mažas. Todėl autoriai, apibūdindami Europos Sąjungos esmę,

apibūdina ją kaip politinę sistemą. Tai galima laikyti tam tikru nutolimu nuo gana griežtai susieto valstybės ir politinės sistemos modelio.

Gabrieliaus Almondo požiūris. Didžiausias Gabrieliaus Almondo indėlis į politinių sistemų analizavimą politikos moksluose buvo vidinių ir išorinių funkcijų išskyrimas. Kiekviena politinė sistema nepriklausomai nuo politinio režimo turi keturias vidines ir tris išorines funkcijas.

Vidinėmis politinės sistemos funkcijomis laikytinos: 1) politinė socializacija ir rekrutavimas; 2) interesų artikuliavimas; 3) politinė komunikacija; 4) interesų agregavimas.

Pirmoji vidinė funkcija yra politinė socializacija – tai procesas, kai politinės sistemos dalyviai įsilieja į politinę kultūrą, ima vadovautis jos normomis, taisyklėmis ir t. t. (Pooja, 2014). Pagrindiniai šaltiniai, iš kurių asmuo perima politinę kultūrą, yra šeima, mokykla, Bažnyčia ir kiti. Rekrutavimas yra reikšmingas tuo, kad dėl šio proceso formuojasi rinkėjų politinės orientacijos, kyla nauji politiniai lyderiai (Ten pat).

Antroji vidinė funkcija – interesų artikuliavimas. Ši funkcija sujungia pavienių asmenų interesus į mažų grupių interesus. Tokių grupių pavyzdžių gali būti itin daug, o savivaldos kontekste jos gali būti X gatvės gyventojai arba kurios nors ugdymo įstaigos bendruomenė.

Trečioji funkcija – interesų agregavimas. Politinėje sistemoje egzistuoja daugybė smulkių grupių interesų, todėl itin svarbu juos sujungti į plačioms interesų grupėms atstovaujantiems sprendimus. Šis procesas ir laikytinas interesų agregavimu, o jo pavyzdžiu galėtų būti koalicinės vyriausybės programa.

Ketvirtąją vidinę politinės sistemos funkciją Gabrielius Almondas laiko politinę komunikaciją. Pasak jo, politinė komunikacija atlieka panašią funkciją politinėje sistemoje kaip kad žmogaus organizme kraujas. Politinė komunikacija yra atsakinga už idėjų sklaidą ir kitų politinės sistemos funkcijų tarpusavio sąveiką (Ten pat).

Išorinėmis politinės sistemos funkcijomis laikytinos: 1) įstatymų, nutarimų, sprendimų, valstybinės politikos formavimas (taisyklių formavimo); 2) įstatymų (taisyklių) įgyvendinimas arba valdymas; 3) taisyklių aiškinimas.

Pirmoji iš trijų išorinių funkcijų yra taisyklių (valstybinės politikos) formavimas. Demokratiniuose režimuose ši funkcija glaudžiai sietina su atstovaujama valdžia, o diktatūrose ji kyla iš diktatoriaus.

Antroji funkcija – taisyklių įgyvendinimas arba valdymas. Moderniose valstybėse ši funkcija sietina su vykdomąja valdžia ir biurokratija.

Trečioji funkcija – taisyklių aiškinimas. Kadangi priimtose taisyklėse yra plačios, kartais nutinka konkrečių situacijų, kai reikalingas papildomas aiškinimas (Ten pat). Įprastai šią teisę valstybėse turi teismai, pavyzdžiui, Lietuvoje Konstituciją aiškina Konstitucinis Teismas.

Gabrieliaus Almondo požiūris į politinę sistemą pateikiamas 5 pav.

**Almondo-Kolemano politikos sistemos
paradigmos apžvalga: veikimo stilius**

5 pav. Gabrieliaus Almondo politinės sistemos samprata (Pooja, 2014)

Tyrimai Lietuvoje

Lietuvos politologai taip pat yra skyrę dėmesio politinės sistemos analizei. Čia atskiro paminėjimo vertas Algio Krupavičiaus ir Alvido Lukošaičio darbas „Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida“, kuriame bene išsamiausiai aprašyta Lietuvos politinė sistema ir jos specifika (Krupavičius ir Lukošaitis, 2004). Pažymėtina, kad šioje studijoje neapsiribojama Davido E. Eastono modeliu, bet taip pat didelis dėmesys skiriamas tokiems veiksniams, kaip politinė kultūra ar viešojo nuomonė. Vaidutis Laurėnas ir Kęstutis Šerpetis yra nagrinėję sąvokų *politinė sistema* ir *politinis režimas* analitinį potencialą. Pasak jų, abi sąvokos yra veiksmingos ir aktualios. Politinė sistema yra politinės valdžios organizavimo būdas, o politinis režimas – politinės valdžios vykdymo būdas (Laurėnas ir Šerpetis, 2010).

Būdama Europos Sąjungos nare, Lietuva yra ir šios politinės sistemos nare. Vis dėlto šalis turi ir savo unikalią politinę sistemą, todėl tikslinga pabrėžti, kad, toliau analizuojant mero institucijos reformą, dėmesys kreipiamas tik į reformos įtaką Lietuvos politinei sistemai, paliekant nuošalyje Europos Sąjungos politinę sistemą. Toks pasirinkimas grindžiamas tuo, kad mero institucijos reforma Lietuvoje neturi didelės įtakos pačiai Europos Sąjungos politinei sistemai. Taip yra todėl, kad dauguma Europos Sąjungą pasiekiančių iniciatyvų iš Lietuvos nėra susijusios su savivaldos lygmens sprendimais, o būtent šiuo lygmeniu ir yra reikšminga mero institucijos reforma. Verta paminėti, kad Lietuva yra vienintelė iš Baltijos šalių, kurioje vyksta tiesioginiai merų rinkimai, todėl jeigu ateityje panašios iniciatyvos kiltų Estijoje ar Latvijoje, Lietuvos patirtis būtų vertinga sprendimų priėmėjams.

2.2. Mero institucijos raida Lietuvoje

Priešingai nei kitose Baltijos šalyse, Lietuvoje neturėjome didelių teritorinių reformų savivaldos lygmeniu. Lietuvoje buvo susikonsoliduoti į savivaldybių tarybų ir merų rinkimus. Svarbiausios reformos: 1) komitetams suteikta teisė dalyvauti savivaldybių tarybų rinkimuose; 2) įdiegti pasaulyje ganėtinai sparčiai populiarėjantys tiesioginiai merų rinkimai; 3) pakeista mero institucija iš tarybos vadovo modelio pereinant į stipraus mero modelį. Visos iniciatyvos įnešė svarbių pokyčių į vietos valdžios gyvenimą Lietuvoje.

Lietuvos Respublikos Seimas visuomeniniams rinkimų komitetams teisę dalyvauti šalies savivaldybių rinkimuose suteikė tik po Konstitucinio Teismo sprendimo. Šalies Konstitucinis Teismas nusprendė, kad tvarka, neleidžianti visuomeniniams rinkimų komitetams dalyvauti rinkimuose, prieštarauja pagrindiniam šalies įstatymui (Gailiūnas, 2019). Visuomeninių rinkimų komitetų įteisinimas tapo itin reikšmingu Lietuvos savivaldos pokyčiu, nes komitetai ne tik ėmė kaip lygūs su lygiais varžytis su partijomis, bet ir jas aplenkė. Pavyzdžiui, 2019 m. kovo mėnesį vykusių vietos valdžios rinkimų metu visuomeniniai rinkimų komitetai bendrai surinko net 26,52 proc. rinkėjų balsų. Palyginimui – antroje vietoje likusi TS-LKD surinko 13,39 proc. balsų, o LVŽS – 11,26 proc. balsų.

Atsižvelgdamas į tarptautines tendencijas ir piliečių paramą tiesioginiams merų rinkimams, Seimas 2014 m. priėmė sprendimą įteisinti tiesioginius merų rinkimus. Tokiu būdu buvo įgyvendinta viena didžiausių Lietuvos politinės sistemos reformų nuo stojimo į Europos Sąjungą laikų. Liudas Mažylis ir Vaida Leščauskaitė įvardija penkis vietos savivaldos institucinės sistemos pokyčius: 1) tiesiogiai renkamo mero instituto atsiradimą; 2) savivaldybių tarybų rinkimų sistemos perėjimą iš proporcinės į mišrią; 3) šiek tiek praplėstas mero funkcijas; 4) mero galios tampa kildinamos nebe iš tarybos, o iš jį išrinkusių gyventojų, meras tampa atskaitingas bendruomenei; 5) pakinta mero įgaliojimų netekimo procedūra. Tarybos išrinktam merui atstatydinti pakakdavo Tarybos balsavimo, o dabar procedūra tampa sudėtingesnė – siekiant pašalinti merą reikalingas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimas (Mažylis ir Leščauskaitė, 2015, p. 38).

Nepaisant didelio visuomenės palaikymo tiesioginiams merų rinkimams, jiems buvo iškilę ganėtinai rimtų iššūkių. 2021 m. balandžio mėnesį Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas priėmė sprendimą, kad esama tiesioginių merų rinkimų tvarka prieštarauja pagrindiniam šalies įstatymui (Gudavičius, 2021). Tokia situacija ir apie 80 proc. siekiantis visuomenės palaikymas tiesioginiams merų rinkimams privertė Seimą ieškoti problemos sprendimo būdų ir 2022 m. balandžio mėnesį pakeisti Konstituciją, įteisinant tiesioginius merų rinkimus. Kartu tai reiškė dar vieną, šįkart jau pačios mero institucijos reformą. Primintina šios disertacijos įvade jau minėta merų tipologija, kurią savo klasikiniame veikale „Leadership at the apex: politicians and administrators in Western local governments“ pateikė Poulas Erikas Mouritzenas ir Jamesas H. Svava (Mouritzen & Svava, 2002). Autoriai išskiria keturis idealiuosius merų tipus: 1) stipraus mero tipas; 2) komiteto vadovo tipas; 3) kolektyvinis tipas; 4) tarybos vadovo tipas. 1 lentelėje matyti, kaip po Konstitucijos keitimo iš mero kaip

tarybos vadovo modelio pereinama prie mero stipraus mero modelio. Per 2015 m. ir 2019 m. tiesioginius merų rinkimus Lietuvoje veikė mero kaip tarybos vadovo modelis. Jį taip pat galima aptikti tokiose šalyse, kaip Latvija, Australija, Jungtinės Amerikos Valstijos. Pakeitus Konstituciją, 2023 m. merų rinkimuose išrinkti merai tapo svarbiausia savivaldybės vykdomąja valdžia. Šis bruožas jau atitinka stipraus mero modelį, kuriame meras yra centrinė vykdomosios valdžios figūra. Tokiais pavyzdžiais galima laikyti Prancūziją, Ispaniją, Portugaliją ir Vokietiją. Tai reiškia, kad ne tiek mero išrinkimo būdas, kiek politinės ir administracinės lyderystės santykis tarp mero ir tarybos lemia mero institucijos tipą.

1 lentelė. Perėjimo nuo mero kaip tarybos vadovo modelio prie stipraus mero modelio įtaka politinei sistemai

MERO INSTITUCIJOS REFORMOS ĮTAKA LIETUVOS RESPUBLIKOS POLITINEI SISTEMAI		
Kadangi vietos savivalda yra Lietuvos politinės sistemos posistemis, todėl ir reformos poveikis Lietuvos politinei sistemai yra tiesiogiai proporcingas įgyvendintiems pokyčiams. Todėl, disertacijos autoriaus vertinimu, įvykdytos reformos įtaką vertinga apžvelgti remiantis 2015–2023 m. kovo mėnesį veikusio mero kaip tarybos vadovo modelio ir stipraus mero modelio lyginamąja analize. Šioje analizėje, kaip matyti iš 1 lentelės senasis ir naujasis merų institucijos modeliai lyginami per tiesioginių merų rinkimų, valdžios tipo, mero institucijos ir savivaldybės tarybos santykio, mero įgaliojimų, konstitucinės mero institucijos reikšmės ir savivaldybės kolegijos egzistavimo prizmes.		
KRITERIJUS	MERAS TARYBOS VADOVAS	STIPRUS MERAS
Tiesiogiai renkamas meras	Taip	Taip
Valdžios tipas	Atstovaujamoji valdžia	Vykdomoji valdžia
Mero institucijos ir savivaldybės tarybos santykis	Savivaldybės tarybos narys ir jos pirmininkas	Tiesiogiai pavaldus savivaldybės tarybai.
Mero įgaliojimai	Šaukia, sudaro darbotvarkę ir pirmininkauja savivaldybės tarybos posėdžiams. Balsuoja savivaldybės tarybos posėdžiuose, o balsams pasiskirsčius lygiomis dalimis, mero balsas tampa lemiamas. Meras taip pat atstovauja savivaldybei bendraujant su išorės institucijomis.	Asmeniškai atsakingas už savivaldybės biudžeto sudarymą, jo vykdymą, asignavimus. Teikia savivaldybės tarybai biudžetinių įstaigų nuostatus ir darbo užmokesčio fondą, priima į pareigas ir atleidžia iš jų savivaldybės biudžetinių ir viešųjų įstaigų vadovus, organizuoja savivaldybės strateginio planavimo procesą, rengia savivaldybės bendrąjį planą ir t. t. Meras taip pat šaukia ir veda savivaldybės tarybos posėdžius, sudaro jų darbotvarkę. Pasirašo tarybos sprendimus. Teikia savivaldybės tarybai mero pavaduotojų kandidatūras. Vetuoja tarybos sprendimus, kuriems nepritaria. Skiria

	Pasirašo tarybos sprendimus	ir atleidžia savivaldybės administracijos direktorių. Merui pavaldi savivaldybės administracija rengia savivaldybės tarybos sprendimų projektus (LRS, 2022).
Mero konstitucinė reikšmė	Meras institucija nėra konstitucinė, konstitucinės reikšmės.	Tiesioginiai merų rinkimai ir mero institucija yra įteisinti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. (LRS, 2022).
Kadencijos	Neribotos	Politikas negali eiti mero pareigų daugiau kaip tris kadencijas iš eilės.
Savivaldybės kolegija	Teoriniu lygmeniu savivaldybėse buvo galimybės suburti savivaldybių kolegijas, tačiau praktiniu lygmeniu šis modelis nebuvo populiarus.	Savivaldybėse egzistuos iš mero, vicemerų, administracijos direktoriaus, komitetų ir komisijų pirmininkų bei opozicijos lyderio sudaryta kolegija, kuri sieks ieškoti bendrų sąlyčio taškų, sprendžiant esminius savivaldybės klausimus.

Kaip matyti iš 1 lentelės, pagrindinis įvykdytos reformos pokytis yra tas, kad mero institucija iš atstovaujamosios buvo transformuota į vykdomosios valdžios. Taigi iš esmės meras, anksčiau priklausęs pirmajai išorinės politinės sistemos funkcijai – taisyklių kūrimo, po reformos ėmė priklausyti antrajai politinės sistemos funkcijai – taisyklių įgyvendinimo. Savivaldybės administracija tapo pavaldi merui, tačiau pats meras pavaldus savivaldybės tarybai. Didžiausias visai politinei sistemai poveikį padaręs pokytis tas, kad mero institucija ir tiesioginiai merų rinkimai įtvirtinti Konstitucijoje. Šis pokytis itin reikšmingas Lietuvos politinei sistemai, nes yra tiesiogiai susijęs su viena iš keturių pagrindinių politinės sistemos charakteristikų – stabiliu ir aiškiai apibrėžtų institucijų, kuriose priimami kolektyviniai sprendimai, rinkiniu. Merų ir tiesioginių merų rinkimų įteisinimas, konstitucinės reikšmės suteikimas maksimaliai padidino šios institucijos stabilumą.

Verta pažymėti, kad kai Lietuvoje veikė nuo mero kaip tarybos vadovo modelis, ji buvo panaši į tokias, kaip Australija, Latvija, kai kurias JAV valstijas. Perėjus prie stipraus mero modelio, Lietuva priartėjo prie tokių šalių, kaip Prancūzija, Ispanija, Portugalija ir Vokietija.

Svarbu paminėti ir tai, kad įvestos kadencijos padarė tiesioginį poveikį vidinei politinės sistemos funkcijai, atsakingai už rekrutavimą. Politikui nebegalint užimti mero posto ilgiau nei tris kadencijas, kyla poreikis ne tik ieškoti savo pamainos, bet ir tam tikrose situacijose bandyti sėkmę nacionaliniuose rinkimuose. Taigi, kalbant apie rekrutavimą, poveikis yra ne tik vietos, bet ir nacionalinei politikai.

Reikšminga tai, kad, vykdant reformą, siekta, jog politiniai procesai savivaldybėse vyktų sklandžiai, stengtasi atstovaujamąją ir vykdomąją valdžias priartinti viena prie kitos ir siekti abiejų valdžių tipo balanso. Šį siekį gerai iliustruoja vieno iš įvykdytos reformos autorių Eugenijaus Sabučio žodžiai: „Naujajame įstatyme

aiškiai reglamentavome, kas yra atstovaujamoji valdžia savivaldoje – tai taryba. O vykdomosios valdžios funkcijas tuo pačiu metu aiškiai delegavome merui. Tuo pačiu metu merą ir tarybą įgaliojome bei įgalinome nuolat dirbti komandoje, o tai padarėme merui ir toliau palikdami prievolę sudaryti tarybos posėdžių darbotvarkes bei pirmininkauti tarybos posėdžiams“ (Sabutis, 2022).

Antro skyriaus apibendrinimas. Antrasis tikslas, iškeltas šioje disertacijoje, – apžvelgti mero instituto vietą Lietuvos politinėje sistemoje ir įgyvendintų reformų įtaką jai. Tai ir buvo padaryta antrajame disertacijos skyriuje.

Tiesioginių merų rinkimų reikšmę politinei sistemai pervertinti sunku. Jie ne tik tapo esminiu mūsų išskirtinumu Baltijos šalių regione. Bet ir paskatino požiūrio į savivaldą pokyčius – aukščiausiu politiniu lygmeniu, pradedant ministerijomis ir užbaigiant Prezidentūra, pradėta kalbėti apie poreikį stiprinti šalies savivaldybes, perleisti joms daugiau galių. Galiausiai po to, kai buvo nustatyta, kad tiesioginiai merų rinkimai prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, jie tapo priežastimi, dėl kurios pakeistas pagrindinis šalies įstatymas, mero institutą paverčiant konstituciniu. Tiesioginių merų rinkimų svarba yra esminė priežastis, dėl kurių būtina tyrinėti jų specifiką ir dinamiką. Tai ir atliekama šioje disertacijoje.

3. ESAMOJO ATSTOVO PRANAŠUMO TIESIOGINIUOSE MERŲ RINKIMUOSE TYRIMO METODOLOGIJA

Siekiant geriau atskleisti tiesioginių merų rinkimų tyrimo metodologijos sukonstravimo logiką, trečiasis disertacijos skyrius suskirstytas į penkis poskyrius. Pirmame poskyryje aptariamas regresijos pertrūkio dizaino (RPD) pritaikymas šioje disertacijoje. Antrame pateikiami argumentai, kodėl iš plataus socialinių mokslų metodų lauko tiesioginių merų rinkimų analizei buvo pasirinktas būtent kokybinės lyginamosios analizės metodas. Trečiame poskyryje aptariama, kodėl iš visų kokybinės lyginamosios analizės variacijų tyrimui buvo pasirinkta netolydžių, neraiškiųjų aibių kokybinė lyginamoji analizė. Ketvirtame poskyryje pristatomi tie nepriklausomieji kintamieji, kurie buvo įtraukti į kokybinės lyginamosios analizės modelį. Šiame poskyryje ne tik pateikiama jų pasirinkimo logika, bet ir pristatoma, kaip jie buvo operacionalizuojami ir kokia logika remiantis priskiriami skirtingo lygmens neraiškiosioms aibėms. Penktame poskyryje atkreipiamas dėmesys į esamojo atstovo pranašumo tyrimuose dažnai apžvelgiamą pareigas užimančių politikų gebėjimą geriau pritraukti finansavimą rinkimų kampanijoms ir taip įgyti pranašumą prieš varžovus. Taip pat paaiškinamos priežastys, lėmusios, kodėl politikų kampanijų biudžetai nebuvo įtraukti tarp pagrindinių nepriklausomųjų kintamųjų.

3.1. Kodės pasirinktas regresijos pertrūkio dizaino (RPD) metodas

Jau minėta, kad regresijos pertrūkio dizainas yra vienas populiariausių metodų esamojo atstovo pranašumo tyrimuose. Taip pat įvardyti tyrimai, kuriuose jis taikytas, pavyzdžiui, J. Troustine „Evidence of Local Incumbency Advantage“ (Troustine, 2011). Toliau išsamiau pristatoma regresijos pertrūkio dizaino logika. Jos esmė ta,

kad šiuo metodu siekiama lyginti kuo panašesnius atvejus ir žiūrėti, kaip bendrą situaciją paveikia koks nors juos skiriantis faktorius (Thistlethwaite & Campbell, 1960). Taip pat svarbu, kad egzistuočių gerai pagrįstas slenkstis (angl. *Cutoff*), kuris iš esmės pakeistų situaciją tarp lyginamų grupių. Pavyzdžiui, galima lyginti du panašaus stiprumo kandidatus, kurių vienas galiausiai tapo meru, o kitam to pasiekti nepavyko. Remiantis minėta logika, politikai, kurie tapo merais, lyginami su stipriausiais, tačiau visgi merais netapusiais jų konkurentais. Pirmiausia tam reikės suskirstyti rinkimus į dvi grupes: 1) rinkimai, kuriuose nebuvo kandidatuojančio mero; 2) vienas iš politikų jau įgavo statusą. Kadangi tiesioginiai merų rinkimai vyko 2015, 2019 ir 2023 m., realiai galimi atvejai, kai 2015 m. rinkimuose neturėjome esamojo atstovo, o 2019 m. jį jau turėjome, bei analogiškas 2019 m. ir 2023 m. laikotarpis. Turint taip suskirstytą laikotarpį, galima pažiūrėti, kaip pakinta gautų balsų procentas, lyginant politikų, kai jie dar nebuvo merai, ir jų varžovų rinkiminių rezultatus su tais, kuriuos gavome tuomet, kai vienas iš politikų tapo meru, o kitas, nors ir bandė toliau varžytis, bet esamojo atstovo pranašumo jau nebeturėjo.

Kitas svarbus žingsnis – atrinkti tyrimo atvejus. Pirmiausia svarbu atkreipti dėmesį, kad RPD vis dėlto yra statistinės analizės metodas, kuriam reikia turėti pakankamą atvejų skaičių. Verta paminėti, kad Lietuvoje yra 60 savivaldybių, kuriose absoliučioji dauguma merų siekia perrinkimo. 2015 m. perrinkimo siekė 53 merai, 2019 m. – 52 merai, o 2023 m. – 49 merai. Žvelgiant apygardų lygmeniu, RPD metodui per 2015–2019 m. laikotarpį turėtume tinkamus rinkimus Panevėžio miesto ir Prienų, Radviliškio, Ukmergės rajonų savivaldybėse, o per 2019–2023 m. laikotarpį – Alytaus, Marijampolės, Kazlų Rūdos, Molėtų ir Kretingos rajonų savivaldybėse. Tokio atvejų skaičiaus neužtektų atlikti patikimą RPD apygardų lygmeniu, todėl nuspręsta atvejus atrinkti apylinkių lygmeniu. Žinoma, tai reiškia, kad RPD apimtų ribotą dalį Lietuvos teritorijos, tačiau tokiu būdu būtų išsaugomas analizės patikimumas. Toks problemos sprendimas yra gana įprastas politikos moksluose, pavyzdžiui, juo pasinaudojo Thomas Fujiwara, atlikdamas tyrimą „Voting Technology, Political Responsiveness, and Infant Health: Evidence from Brazil“ (Fujiwara, 2015).

Esant dviejų turų rinkimų sistemai, svarbu nuspręsti, kuriame ture vykstantys rinkimai bus lyginami. Kaip rodoma toliau, dviejų turų rinkiminė sistema reiškia, kad antrame ture matome daugiau strateginio balsavimo „prieš kažką“, todėl tikslinga lyginti kandidatus pirmuosiuose turuose, kuriuose balsuojama už konkretų politiką. Kitas svarbus niuansas yra tai, kad būtina nustatyti ribą, kada dar kandidatai laikomi panašiais, o kada jau nebe. Politikos mokslininkai nėra griežtai sutarę konkretaus balsų skirtumo, kai kandidatai jau nebėra laikomi panašiais, tačiau tyrimo metodologija reikalauja ieškoti balanso tarp kuo artimesnių politikų rezultatų ir patikimo atvejų skaičiaus.

2 lentelėje pateikiamas rezultatas, skaičiuojant poromis. Per abu laikotarpius susidaro 48 poros, kai būsimo mero pirmame ture surinktas balsų skaičius buvo iki 5 proc. didesnis už jo varžovo, taip pat 38 poros, kai skirtumas viršijo 5 proc., bet nesiekė 10 proc. ir 17 porų, kai pirmame ture būsimo mero varžovas surinko didesnę balsų skaičių.

2 lentelė Porų skaičius pagal grupes (sudaryta autoriaus remiantis šaltinio www.vrk.lt duomenimis)

Porų skaičius pagal grupes	Iki 5 proc.	Nuo ($n > 5$) iki 10 proc.	Meras pirmuose rinkimuose surinko	Viso
2015-2019	35	23	9	67
2019-2023	13	15	8	36
Viso	48	38	17	103

Taip pat pažymėtina, kad didesnioji dalis šių atvejų yra iš 2015–2019 m. laikotarpio. Siekiant didesnio atvejų skaičiaus, buvo nuspręsta vadovautis ta praktika, kai mero ir jo varžovo gautų balsų skirtumas neviršijo 10 proc. Toks panašumo kriterijus aptinkamas politikos mokslų straipsniuose, kuriuose analizuojami rinkimų rezultatai taikant RPD, pavyzdžiui, Danieliaus Girardi tyrime „Partisan shocks and financial markets: regression-discontinuity evidence from national elections“ (Girardi, 2018). Tai leido turėti 103 poras, arba 206 atvejus, vertinant konkretų kandidatą, kas yra svarbu norint pasiekti statistiškai reikšmingą rezultatą.

3.2. Kodėl pasirinkta KLA

Skaitant mokslinę literatūrą matyti, kad tyrimuose, kuriuose analizuojamas esamojo atstovo pranašumas, dažniausiai taikomas regresijos pertrūkio dizaino tyrimo metodas (Butler, 2009; Dahlgaard, 2016; Freier, 2015; Redmond & Regan, 2015; Siwińska-Gorzelak & Bukowska, 2025). Jis taikomas ir disertacijoje, tačiau tuo neapsiribojama. Tiek dėl savo specifikos, tiek dėl šio tyrimo konteksto KLA pasižymi kai kuriomis savybėmis, kurios gali puikiai papildyti statistinį metodą. Sprendimą rinktis KLA lemia kelios priežastys.

Pirma, priežastis lėmusi disertacijos autoriaus pasirinkimą, yra tiriamų atvejų skaičius. Dažnas tyrimas, nagrinėjantis esamojo atstovo pranašumą, remiasi dideliu atvejų skaičiumi. Pavyzdžiui, Ronny'is Freieris, analizuodamas tiesioginius merų rinkimus Vokietijoje ir rašydamas savo straipsnį „The mayor's advantage: Causal evidence on incumbency effects in German mayoral elections“ rėmėsi 25 000 atvejų (Freier, 2015). Esama tyrimų, kai dėl probleminio atvejų skaičiaus tyrėjai nusprendė net nemėginti ieškoti esamojo atstovo pranašumą paaiškinančių (Čapek, 2025, p. 188). Toks problemos sprendimas labai sumažina tyrimo pridėtinę vertę ir apsunkina galimybes geriau pažinti šalyje vykstančius reiškinius. Svarbu tai, kad absoliučia dauguma atvejų merai siekia būti perrinkti, todėl, kaip parodyta skyrelyje apie RPD, tenka apsiriboti rinkimais apylinkių lygmeniu. Iškeltas tikslas ištirti 154 atvejus, kai merai siekia perrinkimo. Dar daugiau, KLA suteikia galimybę tarpusavyje lyginti skirtingus rinkimus, nes konkrečių rinkimų analizei jai užtenka mažesnio atvejų skaičiaus, o mokslinė literatūra rodo, kad priežastys, lemiančios rinkimų rezultatus, gali skirtis skirtingų rinkimų laikotarpiu. Taip pat tikslinga atkreipti dėmesį į Barbaros Vis straipsnį „The Comparative Advantages of fsQCA and Regression Analysis for Moderately Large-N Analyses“, kuriame autorė lygina dviejų metodų: regresijos ir

programine įranga fs/QCA atliekamos neraiškiųjų aibių kokybinės lyginamosios analizės – pranašumus ir trūkumus, kai atvejų skaičius yra nuo apytiksliai 50 iki 100. Mokslininkė teigia, kad, nepaisant to, jog abu metodai turi pliusų ir minusų, neraiškiųjų aibių kokybinė lyginamoji analizė išsamiau paaiškina sąlygas, kuriomis rezultatas įvyksta (Vis, 2012). Įdomu tai, kad abiem metodams įvertinti Barbara Vis pasirinko 53 atvejų duomenų rinkinį apie sąlygas, kuriomis Vakarų šalių vyriausybės padidina savo išlaidas aktyvioms darbo rinkos priemonėms (Ten pat). Lygiai tokio paties dydžio yra mano 2015 m. rinkimų duomenų rinkinys, todėl tikslinga pasinaudoti KLA teikiamais pranašumais.

Antroji priežastis – regresijos pertrūkio dizaino metodas yra statistinės analizės metodas, todėl jam būdingi statistinės analizės ribotumai, kuriais nepasižymi kokybinė lyginamoji analizė. Pasak Vaido Morkevičiaus ir Zenono Norkaus, „KLA leidžia diferencijuoti priežastines sąlygas į: 1) būtinas, bet nepakankamas (A yra B priežastis, jeigu B nebūna be A, nors kai A būna, ne visada būna ir B), 2) pakankamas, bet nebūtinas (A yra B priežastis, jeigu visada, kai būna A, būna ir B, nors B gali būti ir be A) ir 3) būtinas ir pakankamas (B būna, jeigu ir tik jeigu yra A). To negali padaryti statistinė analizė, nes ji remiasi nedeterministine priežastingumo samprata (A yra B priežastis, jeigu B yra labiau tikėtinas, kai yra A: $P(B|A) > P(B)$)“ (Norkus ir Morkevičius, 2011, p. 14). Be to, Zenonas Norkus ir Vaidas Morkevičius kviečia atkreipti dėmesį, kad „KLA yra pajėgi išryškinti konjunktūrines priežastis, kurios veikia tik kaip dalys pakankamuose (bet nebūtinuose) tam tikrai baigmei sukelti sąlygų kompleksuose, kurių nė vienas komponentas pavieniui nėra nei būtina, nei pakankama tos baigmės sąlyga. Visa tokio tipo priežasties apibrėžtis yra „nepakankama, bet reikalinga nebūtinų, bet pakankamų sąlygų dalis“ (angl. *insufficient but non-redundant part of unnecessary but sufficient condition*, INUS), (...) didžiausi KLA pranašumai atsikleidžia nagrinėjant sąlygų konfigūracijas, o ne pavienes sąlygų pasekmes“. Atsižvelgti į šį KLA pranašumą, nagrinėjant kompleksiškus politinius reiškinius, ragina Rianne Dekeris (Deker, 2019). Tokį požiūrį palaiko ir Johnas Hudsonas bei Stefanas Kühneris (Hudson & Kühner, 2013). Taigi KLA gali išsamiau paaiškinti priežastinius reiškinius, o tai yra ypač pravartu analizuojant tokį kompleksinį reiškinį, kaip esamojo atstovo pranašumo apraiškos tiesioginiuose merų rinkimuose.

Trečioji priežastis, kodėl disertacijai buvo pasirinkta kokybinė lyginamoji analizė, yra galimybė įtraukti daugiau nepriklausomųjų kintamųjų. Kai atvejų skaičius padidėja iki maždaug 50, o per kiekvienus tiesioginius merų rinkimus maždaug tiek atvejų ir buvo, atsiranda galimybė įtraukti daugiau nepriklausomųjų kintamųjų (Norkus ir Morkevičius, 2011, p. 13). Šioje disertacijoje analizuojama net šešių tyrimais pagrįstų nepriklausomųjų kintamųjų įtaka merų perrinkimui. Šie kintamieji yra valdymo laikotarpis, gyvenimo kokybės indekso pokytis savivaldybėje, palankus savivaldybės tipas, maža konkurencinė kova, gera kandidatuojančio politiko reputacija ir jo atstovaujamos jėgos telkimo potencialas. Plačiau šie kintamieji aprašomi 3.3 poskyryje.

3.3. Kodėl pasirinkta neraiškiųjų, netolydžiųjų aibių KLA

Priėmus sprendimą tyrime taikyti KLA, tenka daryti ir kitą pasirinkimą: nuspręsti, kuris iš trijų pagrindinių kokybinės KLA tipų bus taikomas. Savo metodologiniame vadovėlyje „Kokybinė lyginamoji analizė“ Zenonas Norkus ir Vaidas Morkevičius išsamiai pristato tris KLA tipus: 1) raiškiųjų aibių KLA, 2) daugiareikšmių kintamųjų KLA, 3) neraiškiųjų aibių KLA. Pastaroji skirstoma į netolydžiųjų, neraiškiųjų aibių KLA ir tolydžiųjų neraiškiųjų aibių KLA (Norkus ir Morkevičius, 2011). Visi šie KLA tipai naudojami moksliniuose tyrimuose, todėl tikslinga paaiškinti, kodėl pasirinkta netolydžiųjų, neraiškiųjų aibių KLA.

Raiškiųjų aibių kokybinė lyginamoji analizė. Raiškiųjų aibių kokybinė lyginamoji analizė yra seniausias KLA tipas, kurio metodologinius pagrindus Charlesas C. Raginas pristatė dar 1987 m. knygoje „The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies“ (Ragin, 1987). Metodo pradininkas pastebėjo, kad socialiniuose moksluose dominuoja du tyrimų masyvai. Pirmajame masyve tyrimai su labai mažai atvejų, pavyzdžiui, du. Antrajame su labai daug atvejų, pavyzdžiui, tūkstančiu, o vidurys tarp šių masių lieka tuščias. Šią nišą ir užpildė raiškiųjų aibių KLA. Raiškiųjų aibių KLA nepraranda aktualumo ir taikoma naujausiuose moksliniuose tyrimuose (Ayambire et al. 2025; Tang & Curtis, 2024; Zong et al., 2023), tačiau ji yra problemiška šios disertacijos kontekste. Raiškiųjų aibių KLA veikia pagal griežtą principą – visi kintamieji turi būti dvireikšmiai. Tais atvejais, kai reikšmė yra 0, reiškia, kad požymio nėra, o kai reikšmė 1, reiškia, jog požymis yra (Norkus ir Morkevičius, 2011, p. 65–66). Socialinė realybė, pavyzdžiui, disertacijoje analizuojami atvejai, yra gerokai sudėtingesnė. Pažvelkime į priklausomąjį kintamąjį – rinkimų rezultatus. Raiškiųjų aibių kokybinėje lyginamojoje analizėje tektų jį konstruoti pagal principą, kad meras buvo perrinktas arba neperrinktas kitai kadencijai. Nors techniškai šioje vietoje viskas būtų tvarkinga, bet tai reikštų, kad prarastume svarbią informaciją apie skirtingus pralaimėjimo arba laimėjimų lygmenis. Nors tiesioginiai merų rinkimai veikia pagal principą „viskas arba nieko“, tačiau objektyviai vertinant egzistuoja skirtumas tarp pralaimėjimo nepatekus į antrą rinkimų turą ir pralaimėjimo antrame ture, tarp pergalės antrame ture ir pirmame. Rinkiminės elgsenos tyrimai rodo, kad priežastys, lemiančios pergalę antrame ture, gali būti kitokios nei tos, dėl kurių kandidatas pateko į antrą rinkimų turą (Jastramskis, 2020).

Daugiareikšmių kintamųjų kokybinė lyginamoji analizė. Daugiareikšmių kintamųjų KLA yra naujausia kokybinės lyginamosios analizės atmaina. Kurios idėjas išplėtojo Lasse Cronqvistas (2016). Šios KLA versijos taikymo pavyzdys yra Zenono Norkaus sparčios sėkmingos pokomunistinės transformacijos sąlygų analizė knygoje „Kokia demokratija, koks kapitalizmas? Pokomunistinė transformacija Lietuvoje lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu“ (Norkus, 2008). Deja, įvertinus savo tyrimo specifiką, nuspręsta nesirinkti šios KLA versijos dėl dviejų priežasčių.

Pirma tokio pasirinkimo priežastis – daugiareikšmių kintamųjų KLA būtų tik dalinis kintamųjų įvairovės problemos sprendimas. Nors išoriškai ji šiek tiek primena

neraiškiųjų aibių kokybinę lyginamąją analizę, tačiau jos loginiai pamatai pagrįsti raiškiųjų aibių principu. Dėl šios priežasties minėtą priklausomąjį kintamąjį – rinkimų rezultatus – tektų koduoti pagal principą 0 ir 1, o kaip minėta, tai nėra geriausias kelias. Daugiareikšmių kintamųjų KLA praplėstų tik nepriklausomųjų kintamųjų kodavimo galimybes, bet rinkimų rezultatų įvairovės ji negalėtų apimti.

Antra pasirinkimo priežastis – tyrime ne tik naudojami šeši nepriklausomieji kintamieji, jie turi nuo mažiausio trijų reikšmių iki didžiausio šešių skirtingų reikšmių nepriklausomuosius kintamuosius. Šių kintamųjų reikšmių skaičius skiriasi priklausomai nuo rinkimų ir nuo faktinės situacijos. Tai plačiau aptariama tolesnėje disertacijos dalyje. Jų skaičius daro reikšmingą įtaką KLA kokybei. Tai matyti pažvelgus į potencialią tiesos lentelę. Galimų tiesos lentelės eilučių skaičius gaunamas pasitelkus logiškai galimų priežastinių sąlygų formulę, kuri yra $2^{k^2} \times 3^{k^3} \times \dots \times n^{k^n}$. Šioje formulėje k yra priežastinių sąlygų (kintamųjų), o n yra reikšmių (kategorijų) skaičius (Vink & Van Vliet, 2009, p. 273–274). Tai, kaip tyrimui atrenkami ir į kategorijas suskirstomi kintamieji, plačiai aprašoma disertacijos 5.3 poskyryje. Kol kas užtenka pasakyti, kad 2015 m. rinkimų analizėje turime du šešių reikšmių nepriklausomuosius kintamuosius, du penkių reikšmių nepriklausomuosius kintamuosius, vieną keturių reikšmių nepriklausomąjį kintamąjį ir vieną trijų reikšmių nepriklausomąjį kintamąjį. Taigi 2015 m. rinkimų tiesos eilučių skaičius būtų $6^{2^2} \times 5^2 \times 4^1 \times 3^1 = 10\,800$, 2019 m. tiesos lentelės eilučių skaičiaus nustatymas atrodytų taip: $6^3 \times 4^2 \times 5^1 = 17\,280$, o 2023 m. – $6^2 \times 5^2 \times 4^2 = 14\,400$ eilučių. Kadangi maksimalus atvejų skaičius, kurį turime, yra 154, tai akivaizdu, jog absoliučioji dauguma tiesos lentelės eilučių liktų be realių faktinių duomenų. Didžiulis neužpildytas tiesos lentelės eilučių skaičius yra ekspertų pripažįstama daugiareikšmių kintamųjų kokybinės lyginamosios analizės problema (Fu, 2024; Greckhamer et al., 2018), kurios vienintelis sprendimo būdas – atsisakyti dalies kintamųjų ir mažinti kategorijų skaičių. Deja, šis kelias neleistų į analizės modelį įtraukti kai kurių visuotinai pripažįstamų esamojo atstovo pranašumo elementų, o tai susilpnintų ir pačią analizę.

Netolydžiųjų neraiškiųjų aibių kokybinė lyginamoji analizė. Nurodant priežastis, kodėl nepasirinkta raiškiųjų aibių KLA ir daugiareikšmių kintamųjų KLA, pateikti argumentai, kodėl pasirinkta netolydžiųjų, neraiškiųjų aibių KLA. Pirmiausia tiek tolydžiųjų, tiek netolydžiųjų neraiškiųjų aibių kokybinė lyginamoji analizė remiasi kita logika nei raiškiųjų aibių bei daugiareikšmių kintamųjų kokybinės lyginamosios analizės versijos. Zenonas Norkus ir Vaidas Morkevičius teigia, kad „neraiškiają aibę apibrėžia daugiareikšmė narystės funkcija $fa(X)$, kuri turi tiek reikšmių, kiek yra realių skaičių intervale tarp 0 ir 1“ (Norkus & Morkevičius, 2011). Tokiu būdu sprendžiama tuščių tiesos lentelės eilučių problema, kuri kitu atveju būtų iškilusi. Tai galioja abiem neraiškiųjų aibių KLA tipams.

Priežastis, kodėl pasirinkta netolydžiųjų neraiškiųjų aibių KLA atmaina, yra ta, kad ji leidžia mąstyti ir analizuoti reiškinių kategorijomis, svarbiausia pagrįstai nusistatyti slenksčius (Pappas & Woodside, 2021). Tai ir daroma 5.3 poskyryje. Mąstymas kategorijomis ypač aktualus ir nepriklausomajam kintamajam palankus savivaldybės tipas. Konstruojant šį kintamąjį remtasi savivaldybių gyvenimo kokybės indekso klasterine analize. Kadangi savivaldybės į skirtingus klasterius grupuojamos

pagal tam skirtingas kriterijus, kintamojo kodavimas, atliekant tolydžiųjų neraiškių aibių KLA, būtų probleminis. Todėl šį kintamąjį tektų pašalinti iš tyrimo modelio. Neraiškiųjų netolydžiųjų aibių KLA pasirinkimas leidžia to išvengti.

3.4. Tyrimo atvejai, kintamųjų atranka ir kategorizavimas

Siekiant išanalizuoti ketvirtą uždavinį ir išsamiai pristatyti KLA tyrimo metodologiją, apsibrėžiami tyrimo atvejai, priklausomasis kintamasis ir visi nepriklausomieji kintamieji. Kadangi KLA yra jau visiškai kitas būdas aiškinti rinkimų rezultatus, tai ir atvejai kiek skirsis nuo tų, kurie aptarti pristatant RPD metodo logiką ir taikymą disertacijoje.

Tyrimo atvejų apsibrėžimas. Taikant KLA metodą, tyrimo atveju tampa konkrečios vienmandatės apygardos lygmeniu vykę rinkimai tose šalies savivaldybėse, kuriose pareigas ėję merai siekė perrinkimo. Raktiniu žodžiu čia tampa apygarda, nes, tiriant rinkimus apylinkiu lygmeniu, kiltų rimtų metodologinių problemų, kurias mėginama atskleisti per 2019 m. ir 2023 m. tiesioginius merų rinkimus Kaišiadorių rajono savivaldybėje. Pirma, per šį dvejus vykusius rinkimus rinkimų apylinkių sumažėjo nuo 30 iki 27, todėl tose pačios savivaldybės keistųsi atvejų skaičius, o tai apsunkintų KLA analizę. Antra, pačių atvejų būtų daug daugiau, nei reikalauja kokybinė lyginamoji analizė, ir mes turėtume iš esmės galvoti apie statistinės analizės, o tai reikštų, jog netektume tų pranašumų, kuriuos siūlo kokybinė lyginamoji analizė. Trečia, apylinkių lygmeniu rinkimų rezultatai gali gerokai skirtis vieni nuo kitų, nors galutinis rinkimų rezultatas priklauso nuo to, kaip pasiskirsto visi rinkėjų balsai. Kadangi atliekant KLA, priklausomasis kintamasis yra galutinis rinkimų rezultatas, apylinkių lygmens duomenys neleistų jo tiksliai užčiuopti. Siekiant iliustruoti šią tendenciją, buvo sukurta 2019 m. Kaišiadorių rajono savivaldybėje vykusių tiesioginių merų rinkimų rezultatų lentelė (3 lentelė) apylinkių lygmeniu.

3 lentelė. 2019 m. tiesioginių merų rinkimų rezultatai Kaišiadorių rajono savivaldybės rinkimų apylinkėse

2019 mero rinki mai		I turas		II turas	
Nr.	Apylinkė	Vytenis Tomkus/ TS-LKD	Darius Vilimas/ LVŽS	Vytenis Tomkus/TS -LKD	Darius Vilimas/ LVŽS
1	Vytauto	230 (46,37)	90 (18,15)	269 (70,05)	115 (29,95)
2	Gedimi no	360(45 ,06)	108 (13,52)	428 (67,72)	204 (32,28)
3	Girelės	604(49 ,63)	118 (9,7)	756 (71,12)	307 (28,88)

4	s	Lomeno	520(45,57)	176(15,43)	595(62,63)	355(37,37)
5		Kruonio	110(28,06)	57(14,54)	150(61,98)	92(38,02)
6		Kalvių	48(24,12)	59(29,65)	80(46,51)	92(53,49)
7		Vilūnų	32(14,75)	37(17,05)	96(60)	64(40)
8	škio	Darsūni	31(19,14)	28(17,28)	50(50,51)	49(49,49)
9	ų	Ringaili	37(20,67)	36(20,11)	75(49,34)	77(50,66)
10	os	Stoniav	132(38,71)	58(17,01)	169(67,06)	83(32,94)
11		Dainių	72(31,17)	47(20,35)	109(62,64)	65(37,36)
12		Stasiūnų	194(42,08)	67(14,53)	228(59,53)	155(40,47)
13	orių	Meliorat	142(34,55)	76(18,49)	165(56,12)	129(43,87)
14	ių	Žiežmar	288(40,22)	88(12,29)	336(63,52)	193(36,48)
15	s	Gudieno	305(39,15)	175(22,46)	407(62,33)	246(37,67)
16		Žaslių	124(36,36)	83(24,34)	155(56,99)	117(43,01)
17	kių	Pajautiš	75(41,44)	30(16,57)	87(59,59)	59(40,41)
18	škių	Stabinti	82(35,96)	41(17,98)	110(61,11)	70(38,89)
19	ių	Beištrak	20(25,32)	8(10,13)	18(42,86)	24(57,14)
20	nų	Tauckū	96(39,51)	25(10,29)	134(66,67)	67(33,33)
21	nės	Palome	112(34,57)	63(19,44)	141(55,95)	111(44,05)
22	ų	Zūbiški	54(31,95)	53(31,36)	87(57,62)	64(42,38)
23	ų	Paparči	40(16,39)	82(33,61)	69(31,8)	148(68,2)
24	kių	Rumšiš	349(40,77)	127(14,84)	400(64,72)	218(35,28)
25	škių	Pravieni	149(33,86)	62(17,09)	159(61,39)	100(38,61)

26	Dovaino nių	100 (31,35)	43 (13,48)	146 (61,86)	90 (38,14)
27	Antakal nio	104 (41,77)	41 (16,47)	140 (67,31)	68 (32,69)
28	Mūro Strėvininkų	42 (29,79)	21 (14,89)	89 (67,94)	42 (32,06)
29	Liutonių	36 (26,67)	30 (22,22)	70 (57,85)	51 (42,15)
30	Kasčiuk iškių	31 (28,97)	20 (18,69)	37 (42,53)	50 (57,47)
	Iš viso	4519 (38,31)	194 9 (16,52)	5755 (62,15)	3505 (37,85)

3 lentelėje raudona spalva žymimos apylinkės, kuriose kandidatų rezultatai buvo 2,5 proc. prastesni už vidurkį, oranžine – prastesni už vidurkį, šviesiai žalia – iki 2,5 proc. geresni už vidurkį, o tamsiai žalia – daugiau nei 2,5 proc. geresni už vidurkį.

Kadangi tiriant rinkimų rezultatus yra svarbi tiek apygarda, tiek pats kandidatas, atvejus nuspręsta koduoti pažymint tiek merą ir savivaldybę, o tam, kad kuo sklandžiau veiktų programa fs/QCA kintamuosius koduoti be lietuviškų raidžių, pažymint savivaldybę ir perrinkimo siekusį merą, pavyzdžiui, *AkmenesR_V.Mitrofanovas*, *KaunoM_V.Matijosaitis*, *VarenosR_A.Kaseta*. Nors kiekvienuose rinkimuose būta merų, kurie nesiekė perrinkimo, tačiau remiantis šia logika per 2015, 2019, 2023 m. rinkimus buvo ištirtos visos šalies savivaldybės.

Priklausomasis kintamasis – rinkimų rezultatas. Aptarus tyrimo atvejus, reikia apsibrėžti priklausomąjį kintamąjį, kuris bus matuojamas. Verta pažymėti, kad ir priklausomąjį kintamąjį tikslinga suskirstyti į neraiškiasias, netolydžiasias aibes. Nors kokybinė lyginamoji analizė leistų tiesiog suskirstyti savivaldybes į tas, kuriose merai pralaimėjo, ir tas, kuriose laimėjo, atitinkamai priskiriant reikšmes 0 ir 1, matome, kad socialinė realybė yra sudėtingesnė. Per disertacijoje nagrinėjamą laikotarpį tiesioginius merų rinkimus reglamentavo du skirtingi įstatymai. Pažymėtina, kad nors 2015 m. ir 2019 m. rinkimai buvo reguliuojami Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų įstatymu, o 2023 m. rinkimai konstituciniu įstatymu – Lietuvos Respublikos rinkimų kodeksu (167 straipsnis, 4 dalis), tačiau teisiniai pokyčiai nepakeitė rinkimų tvarkos. Lietuvoje rinkimai ne tik vykdomi dviem turais, bet ir lyginant savivaldybes tarpusavyje aptinkami labai skirtingi rinkimų rezultatai. Dviejų turų merų rinkimų sistema leidžia sudaryti keturias netolydžiasias, neraiškiasias aibes. Pirmoji yra merai, kurie nepateko į antrąjį rinkimų turą. Jai disertacijoje skirtas įvertinimas yra 0. Antroji grupė yra merai, kurie pateko į antrąjį rinkimų turą, tačiau jame pralaimėjo. Šiai grupei priskirta 0,25 reikšmė. Trečioji grupė yra merai, kurie pateko į antrąjį rinkimų turą ir jame laimėjo. Kadangi galutinis rezultatas buvo teigiamas, jai skirtas įvertinimas yra 0,75. Galiausiai ketvirtąją netolydžiąją neraiškiją aibę sudarė merai, kurie buvo išrinkti jau pirmame ture. Jie gavo aukščiausią reikšmę – 1. Kaip savivaldybės skirtingais rinkimų metais pasiskirstė skirtingose kategorijose, pateikta 16 pav. 4 skyriuje.

Nepriklausomieji kintamieji. Šiame tyrime naudojami nepriklausomieji kintamieji kyla iš esamojo atstovo pranašumo ir trūkumo reiškinius nagrinėjusių tyrimų. Pažymėtina, kad esamojo atstovo pranašumo ir trūkumo reiškiniai savo vidine logika yra ganėtinai panašūs. Abiem atvejais perrinkimo siekiantis politikas turi postą, bet jų bendra įtaka rinkimų rezultatams skiriasi: esamojo atstovo pranašumas didina pergalės šansus, o esamojo atstovo trūkumas mažina. Kuriant nepriklausomuosius kintamuosius, buvo atsižvelgta tiek į esamojo atstovo pranašumo, tiek į esamojo atstovo trūkumo fenomenus. Remiantis kituose tyrimuose sukauptomis žiniomis ir įžvalgomis, buvo sukurti šeši nepriklausomieji kintamieji, kurie buvo pasitelkti nagrinėjant 2015 m., 2019 m. ir 2023 m. tiesioginius merų rinkimus.

Pirmasis nepriklausomasis kintamasis – mero valdymo laikotarpis iki rinkimų. Esamojo atstovo pranašumo teorija tvirtina, kad rinkėjai yra linkę rinktis labiau patyrusius politikus dėl jų galimybės efektyviau dirbti darbą, geriau žinomų vardų. Politikai naudojami savo patirtimi kaip argumentu, kad būtų perrinkti. Užsienio valstybėse atlikti tyrimai rodo, kad yra ryšys tarp mero perrinkimo ir jo darbo trukmės mero poste. Vienas tokių tyrimų buvo atliktas Kalifornijos universiteto politikos mokslo departamento tyrėjo Scotto A. MacKenzie'io, kuris ne tik aiškinosi priežastis, dėl kurių politikai pasitraukia iš mero pareigų, nesulaukę kadencijos pabaigos, arba nebesiekia perrinkimo, bet ir ieškojo modelių, galinčių paaiškinti mero perrinkimo priežastis. Pasak paties autoriaus, nors priežasčių, lemiančių mero perrinkimą, yra įvairių, viena pačių svarbiausių yra pareigas einančio politiko patirtis poste (MacKenzie, 2009, p. 25–27).

Tai, kad politiko patirtis gali turėti reikšmingą įtaką rinkimų rezultatams, atskleidė ir Agustina Haime, Agustinas Vallejo ir Leslie Schwindt-Bayer tyrimas „Candidate Experience and electoral Success“. Šis tyrimas parodė, kad ne tik pareigų užėmimas, bet ir apskritai kandidato patirtis rinkimuose turi teigiamą įtaką rinkimų rezultatams. Natūralu, kad ilgiau pareigas užimantis politikas yra daugiau kartų dalyvavęs rinkimų kovose dėl posto. Kuo daugiau visokeriopos patirties yra sukaupęs kandidatas, tuo didesnė yra jo sėkmės rinkimuose tikimybė. (Haime, Vallejo & Bayer, 2022, p. 183–185). Anot autorių, net ir rinkimus pralaimėjęs kandidatas įgauna vertingos patirties, kuri jam padeda ateities rinkimuose, todėl dalyvavimas rinkimuose kandidatui vienareikšmiškai yra naudingas. Pažymėtina, kad Brazilijoje įgyvendintas tyrimas apėmė tiek vietos, tiek nacionalinius rinkimus, todėl jo įžvalgos taikytinos ir šioje disertacijoje. Kuo daugiau rinkimų meras yra dalyvavęs bei sukaupęs patirties poste, tuo jo sėkmė rinkimuose turėtų būti didesnė.

Pažymėtina, kad esama įrodymų, jog esamojo atstovo pranašumas, atsižvelgiant į darbo mero poste trukmę gali didėti. Pavyzdžiui, tokio reiškinio įrodymus Slovakijoje pateikia Matúšas Sloboda savo straipsnyje „Women's participation and the Incumbency Advantage in Slovak Cities: the Case Study of the Mayoral elections in Slovakia“ (Sloboda, 2014, p. 108). Nemaža dalis ši reiškinį paaiškinančių priežasčių jau aprašytos. Pavyzdžiui, ilgesnį laiką dirbęs meras natūraliai turėjo daugiau galimybių nuolat bendrauti su gyventojais, dalyvauti renginiuose, bendrauti su vietos ir nacionaline žiniasklaida, platinti mero veiklos ataskaitas, kurias merai,

pavyzdžiui, Birštono merė Nijolė Dirginčienė (Dirginčienė, 2015), platindavo prieš tiesioginius mero rinkimus. Vis dėlto greta jų reikia pažymėti, kad ilgesnis darbas mero poste suteikia galimybę politikams į įvairius postus paskirti sau lojaliaus asmenis ir tokiu būdu ne tik pasilengvinti norimos politikos įgyvendinimo galimybes, bet ir pagerinti savo šansus rinkimuose. Esama nemažai įrodymų, kad politikai savo galiai didinti išnaudoja darbo vietas viešajame sektoriuje. Šis reiškinys yra gana plačiai paplitęs Lotynų Amerikoje (Panizza, 2025, p. 375–388), pavyzdžiui, Brazilijoje (Arvate, 2013; Greenfield, 1977). Taip pat sutinkamas Vakarų šalyse, pavyzdžiui, Prancūzijoje (Clark & Milcent, 2011, p. 1103–1112), Jungtinėse Amerikos Valstijose (Troustine, 2008, p. 30), (Enikoplov, 2014, p. 22–23), Italijoje (Alesina, Danninger & Rostagno, 2001, p. 448). Žinoma, patronažas neaplenkia Vidurio ir Rytų Europoje (Staroňová & Rybář, 2025), todėl būtų visiškai logiška ir pagrįsta tikėtis aptikti šį reiškinį ir Lietuvos savivaldybėse. Kadangi patronažas Lietuvos savivaldoje nėra šio tyrimo disertacijos tema, jis paliekamas ateities tyrinėjimams, o šiuo atveju konstatuojamas tik akivaizdus faktas, jog vienintelis būdas užvaldyti savivaldybę ir į postus skirti sau lojaliaus asmenis yra tik būnant valdžios pozicijoje. Tai reikia, kad pirmasis nepriklausomasis kintamasis, įtraukiantis mero darbo poste trukmę iki rinkimų, apima ir galimus savivaldybių užvaldymo atvejus, bet nepateikia atsakymo, kurios savivaldybės ištis yra užvaldytos, o kurios ne. Kitaip tariant, visose savivaldybėse, kurios yra užvaldytos, jas užvaldęs asmuo turėjo būti galios pozicijose, bet nebūtinai visi merai siekė užvaldyti savivaldybes ar net ir turėdami šį siekį sugebėjo jį įgyvendinti.

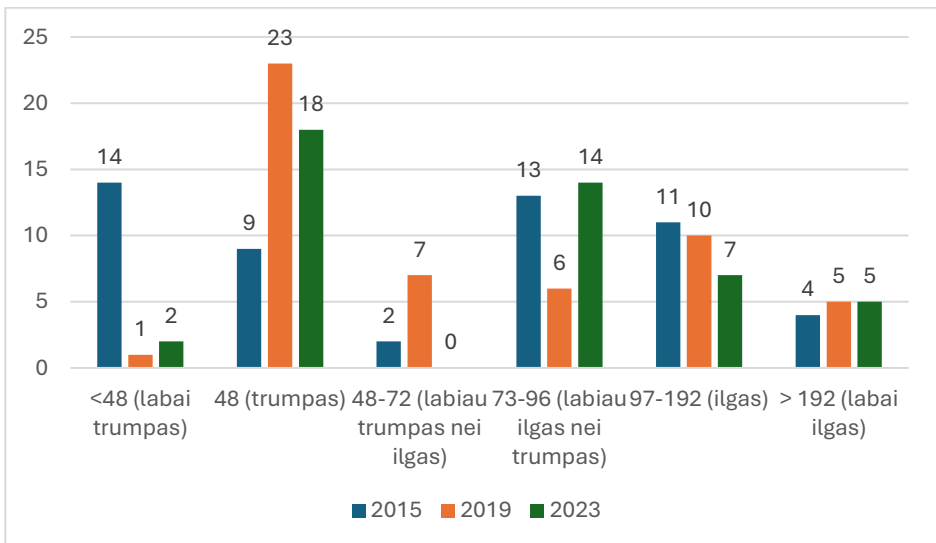
Derinantis prie programinės įrangos fs/QCA politiko darbo mero poste laikotarpio kintamasis gavo pavadinimą *Valdlaikotarpis*. Jis buvo suskirstytas į šešias kategorijas pagal darbo trukmę poste iki įvykstant tiesioginiams merų rinkimams, į kuriuos kandidatuoja. Ji buvo nustatoma remiantis pačių merų VRK pateikiamomis kandidatų anketomis. Be to, reikia pažymėti vieną ribotumą ir pabrėžti, kad skaičiuotas tik tas laikotarpis, kurį meras dirbo be pertrūkio. Pavyzdžiui, Anykščių rajono savivaldybės meras konservatorius Sigutis Obelevičius 2015 m. siekė perrinkimo, bet tą padarė nesėkmingai. Visgi per 2019 m. rinkimus jam pavyko įveikti savo varžovą valstietį Kęstutį Tubį, bet siekiant perrinkimo 2023 m. jo įvertinimas tebuvo viena kadencija. Tokią kodavimo logiką pasirinkau atsižvelgdamas į du niuansus. Pirmas, esamojo atstovo pranašumas kalba apie pareigas einantį politiką, tad jeigu buvo pertrūkis, politikas tam tikru metu pareigų nėjo. Antras, kiltų kitų metodologinių keblumų. Būtų sunku objektyviai įvertinti, kada pertrūkis tampa per didelis, kad kadaise eitos pareigos darytų įtaką rinkimų baigimei, kokį svorį jam reiktų suteikti, nes prilyginti grynajam pareigų ėjimui irgi negalima.

Kitas dėmesio vertas faktas, kad nevisose anketose informacija būdavo pateikiama dienų tikslumu, todėl laikotarpis skaičiuotas mėnesiais, tačiau neryškiųjų, netolydžiųjų aibių kokybinės lyginamoji analizė tai leidžia daryti visiškai laisvai, nes esminis dalykas – argumentuotai skirstyti atvejus į skirtingas kategorijas. Šiuo atveju jų buvo šešios.

Pirmoji kategorija buvo savivaldybės ir politikai, kurie mero postuose dirbo trumpiau nei 48 mėnesius. Šis laikotarpis reiškia, kad meras nebuvo atidirbęs visos kadencijos, kas laikytina labai trumpu laikotarpiu einant pareigas, todėl šiai

kategorijai priskirta reikšmė nulis. Pavyzdžiui, tokį įvertinimą 2015 m. rinkimų analizėje gavo Kelmės rajono meras Vaclovas Andrulis. Antroji kategorija buvo merai, kurie iki rinkimų atidirbo 48 mėnesius, o tai iš esmės reiškia vieną visą kadenciją. Šios grupės pavyzdys yra 2019 m. perrinkimo siekęs Kaišiadorių meras Vytenis Tomkus. Jai priskirtas įvertinimas 0,25, kuris rodo, kad meras poste dirbo trumpai.

Sudėtingesnė situacija yra su tais atvejais, kai meras dirbo daugiau nei 48 mėnesius, bet mažiau kaip 97. Šis laikotarpis iš esmės atitinka dvi kadencijas ir galėtų būti laikomas vidutiniu, tačiau, deja, tai reikštų reikšmės 0,5 priskyrimą, kuris yra keblus metodologiniu požiūriu. Dauguma kokybinės lyginamosios analizės ekspertų, pradedant pačiu šio tyrimo meto kūrėju Charlzu Raginu, pataria nenaudoti 0,5 reikšmių (Ragin, 2008). Šią rekomendaciją lemia kelios priežastys. Pirma, reikšmė 0,5 žymi maksimalaus neapibrėžtumo tašką, kai atvejis nei priklauso, nei nepriklauso neryškiajai aibei, todėl teoriniu metodologiniu požiūriu jis laikytinas neinformatyviu analizei (Ragin, 2008). Antra, programinė įranga fs/QCA tiesiog išmeta iš analizės tas reikšmes, kuriose yra 0,5 (Fainshmidt, Witt, Aguilera & Verbeke, 2020, p. 465), o tai neleistų kokybiškai atlikti analizės. Dėl šių priežasčių tiek kintamasis *Valdlaikotarpis*, tiek kiti vidutinės reikšmės turėję kintamieji buvo skirstomi į dvi grupes. Šiuo atveju buvo sukurta grupė nuo 48 iki 72 mėnesių, kuriai priskirta reikšmė 0,4, kuri reiškė, jog mero valdymo laikotarpis iki tiesioginių merų rinkimų buvo labiau trumpas nei ilgas. Tokio mero pavyzdžiu laikytinas 2015 m. perrinkimo siekęs Kazlų Rūdos meras Vytautas Kanevičius. Merai, kurie valdė nuo 73 iki 96 mėnesių, buvo laikomi valdžiusiais labiau ilgiau nei trumpai ir šios kategorijos merams priskirta reikšmė siekė 0,6. Pavyzdžiui, taip koduotas Šilalės meras Jonas Gudauskas.

6 pav. Kintamojo *Valdlaikotarpis* kategorijų pasiskirstymas (sudarė autorius remdamasis VRK.lt duomenimis)

Remiantis požiūriu, kad merų skirstymas į kategorijas turi iš esmės sutapti su kadencijomis, sudarytos dvi kategorijos: 1. Ilgai valdomų savivaldybių kategorijos merai, savo postuose dirbę nuo 97 mėnesių iki 192 mėnesių. Šiai kategorijai priskirta reikšmė 0,75, o jos pavyzdžiu laikytinas 2023 m. perrinkimo siekęs Šalčininkų rajono meras Zdislavas Palevičius; 2. Daugiau nei 192 mėnesius arba daugiau nei tris kadencijas dirbę merai buvo laikomi atidirbusiais labai ilgą laiką ir jiems priskirta reikšmė 1. 6 pav. pateikta kategorijų statistika.

Kaip matyti iš 6 pav., merų suskirstymas į kategorijas atliktas taip, kad tik palyginti nedideliame skaičiui merų priskiriamos pačios aukščiausios ir žemiausios reikšmės. Išimtis – tik 2015 m. rinkimai, kai net 14 perrinkimo siekusių merų nebuvo atidirbę visos kadencijos. Tokią jų gausą lėmė skirtinga merų rinkimų tvarka, kai merus rinkdavo savivaldybių tarybos. Dėl gana dažnų perversmų ir koalicijų griūčių mero postas buvo gerokai mažiau stabilus ir dažnai lydimas politinių išdavysčių (Jastramskis ir Narbutas, 2023).

Antrasis nepriklausomasis kintamasis – gyvenimo kokybės pokytis savivaldybėje. Retrospektyvinės balsavimo teorijos pradžia galima laikyti vadinamosios Mičigano mokyklos atstovų Anguso Campbello, Philipo E. Converse'ės, Warrenio E. Millerio ir Donaldio Stokeso knygą „The American Voter“ (Campbell, Converse, Miller & Stokes, 1960). Šiame klasika tapusiame veikale autoriai pristatė, kad rinkėjai, priimdami sprendimus, remiasi praeities valdžios veikla, o tokie veiksniai, kaip ekonominiai rezultatai ar valdžios efektyvumas, daro reikšmingą poveikį rinkimų rezultatams. Vėliau „The American Voter“ autorių išvadas patvirtino Morrisas P. Fiorina (Fiorina, 1981) ir daugelis kitų mokslininkų, tyrinėjusių retrospektyvinio balsavimo temą. Todėl nenuostabu, kad šiandien retrospektyvinis balsavimas yra viena iš svarbiausių rinkiminę elgseną aiškinančių teorijų. Šios disertacijos kontekste ji svarbi tuo, kad neabejotinai yra tiesiogiai sietina su esamojo atstovo pranašumo ir trūkumo reiškiniais. Retrospektyvinis balsavimas savaime nesako, kad pareigas užimantis politikas būtinai turės pranašumą, bet jis teigia, kad rinkėjai politiką vertins pagal jo veiklos rezultatus, asmenines savybes. Tai reiškia, kad retrospektyvinis balsavimas yra tinkamas aiškinti tiek esamojo atstovo pranašumą, tiek esamojo atstovo trūkumą lemiančius veiksniai. Be to, abi šios teorijos kalba apie išsivystymo įtaką rinkimų rezultatams. Esamojo atstovo pranašumo teorija ir ja atlikti tyrimai teigia, kad geriau išsivysčiusios valstybės, taip pat ir savivaldybės yra palankesnės esamojo atstovo pranašumo įgijimui. Pavyzdžiui, Woo Changas Kangas, Won-ho Parkas, B. K. Songas, nagrinėdami, kokią įtaką savivaldoje įgytas esamojo atstovo pranašumas suteikia nacionaliniuose rinkimuose pastebi, kad mažesnėse, turtingesnėse savivaldybėse vietos politikai gali išnaudoti didesnius finansinius raumenis ir taip įgyti pranašumą (Kang, Park & Song, 2018). Danielis J. Hopkinsas ir Lindsay M. Pettingill atkreipė dėmesį, kad, vykstant tiesioginiams didžiųjų miestų merų rinkimams, statiskai teigiamą poveikį daro ekonomikos išsivystymas (Hopkins & Pettingill, 2017). Esama įrodymų, kad, be ekonomikos, vietos rinkimuose įtaką rezultatams gali daryti ir kiti su gyvenimo kokybe savivaldybėje susiję veiksniai. Pavyzdžiui, Christopheris R. Berry'is ir Williamas G. Howellas pateikia įrodymų, kad rinkėjų elgseną, žvelgiant iš retrospektyvaus

balsavimo pusės, gali paaiškinti ne tik ekonominis išsivystymas, bet ir tokie veiksniai, kaip gera švietimo sistema. Tose savivaldybėse, kurios turėjo geresnes mokyklas, pareigas užimantys politikai buvo labiau remiami rinkimuose (Berry & Howell, 2007). Massimiliano Ferraresi, Leonzio Rizzo, Riccardo Secomandi straipsnyje „Electoral incentives to target investment in roads: Evidence from Italian municipalities“ pateikia įrodymų, kad likus dvejiems metams iki rinkimų miestų išlaidos infrastruktūrai padidėja 20 proc. ir auga iki 27 proc. rinkimų metais. Tokio elgesio pasekmė – Italijos miestų merai, kurie per savo kadenciją ėmėsi didelių projektų ir daug investavo į infrastruktūrą, turėjo didesnius šansus būti perrinkti (Ferraresi, Rizzo & Secomandi, 2024, p. 11). Tokios elgsenos pavyzdžių nestinga ir Portugalijoje (Aidt et al., 2011). Vokietijoje atliktas Ronnie Freierio tyrimas taip pat parodė, kad turtingesnės savivaldybės gali išleisti daugiau pinigų ir tai didina mero perrinkimo galimybę (Freier, 2011). Taip pat esama įrodymų, kad perrinkimo siekiantys merai gerokai aktyviau reaguoja į gyventojų poreikius nei tie, kurie to nesiekia (Christensen & Enjemyr, 2020) ir deda dideles pastangas pritraukti centrinės valdžios finansavimą į savo valdomas savivaldybes (Quinckhardt, 2023).

Nors Lietuvoje iš esmės nėra esamojo atstovo pranašumo tyrimų savivaldos lygmeniu, kurie leistų geriau pažinti rinkėjų elgseną retrospektyvaus balsavimo idėjų kontekste, tačiau yra tyrimų, kurie nagrinėja retrospektyvų balsavimą nacionalinių rinkimų lygmeniu. Šiuo atžvilgiu didžiausią indėlį į Lietuvos tyrimų lauką yra įnešęs Mažvydas Jastramskis. Iš jo darbų paminėtini tokie tyrimai, kaip „Retrospective voting in Central and Eastern Europe: Hyper-accountability, corruption or socio-economic inequality?“ Jie atskleidė, kad Lietuvoje išlieka hiperatskaitomybės fenomenas, reiškiantis ne tik neproporcingai didelę politikų atsakomybę už šalies išsivystymą, bet ir rinkėjų polinkį bausti juos net ir kylant ekonomikai (Jastramskis, Kuokštis & Baltruškevičius, 2019). 2023 m. publikuotame savo tyrime „The Logic of the Punisher: Retrospective Voting and Hyper-Accountability in Lithuania“ M. Jastramskas atskleidė, kad dėl ekonominių problemų rinkėjai yra linkę nusigręžti nuo valdžioje esančių politikų, o dėl menko pasitikėjimo politinėmis institucijomis ieškoti naujų jiems atstovauti galinčių politinių jėgų. Kita vertus, autorius pateikia ir pozityvių retrospektyvaus balsavimo įrodymų. Pasak M. Jastramskio, būtent ekonomikos vertinimas padėjo Andriaus Kubiliaus vadovaujamai TS-LKD pasirodyti geriau 2012 m. Seimo rinkimuose, nei buvo tikėtasi (Jastramskis, 2014, p. 158).

M. Jastramskio tyrimų apie hiperatskaitomybę išvados yra labiau būdingos esamojo atstovo trūkumo fenomenui. Esama nemažai įrodymų, kad prasčiau ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse rinkėjai yra linkę bausti savo politikus labiau, nei juos remti. Tokio fenomeno įrodymų randame Čilėje (Bochsler & Hanni, 2018), Indijoje, kurioje mažiau išsivysčiusių teritorijų politikai kenčia nuo didesnio esamojo atstovo trūkumo nei pažangesnėse šalies teritorijose (Uppal, 2009), taip pat ir kitose besivystančiose pasaulio šalyse (Schiumerini, 2015).

Greta mokslinių tyrimų, rodančių retrospektyvinio balsavimo svarbą, verta pažymėti ir praktinį argumentą. Patys merai tiki, kad jų darbai yra priežastis, dėl kurios rinkėjai turėtų balsuoti už juos. Tai labai aiškiai parodo politikų komunikacija, kurioje jie akcentuoja pokyčius savivaldoje jiems užėmus mero pareigas, per kadenciją nuveiktus darbus ir būtinybę tęsti tai, kas buvo pradėta. Šiai merų politinei

komunikacijai iliustruoti pateikiama po keletą citatų iš 2015, 2019, 2023 m. savivaldos ir tiesioginiams merų rinkimams parengtų apygardų lygmens rinkimų komisijos leidinių.

Druskininkų savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 7 informaciniame leidinyje „2015 m. kovo 1 d. savivaldybių tarybų narių ir tarybų narių-merų rinkimai Druskininkų savivaldybėje“ Ričardas Malinauskas teigia: „Mūsų komanda jau įrodė, kad sugeba ne žodžiais, o darbais kurti tai, kas reikalinga mūsų krašto klestėjimui ir jo žmonių gerovei. Mes tęsime pradėtus darbus ir nestokosime naujų konkrečių sumanymų, galvodami apie kiekvieną žmogų ir visą bendruomenę. Būkime kartu šiame kelyje!“ (Malinauskas, 2015, p. 9).

Anykščių rajono savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 4 informaciniame leidinyje „2015 kovo 1 d. savivaldybių tarybų narių ir tarybų narių-merų rinkimai Anykščių rajono savivaldybėje“ TS-LKD kandidatas meras Sigutis Obelevičius rašė: „Per tuos metus, naudojantis ES fondų teikiamomis galimybėmis, nuveikėme labai daug. Anykščiai gavo apie 250 milijonų litų ES paramos, keliasdešimt milijonų litų valstybės investicijų. Jau 2015 metų vasarą prie Puntuko bus atidarytas pirmas Rytų Europoje lajų takas, pakviesiantis anykštėnus ir svečius pasivaikščioti aukštai tarp medžių nutiestu taku. Kartu skatinami verslai ir žemės ūkis“ (Obelevičius, 2015, p. 9).

Kauno miesto savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 15 informaciniame leidinyje „2019 m. kovo 3 d. savivaldybių tarybų ir merų rinkimai Kauno savivaldybėje“ perrinkimo siekiantis meras Visvaldas Matijošaitis rašė: „Kokį Kauną atsimename iš jo nuosmukio laikų? Pilką, apleistą, nedrąsų, praradusį pasitikėjimą savimi. (...) Koks Kaunas yra šiandien? Visų pirma tai yra miestas, į kurį kiti žiūri su pagarba. Miestas, kurio žmonės žodžius „aš esu iš Kauno“ pagaliau sako su pasididžiavimu. Kaunas šiandien yra miestas, kurio ateitimi tikima. O šis pasitikėjimas virsta didžiulėmis investicijomis ir naujomis darbo vietomis. Kad pakilti iš pelenų, Kaunui reikėjo išsikuopti. Tam buvo skirtas miesto kursas „Kaunas tvarkosi“. Dabar šį etapą keičia augimo laikotarpis. Kaunas virsta moderniu, europietišku miestu (Matijošaitis, 2019, p. 9).

Vilniaus miesto savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 57 informaciniame leidinyje „2019 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos savivaldybių merų ir tarybų rinkimai“ perrinkimo siekiantis Vilniaus meras Remigijus Šimašius teigė: „Darbais įrodžiau, kad galiu atsakingai keisti Vilnių: su komanda pastatėme miestą ant tvirtų finansinių kojų, išvaikėme tuos, kurie siurbė miesto išteklius, nevengdami atsakomybės sprendžiamose dešimtmečiais nespręstas problemas ir pradėjome nematytą Vilniaus atnaujinimo bangą: šimtai naujų autobusų ir troleibusų, rekordiniais tempais tvarkomos miesto gatvės, šaligatviai, parkai, įrengiami dviračių takai, atnaujinta Lukiškių aikštė, atidaromi nauji baseinai ir stadionai. Per ketverius metus padėtas pagrindas, bet vilniečiai myli savo miestą ir nusipelnė dar daugiau“ (Šimašius, 2019, p. 21).

Šiaulių miesto savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 44 informaciniame leidinyje „2023 m. kovo 5 d. savivaldybių tarybų ir merų rinkimai Šiaulių miesto savivaldybėje“ trečios kadencijos siekiantis Šiaulių miesto meras Artūras Visockas rašė: „Pastaraisiais metais bendromis jėgomis įrodėme, kad veikdami atsakingai ir

vieningai galime pasiekti aukščiausius tikslus. Tikiu, jog Šiauliuose vykstantys pozityvūs pokyčiai jau yra pastebimi ne tik mūsų mieste, bet ir plačiai už jo ribų. Esu dėkingas Jums, šiauliečiai, už jau ne vienerius metus rodomą pasitikėjimą bei sudarytą galimybę dirbti miestui, tad ir toliau kviečiu nesustoti bei drauge ryžtingai eiti pirmyn!“ (Visockas, 2023, p. 20).

Šakių rajono savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 42 informaciniame leidinyje „2023 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų ir merų rinkimai“ konservatorius Šakių rajono meras Edgaras Pilypaitis rašė: „Prieš šešerius metus Jūs man patikėjote rajono vadovo pareigas (...). Visą šį laiką skyriau atsakingam savivaldybės biudžeto planavimui, nuosekliai vadovaujantis ilgalaikėmis, tvariomis ir į ateitį orientuotomis strategijomis bei projektais kurti pridėtinę vertę, siekiau konsoliduoti savivaldybės administracijos ir savivaldybei pavaldžių įstaigų veiklą optimaliai panaudojant valstybės bei europinę paramą, kurti viešojo ir privataus sektoriaus sinergiją, uoliai stengiausi atstovauti Šakių kraštui regione, valstybėje ir užsienyje“ (Pilypaitis, 2023, p. 10).

Tiek dėl mokslinės literatūros, tiek dėl merų nuostatos, jog retrospektyvinis balsavimas veikia rinkimuose, nuspręsta jį įtraukti modelį, bet kyla svarbus klausimas, kaip pamatuoti efektyvų mero darbą savo poste? Šiuo atveju verta atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuvoje jau ne vienerius metus įvairios institucijos tyrinėja gyvenimo kokybės skirtumus Lietuvos savivaldybėse ir juos reitinguoja pagal savo susikurtus indeksus. Lietuvoje yra trys pagrindiniai indeksai, kuriais remiantis lyginamas savivaldybių išsivystymas bei gyvenimo kokybės pokyčiai jose.

Pirmąjį savivaldybių indeksą Lietuvoje jau nuo 2011 m. rengia Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Kiekvienais metais skelbiami indekso rezultatai pritraukia savivaldybių vadovų ir opozicijų dėmesį. Rašant šią disertaciją, Lietuvos laisvos rinkos institutas (toliau – LLRI) yra paskelbęs tyrimo laikotarpiui reikšmingų metų analizes, pavyzdžiui, 2022 m. savivaldybių indeksą (LLRI, 2022). Šiame indekse, pasak paties LLRI, aukščiausias vietas užima tos savivaldybės, kurios yra mažiau priklausomos nuo valstybės dotacijų, efektyviai valdo skolą, nevykdo vidaus sandorių ir yra palankios verslo vystymui. Nors dauguma šių aspektų iš esmės yra geri, tačiau vis dėlto tyrimas palieka tam tikrų trūkumų. Pavyzdžiui, sudarant 2022 m. savivaldybių indeksą visiškai nebuvo skiriama dėmesio sveikatos apsaugai, moksleivių pasiekimams. Nors ugdymo kokybė ir sveikatos paslaugos taip pat yra labai svarbios kalbant apie gyvenimo kokybę Lietuvoje ar konkrečioje savivaldybėje. Taip pat nėra iki galo aiškus ir pats LLRI statusas. Nors šis institutas nėra įtrauktas į oficialų lobistų sąrašą, tačiau „Transparency International“ Lietuvos skyriaus (toliau – TILS) atliktoje analizėje šis institutas priskiriamas prie teisėkūros procesams siekiančių daryti įtaką interesų grupių (TILS, 2015). Toks autoritetingas LLRI vertinimas ir jo atliekamo indekso konstravimo metodologija paskatino atmesti LLRI savivaldybių indeksą kaip nepriklausomojo kintamojo pagrindą – gyvenimo kokybės savivaldybėje duomenų šaltinį.

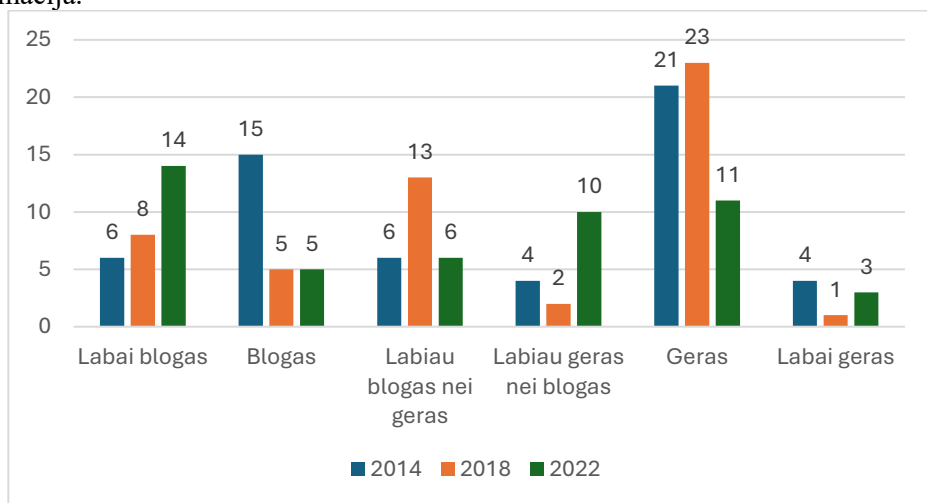
Antrasis indeksas yra Vilniaus politikos analizės instituto (toliau – VPAI) rengiamas Savivaldybių gerovės indeksas. Paskutinį kartą šis indeksas buvo skelbtas 2022 m. Jis turi keletą pranašumų lyginant su LLRI indeksu. Pirmiausia, į šį indeksą yra įtraukta daugiau gyvenimo savivaldybėje gerovę liudijančių veiksnių, pavyzdžiui,

fizinis saugumas, švietimas (VPAI, 2022). Nors šis indeksas aprėpia daugiau tyrimo sričių, o disertacijos autoriui nepavyko rasti duomenų, kurie leistų VPAI priskirti prie lobistinių interesų turinčių grupių, tačiau ir VPAI tyrimas netapo šios disertacijos pagrindu. Pagrindiniai tokį pasirinkimą lėmę veiksniai: a) per disertacijoje nagrinėjamą laikotarpį VPAI yra atlikęs tik tris savivaldybių gerovės indeksus; b) indeksuose pateikiama medžiaga apima tik 2016–2022 m. laikotarpį. Būtent antrasis veiksnys ir lėmė tyrimo autoriaus apsisprendimą, nes jis reiškia, kad VPAI indeksas neapima 2015 m. tiesioginiams merų rinkimams aktualaus laikotarpio.

Trečiasis yra Lietuvos Respublikos finansų ministerijos rengiamas Gyvenimo kokybės indeksas. Būtent šį indeksą ir nuspręsta laikyti pagrindu, pagal kurį bus nustatomi nepriklausomojo kintamojo įvertinimai. Toks sprendimas buvo priimtas dėl trijų priežasčių. Pirma, šį indeksą rengia Finansų ministerija, kuri nėra laikoma lobistu, tad gerokai labiau sumažinama šališkumo riziką, lyginant su LLRI indeksu. Antra, šis indeksas apima platų spektrą gyvenimo kokybę savivaldybėse lemiančių faktorių: a) materialinės gyvenimo sąlygos, b) gyventojų verslumas ir verslo konkurencingumas, c) sveikatos paslaugos, d) švietimo paslaugos, e) demografija, pilietinis visuomeninis aktyvumas, f) viešoji infrastruktūra, gyvenamosios aplinkos kokybė ir saugumas. Kaip rodo jau pateikti moksliniai tyrimai, ne tik ekonomikos augimas, bet ir, pavyzdžiui, švietimo kokybė gali daryti rimtą įtaką rinkėjų motyvacijai perrinkti politiką. Trečia, šis indeksas pateikia duomenis nuo 2013 m. iki 2022 m., o tai leidžia vienodomis sąlygomis tyrinėti padėtį savivaldybėse per 2015 m., 2019 m. ir 2023 m. tiesioginius merų rinkimus. Tai labai svarbu siekiant turėti kuo tikslesnį savivaldybių palyginimą. Ketvirta, Finansų ministerija yra institucija, kurios finansavimas, lyginant tiek su LLRI, tiek su Vilniaus politikos analizės institutu, yra kur kas stabilesnis, todėl egzistuoja didesnė paties indekso išlikimo galimybė, o tai yra vertinga, jeigu ateityje kiltų poreikis analizuoti būsimus savivaldos rinkimus ir juos lyginti su šios disertacijos rezultatais.

Savivaldybių gyvenimo kokybės indekso pokyčio nepriklausomasis kintamasis gavo pavadinimą *GKI Pokytis*. Jį operacionalizuojant buvo remiamasi Savivaldybių gyvenimo kokybės indekso pokyčio duomenimis. Kadangi pirmieji metai, kai Finansų ministerija atliko tyrimą, buvo 2013 m., tai ir pirmieji metai, kuriais jau buvo skaičiuojamas *pokytis* buvo 2014 m. Tai sudarė galimybes šį nepriklausomąjį kintamąjį visa apimti taikyti 2015 m. savivaldos rinkimams. Siekiant išsaugoti skirtingų rinkimų lyginamumą ir atsižvelgiant į tyrimų argumentus, jog būtent prieš rinkimus suaktyvėja savivaldos politikai, nuspręsta analizuoti ir 2018 m. bei 2022 m. gyvenimo kokybės indekso pokyčius. Kaip ir nepriklausomojo kintamojo *Vald laikotarpis* atveju visos tiriamos savivaldybės buvo suskirstytos į šešias skirtingas kategorijas. Čia pažymėtina, kad skirtingu laikotarpiu teigiamas *GKI pokytis* skyrėsi ir per laiką jo augimo tempas buvo linkęs laipsniškai mažėti. Nuo 2013 m. iki 2014 m. teigiamas GKI pokytis vidutiniškai šalyje siekė 0,03 punkto, o nuo 2017 m. iki 2018 m. šis augimas sumažėjo iki 0,02 punkto. Galiausiai 2022 m. vidutinis GKI pokytis šalies savivaldybėse tesiekė 0,01 punkto (žr. priedus). Vis dėlto turint aišką atspirties tašką – bendrą GKI augimo vidurkį – buvo galima suskirstyti savivaldybes į grupes taip, kad būtų patogu jas lyginti skirtingu laikotarpiu.

Pirmoje grupėje atsidūrė tos savivaldybės, kurių gyvenimo kokybės indekso pokytis per metus prieš rinkimus, lyginant su šalies vidurkiu, buvo dviem ir daugiau procentiniais punktais mažesnis. Toks *GKI_Pokytis* buvo laikomas labai blogu, o savivaldybėms, kuriose jis buvo neigiamas, priskirtas įvertinimas 0. Antroje grupėje atsidūrė savivaldybės, kurių GKI pokytis buvo tiesiog žemesnis už šalies vidurki. Jos buvo blogai įvertintos, o priskirta reikšmė siekė 0,25. Kiek sudėtingiau buvo su tomis savivaldybėmis, kurių GKI pokytis iš esmės atspindėjo šalies vidurkį. Jau aprašant kintamąjį *Valdlaikotarpis*, buvo pažymėta, kad dėl metodologinių ir techninių priežasčių negalima atvejams priskirti reikšmių 0,5. Todėl vidutinį GKI pokytį pasiekusios savivaldybės buvo skirstomos į dvi grupes, atsižvelgiant į faktą, kad pats pokytis taip pat yra apvalinimas po kablelio, tad tam tikri skirtumai išlieka. Savivaldybės, kurios vertinant *GKI_Pokytį* užėmė 31-ą arba blogesnę vietą, gavo įvertinimą 0,4, kuris reiškia „labiau blogas nei geras“, o savivaldybės, kurios buvo 30-oje arba aukštesnėje vietoje, pagal pokytį gavo įvertinimą 0,6, kuris reiškė „labiau geras nei blogas“. Penktoje grupėje atsirado savivaldybės, kurių GKI pokytis buvo iki dviejų punktų aukštesnis už šalies vidurkį. Šis pokytis įvertintas kaip geras ir savivaldybėms priskirta reikšmė 0,75. Galiausiai šeštą grupę sudarė savivaldybės, kurių GKI pokytis buvo daugiau nei dviem procentiniais punktais aukštesnis už šalies vidurkį. Tokios savivaldybės padarė didžiausią pažangą ir natūraliai joms priskirta reikšmė 1. 7 pav. pateikiamas savivaldybių pasiskirstymas grupėse pagal GKI pokytį, o disertacijos prieduose pateikiama tiksli kiekvienos savivaldybės GKI pokyčio informacija.

7 pav. Savivaldybių pasiskirstymas grupėse pagal GKI pokytį (sudarė autorius remdamasis <https://lietuvosfinansai.lt/gki/> duomenimis)

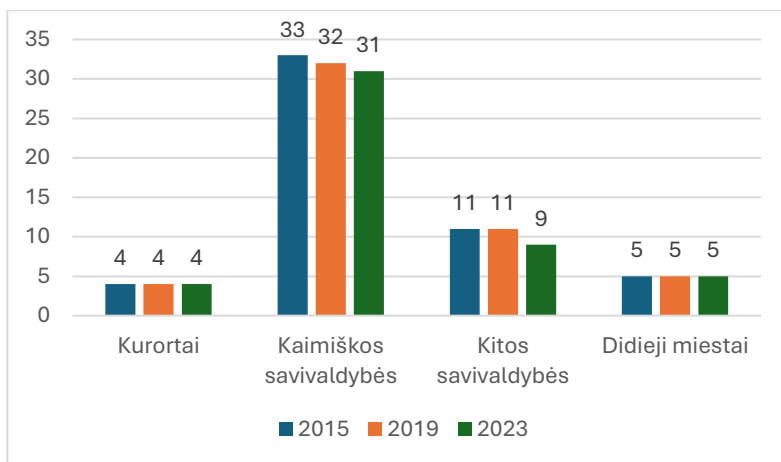
Kaip matyti iš 7 pav., tiriamoms savivaldybėms blogiausi laikotarpiai buvo prieš 2015 m. rinkimus ir prieš 2023 m. rinkimus. Visgi 2023 m. merai į rinkimus ėjo iš blogiausių pozicijų. Nemažoje dalyje savivaldybių GKI pokytis buvo neigiamas. Tikėtina, kad jam reikšmingą įtaką darė tokie veiksniai, kaip dar palyginti neseniai

Lietuvoje siautėjusi COVID-19 pandemija, Rusijos agresija Ukrainoje ir jos sukelta energetikos kainų krizė (Ari et al., 2022; Jirušek, 2023, p. 31–34).

Trečiasis nepriklausomasis kintamasis – savivaldybės tipas. Esamojo atstovo pranašumą savivaldybės lygmeniu tyrinėję autoriai pripažįsta, kad savivaldybių tipas taip pat gali turėti nemažą įtaką šio fenomeno susiformavimui. Šiuo atžvilgiu ypač iliustratyvus yra jau minėtas Matúšo Slobodos straipsnis „Women’s participation and the Incumbency Advantage in Slovak Cities: the Case Study of the Mayoral elections in Slovakia“, kuriame taip pat aptariama, kaip skiriasi esamojo atstovo pranašumas priklausomai nuo savivaldybių dydžio. Autorius pažymi, kad 2006 ir 2010 m. rinkimuose mažose savivaldybėse, kuriose gyventojų yra iki 10 000, buvo perrenkama 70 proc. merų, vidutinio dydžio miestuose, kuriuose gyvena nuo 10 000 iki 50 000 gyventojų, sėkmingai perrenkama 65 proc. merų, o miestuose, kurių gyventojų skaičius viršija 100 000 gyventojų, tik 52 proc. merų buvo perrinkti (Sloboda, 2014, p. 108). Priežasčių, paaiškinančių tokią tendenciją, yra ne viena. J. Ericas Oliveris, Shangas E. Ha, Zachary’is Callenas pažymi, kad mažesnėse savivaldybėse merai gali daugiau tiesiogiai bendrauti su rinkėjais, o tai didina jų esamojo atstovo pranašumą rinkimuose. Be to, ten mažesnis potencialių lyderių pasirinkimas, tad dėl mažesnės konkurencijos pareigas einantiems merams lengviau išsaugoti savo postus ir įtaką (Oliver et al., 2012). Šios įžvalgos patvirtinamos ir kituose tyrimuose (Benedictis-Kesnner, 2018; Trounstone, 2011). Verta pažymėti, kad Lenkijoje atliktas tyrimas parodė, kad galimybė palaikyti tiesioginį ryšį su rinkėjais politikams yra tokia reikšminga, jog net ir didėjant konkurencijai savivaldybės lygmeniu, gyvas tiesioginis bendravimas išlieka labai svarbiu merų perrinkimus paaiškinančiu veiksniu (Mazurkiewicz, 2021).

Aptarti tyrimai rodo, kad savivaldybės tipas gali daryti teigiamą poveikį mero perrinkimo galimybėms ir didinti esamojo atstovo pranašumą. Ypač reikšmingu faktoriumi čia tampa savivaldybės dydis, kuris leidžia tiesiogiai bendrauti su rinkėjais. Todėl jis ir bus pagrindinis kriterijus, koduojant nepriklausomąjį kintamąjį, kuriam disertacijoje suteiktas *PalankusSav_tipas* pavadinimas.

Siekiant sėkmingo duomenų operacionalizavimo ir pagrįsto savivaldybių suskirstymo į skirtingas kategorijas, nuspręsta remtis GKI duomenimis. Tyrėjai, rengiantys GKI, savivaldybes suskirsto į didžiųjų miestų, kurortų, kaimiškų ir kitų savivaldybių klasterius, remdamiesi šešiais skirtingais kriterijais: 1) gyventojų skaičiumi, 2) gyventojų tankumu, 3) turistų skaičiumi, tenkančiu vienam gyventojui, 4) turizmo informacijos centrų lankytojų skaičiumi, tenkančiu vienam gyventojui, 5) žemės ūkio paskirties, miško žemės ir vandenų procentine dalimi nuo bendro savivaldybės ploto, 6) vaikų ir pensinio amžiaus gyventojų procentiniu santykiu su darbingo amžiaus gyventojais (GKI, 2023). Toks klasterių sudarymo principas nuosekliai siejasi su pateikta akademine literatūra, rodančia savivaldybės tipo įtaką esamojo atstovo pranašumui, todėl disertacijoje, skirstant savivaldybes į kategorijas ir suteikiant joms reikšmes, buvo išsaugota GKI klasterizacijos logika. Tokiu būdu sudarytos keturios grupės, gavusios skirtingus įverčius.

8 pav. Savivaldybių pasiskirstymas pagal skirtingus tipus (sudaryta autoriaus remiantis šaltinio <https://lietuvosfinansai.lt/gki/> duomenimis)

Pirmąją grupę sudaro didmiesčių savivaldybės, kuriose dėl jų dydžio ir mažesnių galimybių politikams palaikyti tiesioginį bendravimą su gyventojais, kaip parodė pristatyta literatūra, yra sudėtingiausia įgyti didelį esamojo atstovo pranašumą. Šioms savivaldybėms priskirtas įvertinimas buvo 0, reiškiantis, kad esamojo atstovo pranašumo efektas čia turėtų būti mažiausias. Antrąją grupę sudarė savivaldybės, kurios, kuriant GKI, buvo įtrauktos į kitų savivaldybių klasterį. Šioms savivaldybėms priskirta reikšmė 0,25, kuri reiškė, kad esamojo atstovo pranašumas čia turėtų reikštis kiek stipriau nei didmiesčiuose, tačiau ne taip stipriai, kaip kaimiškose savivaldybėse. Trečiąją grupę sudarė kaimiškiosios savivaldybės, kurios būdamos dar mažesnės laikytinos gana palankiomis esamojo atstovo pranašumui susiformuoti. Galiausiai ketvirtąją grupę sudarė kurortų savivaldybės, kurioms priskirta reikšmė 1 reiškė, kad jos yra palankiausios esamojo atstovo pranašumui susiformuoti. 8 pav. pateikiamas savivaldybių pasiskirstymas pagal tipus. Matyti, kad, tiriant kiekvienus rinkimus, bus įtrauktas ganėtinai panašus skaičius savivaldybių pagal skirtingus blokus. Matomas tik sumažėjimas kaimiškųjų ir kitų savivaldybių grupėse, tačiau tai visiškai natūrali bendro perrinkimo siekusių merų skaičiaus pasekmė.

Ketvirtasis nepriklausomasis kintamasis – mažas rinkimų apygardos konkurencingumas. Perrinkimo siekiantys merai visuomet turi vieną problemą – rinkėjai renkasi ne iš vieno kandidato. Esamojo atstovo pranašumą nagrinėjantys akademikai pažymi, kad vienas iš labai svarbių esamojo atstovo pranašumo elementų yra konkurentų atgrasymas nuo kandidatavimo rinkimuose. Mažesnė konkurencija yra potencialiai palankus veiksnys perrinkti merus. Stiprūs politikai atbaido konkurentus, o silpni, priešingai, kaip tik gali paskatinti konkurentus mesti jiems iššūkį. Pavyzdžiui, šio reiškinio įrodymus savo straipsnyje „Electoral Selection, Strategic Entry, and the Incumbency Advantage“ pateikia Scottas Ashworthas iš Prinstono universiteto ir Ethanas Bueno de Mesquita iš Čikagos universiteto (Ashworth & Mesquita, 2008, p. 1020), taip pat kiti tyrėjai (Hall & Snyder, 2015;

Kang, 2018; Levitt& Wolfram, 1977; Nelson, 2020). Tokia tendencija pastebima ne tik JAV, bet ir Airijoje. Visiškai naujas Paulo Redmondo, Vincento Munley'io ir Abiaon Garcia-Rodriguezo tyrimas „Determinants of Incumbent Electoral Success: Evidence from 30 Years of Irish Elections“ atskleidė, kad apygardose, kuriose yra didesnis konkurencinguma,s pareigas užimantys politikai pralaimi dažniau (Redmond, Munley & Garcia-Rodriguez, 2025, p. 303–304).

Lygiai taip pat esama tyrimų, kurie iš esamojo atstovo trūkumo pusės rodo, kad žemas pasitikėjimas politinėmis institucijomis, kuris gali būti laikomas esamojo atstovo trūkumu, gali skatinti atsirasti naujus populistinio tipo varžovus. Pažymėtina, kad įrodymų, rodančių ryšį tarp naujų populistinių varžovų iškilimo, randame tiek užsienyje, pavyzdžiui, tiek Lotynų Amerikoje (Wiesehomeier, 2025), tiek Lietuvoje (Jastramskis, 2021).

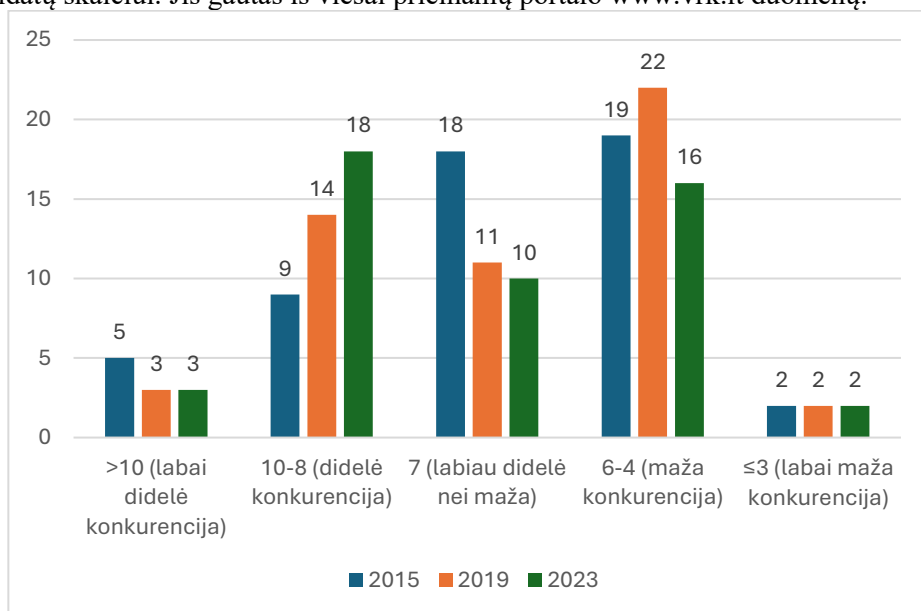
Tiek dėl esamojo atstovo trūkumo, tiek dėl jo pranašumo yra logiška įsitraukti apygardos konkurencingumą į tyrimo modelį. Visgi reikšmingas disertacijos rašymo metu iškilęs klausimas, o kaip tai padaryti efektyviai? Įprastai „aukso standartu“ konkurencingumo tyrimui pateikiamas Markku Laakso ir Reino Taagaperos efektyvių partijų skaičiaus (EPS) indeksas (Laakso & Taagapera, 1979, p. 5–8).

$$ENP = \frac{1}{\sum_{i=1}^n p_i^2}$$

9 pav. Efektyvių partijų skaičiaus formulė (Laakso & Taagapera, 1979)

Šis indeksas leidžia suskaičiuoti, kiek tikrai pajėgių varžovų varžėsi rinkimuose. Nors jis pirmausia buvo skirtas partijų gautiems balsams skaičiuoti, bet iš esmės tiktų ir tiesioginiams merų rinkimas. Tik tikslingiau jų būtų vadinti EKS – efektyvių kandidatų skaičius. Visgi yra viena esminė problema, atgrasiusi nuo šio kelio. Skaičiuojant EPS, kaip parodyta formulėje, naudojami politikų gauti balsai žymimi P_i . Deja, daugelis kitų tradicinių rinkimų konkurencingumo tyrimų taip pat kreipia dėmesį į kandidatų ar partijų gautų balsų dalį (Cox, Fiva & Smith, 2020, p. 183). Apygardos konkurencingumo analizavimas, įtraukiant gautų balsų skaičių, yra problemiškas. Disertacijos tyrimo kontekste kyla reali tautologijos grėsmė. Balsų skaičiumi išreikštas nepriklausomasis kintamasis aiškintų balsų skaičiumi išreikštą priklausomąjį kintamąjį – mero sėkmę tiesioginiuose merų rinkimuose. To norisi išvengti. Todėl, siekiant valdyti tautologijos riziką, nuspręsta kintamąjį, kuris pavadintas *MazaKonkurencija*, skaičiuoti tik atsižvelgiant į rinkimuose dalyvavusių kandidatų skaičių. Toks sprendimas priimtas remiantis jau minėtu Paulo Redmondo, Vincento Munley'io ir Abiano Garcia-Rodriguezo tyrimu, kuriame jie pristato savo sukurtą konkurencijos indeksą, kuris apskaičiuojamas kandidatų skaičių padalinus iš apygardoje esančių postų (Redmond, Munley & Rodriguez, 2025, p. 293). Kadangi Lietuvoje merai renkami vienmandatėse apygardose, tai autorių siūlomas

konkurencingumo indeksas iš esmės yra lygus konkrečioje apygardoje dalyvavusių kandidatų skaičiui. Jis gautas iš viešai prieinamų portalo www.vrk.lt duomenų.

10 pav. Savivaldybių pasiskirstymas pagal konkurenciją vienmandatėje apygardoje (sudarė autorius remdamasis www.vrk.lt duomenimis)

Kandidatų skaičių paverčiant konkurencingumo matu, visos šalies savivaldybės, kurių merai 2015, 2019, 2023 m. rinkimuose siekė perrinkimo, suskirstytos į penkias kategorijas – nuo tų, kuriose buvo didžiausia konkurencija, iki tokių, kuriose ji buvo mažiausia. Sprendimas šiuo atveju savivaldybes skirstyti į penkias kategorijas, o ne į šešias, kaip daryta kategorizuojant nepriklausomąjį kintamąjį *Valdlaikotarpis*, priimtas remiantis faktu, kad kandidatų, dalyvaujančių rinkimuose, vienoje apygardoje mediana buvo 7. 7 yra arčiau didžiausio konkurencingumo apygardų, kuriose varžėsi daugiau nei 10 kandidatų ir kurių įvertinimas buvo 0, nei apygardų, kuriose varžėsi 3 kandidatai. Tokios apygardos buvo laikomos labai mažos konkurencijos, todėl joms priskirta reikšmė buvo 1. Remiantis šia logika apygardoms, kuriose varžėsi po 7 kandidatus, priskirta reikšmė 0,4, reiškianti, kad konkurencija labiau didelė nei maža. Lygiai taip pat savivaldybėms, kuriose varžėsi nuo 10 iki 8 kandidatų, priskirta reikšmė 0,25, reiškianti, kad konkurencija yra didelė, o turėjusioms nuo 6 iki 4 kandidatų, reikšmė 0,75 reiškia, kad konkurencija yra maža. 10 pav. matomas savivaldybių pasiskirstymas kategorijomis pagal konkurencijos lygius. Pažymėtina, kad intervalų rašymo forma pasirinkta atsižvelgiant į tai, jog mažesnis kandidatų skaičius teoriškai didina esamojo atstovo pranašumą. 10 pav. pateikiama informacija rodo, kad, suskirsčius savivaldybes į penkias kategorijas, atliepiama neraiškiųjų netolydžiųjų aibių kokybinės lyginamosios analizės logika. Mažiausią ir didžiausią įvertį gauna tik nedidelis skaičius savivaldybių, o likusios pasiskirsto kitose kategorijose.

Penktas nepriklausomasis kintamasis – gera reputacija. Retrospektyvinio balsavimo teorija taip pat analizuoja ir politiko reputacijos įtaką jo sėkmei rinkimuose. Tyrimai rodo, kad blogi politikų poelgiai didina esamojo atstovo trūkumo pasireiškimą, o geri, priešingai, leidžia pasireikšti esamojo atstovo pranašumui ir prisideda prie perrinkimo siekiančio kandidato sėkmės rinkimuose (Kartik & Van Weelden, 2019). Kadangi gera reputacija sietina ir su savivaldybės išsivystymu, galima matyti jos ryšį su nepriklausomu kintamuoju *GKI_Pokytis*. Visgi geros reputacijos, kuriai suteiktas pavadinimas *GeraReputacija*, ir nepriklausomo kintamojo *GKI_Pokytis* negalima laikyti tapačiais reiškiniais. Pavyzdžiui, tiek teoriškai, tiek praktiškai yra galimos situacijos, kai savivaldybė klesti, bet meras patenka į jo reputaciją diskredituojančias situacijas ir todėl jo reputacija smunka, nepaisant gero savivaldybės augimo. Būtina pažymėti, kad šioje disertacijoje mero reputacija suprantama kaip viešojoje erdvėje matomų reputacinių signalų visuma. Kadangi tiesiogiai išmatuoti rinkėjų vertinimų visose Lietuvos savivaldybėse visais tiriamais atvejais nėra galimybių, reputacija operacionalizuojama remiantis viešai prieinamais teigiamais, pavyzdžiui, pripažinimas nacionaliniu mastu, ir neigiamais signalais, pavyzdžiui, teisėsaugos veiksmai. Šį kintamąjį buvo vertinga įtraukti į modelį todėl, kad jis tiesiogiai siejasi tiek su esamojo atstovo pranašumu, tiek su trūkumo reiškiniais.

Pirmajame disertacijos skyriuje aprašant esamojo atstovo pranašumo ir trūkumo teorijas parodyta, kad korupciją ir prastą reputaciją iš esmės galima laikyti esamojo atstovo trūkumo fenomeno šerdimi. Pagrindinė jos siunčiama žinia – rinkėjai pareigas užimančius politikus laiko korumpuotais, nesąžiningais, prastai dirbančiais, todėl juos baudžia per rinkimus. Pavyzdžiui, tokio elgesio apraškas randame Rumunijoje (Klašnja, 2015), o praityje net ir šalyse, kurios šiandien iš esmės laikomos esamojo atstovo pranašumo šalimis, pavyzdžiui, JAV po Antrojo pasaulinio karo (Chatterjee & Eyingungor, 2020).

Tyrimai, kurie nagrinėja esamojo atstovo pranašumo reiškinį, kreipia dėmesį į tokius veiksnius, kaip skandalų įtaką rinkimų rezultatams. Skandalų veikiami politikai gauna mažiau balsų, dažniau pralaimi rinkimus ir rečiau būna perrenkami (Praino & Stockemer, 2022; Sikorski, 2018). Arba priešingai, pateikia įrodymus, kad gera reputacija, dažnas politiko gyrimas visos šalies mastu, įvairūs apdovanojimai stiprina esamojo atstovo pranašumą ir didina perrinkimo tikimybę, pavyzdžiui, tokio reiškinio įrodymus Jackas Lucas pateikė savo tyrime „The Size and Sources of Municipal Incumbency Advantage in Canada“ (Lucas, 2019).

Nors tyrimai ir rodo, kad skandalai daro neigiamą įtaką politikų perrinkimui, tačiau siekiant kokybiškos analizės reikia tiksliai apsibrėžti, kas yra skandalas. Šiuo atveju labai parankus yra netolydžiųjų, neraiškiųjų aibių kokybinės lyginamosios analizės metodas, nes jo pranašumas – mąstymas kategorijomis, disertacijoje leidžiantis vartoti skirtingus skandalo apibrėžimus.

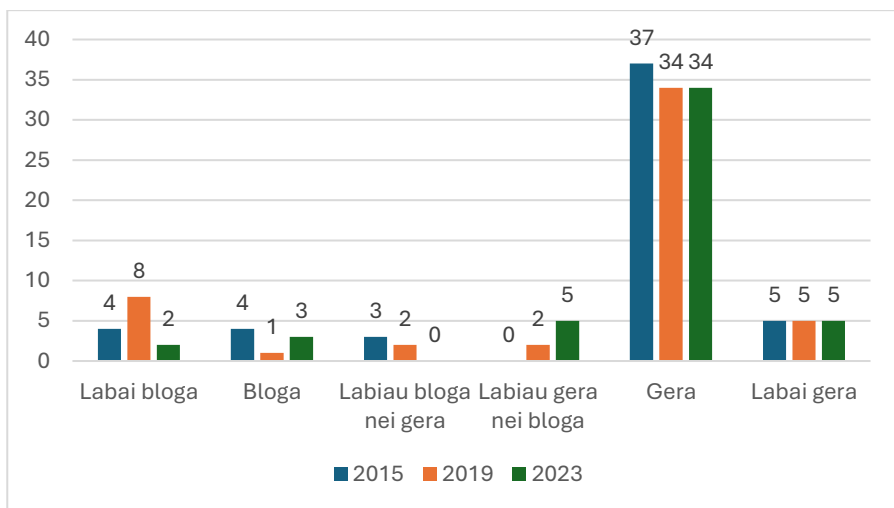
Patiems didžiausiems skandalams koduoti taikomas Theodore'o Lowi požiūris, kad skandalas yra „atskleista korupcija“ (Lowi, 1988, p. vii). Žinoma, tai verčia apsibrėžti terminą *korupcija*. Disertacijoje politinė korupcija suprantama taip, kaip jos apibrėžimą Vyriausioji lietuvių kalbos komisija pateikia Lietuvos Respublikos terminų banke: „Politinė korupcija (arba „valstybės užgrobimas“) yra viešojo ar

privačiojo sektoriaus asmenų, grupių ar įmonių įtaka kuriant įstatymus, nutarimus ar kitus teisės aktus, kai siekiama naudos neteisėtai ir neskaidriai teikiant privačių gėrybių valstybės tarnautojams. Formos gali būti kyšininkavimas, papirkinėjimas ir kitos veiklos viešajame sektoriuje, kai siekiama naudos sau ar kitiems asmenims.“

Taip pat pažymėtina, kad buvusio Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus Viliaus Šiliausko istorija, korupcijos tyrimai ir teisminių procesų trukmė gali peržengti vienerių rinkimų ribas. Vilius Šiliauskas su 140 tūkst. eurų dydžio kyšiu buvo sulaikytas 2022 m. kovo mėnesį, o teismo nuosprendis priimtas tik 2024 m. vasarį (Kauno diena, 2024). Todėl atskleista korupcija laikomi tie atvejai, kai merui kaltinimus pareiškia specialiosios tarnybos arba atitinkamus sprendimus priima teismas.

Remiantis kitu akademinėje literatūroje aptinkamu požiūriu, kad iš esmės yra viešai atskleisti blogi politiko praeities poelgiai (Dewberry, 2015, p. 4–6; Thompson, 2000, p. 18–19). Toks požiūris į skandalo sąvoką leidžia įtraukti gerokai daugiau istorijų, kurių tiesiogiai negalime vadinti korupcijos skandalais, pavyzdžiui, seksualinio pobūdžio, bet kurios potencialiai gali turėti įtaką mero galimybėms būti perrinktam.

Remiantis pateikta literatūra sukurti kriterijai, kuriais vadovaujantis merai buvo skirstomi į šešias kategorijas. Pirmasis kriterijus – skandalo (ne)buvimas ir jo mastas, pavyzdžiui, ar įsitraukė specialiosios tarnybos, buvo piktnaudžiavimo tarnyba, galimos korupcijos požymių. Antrasis kriterijus – įvykio laikas. Mokslinė literatūra rodo, kad ne tik skandalo pobūdis, bet ir jo įvykio laikas daro įtaką rinkimų rezultatams. Senesnius skandalus žmonės yra linkę labiau pamiršti nei neseniai įvykusius (Rottinghaus, 2023; Sikorski, Heiss & Matthes, 2020). Disertacijoje nuspręsta skandalo poveikio mastą skirstyti pagal trukmę, laikotarpį iki būsimų rinkimų dalijant į dvi lygias dalis. Tais atvejais, kai skandalas vyko likus mažiau nei 24-iems mėnesiams iki rinkimų, jo potenciali įtaka mero perrinkimo galimybėms buvo vertinama kaip didesnė nei tuomet, kai skandalinga istorija įvyko, pavyzdžiui, kadencijos pradžioje ir viešųjų ryšių prasme buvo padaryta mažesnė žala. Trečiuoju kriterijumi tapo faktas, kad pats politiko buvimas mero poste laikytinas jo reputacijai pozityviu dalyku. Jeigu politikas sugebėjo užimti mero postą, tai rodo palankų jo reputacijos vertinimą. Ypač tol, kol nėra pagrįstų argumentų teigti priešingai. Priminsiu, kad prof. Liudas Mažylis ir Vaida Leščauskaitė teigia: „Mero galios tampa kildinamos nebe iš tarybos, o iš jį tiesiogiai išrinkusios bendruomenės, meras tampa atskaitingas bendruomenei“ (Mažylis ir Leščauskaitė, 2015, p. 38). Todėl šis principas ypač tinka analizuojant 2019 m. ir 2023 m. rinkimus, kai perrinkimo siekė tiesiogiai išrinkti merai, kas rodo jų gerą reputaciją rinkėjų akyse, bet ir 2015 m. rinkimus, nes be rinkėjų paramos politikas, siekiantis tapti meru, nebūtų sugebėjęs užsitikrinti reikiamą daugumą tarybos balsų, kuriais buvo paskirtas. Ketvirtasis kriterijus – mero įvertinimas šalies mastu. Jeigu meras buvo plačiai giriamas, jo darbai pripažįstami nacionaliniu mastu, pavyzdžiui, skiriant metų mero apdovanojimą, tuomet tai darė teigiamą įtaką jo reputacijai.

11 pav. Merų pasiskirstymas grupėse pagal reputaciją (sudaryta autoriaus)

Remiantis šiais kriterijais ir prielaida, kad tik gerai išviešinti skandalai gali pasiekti tokį didelį rinkėjų skaičių, kuris galėtų padaryti realią įtaką rinkimų rezultatams, ir analizuojant mero reputaciją, didžiojoje šalies žiniasklaidoje ir internetiniuose šaltiniuose ieškota istorijų, galinčių daryti neigiamą įtaką mero rinkimams (daugiau informacijos žr. prieduose), pavyzdžiui, kai pareigas einančiam ir perrinkimo siekiančiam merui buvo pareikšti įtarimai korupcija. Atsižvelgiant į išvardytus kriterijus ir programinės įrangos fs/QCA reikalavimus, nuspręsta laikytis jau įprastos logikos ir koduojant nepriklausomojo kintamojo *GeraReputacija* reikšmes savivaldybių merus pagal reputaciją skirstyti į šešias grupes. Žemiausio lygmens įvertinimą gavo tie merai, kuriems tokios tarnybos kaip STT pareiškė įtarimus ir pradėjo teisinius procesus, taip pat turintys per kadenciją priimtus nepalankius teismo sprendimus dėl padarytų veiksmų. Kadangi tokios situacijos laikytinos ypač rimtos ir dažnai trunka ilgai, tokios istorijos buvo laikomos politiškai reikšmingomis tiek kadencijos pradžioje, tiek prieš rinkimus. Tokios savivaldybės buvo koduojamos reikšme 0, žyminčia labai blogą merų reputaciją. Antroje grupėje atsidūrė merai, kurie pateko į skandalingas istorijas, tačiau jų specialiosios tarnybos ar teismai nevykdė nepalankių veiksmų. Svarbu, kad šios istorijos vyko esant trumpesniai nei 24 mėnesių laikotarpiui iki rinkimų. Tokių merų reputacija buvo įvertinta 0,25, žyminčia rezultatą kaip „bloga“. Trečioje grupėje atsidūrė merai, apie kuriuos viešojoje erdveje rasta skandalingų istorijų, tačiau jos įvyko kadencijos pradžioje, tad jų įtaka galimai rinkimų baigčiai buvo mažesnė. Tokių merų įvertinimas buvo 0,4, kuris reiškė, kad „labiau bloga nei gera“. Ketvirtoje grupėje atsidūrė merai, apie kuriuos rasta skandalingų istorijų, tačiau buvo aiškių labai palankaus vertinimo ženklų. Tokiais atvejais, atsižvelgiant tiek į prieštaringą informaciją, tiek į tai, kad pats buvimo meru faktas laikytinas geros reputacijos ženklu, merams buvo skiriamas įvertinimas 0,6, kuris reiškė, kad reputacija yra „labiau gera nei bloga“. Penktoje grupėje atsidūrė merai apie kuriuos nepavyko rasti nei labai pozityvios informacijos, pavyzdžiui, metų mero apdovanojimo, nei negatyvių įsivėlimų į skandalingas

istorijas. Tokiems merams, atsižvelgiant į principą, kad buvimas meru yra palankus mero reputacijai, skirtas įvertinimas 0,75. Galiausiai merams, kurie buvo ypač giriami viešojoje erdvėje ir kurie nepateko į kompromituojančias istorijas, skirtas maksimalus įvertinimas 1.

11 pav. matyti, kad per visus trejus rinkimus gausiausia buvo merų, turinčių gerą reputaciją, grupė. Per 2015 m. rinkimus iš 53 kandidatų net 37 gavo geros reputacijos įvertinimą 0,75, per 2019 m. rinkimus jį gavo 34 iš 52 kandidatų, o 2023 m. – 34 iš 49. Be to, per visus šiuos rinkimus buvo penki merai, kurių reputacija įvertinta kaip labai gera. Remiantis šia statistika galima daryti išvadą, kad Lietuvoje yra linkstama saugoti savo reputaciją. Tai visiškai natūralu žinant, kad politikai siekia būti perrinkti. Kita vertus, pasitaikė ir tokių merų, kurių reputacija buvo bloga. Kadangi mero reputacijos kintamojo įvertinimas labai priklauso nuo istorijų, į kurias jie buvo įsivėlę, kai kurios specifinės merų situacijos bus aprašytos konkrečių rinkimų analizėje, o visas jas bus galima rasti disertacijos prieduose.

Šeštas nepriklausomasis kintamasis – telkianti jėga. Paskutinis nepriklausomasis kintamasis, kurį nuspręsta įtraukti į tyrimo modelį, buvo pavadintas *Telkianti Jėga*. Juo bus bandoma tirti tai, kas kitu atveju, jeigu būtų tiriama nacionaliniai rinkimai, o tyrimo atvejis būtų ne Lietuva, galėtų užimti partinės tapatybės vietą. Vienas garsiausių ir reikšmingiausių rinkiminės elgsenos tyrimų yra Paulo F. Lazarsfeldo, Bernardo Berelsono ir Hazelio Gaudet veikalas „The People's Choice“, kuriame konstatuojama, kad yra rinkėjų socialinė tapatybė (Lazarsfeld et al., 1948). Politikos mokslininkams plėtojant šį požiūrį, imta kalbėti apie partines tapatybes, o Seymouras Martinas Lipsetas ir Steinas Rokkanas išvystė savo socialinių skirčių teoriją, teigiančią, kad fragmentuotos visuomenės grupės palaiko savo interesams atstovaujančias partijas, pavyzdžiui, tikintieji balsuoja už krikščionis demokratų, o darbininkai – už socialdemokratų (Lipset & Rokkan, 1967). Be to, Mičigano mokyklos atstovų nuomone, partinė tapatybė tapo vienu reikšmingiausių rinkiminį elgesį paaiškinančių veiksnių (Campbell et al., 1960). Vis dėlto yra dvi priežastys, kodėl šioje disertacijoje negalima tiesiogiai remtis tokia požiūrio prieiga.

Pirma priežastis – dažnai manoma, kad savivalda iš esmės turi būti neideologinė. Dar daugiau, kai kurie ekspertai teigia, kad toks požiūris į savivaldą yra tiek paplitęs ir nuoseklus, kad jau atitinka tam tikrą savitą ideologinę struktūrą. Pavyzdžiui, tokiam požiūriui atstovauja Jackas Lucas, kuris apklausė per 800 Kanados savivaldybių tarybų narių (Lucas, 2023, p. 287–288). Visgi jeigu savivalda turi atskirą ideologiją, tai klasikinis jos skirstymas į kairę ir dešinę būtų problemiškas net kalbant apie tyrimą, kuris būtų atliekamas Vakaruose.

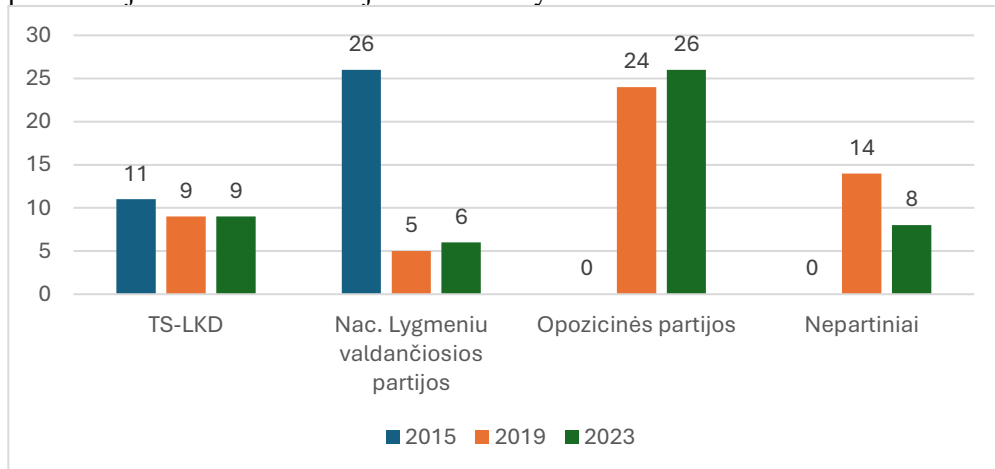
Antra priežastis ta, kad šioje disertacijoje nagrinėjamos Lietuvos savivaldybės, todėl tikslinga vadovautis Lietuvoje veikiančiais principais ir jau padarytais atradimais. Savo straipsnyje „Kaip žmonės renkasi, už ką balsuoti? Pasirinkimo logika ir partinė tapatybė“ Ainė Ramonaitė konstatuoja: „Kadangi, kaip matėme, tik dalis turinčiųjų partinį prisirišimą prie partijos iš tiesų emociškai su ja tapatinasi, įprastinis partinės tapatybės matas (jautimasis artimam kokiai nors partijai) neturėtų būti laikomas tikrosios (psichologinės) partinės tapatybės rodikliu, kaip jį supranta

Mičigano mokykla, ir todėl neturi būti įtraukiamas į rinkiminį elgesį aiškinančius modelius kaip nepriklausomasis kintamasis“ (Ramonaitė, 2014, p. 64).

Iš esmės partinė tapatybė kalba apie tai, kodėl rinkėjai balsuoja už konkrečią partiją, tačiau disertacijoje konstruojant nepriklausomąjį kintamąjį *TelkiantiJega* vadovautasi šiek tiek kitokiu požiūriu. Ieškota tokių politinių jėgų, prieš kurias rinkėjų nusistatymas būtų kuo mažesnis. Kuo mažiau rinkėjų yra nusistatę prieš politinę jėgą, tuo labiau ji yra *telkianti*. Remiantis šiuo kertiniu principu sudarytos keturios grupės. Suprantama galima kritika, kad tarp *myliu* ir *nemyliu* gali būti nuostata *nieko nejaučiu*, tačiau ši nuostata jau yra geresnė nei *nemyliu*, o tai gali būti vertinga atsižvelgus į dviejų turų rinkimų sistemą. Šioje vietoje pažymėtina, kad mero rinkimai savo struktūra yra identiški Seimo narių rinkimams vienmandatėse apygardose, Lietuvos Prezidento rinkimams. Seimo rinkimuose įprastai antrame ture pranašumą turi centrinę poziciją užimantis kandidatas (Jastramskis, 2018). Tą pačią logiką matome ir žurnale „Politologija“ publikuotame M. Jastramskio straipsnyje „Kas už ką balsavo 2019 metų Lietuvos prezidento rinkimuose?“ M. Jastramskis rašo: „Antrajame ture Skvernelio balsams perėjus laimėtojiui Gitanui Nausėdai, konservatorių kandidatės elektoratas liko apribotas – už ją balsavo labai mažai tautinių mažumų atstovų ir vertinančiųjų sovietmetį neutraliai ar pozityviai, šiose grupėse Nausėda dominavo.“ (Jastramskis, 2020, p. 37). Čia verta paminėti dar vieną Mažvydo Jastramskio ir Ainės Ramonaitės atradimą, publikuotą knygoje „Kaip renkasi Lietuvos rinkėjai? Idėjos, interesai ir įvaizdžiai politikoje“. Knygos šeštame skyriuje autoriai pristato žmonių identifikavimąsi pagal kairės–dešinės skalę, kurioje reikšmė 5 žymi vidurio poziciją, mažesnės reikšmės – rinkėjų pažiūrų krypimą į kairę, o didesnės – į dešinumą. M. Jastramskis ir A. Ramonaitė rašo: „Tačiau įdomiausia, kad „lūžis“ įvyksta ne ties 5 (čia linija kerta tik LRLS vertinimas), t. y. skalės viduriu, o ties 8 balais: tik tie, kurie save pozicionavo 8 arba daugiau, nemėgsta kairiųjų partijų ir mėgsta TS-LKD, o centro dešinės (6–7 balai) rinkėjams vidutiniškai labiau patinka kairiosios partijos (Ramonaitė ir Jastramskis, 2014, p. 130). Remiantis šiais argumentais buvo sudaryta pirmoji grupė, kuri gavo įvertinimą 0. Ją sudarė TS-LKD priklausantys merai, kurie gavo įvertinimą 0.

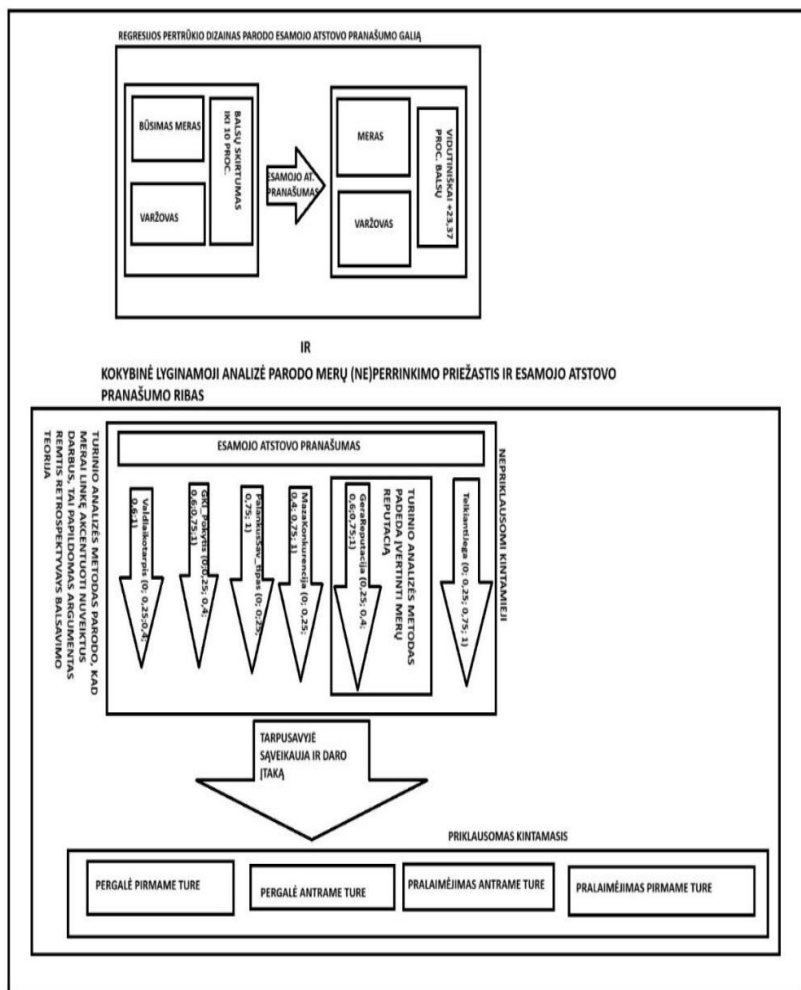
Antrąją ir trečiąją grupes sudarė skirtingos politinės partijos, kurios buvo skirstomos į du blokus. Siekiant išvengti tautologijos rizikos, nuspręsta žiūrėti ne į rinkimų rezultatus, o remtis disertacijoje jau aptartu hiperatskaitomybės fenomenu ir antrinių rinkimų teorija, kuri teigia, kad savivaldos rinkimų rezultatai yra veikiami nacionalinių rinkimų rezultatų. Kadangi Lietuvoje linkstama bausti valdžioje esančias politines jėgas, darytina prielaida, kad priklausymas valdančiosioms partijoms šiek tiek mažina rinkėjų telkimo potencialą. Dėl šios priežasties nacionalinėje politikoje valdančiąją koaliciją sudarančioms partijoms priklausantys merai gavo įvertinimą 0,25, o priklausantys opozicinėms jėgoms – 0,75. Pavyzdžiui, 2023 m. rinkimuose dalyvavusiam Tauragės rajono merui liberalui Dovydui Kaminskui priskirtas 0,25 įvertinimas, nes rinkimuose jis atstovavo Liberalų sąjūdžiui, kuris buvo valdančiojoje daugumoje. Socialdemokratas Vitalijus Mitrofanovas buvo įvertintas 0,75, nes priklauso LSDP, kuri tuo metu buvo opozicijoje. Visgi pažymėtina, kad šiuo atveju sąmoningai parinktos artimesnės reikšmės, nes Lietuvoje (kaip ir daugelyje kitų Europos Sąjungos šalių) mažai pasitikima partijomis apskritai (Gaidys, 2019, p. 289).

Vladas Gaidys savo straipsnyje „Pasitikėjimo institucijomis dinamika Lietuvoje 1998–2018 m.: ilgalaikiai ir *ad hoc* įtakos veiksniai“ rašo: „Institucija, kuria pasitikėjimas 1998–2018 m. mažai tepasikeitė, yra partijos: 1998 m. pasitikėjimas buvo didžiausias – 7,9 %, 2010 m. mažiausias – 3,6 %, 2018 m. – 6,3 % (t. y. skirtumas tarp minimalaus ir maksimalaus dydžio neviršija 10 procentinių punktų)“ (Gaidys, 2019, p. 289). Esama akademinų įrodymų, kad Lietuvos gyventojai ne tik mažai pasitiki politinėmis partijomis, bet ir yra mieliau linkę rinktis nepartinio politinio dalyvavimo formas, pavyzdžiui, protestus. Tokias išvalgas pateikia Lietuvos gyventojų politinį dalyvavimą tyrinėjanti Teodora Gaidytė bei Jasper Muis (Gaidytė & Muis, 2021). Stabiliai prastas pasitikėjimas politinėmis partijomis bei alternatyvių partiniam dalyvavimui politinio veikimo formų paieška perša mintį, kad už partijas didesnę telkimą turi nepartiniai dariniai. Tokio požiūrio laikosi ir Mažvydas Jastramskis savo straipsnyje „Explaining the success of non-partisan presidents in Lithuania“ aiškindamas, kodėl Prezidento rinkimuose Lietuvos rinkėjai yra linkę remti nepartinius kandidatus. Tiesioginiuose merų rinkimuose yra dvi galimybės demonstruoti savo „nepartiškumą“ (Jastramskis, 2020). Tai galimybė būti politinio komiteto kandidatu arba iškelti savo kandidatūrą pačiam. Politiniams komitetams priklausančių merų tarp siekusių perrinkimo buvo ne vienas, o sėkmingai jau dukart pasinaudojo tik Jurbarko rajono savivaldybės meras Skirmantas Mockevičius.

12 pav. Merų pasiskirstymas grupėse pagal telkiančios jėgos galią

12 pav. matomi nemaži svyravimai tarp kandidatuojančių opozicinių partijų ir valdančiosios daugumos partijoms priklausiusių kandidatų. Pažymėtina, kad tokius skaičius nemažai lemia LSDP statuso kitimas skirtingų rinkimų metu. Taip pat verta atkreipti dėmesį į tai, kad 2019–2023 m. gerokai sumažėjo perrinkimo siekusių nepartinių merų gretos. Iš dalies tai lėmė TS-LKD įgyvendinta Politinių organizacijų įstatymo ir Rinkimų kodekso reforma, kuri labai padidino reikalavimus komitetams dalyvauti savivaldos rinkimuose, o ES rinkimuose jų dalyvavimas tapo faktiškai tik teorinis.

13 pav. Loginė teorinė konceptų grandinė ir tyrimo metodų sąveikos schema

13 pav. pateikiama visa teorinė konceptų grandinė ir tyrimo metodų sąveikos schema, kuri atskleidžia, kaip regresijos pertrūkio dizainas metodas, kokybinė lyginamoji analizė ir turinio analizė sąveikauja tarpusavyje ir kokią konkrečią funkciją atlieka tyrime. RPD kaip kvaziekspertimentinis metodas, padeda palyginti panašius politikus, kurių vienas tampa meru, o kitas ne. Toks palyginimas leidžia įvardyti, kiek vidutiniškai papildomai balsų gavo meras per antrąjį rinkimų ciklą, palyginti su pirmuoju, todėl, kad užėmė šias pareigas. Tokius jis parodo esamojo atstovo pranašumo galią. KLA labiau atskleidžia, kaip tarpusavyje sąveikauja skirtingi esamojo atstovo pranašumo elementai, darydami įtaką priklausomajam

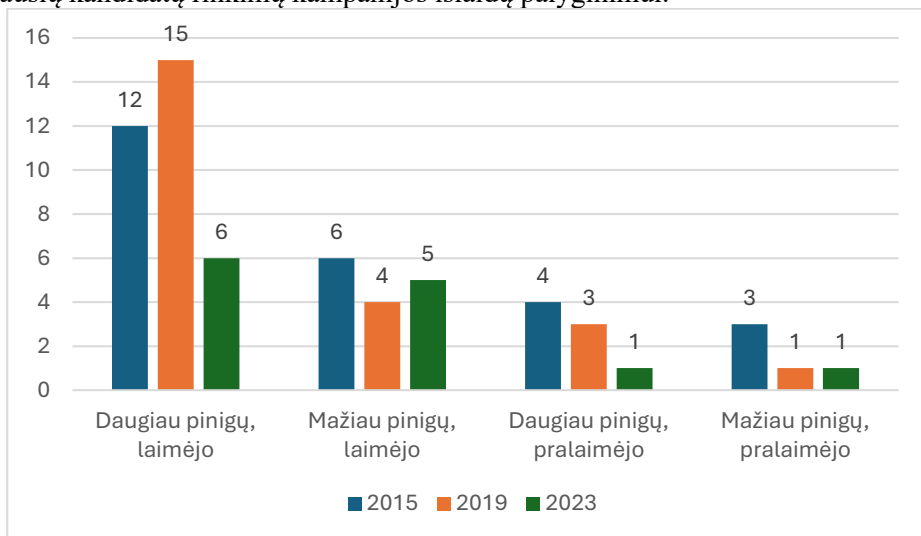
kintamajam – merų perrinkimui. Galiausiai turinio analizė mums tampa svarbi ne tik todėl, kad parodo, jog patys merai tiki retrospektyvaus balsavimo logika, bet ir todėl, kad ji padeda kategorizuoti nepriklausomąjį kintamąjį *GeraReputacija*.

I modelį neįtrauktas kintamasis – finansinių išteklių poveikis rinkimų kampanijoms. Kaip parodyta pirmajame disertacijos skyriuje, esamojo atstovo pranašumą tyrinėjantys autoriai pabrėžia, kad pareigas užimantiems politikams yra lengviau surinkti paramą rinkimų kampanijoms. Lietuvoje politikų rinkimų kampanijos gali būti finansuojamos tiek fizinių, tiek juridinių asmenų. Dažniausiai tokiu finansavimo šaltiniu tampa politinių partijų pinigų perlaidos. Nuo surinktų pinigų sumos iš dalies priklauso politiko galimybės įsigyti reklamą ir būti labiau matomu kampanijos metu. Todėl aktualu pasižiūrėti, kaip atrodo tokie finansavimo skirtumai šalies savivaldoje ir ar tikrai pareigas einantys politikai pasižymi didesniais finansais nei jų konkurentai. Deja, tiesiogiai įtraukti į kokybinės lyginamosios analizės modelį rinkimų kampanijai surinktos ir išleistos pinigų sumos kaip nepriklausomojo kintamojo negalima.

Šį sprendimą lėmė keletas priežasčių. Pirma priežastis ta, kad iš esmės visais atvejais politinės organizacijos, pateikdamos savo rinkimų kampanijos išlaidas VRK, neskirstė lėšų, skirtų būtent mero rinkimų kampanijai, ir lėšų, skirtų savivaldybės tarybos narių rinkimų kampanijai. Atsižvelgiant į šį tyrimo ribotumą, taip pat į praktiką, kad pareigas ėję merai kartu būdavo ir kandidatai į savivaldybių tarybas bei pagrindiniai reklaminiai veidai, nuspręsta visas deklaruotas lėšas priskirti kandidato į merus rinkimų kampanijos reklamai. Absoliučioje daugumoje agitacinės medžiagos būdavo pateikiama informacija apie kandidatą į merus, tad tikimasi, kad faktinės išlaidos mero rinkimų kampanijai labai nesikirs nuo tų sumų, kurias įvairios politinės organizacijos bei save iškėlę kandidatai į merus deklaravo VRK. Šis ribotumas nėra kritinis, todėl, jeigu jis būtų vienintelė kliūtis, veikiausiai būtų svarstoma apie rinkiminės kampanijos biudžeto įtraukimą į nepriklausomųjų kintamųjų sąrašą.

Deja, antroji problema buvo kur kas didesnė ir lėmė mano galutinį apsisprendimą. Tenka pripažinti, kad anaipol ne visos politinės organizacijos VRK deklaravo savo rinkimų kampanijos lėšas, suskirstydamos jas pagal atskiras savivaldybes. Paprastesnė situacija buvo su rinkimų komitetais, nes jie būdavo įkuriami rinkimų kampanijai konkrečioje šalies savivaldybėje. Taigi visas jų išlaidas buvo galima nesunkiai priskirti merų rinkimų kampanijai, tačiau politinės partijos pasiskirstė į kelias grupes: 1) tas, kurios pateikė informaciją apie išleistą lėšas pagal konkrečias savivaldybes, pavyzdžiui, LSDP, TS-LKD, LR(LS); 2) partijas, kurios rinkimų kampanijos išlaidas, neskirstant jų į konkrečias savivaldybes, pavyzdžiui, LLRA, LVŽS; 3) partijas, kurios pateikė informaciją tik apie kai kurias savo savivaldybes, pavyzdžiui, TT. Ta pati politinė partija skirtingu rinkimų metu galėjo skirtingai vykdyti finansinę apskaitą. Tokiais atvejais, kai nebuvo galimybės tiksliai įvardyti rinkimų kampanijos išlaidų konkrečioje savivaldybėje, o taip nutikdavo tuomet, kai partijos pateikdavo apibendrintus skaičius, prie kandidatų buvo žymima santrumpa N.D., reiškusi, kad nėra tikslų duomenų (žr. disertacijos priedus). Deja, tokių atvejų buvo pernelyg daug, kad galėčiau daryti kažkokias labiau pagrįstas išvadas, nesugriaunant kokybinės lyginamosios analizės modelio. Vieno tokio atvejo

buvimas automatiškai užkirsdavo kelią ir abiejų toje savivaldybėje besivaržančių stipriausių kandidatų rinkimų kampanijos išlaidų palyginimui.

14 pav. Esamojo atstovo ir jo varžovo kampanijos biudžeto santykio ryšys su rinkimų rezultatu (sudarė autorius remdamasis www.vrk.lt duomenimis)

Dėl šios priežasties nuspręsta atsisakyti rinkiminių išlaidų įtraukimo tarp nepriklausomųjų kintamųjų, tačiau apžvelgti tuos atvejus, kuriuos iš esmės galima palyginti. Visi jie suskirstyti į keturias grupes pagal du kriterijus: kiek pinigų turėjo kandidatas, palyginti su savo stipriausiu varžovu (mažiau arba daugiau) ir koks buvo rinkimų rezultatas (laimėjo arba pralaimėjo). Iš 14 pav. matyti, kad pareigas užimančys merai sugebėdavo įveikti savo konkurentus nepriklausomai nuo to, turėjo jie didesnius finansinius raumenis ar ne. Kalbant kokybinės lyginamosios analizės sąvokomis, galima teigti, kad didesnis rinkiminės kampanijos biudžetas negali būti laikomas būtinąja sąlyga (angl. *necessary condition*). Žvelgiant iš rinkimų rezultatų perspektyvos, daugelis merų, turėję mažesnius biudžetus už savo varžovus, laimėjo rinkimus. Tokia tendencija atitinka tiek klasikinius klasikinių rinkiminės elgsenos tyrimus, pavyzdžiui, Paulo Lazersfeldo teiginį, kad „rinkimų kampanijos baigiasi dar neprasidėjusios“ (Lazersfeld, 1944, p. 317), tiek kitų autorių, palaikančių minimalių efektų tradiciją, požiūrį, jog rinkimų kampanijos ir jos išlaidų poveikis rinkimams yra labai ribotas (Campbell, 2000; Campbell, Converse & Miller, 1960). Taip pat ir Lietuvos autorių pateiktus įrodymus apie ribotą rinkimų kampanijos įtaką galutinei sėkmei (Nevinskaitė, 2014, p. 233–234).

Kita vertus, reikia atkreipti dėmesį, kad daugeliu atvejų merai tikrai turėjo didesnius biudžetus nei jų varžovai, tad visiškai nuneigti finansų įtakos negalima. Įmanoma, kad stipresnės pozicijas užėmę merai efektyviau pritraukia finansavimą. Juolab kad esamojo atstovo pranašumą tyrinėjantys ekspertai teigia, jog papildomas finansavimas dar labiau sustiprina esamojo atstovo pranašumą (Cole et al., 2013, p. 16; Meirowitz, 2008). Taip pat galima teigti, kad politinės jėgos yra nusiteikusios palyginti solidžiai finansuoti savo pareigas užimančius politikus. Tai atitinka

užsienyje atliktų esamojo atstovo pranašumo tyrimų išvadas, kad pareigas einantys politikai turi didesnių galimybių pritraukti finansavimą (Raphel, 2014).

Tyrimo etika. Šiame tyrime duomenų analizei naudojamos dvi viešai prieinamos kompiuterinės programos. Su R programine įranga atliekamas regresijos pertrūkio dizainas, o su fsQCA – kokybinė lyginamoji analizė. Tyrimo metu nėra daromos jokios tiesioginės intervencijos, o tiriami perrinkimo siekiantys merai yra vieši asmenys. Dar daugiau, tyrime naudojami tik vieši duomenys, todėl jokia prieš tai viešai nepaskelbta informacija apie jų privatų gyvenimą nebuvo panaudota. Pavyzdžiui, įvertinant merų reputaciją buvo remiamasi viešais žiniasklaidos duomenimis. Analizuojant priklausomąjį kintamąjį, merų perrinkimą bei jų rinkimines programas, naudoti VRK duomenys. Nepriklausomiesiems kintamiesiems pasitelktas internete nesunkiai pasiekiamas Finansų ministerijos atliekamas savivaldybių gerovės indeksas. Tyrime siekta cituoti kitų tyrėjų darbus, sudėti reikiamas išnašas bei laikytis tyrimo pakartojamumo ir objektyvumo principų. Siekta, kad bet kuris kitas tyrėjas, turintis identiškus duomenis ir tyrimo įrankius, gautų iš esmės tokius pačius rezultatus, kokie yra pateikiami šioje disertacijoje.

Trečio skyriaus apibendrinimas. Formuluojant disertacijos uždavinius ketvirtasis uždavinys skirtas savo tyrimo metodologijai. Šio uždavinio įgyvendinimas suskaidytas į keletą etapų. Pirmajame etape siekta pristatyti Regresijos pertrūkio dizaino metodą. Antrajame etape atskleista tyrimo metodologijos pasirinkimo logika apžvelgiant kokybinės lyginamosios analizės specifiką bei paaiškinant, kodėl tyrimui buvo pasirinkta netolydžiųjų, neraiškiųjų aibių kokybinė lyginamoji analizė. Trečiajame etape siekta paaiškinti, kokie yra tyrimo atvejai, kaip pasirinkti nepriklausomieji kintamieji buvo pasirinkti, kokia logika remiantis jie bei priklausomasis kintamasis buvo suskirstyti į netolydžiąsias neraiškias aibes. Tai išsamiai padaryta 3.3 poskyryje. Jame ne tik išsamiai aprašyti disertanto tyrimų atvejai ir nepriklausomieji kintamieji, bet ir paaiškinta, kodėl tarp savo nepriklausomųjų kintamųjų neįtrauktas rinkiminės kampanijos biudžeto dydis. Nors jis neįtrauktas į kokybinės lyginamosios analizės modelį, tačiau parengtas surinktų duomenų įvertinimas ir parodyta, kiek rinkimų kampanijos biudžeto dydis susijęs su rinkimų rezultatais. Galiausiai trumpai aptarta, kokių akademinės etikos principų laikomasi disertacijoje. Įvykdžius ketvirtąjį uždavinį, atėjo metas imtis 2015, 2019, 2023 m. tiesioginių merų rinkimų analizės. Ji atliekama 4 skyriuje.

4. 2015–2023 M. TIESIOGINIŲ MERŲ RINKIMŲ ANALIZĖ

Ketvirtąjį disertacijos skyrių sudaro dvi pagrindinės dalys. Pirmojoje dalyje itin plačiai ir įvairiapusiškai aptariami 2015–2023 m. vykusių tiesioginių merų rinkimų rezultatai. Susisteminta portale www.vrk.lt pateikiama informacija apie merų sėkmes ir nesėkmes, palyginti skirtingų politinių grupių rezultatai bei pačios savivaldybės tarpusavyje. Antrojoje dalyje pasitelkus KLA analizuojamos tokie rezultatus lėmusios priežastys. Taip pat palyginama, kaip merų perrinkimą lėmusios priežastys kito per skirtingus rinkiminiuosius ciklus.

4.1. 2015–2023 m. rinkimų rezultatų aptarimas

Prisiminkime penkis vietos savivaldos institucinės sistemos pokyčius, kurie, pasak VDU prof. Liudo Mažylio (Mažylis ir Leščauskaitė, 2015), atsirado 2014 m. įvedus tiesioginius merų rinkimus:

1. Atsirado tiesiogiai renkamo mero institutas su tam tikrais iš to išplaukiančiais rinkimų organizavimo, kandidatų kėlimo ir kitais pokyčiais.

2. Savivaldybių tarybų rinkimų sistema pakito iš proporcinės į mišrią (pokytis galiojęs iki 2023 m., kai pasikeitė mero įgaliojimai ir meras neteko tarybos nario statuso).

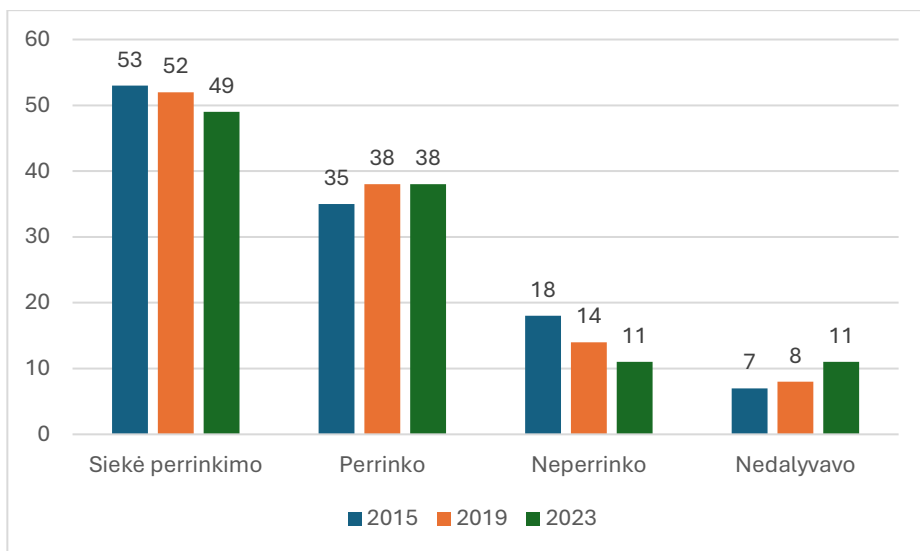
3. Tam tikru laipsniu praplečiamos mero funkcijos.

4. Mero galios tampa kildinamos nebe iš tarybos, o iš jį tiesiogiai išrinkusios bendruomenės, meras tampa atskaitingas bendruomenei.

5. Pakinta mero įgaliojimų netekimo procedūra. Anksčiau atstatydinti merui užtekdamo savivaldybės tarybos balsavimo, o dabar mero pašalinimo procedūroje reikalingas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimas (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 13 str.).

Ketvirtas ir penktas pokytis apibrėžia išrinkto mero, savivaldybės tarybos ir rinkėjų tarpusavio santykį. Iki reformos merą rinkdavo tarybos nariai, tad ir mero priklausomybė nuo jų buvo kur kas didesnė. Tačiau jau 2015 m. merai praddami rinkti tiesiogiai, ir padidėjo mero savarankiškumas. Šį savarankiškumo efektą dar labiau sustiprina faktas, kad meras negali būti atleistas tarybos be Lietuvos Respublikos vyriausiojo administracinio teismo sprendimo. Žinoma, praktikoje mero atleidimų vis tiek pasitaiko, pavyzdžiui, paaiškėjus Kelmės rajono mero Vaclovo Andriulio kyšininkavimo istorijai, jis ne tik buvo atleistas iš pareigų, bet jam netgi uždrausta 5 metus dirbti valstybės tarnyboje (BNS, 2022). Vis dėlto iki reformos meras galėdavo nesunkiai prarasti postą paprasčiausiai subyrėjus koalicijai, o šiandien jis jau turi užsiimti nusikalstamomis veikomis. Tiek mero galių šaltinio pasislinkimas iš tarybos į rinkėjų pusę, tiek tapusi gerokai sudėtingesne mero atleidimo procedūra leidžia teigti, kad tiesiogiai renkamo mero esamojo atstovo pranašumas turėtų būti didesnis ir svaresnis už tą, kurį įgauna savivaldybių tarybų nariai. Ypač ši tendencija turėtų būti juntama pasižiūrėjus į 2015 m. savivaldos rinkimų rezultatus. Pasitelkęs portale www.vrk.lt skelbiamus duomenis, disertacijos autorius parengė 2015, 2019, 2023 m. savivaldos rinkimų rezultatų lyginamąsias diagramas.

15 pav. matome, kad per 2015 m., 2019 m., 2023 m. tiesioginius merų rinkimus perrinkimo siekusių merų gretos atitinkamai nežymiai mažėjo nuo 53 merų 2015 m. iki 49 merų 2023 m.

15 pav. 2015 m., 2019 m., 2023 m. tiesioginių merų rinkimų rezultatai, I dalis
(sudarė autorius remdamasis www.vrk.lt duomenimis)

2015 m. tiesioginiuose merų rinkimuose nedalyvavo septyni merai: 1) Darbietis Kėdainių rajono meras Rimantas Diliūnas; 2) TS-LKD atstovas Panevėžio meras Vitalijus Satkevičius; 3) Prienų rajono meras socialdemokratas Vytas Bujanauskas; 4) Radviliškio rajono meras Darius Brazys (TS-LKD); 5) Rokiškio rajono meras Vytautas Vilys (LSDP); 6) Širvintų rajono meras Vincas Jasiukevičius (TS-LKD); 7) Ukmergės rajono meras Vydas Paknys (DP).

2019 m. tiesioginiuose merų rinkimuose nedalyvavo aštuoni merai: 1) Alytaus miesto meras Vytautas Grigaravičius (Komitetas „Alytaus piliečiai“); 2) Jonavos rajono meras Eugenijus Sabutis, kuris užleido vietą kitam socialdemokratų partijos kolegai Mindaugui Sinkevičiui; 3) ta pati situacija susiklostė ir Joniškio rajone, kuriame liberalas Gediminas Čepulis užleido vietą Vitalijui Gailiui; 4) Kazlų Rūdos savivaldybės mero posto pakartotinai nesiekė Lietuvos laisvės sąjungos atstovas Vytautas Kanevičius; 5) Kretingos rajone rinkimuose nedalyvavo Juozas Mažeika (TS-LKD); 6) dėl Marijampolės vadovo posto nesivaržė Irena Lunskenė (LSDP); 7) Molėtų rajono savivaldybėje mero posto nesiekė Stasys Žvinys (TS-LKD); 8) Tauragėje nebekandidavo liberalas Sigitas Mičiulis.

2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose jau nebesivaržė vienuolika merų: 1) Biržų rajono savivaldybės meras Vytautas Jareckas; 2) Elektrėnuose liberalas Kęstutis Vaitukaitis; 3) Mažeikių rajone nekandidavo tvarkietis Vidmantas Macevičius; 4) Panevėžio rajono savivaldybėje Povilas Žagunis (LVŽS); 5) Radviliškio rajono savivaldybėje Vytautas Simelis (LŽP); 6) Skuodo rajono savivaldybėje Petras Pušinskas (TS-LKD); 7) Šiaulių rajono savivaldybėje Antanas Bezarus (LVŽS); 8)

Šilalės rajono savivaldybėje nekandidavo buvęs tvarkietis Algirdas Meiženis; 9) Telšių rajono savivaldybėje perrinkimo nesiekė socialdemokratas Kęstutis Gusarovas; 10) Vilniaus miesto mero posto nebesiekė Remigijus Šimašius; 11) rinkimuose nebedalyvavo ir ilgametė Vilniaus rajono merė, LLRA atstovė Marija Rekst.

Nors perrinkimo nebesiekiančių politikų gretos išaugo, tačiau absoliučioji dauguma pareigas einančių merų visgi siekė perrinkimo naujai kadencijai. Dar daugiau, 2019 ir 2023 m. mažėjo neperrinktų merų skaičius. 2015 m. perrinkimo nepavyko pasiekti 18 merų (34 proc.), o 2019 m. tokių merų skaičius sumažėjo iki 14 (26,9 proc.), o 2023 m. – dar iki 11 (22,4 proc.). Atitinkamai didėjo ir perrinktų merų skaičius. Per pirmuosius tiesioginius merų rinkimus turėjome 35 perrinktus merus (66 proc.), o 2019 m. ir 2023 m. – po 38, atitinkamai 73,1 proc. ir 77,6 proc. Iš pateiktų skaičių aiškiai matyti, kad merų perrinkimo tendencija, įvedus tiesioginius merų rinkimus, nuolat stiprėjo. Kitaip tariant, pasikeitus merų rinkimo tvarkai ir gyventojams patiems pradėjus rinkti merus, išaugo tiesiogiai rinktų merų esamojo atstovo pranašumas.

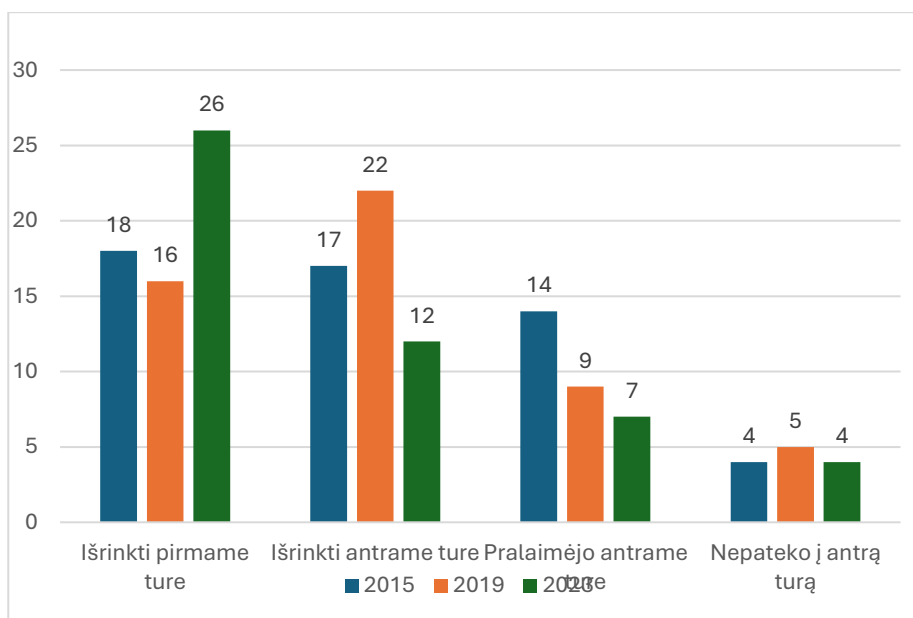
Ką realiai reiškia šie skaičiai ir kaip atrodo tarptautiniame kontekste, galime suprasti palyginę juos su užsienio valstybių statistika. Pradėkime nuo Centrinės ir Rytų Europos. Reprezentatyvus yra Čekijos pavyzdys, kurios vietos savivaldos rinkimus ištyręs Josefas Bernardas teigia, kad esamojo atstovo pranašumas – dominuojantis nepriklausomasis kintamasis, galintis paaiškinti vietos savivaldos rinkimų rezultatus (Bernard, 2012). Su juo sutinka ir Jakubas Čapekas, kurio straipsnis „The Advantage of Incumbency among Czech Mayors: Analysis of Election Results in the 128 Largest Cities in the Czech Republic“ pasirodė 2025 m. Jame J. Čapekas ištyrė nuo 2002 m. iki 2022 m. vykusius tiesioginius merų rinkimus, todėl laikotarpis beveik apima visą disertacijos autoriaus tyrimo laikotarpį. J. Čapekas rašo: „Kalbant apie posto išsaugojimą, 2006 m. buvo labai sėkmingi esamojo atstovo pranašumą turintiems merams. Šiuose rinkimuose sėkmės procentas buvo 55 proc., (...) vėlesniais metais sėkmingi perrinkimai stabilizavosi apie 50 proc., o per paskutinius metus vėl kilo“ (Čapek, 2025, p. 195). Šis autoriaus pabrėžiamas 2022 m. kilimas pasiekė 57,5 proc. (Ten pat). Lietuva savo perrenkamų merų skaičiumi lenkia ir Slovakiją, kurioje perrenkama apie vidutiniškai apie 67 proc. (Sloboda, 2014, p. 108). Taigi mūsų merų perrinkimo rodikliai gerokai didesni už Slovakijos ir Čekijos, kurias tiriantys mokslininkai nedviprasmiškai pripažįsta esamojo atstovo pranašumo svarbą. Kita vertus, Lietuva šiek tiek nusileidžia Rumunijai, kurioje 2012 m. sėkmingai perrinkta apie 76,9 proc. merų, o 2016 ir 2020 m. merų rinkimuose šis skaičius išaugo iki 83,6 proc. (Fedor & Iatu, 2024, p. 293).

Palyginkime Lietuvą su JAV, kurios yra chrestomatinis esamojo atstovo pranašumo pavyzdys ir pažvelkime į 2015–2024 m. laikotarpį JAV vykusius tiesioginius merų rinkimus. Per šį laikotarpį JAV perrinkimo siekė 67,4 proc. merų. Iš perrinkimo siekusių merų tik 16,9 proc. pralaimėjo rinkimus, o 83,1 proc. merų buvo perrinkti. (Ballotpedia, 2025). Akivaizdu, kad JAV savo perrenkamais merų skaičiais lenkia Lietuvą, tačiau tokie aukšti merų perrinkimo rezultatai yra nūdienos realybė, o anksčiau skaičiai buvo mažesni. Šioje vietoje iškalbingas yra Alberto K. Karnigo ir B. Oliverio Walterio atliktas vienas pirmųjų esamojo atstovo pranašumo

tyrimų savivaldos lygmeniu „Joint Electoral Fate of Local Incumbents“, kuriame autoriai nagrinėjo esamojo atstovo pranašumą ir nustatė, kad JAV vidutiniškai perrenkama 70 proc. merų (Karning & Walter, 1981). Tai rodo, kad, nors lyginant naujausią XXI a. Lietuvos ir JAV merų perrinkimo statistiką, Lietuvoje perrenkama mažiau merų, tačiau jau esame aplenkę XX a. JAV, kurios neginčytinai buvo laikomos šalimi, pasižyminčia esamojo atstovo pranašumu.

Faktas, kad Lietuva savo perrenkamų merų skaičiumi lenkia Čekiją, Slovakiją ir net XX a. JAV, kuriose visose esamojo atstovo pranašumas buvo arba yra laikomas vienu svarbiausių savivaldos rinkimus rezultatus paaiškinančių veiksnių, disertacijos autoriaus nuomone, nepalieka vietos kalbėti apie esamojo atstovo trūkumo dominavimą tiesioginiuose merų rinkimuose. Lietuvoje aiškiai reiškiasi esamojo atstovo pranašumas. Nors toliau disertacijoje nebus visiškai atsisakoma esamojo atstovo trūkumo nagrinėjančių akademikų įžvalgų, tačiau būtent esamojo atstovo pranašumą aiškinančios prielaidos turi būti laikomos esminėmis šioje disertacijoje.

Tokį teiginį sustiprina ir 16 pav. matomas merų pasiskirstymas grupėmis į pirmame ture išrinktus, antrame ture išrinktus, pralaimėjusius antrame ture ir į antrąjį turą nepatekusius merus. Šios keturios kategorijos sudaro priklausomąjį kintamąjį. Nors 2019 m. turėjome 16 merų, kurie buvo perrinkti pirmame ture palyginti su 2015 m., kai tokių merų Lietuvoje buvo 18, tačiau išrinktų antrajame ture merų skaičius išaugo iki 22, o pralaimėjusių susitraukė nuo 14 iki 9. Tuo tarpu 2023 m. savivaldos rinkimuose antrame ture buvo išrinkta tik 12 merų iš esmės todėl, kad net 26 merai pergalės skynė jau pirmuosiuose turuose. Tą liudija faktas, kad pralaimėjusių antrame ture merų skaičius buvo mažesnis nei 2015 ir 2019 m. rinkimuose ir susitraukė iki 7. Įdomu ir tai, kad per visus rinkimus į antrą turą nepatekdavusių ir perrinkimo siekusių merų skaičius išliko labai panašus. 2015 m. Lietuvoje tokių merų buvo 4, 2019 m. jų buvo 5, o 2023 m. – 4. Atsižvelgiant į tai, kad atitinkamai kiekvienuose rinkimuose kandidatavo 53, 52 ir 49, galima teigti, jog tik ypač retu atveju Lietuvoje pareigas einantis meras nepatenka į antrąjį rinkimų turą.

16 pav. 2015 m., 2019 m., 2023 m. tiesioginių merų rinkimų rezultatai, II dalis (sudaryta autoriaus remiantis šaltinio www.vrk.lt duomenimis)

16 pav. pateikiama informacija apie esamojo atstovo pranašumą turėjusių politikų rezultatus rinkimuose. O 4 lentelėje paaiškinama, kurioms iš politinių organizacijų jie atstovavo. Šiuo atžvilgiu politinė organizacija suprantama taip, kaip ją apibrėžia Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymas, o tai reiškia, kad šis terminas apima tiek partijas, tiek ir komitetus. Pažymėtina, kad komitetų teisinis statusas tyrimo laikotarpiu ir skirtingais metais kito, bet, siekiant išlaikyti lyginimo galimybes, nuspręsta skirtingais laikotarpiais egzistavusius komitetus traktuoti kaip vienodas politines organizacijas.

4 lentelė. 2015, 2019, 2023 m. pirmajame tiesioginių merų rinkimų ture perrinkti merai (sudaryta autoriaus remiantis šaltinio www.vrk.lt duomenimis)

Pirmajame rinkimų ture perrinkti merai			
Nr.	2015 m.	2019 m.	2023 m.
1	Nijolė Dirginčienė, Birštono sav., LSDP	Vitalijus Mitrofanovas, Akmenės r. sav., LSDP	Vitalijus Mitrofanovas, Akmenės r. sav., LSDP
2	Ričardas Malinauskas, Druskininkų sav., LSDP	Nijolė Dirginčienė, Birštono sav., LSDP	Nerijus Cesiulis, Alytaus m. sav., LSDP

3	Henrikas Šiaudinis, Ignalinos r. sav., LVŽS	Ričardas Malinauskas, Druskininkų sav., komitetas „Už Druskininkus su Ričardu Malinausku“	Nijolė Dirginčienė, Birštono sav., LSDP
4	Mindaugas Sinkevičius, Jonavos r. sav., LSDP	Visvaldas Matijošaitis, Kauno m. sav., komitetas „Vieningas Kaunas“	Ričardas Malinauskas, Druskininkų sav., komitetas „Už Druskininkus“
5	Valerijus Makūnas, Kauno r. sav., LSDP	Valerijus Makūnas, Kauno r. sav. LSDP	Mindaugas Sinkevičius, Jonavos r. sav., LSDP
6	Artūras Margelis, Lazdijų r. sav., TS- LKD	Darius Jasaitis, Neringos sav., LSDP	Vitalijus Gailius, Joniškio r. sav., LR(LS)
7	Vidmantas Brazys, Marijampolės sav., LSDP	Šarūnas Vaitkus, Palangos m. sav., TS- LKD	Visvaldas Matijošaitis, Kauno m. sav., komitetas „Vieningas Kaunas“
8	Stasys Žvinys, Molėtų r. sav., TS- LKD	Gintautas Gegužinskas, Pasvalio r. sav., TS-LKD	Valerijus Makūnas, Kauno r. sav., LSDP
9	Darius Jasaitis, Molėtų r. sav., LSDP	Antanas Černeckis, Rietavo sav., LR(LS)	Mantas Varaška, Kazlų Rūdos, komitetas „Jaunoji Kazlų Rūda“
10	Virginijus Komskis, Pagėgių r. sav., TT	Edgaras Pilypaitis, Šakių r. sav., TS-LKD	Antanas Kalnius, Kretingos r. sav. Komitetas „Kretingos kraštas“
11	Šarūnas Vaitkus, Palanga, TS-LKD	Zdzisław Palevič, Šalčininkų r. sav., LLRA	Povilas Isoda, Marijampolės sav., LSDP
12	Povilas Žagunis, Panevėžio r. sav., LVŽS	Artūras Visockas, Šiaulių m. sav., komitetas „Artūro Visocko sąrašas „Dirbame miestui“.	Saulius Jauneika, Molėtų r. sav., TS-LKD
13	Gintautas Gegužinskas, Pasvalio r. sav., TS- LKD	Antanas Bezarus, Šiaulių r. sav., LVŽS	Darius Jasaitis, Neringos sav., DSVL
14	Antanas Černeckis, Rietavo r. sav., LR(LS)	Živilė Pinskiuvienė, Širvintų r. sav., komitetas „Živilės Pinskiuvienės komanda „Už	Saulius Margis, Pakruojo r. sav., LSDP

		sėkmingą Širvintų kraštą“	
15	Zdzisław Palevič, Šalčininkų r. sav., LLRA	Rimantas Klipčius, Švenčionių r. sav., Lietuvos laisvės sąjunga (liberalai)	Šarūnas Vaitkus, Palangos m. sav., TS-LKD
16	Alvydas Katinas, Utenos r. sav., LSDP	Marija Rekst, Vilniaus r. sav., LLRA	Rytis Mykolas Račkauskas, Panevėžio m. sav., komitetas „Atsinaujinančiam Panevėžiui“
17	Algirdas Neiberka, Vilkaviškio r. sav., LSDP		Audrius Klišonis, Plungės r. sav., LR(LS)
18	Marija Rekst, Vilniaus r. sav., LLRA		Alvydas Vaicekauskas, Prienų r. sav., LSDP
19			Antanas Černeckis, Rietavo, LR(LS)
20			Ramūnas Godeliauskas, Rokiškio r. sav., LSDP
21			Zdzisław Palevič, Šalčininkų r. sav., LLRA
22			Artūras Visockas, Šiaulių m. sav., komitetas „Nepartinis sąrašas „Dirbame miestui“
23			Živilė Pinskuvienė, Širvintų r. sav., LRP
24			Rimantas Klipčius, Švenčionių r. sav., Laisvė ir teisingumas
25			Dovydas Kaminskas, Tauragės r. sav., LR(LS)
26			Algirdas Neiberka, Vilkaviškio r. sav., LSDP

Apie pirmajame tiesioginių merų rinkimų ture išrinktus merus galima pasakyti, kad jie yra stiprūs ir savo bendruomenėse ypač įsitvirtinę politikai. Vis dėlto kai kurių iš jų rezultatai atrodo ypač įspūdingai ir nusipelno atskiro paminėjimo. Dalis merų sugebėjo visus tris rinkimus laimėti jau pirmajame ture. Štai Palangos miesto meras TS-LKD atstovas Šarūnas Vaitkus sugebėjo pirmajame ture laimėti 2015 m., 2019 m. ir 2023 m. tiesioginius merų rinkimus, surinkdamas atitinkamai 73,73 proc., 75,97 proc. ir 69,23 proc. balsų nuo rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Tris kartus iš eilės

pirmajame rinkimų ture triumfavo ir LLRA atstovas Šalčininkų rajono meras, kuris 2015 m. savivaldos rinkimuose surinko 74,81 proc. balsų nuo dalyvavusių rinkėjų, 2019 m. – 75,06 proc. balsų, o 2023 m. rezultatai netgi pagerino ir gavo 80,04 proc. rinkėjų balsų.

Išpūdingai atrodo ir Kauno miesto mero Visvaldo Matijošaičio pasirodymai savivaldos rinkimuose. Pirmąją kartą siekdamas perrinkimo 2019 m. Visvaldas Matijošaitis surinko 79,59 proc. dalyvavusių rinkėjų balsų, o 2023 m. už Kauno miesto merą balsavo 58,33 proc. balsų. Nors šis nuosmukis buvo didelis, jis nesukliudė Visvaldui Matijošaičiui triumfuoti jau pirmajame rinkimų ture. Labai solidžiai atrodo ir Širvintų rajono merės Živilės Pinskuvienės rezultatai. Politikė 2019 m. surinko 70,81 proc. nuo rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, o 2023 m. šį rezultatą sugebėjo padidinti iki 78,72 proc. Taip pat 2019 m. ir 2023 m. pirmajame ture buvo išrinktos Neringos savivaldybės meras Darius Jasaitis. 2019 m. siekdamas perrinkimo jis kandidatavo su LSDP ir surinko 64,29 proc. balsų, o antrąją kartą kandidatuodamas su DSVL surinko 52,91 proc. balsų. Nors per 2023 m. savivaldos rinkimus bendri Dariaus Jasaičio rezultatai buvo kuklesni, visgi šio politikos rezultatą reiktų vertinti kaip gana solidų. Abu kartus jau pirmame ture buvo perrinktas ir Šiaulių miesto meras Artūras Visockas. 2019 m. šis politikas surinko 52,98 proc. nuo dalyvavusių balsų, o 2023 m. jo gautų balsų dalis išaugo iki dar solidesnių 65,79 proc.

5 lentelėje matome savivaldybes ir perrinkimo siekusius merus, kurie buvo išrinkti antrajame ture.

5 lentelė. 2015, 2019, 2023 m. antrajame tiesioginių merų rinkimų ture išrinkti merai

Antrajame rinkimų ture perrinkti merai			
Nr.	2015 m.	2019 m.	2023 m.
1	Vitalijus Mitrofanovas, Akmenės r. sav., LSDP	Algirdas Vrubliauskas, Alytaus r. sav., TS-LKD	Skirmantas Mockevičius, Jurbarko r. sav., išsikėlė pats
2	Algirdas Vrubliauskas, Alytaus r. sav., TS-LKD	Kęstutis Vaitukaitis, Elektrėnų r. sav., LR(LS)	Ildefonsas Petkevičius, Kelmės r. sav., Laisvė ir teisingumas
3	Kęstutis Vaitukaitis, Elektrėnų r. sav., LR(LS)	Skirmantas Mockevičius, Jurbarko r. sav., Išsikėlė pats.	Valentinas Tamulis, Kėdainių r. sav., LSDP
4	Gediminas Čepulis, Joniškio r. sav., LR(LS)	Vytėnis Tomkus, Kaišiadorių r. sav., TS-LKD	Bronius Markauskas, Klaipėdos r. sav., LVŽS
5	Vytautas Kanevičius, Kazlų Rūdos r. sav.,	Vincas Plikaitis, Kalvarijos r. sav., Tvarka ir teisingumas	Dainius Bardauskas, Kupiškio r. sav., TS-LKD

	Lietuvos laisvės sąjunga (liberalai).		
6	Vaclovas Andrulis, Kelmės r. sav., LSDP	Vaclovas Andrulis, Kelmės r. sav., LSDP	Ausma Miškinienė, Lazdijų r. sav., DSVL
7	Vytautas Grubliauskas, Klaipėdos m. sav., LR(LS)	Vytautas Grubliauskas, Klaipėdos m. sav., komitetas „Vytautas Grubliauskas ir komanda“	Vaidas Bendaravičius, Pagėgių r. sav., LR(LS)
8	Vaclovas Dačkauskas, Klaipėdos r. sav., LSDP	Dainius Bardauskas, Kupiškio r. sav., TS-LKD	Gintautas Gegužinskas, Pasvalio r. sav., TS-LKD
9	Juozas Mažeika, Kretingos r. sav., TS-LKD	Rytis Mykolas Račkauskas, Panevėžio m. sav., komitetas „Atsinaujinančiam Panevėžiui“	Vytautas Laurinaitis, Šilutės r. sav., DSVL
10	Antanas Tenys, Mažeikių r. sav., LSDP	Povilas Žagunis, Panevėžio r. sav., LVŽS	Andrius Šatevičius, Trakų r. sav., LR(LS)
11	Audrius Klišonis, Plungės r. sav., LR(LS)	Audrius Klišonis, Plungės r. sav., LR(LS)	Algis Kašėta, Varėnos r. sav., komitetas „Drauge su Jumis“
12	Juozas Bertasius, Šakių r. sav., LVŽS	Alvydas Vaicekauskas, Prienų r. sav., LSDP	Erlandas Galaguz, Visagino sav., LVŽS
13	Jonas Gudauskas, Šilalės r. sav., TS-LKD	Antanas Čepanionis, Radviliškio r. sav., TS-LKD	
14	Vytautas Laurinaitis, Šilutės r. sav., Tvarka ir teisingumas.	Petras Pušinskas, Skuodo r. sav., TS-LKD	
15	Vytautas Kleiva, Telšių r. sav., LSDP	Vytautas Laurinaitis, Šilutės r. sav., „Tvarka ir teisingumas“	
16	Edita Rudelienė, Trakų r. sav., LR(LS)	Edita Rudelienė, Trakų r. sav., LR(LS)	
17	Dalia Štraupaitė, Visagino sav.,	Rolandas Janickas, Ukmergės r. sav., DP	

	Lietuvos laisvės sąjunga (liberalai)		
18		Alvydas Katinas, Utenos r. sav., LSDP	
19		Algis Kašėta, Varėnos r. sav., Komitetas „Algio Kašėtos sąrašas „Drauge su Jumis“	
20		Algirdas Neiberka, Vilkaviškio r. sav., LSDP	
21		Remigijus Šimašius, Vilniaus m. sav., komitetas „R. Šimašiaus komanda „Už Vilnių, kuriuo didžiuojamės!“	
22		Nikolajus Gusevas, Zarasų r. sav., LSDP	

Įtemptos rinkimų kovos. Tarp antrajame ture laimėjusių merų išsiskyrė keletas politikų. Atskiros paminėjimo verta Gedimino Čepulio 2015 m. rinkiminė kampanija, nes šis pareigas einantis meras pirmajame ture nusileido LSDP atstovui Liudui Jonaičiui, tačiau antrajame ture sugebėjo jį nurungti rezultatu 51,82 proc. prieš 47,37 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų. Tai kol kas vienintelis atvejis, kai pareigas einantis meras sugebėjo laimėti rinkimus, į antrąjį rinkimų turą patekęs antruoju numeriu.

Taip pat turėjome keletą savivaldybių, kuriose merai buvo išrinkti per plauką. Tokia situacija susiklostė Klaipėdos rajono savivaldybėje 2015 m., kurioje pareigas einantis socialdemokratų meras Vaclovas Dačkauskas rinkimus laimėjo surinkęs 49,7 proc. balsų nuo dalyvavusių rinkėjų. Su juo konkuravosi liberalė Audronė Balnionienė atitinkamai surinko 48,72 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų. Kalbant absoliučiais skaičiais už Vaclovą Dačkauską balsavo 5733 rinkėjai, o už Audronę Balnionienę – 5620 rinkėjų. Panašiai 2015 m. nutiko ir Šilalės rajono merui Jonui Gudauskui, kuris antrajame ture varžėsi su „Tvarkos ir teisingumo“ iškeltu kandidatu Vytautu Juciumi. Konservatorius Jonas Gudauskas surinko 50,28 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, 50,73 proc. nuo galiojančių biuletenių, iš viso už jį balsavo 5666 rinkėjai, o už jo konkurentą Vytautą Jucių balsavo 5503 rinkėjai, kurie sudarė 48,83 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų.

Didžiausią įtampą kėlusią antrojo rinkimų turo kovą matėme 2019 m. Elektrėnų rajono savivaldybėje. Pareigas einantis liberalų sąjūdžio atstovas Kęstutis Vaitukaitis varžėsi su komiteto „Patriotų sąjūdis už Elektrėnų kraštą“ kandidate Silva Lengvinienė. Už pareigas ėjusį merą Kęstutį Vaitukaitį balsavo 49,91 proc. dalyvavusių rinkėjų, o už jo varžovę – 49,79 proc. rinkėjų. Atitinkamai absoliučiais skaičiais tai buvo 4056 ir 4042 balsai. Taigi realiai vos 14 balsų skirtumu merui Kęstučiui Vaitukačiui pavyko išsaugoti postą. Nelengva buvo ir 2019 m. Jurbarkės rinkimus laimėti Skirmantui Mockevičiui. Už šį pareigas einantį merą balsavo 50,94 proc. rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, arba 4621 rinkėjas skaičiuojant absoliučiais

skaičiais. Už jo konkurentą LRLS atstovą Ričardą Jušką balsavo 48,04 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, tai sudarė 4358 balsus. Tiesa, 2023 m. rinkimų kampanija Skirmantui Mockevičiui buvo sėkmingesnė, nes už jį balsavo 55,01 proc. nuo rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Būtina paminėti, kad Jurbarko rajono meras Skirmantas Mockevičius yra vienintelis iš visų merų, kuris laimėjo rinkimus be politinės partijos ar rinkimų komiteto paramos. Tokia situacija padaro Jurbarko rajono savivaldybę išskirtinę Lietuvos savivaldos politikos žemėlapyje.

Atkakli kova vyko ir Plungėje, kurioje liberalas meras Audrius Klišonis savo konkurentę konservatorę Astą B. Eigirdienę nugalėjo surinkęs 5918 balsų, kai jo konkurentė surinko 5575 balsus. Tik per plauką savo postą išsaugojo socialdemokratas, Zarasų rajono savivaldybės meras, kuris 2019 m. rinkimų metu surinko 3509 balsus, o jo konkurentas liberalas Kęstutis Stankevičius gavo 3352 balsus.

Nelengva laimėti 2023 m. rinkimus buvo ir Kėdainių rajono merui Valentinui Tamuliui, kuris surinko 50,01 proc. balsų nuo rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Iš viso už socialdemokratą Valentiną Tamulį balsavo 8945 rinkėjai, o už antroje vietoje likusį darbietį Viktorą Fiodorovą balsavo 47,89 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, arba skaičiuojant absoliučiais skaičiais – 8566 rinkėjai.

Su realia rizika prarasti postą 2023 m. savivaldos rinkimuose susidūrė ir Pasvalio rajono meras, TS-LKD kandidatas Gintautas Gegužinskas. Nors už šį politiką pirmajame ture balsavo net 41,31 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, tačiau antrajame ture šis skaičius padidėjo tik iki 51,87 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų. Iš viso už Gintautą Gegužinską pirmajame mero rinkimų ture balsavo 4088 rinkėjai, o antrajame ture jis surinko 4630 balsus. Tai reiškia, kad papildomai merui pavyko pritraukti tik 542 rinkėjus. Palyginimui – jo konkurentė, DSVL kandidatė Neringa Trinskienė pirmajame rinkimų ture surinko 26,78 proc. balsų nuo dalyvavusių rinkėjų, o antrajame – 47,3 proc. balsų nuo dalyvavusių rinkėjų, kurie atitinkamai sudarė 2650 rinkėjų ir 4222 rinkėjus. Tai reiškia, kad Gintauto Gegužinsko konkurentė papildomai pritraukė 1572 balsus, o tai beveik trigubai daugiau, nei pavyko pareigas einančiam merui.

Pergalės solidžiu skirtumu. Ypač gerai 2023 m. savivaldos rinkimų kampanijos metu antrajame ture pasirodė Kelmės rajono meras Ildefonsas Petkevičius, kuris surinko 73,82 proc. balsų nuo rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Iš viso už Ildefonsą Petkevičių balsavo 5607 rinkėjai. Antroje vietoje likęs socialdemokratų kandidatas Stasys Jokubauskas gavo 24,53 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, o tai reiškia, kad už jį balsavo 1863 rinkėjai. Pažymėtina, kad Ildefonsas Petkevičius jau beveik buvo laimėjęs pirmajame rinkimų ture, kuriame už jį balsavo 49,7 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų.

Panaši situacija susiklostė ir Klaipėdos rajono savivaldybėje, kurioje LVŽS kandidatas, pareigas einantis meras Bronius Markauskas antrajame ture surinko 71,43 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, tai sudarė 12628 balsus. Broniaus Markausko konkurentas, LS atstovas surinko 27,85 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, už kandidatą iš viso balsavo 4924 rinkėjai. Bronius Markauskas, kaip ir Ildefonsas Petkevičius,

pasirodė gerai ir pirmajame rinkimų ture, kuriame surinko 48,99 proc. balsų nuo dalyvavusių rinkėjų.

Truputėlį prasčiau, bet visgi ganėtinai gerai pasirodė ir Lazdijų rajono merė, DSVL kandidatė Ausma Miškinienė. Pirmajame rinkimų ture ji surinko 43,66 proc. balsų nuo dalyvavusių rinkėjų, o antrajame – 65,3 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, arba 5895 balsus. Antroje vietoje likęs Krikščionių sąjungos kandidatas Artūras Margelis gavo 33,41 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, o tai sudarė 3016 balsų. Tą patį galima pasakyti ir apie Trakų rajono savivaldybės mero, liberalo Andriaus Šatevičiaus 2023 m. rinkimų kampaniją. Pirmajame ture Andrius Šatevičius surinko 43,33 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, o iš viso už merą balsavo 6027 rinkėjai. Antrajame ture Trakų rajono meras Andrius Šatevičius reikšminga balsų persvara, surinkęs 62,29 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų (iš viso 7330 balsų), įveikė LLRA atstovą Jaroslavą Narkevičių už kurį balsavo 35,92 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, arba 4227 rinkėjai.

6 lentelė. 2015, 2019, 2023 m. antrajame rinkimų ture neperrinkti merai

Antrajame rinkimų ture neperrinkti merai			
Nr.	2015	2019	2023
1	Sigutis Obelevičius, Anykščių r. sav., TS-LKD	Kęstutis Tubis, Anykščių r. sav., komitetas „Kęstučio Tubio sąrašas „Anykščių krašto labui“	Algirdas Vrubliauskas, Alytaus r. sav., TS-LKD
2	Irutė Varzienė, Biržų r. sav., TS-LKD	Henrikas Šiaudinis, Ignalinos r. sav., LVŽS	Justas Rasikas, Ignalinos r. sav., LSDP
3	Ričardas Juška, Jurbarko r. sav., LR(LS)	Saulius Grinkevičius, Kėdainių r. sav., LR(LS).	Vytenis Tomkus, Kaišiadorių r. sav., TS-LKD
4	Romualdas Urmilevičius, Kaišiadorių r. sav., LR(LS)	Artūras Margelis, Lazdijų r. sav., komitetas „A. Margelio komanda „Pirmyn!“	Andrius Bautronis, Raseinių r. sav., TS-LKD
5	Valdas Aleknavičius, Kalvarijos, TS-LKD	Saulius Gegieckas, Pakruojo r. sav., Lietuvos laisvės sąjunga (liberalai)	Edgaras Pilypaitis, Šakių r. sav., TS-LKD
6	Andrius Kupčinskas, Kauno m. sav., TS-LKD	Antanas Vagonis, Rokiškio r. sav., komitetas „Antano Vagonio komitetas“	Rolandas Janickas, Ukmergės r. sav., DP
7	Jonas Jarutis, Kupiškio r. sav., LVŽS	Jonas Gudauskas, Šilalės r. sav., TS-LKD	Nikolajus Gusevas, Zarasų r. sav., LSDP

8	Asta Jasiūnienė, Pakruojo r. sav., LSDP	Petras Kuizinas, Telšių r. sav., DP	
9	Algimantas Gaubas, Šiaulių r. sav., LSDP	Dalia Štraupaitė, Visagino sav., Lietuvos laisvės sąjunga (liberalai)	
10	Vytautas Vigelis, Švenčionių r. sav., DP		
11	Pranas Petrošius, Tauragės r. sav., LSDP.		
12	Vidas Mikalauskas, Varėnos r. sav., LSDP		
13	Artūras Zuokas, Vilniaus m. sav., Lietuvos laisvės sąjunga (liberalai)		

6 lentelėje pateikiamas į antrąjį rinkimų turą patekusių, bet jame pralaimėjusių merų sąrašas. Kalbant apie jį, pirmiausia į akis krinta tai, kad merai dažniausiai antrajame ture pralaimėdavo ganėtinai solidžiu skirtumu. Štai komiteto „Kęstučio Tubio sąrašas „Anykščių krašto labui“ vedlys Kęstutis Tubis surinko 3498 balsus, kai jo konkurentas, konservatorius pelnė 6500 balsų. 2019 m. Lazdijų rajone rinkimuose merą Artūrą Margelį nugalėjusi LVŽS kandidatė Ausma Miškinienė surinko 7007 balsus, o rinkimus pralaimėjęs meras gavo 4231 balsą. Dar skaudžiau rinkimus tais pačiais metais pralaimėjo Pakruojo rajono meras Saulius Gegieckas. Šiuose rinkimuose mero pareigas einantis kandidatas surinko 23,93 proc. balsų nuo dalyvavusių rinkėjų, arba 1904 balsus. Jo konkurentas socialdemokratas Saulius Margis atitinkamai surinko 75 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, kas sudarė 5968 balsus.

Kalbant apie 2023 m. rinkimų kampaniją, galima paminėti, kad ji nepalankiai susiklostė TS-LKD kandidatui Vyteniui Tomkui, kuris pirmajame rinkimų ture surinko 25,18 proc. balsų nuo dalyvavusių rinkėjų (iš viso 3036 balsai) ir įtemptai varžėsi su Liberalų sąjūdžio kandidatu Šarūnu Čėsna, už kurį balsavo 2850 Kaišiadorių krašto gyventojų (23,64 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų). Antrajame ture Vytenio Tomkaus konkurentui Šarūnui Čėsnai pavyko gerokai geriau mobilizuoti rinkėjus. Už liberalą Šarūną Čėsną balsavo 6246 rinkėjai, arba 61,1 proc., skaičiuojant nuo rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Vytenį Tomką savo balsais palaikė 3800 rinkėjų, arba 37,17 proc. skaičiuojant nuo rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Taigi Šarūnui Čėsnai pavyko pritraukti 3396 naujus balsus, o Vyteniui Tomkui – tik 950 rinkėjų.

Dar labiau nei Vyteniui Tomkui 2023 m. tiesioginiai merų rinkimai nenusisėkė Darbo partijos kandidatui, Ukmergės rajono savivaldybės merui Rolandui Janickui. Pirmiausia pažymėtina tai, kad į antrąjį rinkimų turą Rolandas Janickas pateko tik antruoju numeriu, surinkęs 20,13 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų (iš viso 2912 balsų), o jo konkurentas, DSVL kandidatas į Ukmergės rajono merus pasirodė daugiau nei dvigubai geriau, surinkęs 43,94 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, arba 6356 balsus iš viso. Antrajame rinkimų ture už Darių Varną jau balsavo 8233 rinkėjai, o tai sudarė 67,02 proc. nuo rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Darbietį Rolandą Janicką parėmė 31,85 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, iš viso 3912 rinkėjų. Taigi Rolandui Janickui pavyko pritraukti lygiai 1000 naujų balsų, o jo konkurento palaikančiųjų gretos papildomai išaugo 1877 balsais, nepaisant fakto, kad jau pirmajame ture DSVL kandidatui Dariui Varnui pavyko mobilizuoti savo rinkėjus.

Tiesa, negalima teigti, kad visuomet merų pralaimėjimai antrajame ture įvykdavo tokia solidžia balsų persvara. Pavyzdžiui, LRLS kandidatas, Kėdainių rajono meras Saulius Grinkevičius mero postą prarado po pralaimėjimo komiteto „Valentino Tamulio komanda – mūsų krašto sėkmei“ vedliui Valentinui Tamuliui. Saulius Grinkevičius antrajame ture iš viso surinko 9501 balsą, o Valentinas Tamulis – 10 111 balsų. Ganėtinai nedideliu skirtumu rinkimus pralaimėjo ir Rokiškio rajono meras, komiteto „Antano Vagonio komitetas“ vedlys Antanas Vagonis. Jis antrajame rinkimų ture surinko 5730 balsų, o jo konkurentas, komiteto „Vieningi su Ramūnu Godeliausku“ lyderis Ramūnas Godeliauskas surinko 6034 balsus.

7 lentelė. 2015, 2019, 2023 m. į antrąjį rinkimų turą nepatekusių merų sąrašas

Merai, kurie nepateko į antrąjį rinkimų turą			
Nr.	2015 m.	2019 m.	2023 m.
1	Jurgis Krasnickas, Alytaus m. sav., LSDP	Valdemaras Valkiūnas, Biržų r. sav., Lietuvių tautininkų ir respublikonų sąjunga	Sigutis Obelevičius, Anykščių r. sav., TS- LKD
2	Algimantas Mielinis, Raseinių r. sav., „Tvarka ir teisingumas“	Vaclovas Dačauskas, Klaipėdos r. sav., LSDP	Vincas Plikaitis, Kalvarijos sav., LVŽS
3	Stasys Vainoras, Skuodo r. sav., LR(LS)	Antanas Tenys, Mažeikių r. sav., LSDP.	Vytautas Grubliauskas, Klaipėdos m. sav., LVŽS.
4	Justinas Sartauskas, Šiaulių m. sav., LSDP	Virginijus Komskis, Pagėgių r. sav. Komitetas „Pilietiškas pasirinkimas“	Alvydas Katinas, Utenos r. sav., LSDP
5	Arvydas Steponavičius, Zarasų r. sav., DP	Algirdas Gričius, Raseinių r. sav., komitetas „Kartu – Pagėgių kraštui“	

Itin įdomi politinė situacija 2019 m. susidarė Biržų rajono savivaldybėje. Biržuose pareigas einantis meras Valdemaras Valkiūnas, surinkęs 25,19 proc. balsų, nepateko į antrąjį rinkimų turą, nes Biržų krašto gyventojai jau pirmame ture meru išsirinko Vyta Jarecką, kuris vedė iš LVŽS ir LRLS sudarytą koaliciją.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į Utenos rajono savivaldybę, kurios mero Alvydo Katino rezultatai tolygiai prastėjo. Šis politikas, 2015 m. surinkęs 58,58 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų, meru jau buvo išrinktas pirmajame ture. 2019 m. socialdemokratas Alvydas Katinas surinko 8864 balsus iš viso ir nurungė antroje vietoje likusį komiteto „Kartu už Utenos kraštą“ kandidatą į merus Marijų Kaukėną. 2023 m. rinkimų kampanijoje LSDP kandidatas, surinkęs 2670 balsų, liko trečias po komiteto „Stipri Utena“ vedlio Vitalijaus Šeršniovo (iš viso 4328 balsai) ir komiteto „Kartu už Utenos kraštą“ lyderio Marijaus Kaukėno, kurį parėmė 7036 Utenos krašto gyventojai. Dar daugiau, Alvydas Katinas pasirodė netgi šiek tiek blogiau už savo paties partiją. Socialdemokratų lyderį palaikė 2670 rinkėjų, o pačią partiją – 2717 rinkėjų.

Ne ką mažiau sudėtingai susiklostė Klaipėdos mero Vytauto Grubliausko rinkimų kampanijų rezultatų trajektorija. Per pirmuosius tiesioginius merų rinkimus LR(LS) atstovas Vytautas Grubliauskas, antrajame ture surinkęs 75,2 proc. nuo visų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų (iš viso 26289 balsai), sutriuškino TS-LKD kandidatę Agnę Bylotaitę, už kurią balsavo 8175 Klaipėdos miesto gyventojai, kurie sudarė 23,28 proc. nuo rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Per antruosius 2019 m. vykusius rinkimus Vytautas Grubliauskas mero posto siekė jau kaip komiteto „Vytautas Grubliauskas su komanda“ lyderis. Nors antrasis rinkimų turas susiklostė mažiau sėkmingai nei 2015 m., tačiau, surinkęs 54,57 proc. balsų nuo rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, arba, skaičiuojant absoliučiaisiais skaičiais, gavęs 24 978 balsus, įveikė LVŽS kandidatą Arvydą Vaitkų, kurį parėmė 20 222 rinkėjai, sudarė 44,18 proc. nuo dalyvavusių rinkėjų. Jau 2023 m. pareigas ėjęs Klaipėdos miesto meras Vytautas Grubliauskas perėjo pas socialdemokratus, tačiau rinkimuose pasirodė itin nesėkmingai. Už Vytautą Grubliauską balsavo tik 7,54 proc. rinkimuose dalyvavusių Klaipėdos miesto gyventojų, o tai buvo 3843 balsai.

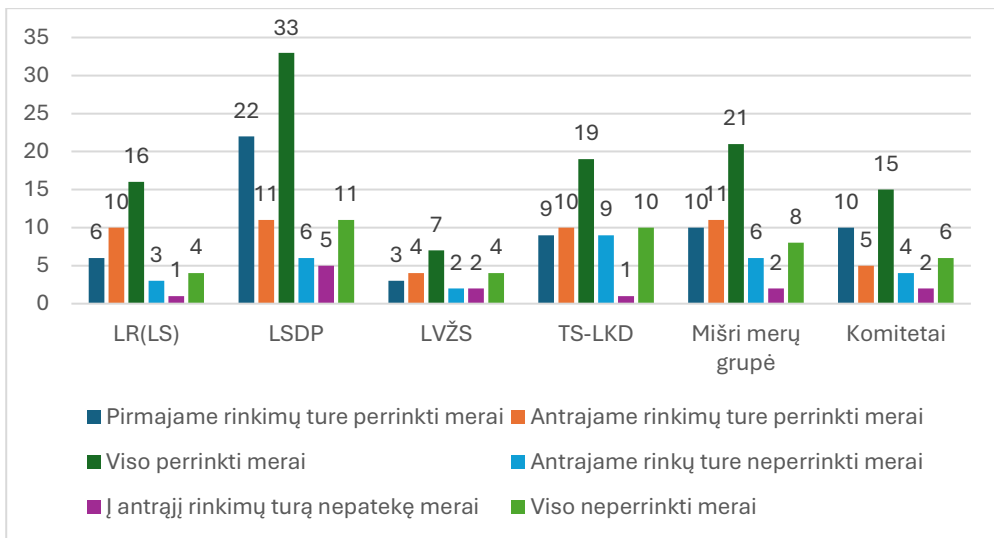
MERŲ PERRENKAMUMAS PAGAL POLITINES GRUPES

Analizuojant merų perrenkamumą tikslinga įsivertinti jų priklausomybę skirtingoms politinėms grupėms. Pažymėtina, kad *politinės grupės* terminas vartojamas kaip šiek tiek platesnė sąvoka nei *politinė organizacija*. Pastarasis terminas vartojamas tam, kad apimtų tiek politines partijas, tiek rinkimų komitetus. Vis dėlto, analizuojant 2015 m., 2019 m. ir 2023 m. rinkimų rezultatus, *politinės organizacijos* terminas buvo nepakankamas, nes nesudarė sąlygų įtraukti ir save išskėlusį Jurbarko rajono merą Skirmantą Mockevičių, kuriam pavyko sėkmingai apginti politinį postą savivaldos rinkimuose tiek 2019 m., tiek 2023 m. Todėl vietoje *politinės organizacijos* nuspręstą vartoti *politinės grupės* terminą. Taip buvo sudarytos šešios politinės grupės. Pirmąją grupę sudarė Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio, kuris 2022 m. sutrumpino pavadinimą iki Liberalų sąjūdžio, merai. Siekiant

atliepti laikotarpį tiek iki sprendimo trumpinti oficialų pavadinimą, tiek po jo, grupė buvo įvardyta kaip LR(LS). Antroji, trečioji ir ketvirtoji grupės taip pat buvo pavadintos pagal merų priklausomybę Lietuvos socialdemokratų partijai (LSDP), Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos partijai (LVŽS) ir Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijai (TS-LKD). Jurbarko rajono savivaldybės merą Skirmantą Mockevičių nuspręsta priskirti prie mišrios merų grupės, kurią sudaro Demokratų sąjungos „Vardan Lietuvos“ (DSVL), Darbo partijos (DP), Tvarkos ir teisingumo (TT), Lietuvos lenkų rinkimų akcijos (LLRA), Lietuvos regionų partijos (LRP), Laisvės ir teisingumo (LT), Lietuvos laisvės sąjungos (liberalų) bei Lietuvių tautininkų ir respublikonų sąjungos merai. Pažymėtina, kad ši grupė, priešingai nei anksčiau įvardytos, nebuvo kuriama jokių ideologiniu pagrindu – ją sudarė skirtingas pasaulėžiūras išpažįstančios politinės jėgos. Mišrios merų grupės sudarymo principas rėmėsi tuo, kad šie merai priklausė mažesnėms politinėms jėgoms, bet nebuvo politiniai komitetai. Penktąją grupę sudarė įvairiems politiniams komitetams priklausę merai. Šios grupės formavimo principas taip pat buvo pagrįstas ne kokiomis nors ideologinėmis pažiūromis (nors komitetų lygmeniu jas įvardyti sunku), bet politinės organizacijos forma.

17 pav. parodytos tendencijos imant visus tris tiesioginius merų rinkimus. Pažymėtina, kad 7 lentelėje pateikiami merų perrinkimai / neperrinkimai, tad jeigu tas pats pareigas einantis meras buvo išrinktas du ar tris kartus, visi atvejai skaičiuojami individualiai. Aiškumo dėlei pateikiami keli pavyzdžiai. Jurbarko rajono meras Skirmantas Mockevičius buvo perrinktas meru antrajame rinkimų ture du kartus, todėl jo rezultatas atspindimas du kartus mišrioje merų rinkimų grupėje skiltyje „antrajame rinkimų ture perrinkti merai“. Tai reiškia, kad iš 11 mišrios merų grupės perrinkimų antrajame rinkimų ture du priklauso Skirmantui Mockevičiui. Kitas pavyzdys galėtų būti Palangos miesto meras, TS-LKD atstovas Šarūnas Vaikus, kuris 2015 m., 2019 m. ir 2023 m. buvo išrinktas Palangos miesto meru pirmajame rinkimų ture. Tai reiškia, kad iš 9 atvejų, kai TS-LKD priklausantys merai buvo išrinkti pirmajame rinkimų ture, net 3 priklauso Palangos miesto merui Šarūnui Vaitkui.

Reikėtų pabrėžti ir dar vieną niuansą. Kai kurie merai per skirtingas rinkimų kampanijas keitė politines organizacijas, kurioms jie priklausė. Pavyzdžiui, Klaipėdos miesto meras Vytautas Grubliauskas 2015 m. buvo perrinktas antrame rinkimų ture kaip LR(LS) kandidatas, 2019 m. jis taip pat buvo perrinktas antrajame ture, bet jau kaip komiteto „Vytautas Grubliauskas ir komanda“ lyderis, galiausiai 2023 m. Klaipėdos meras Vytautas Grubliauskas nebepateko į antrąjį rinkimų turą kaip socialdemokratų atstovas. Taigi Vytauto Grubliausko rezultatas yra 1 iš 10 atvejų, kai LR(LS) kandidatai buvo išrinkti antrajame rinkimų ture, 1 iš 5 atvejų, kai komiteto kandidatas buvo išrinktas antrame rinkimų ture, ir 1s iš 5 atvejų, kai mero pareigas einantis LSDP kandidatas nepateko į antrąjį rinkimų turą. Tokios yra pagrindinės taisyklės, kuriomis remiantis buvos sudaryta 17 pav. vaizduojama diagrama.

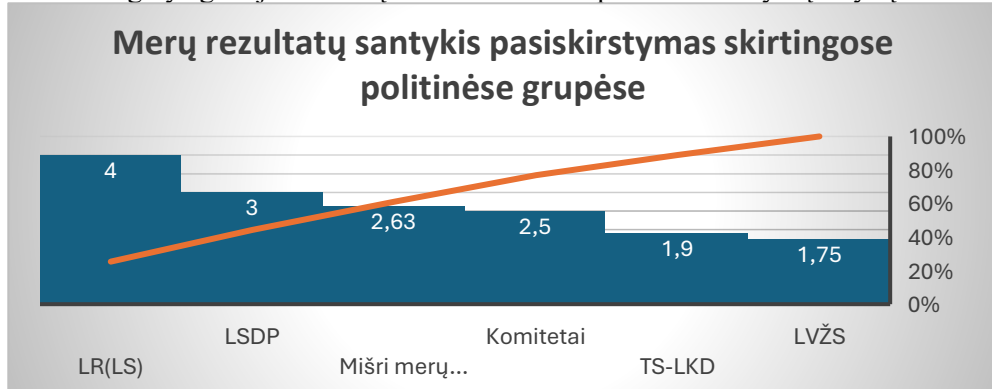

17 pav. Politinių grupių rezultatai 2015–2023 m. laikotarpiu

Kaip matyti iš 17 pav. pateikiamų duomenų, per 2015–2023 m. savivaldos daugiausia – net 33 perrinktus merus – turėjo LSDP grupė. Net 22 iš jų rinkimus laimėjo jau pirmajame ture. Palyginimui – antroje vietoje su 21 perrinktu meru likusioje mišrioje merų grupėje buvo tik 10 atvejų, kai meras buvo perrinktas pirmajame ture. LSDP kartu su komitetais taip pat išsiskyrė tuo, kad pirmajame ture buvo daugiau perrinktų merų nei antrajame. Jau pirmajame ture buvo perrinkti 22 LSDP partijos iškelti kandidatai, o antrajame perpus mažiau – 11. LR(LS), LVŽS, TS-LKD ir Mišrios narių grupės merai dažniausiai būdavo perrenkami antrajame rinkimų ture. Tiesa, skaičiuojant absoliučiaisiais skaičiais LSDP turėjo ir daugiausiai merų – 11. Visgi tai tik 1 atveju daugiau nei TS-LKD, kurioje krito net 10 merų. Likusiose merų grupėse rinkimus pralaimėjo mažiau merų nei TS-LKD. Taip pat ganėtina įdomu, jog LSDP išsiskyrė ir didžiausiu į antrąjį rinkimų turą nepatekusių merų skaičiumi. Tokių merų buvo net 5, o likusiose grupėse jų buvo po 1–2. Ypač gerai atrodo LR(LS) rezultatus, kurie per 2015–2019 m. rinkimus neteko tik 4 merų. Geresnį nei kitų politinių grupių LR(LS) priklausančių merų gebėjimą būti perrinktiems dar vienai kadencijai labai aiškiai liudija ir 18 pav. pateikiami santykiniai rodikliai tarp išrinktų / neišrinktų merų.

LR(LS) perrinktų / neperrinktų merų santykis yra 4:1. Solidžiai, ypač įvertinus merų skaitlingumą, atrodo ir LSDP rezultatas – 3:1, mišrioje merų grupėje šis santykis siekia 2,63:1, po jos eina komitetai, kurių rezultatas 2,5:1, toliau rikiuojasi TS-LKD su rezultatu 1,9:1, o pačiame gale turime LVŽS – 1,75:1. Daugiau nei dvigubai geresni už TS-LKD ir LVŽS merų rezultatus LR(LS) merų rezultatai verčia kelti klausimą, kiek prastesni TS-LKD bei LVŽS merų rezultatai gali būti susiję su partine priklausomybe? Santykiniai išrinktų / neišrinktų merų rodikliai parodo dar vieną tendenciją. Nors Lietuvoje savivaldos lygmeniu yra įprasta matyti rinkiminius komitetus kaip ypač stiprius politinius darinius, tai labiau atskirų savivaldybių ir politinių lyderių, pavyzdžiui, dukart pirmajame ture rinkimus laimėjusio „Vieningo

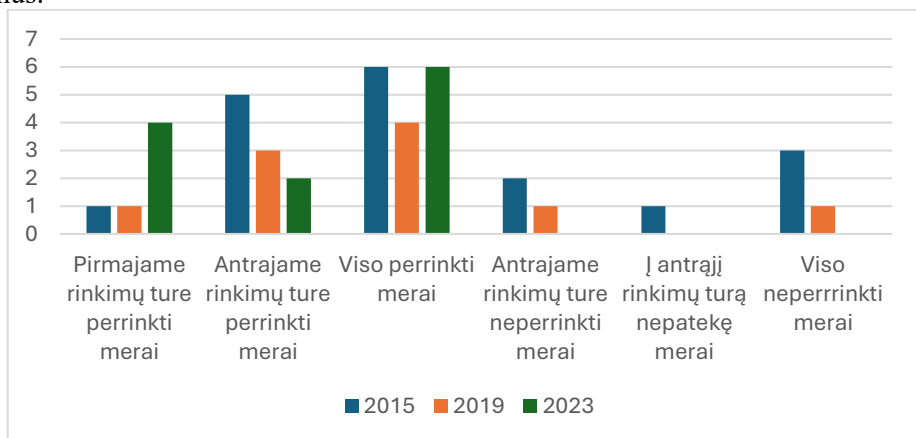
Kauno“ lyderio Visvaldo Matijošaičio fenomenas, nei bendra šalies tendencija. Komitetams priklausančių merų perrenkamumas bent jau tyrinėjamu 2015–2023 m. laikotarpiu nebuvo geresnis nei kai kurių partijoms priklausiusių merų. Pažymėtina, kad šis teiginys galioja tik merų rinkimams ir neapima savivaldybių tarybų rinkimų.

18 pav. Perrinktų ir neperrinktų merų santykis 2015–2019 m.

Apžvelgus bendrus 2015–2023 m. rinkimų rezultatus skirtingose politinėse grupėse, tikslinga pažvelgti ir į jų kaitą per trejus nagrinėjamus rinkimus. Todėl toliau bus pateikiama kiekvienos iš šešių politinių grupių rezultatų kaita tyrinėjamų laikotarpiu: 1) LR(LS); 2) LSDP; 3) Mišri merų grupė; 4) LVŽS;;5) komitetai, 6) TS-LKD.

LR(LS) merų rezultatai. 19 pav. pateikiami LR(LS) politinei grupei priklausiusių merų rezultatai per 2015 m., 2019 m. ir 2023 m. tiesioginius merų rinkimus.

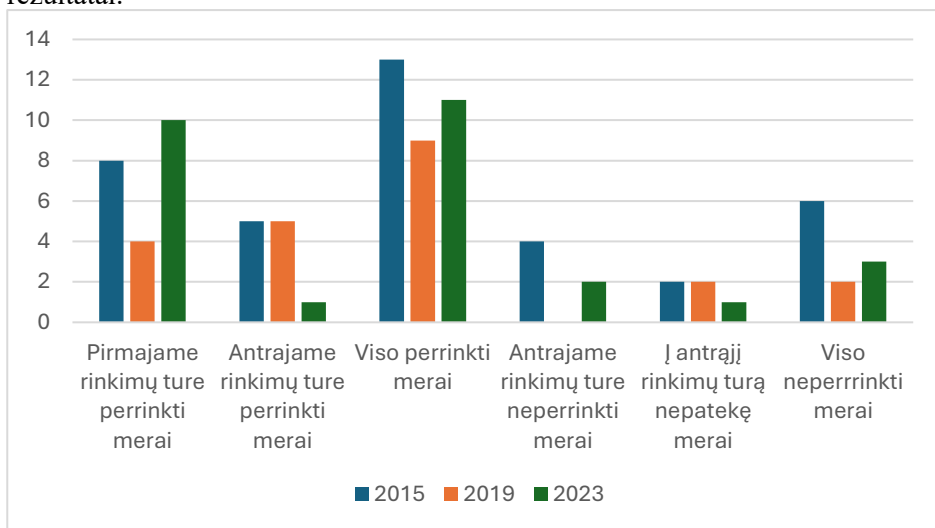

19 pav. LR(LS) merų rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose (sudaryta autoriaus remiantis šaltinio www.vrk.lt duomenimis)

Rezultatai byloja, kad sėkmingiausi LR(LS) kandidatams buvo 2023 m. tiesioginiai merų rinkimai. Šių rinkimų metu buvo perrinkta tiek pat merų, kiek ir 2015 m. – iš viso 6. Vis dėlto priešingai nei 2015 m., per trečiuosius merų rinkimus

nebuvo prarastas nė vienos savivaldybės vadovo postas, kai per pirmuosius tiesioginius merų rinkimus liberalai neteko 3 savivaldybių. Dar daugiau, tiek per 2015 m., tiek per 2019 m. tiesioginius merų rinkimus LR(LS) merai pirmajame rinkimų ture buvo perrankami tik vienoje savivaldybėje, o 2023 m. jiems tai pavyko pasiekti net keturiose savivaldybėse. 2019 m. savivaldos rinkimai LR(LS) nepasižymėjo nei ypač didelėmis pergalėmis, nei dideliais pralaimėjimais. Visi politinei grupei priskirti merai sugebėjo patekti į antrąjį mero rinkimų turą, o jame pralaimėjo tik Kėdainių rajono savivaldybės meras Saulius Grinkevičius. Taigi galima teigti, kad būtent 2023 m. tiesioginiai merų rinkimai ypač pagerino bendrus LR(LS) rezultatus.

LSDP merų rezultatai. 20 pav. pateikiami LSDP politinei grupei priklausiusių merų rezultatai.

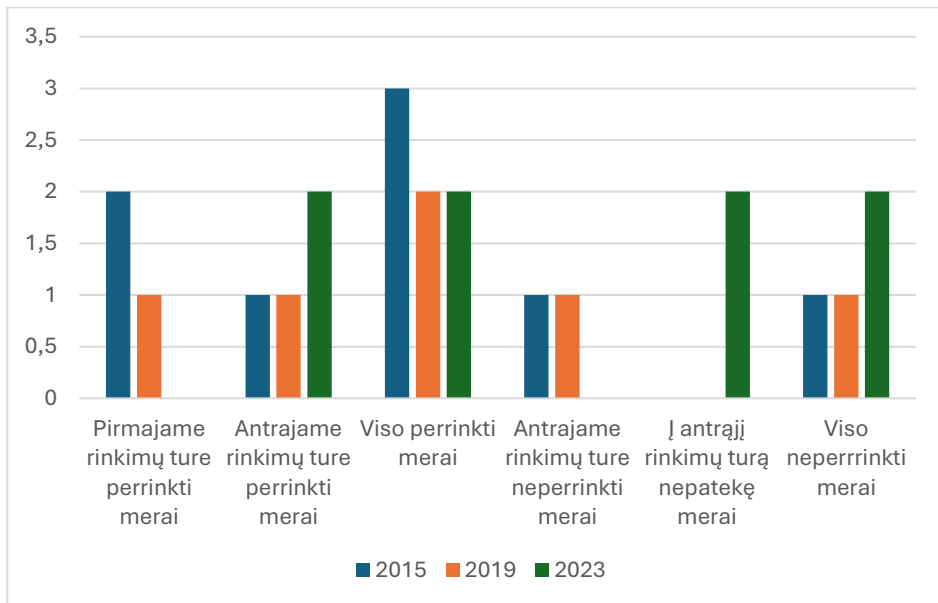

20 pav. LSDP merų rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose (sudaryta autoriaus remiantis šaltinio www.vrk.lt duomenimis)

Kalbant apie LSDP politinei grupei priklausančių merų rezultatus, į akis krinta ganėtinai ryškūs kontrastai, kurie apsunkina rinkimų rezultatų įvertinimą. Štai per 2015 m. rinkimus buvo perrinkta daugiausia pareigas einančių LSDP merų – net 13, tačiau per tuos pačius rinkimus LSDP prarado daugiausiai savo merų – 6. Panaši situacija nutiko ir 2023 m., kai buvo perrinkta 11 politinei grupei priklausančių merų, tačiau 3 nebuvo perrinkti. Tretieji tiesioginiai merų rinkimai išsiskyrė dar ir tuo, kad net 10 iš 11 perrinktų LSDP merų laimėjo jau pirmajame rinkimų ture. 2019 m. išsiskyrė nebent tuo, kad tais metais nebuvo nė vieno LSDP mero, kuris būtų neperrinktas antrajame ture. Visi 5 į antrąjį rinkimų turą patekę politinės grupės atstovai laimėjo mero postus.

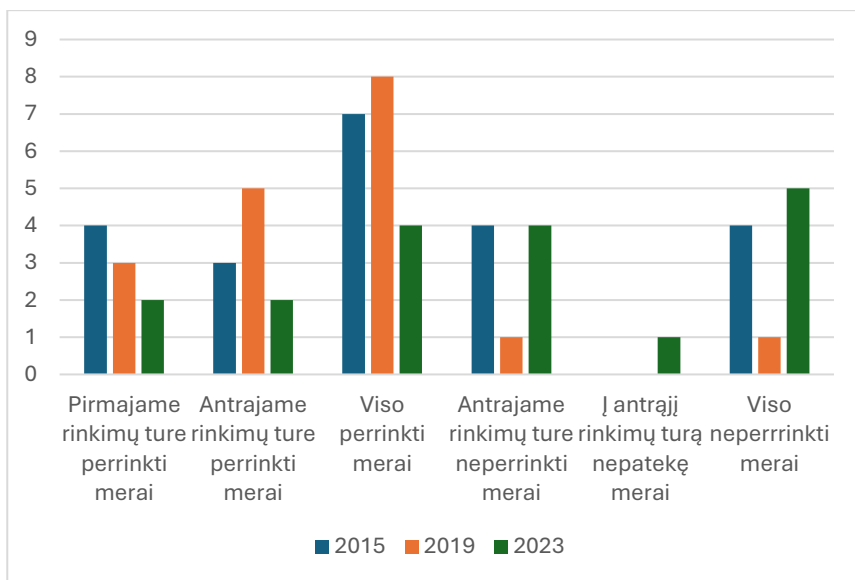
Trečioji politinė grupė LVŽS merai. Ši politinė grupė išsiskiria gerokai mažesniu merų skaitlingumu nei kitos politinės grupės. Vis dėlto atsižvelgiant į faktą, kad LVŽS turėjo daugiau nei 2 merus, ji nebuvo priskirta prie mišrios merų grupės.

Kaip matyti iš 21 pav., šioje grupėje taip pat galima išvelgti tam tikrų ryškesnių tendencijų.

21 pav. LVŽS merų rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose

Pirmiausia į akis krinta tai, kad LVŽS kandidatams sėkmingiausi buvo 2015 m. savivaldos rinkimai. Per juos net 2 iš 3 perrinktų merų pergalės skynė jau pirmajame rinkimų ture. Be to, tais metais perrinkta daugiausia merų, taip pat nebuvo nė vieno į antrąjį rinkimų turą nepatekusio politinei grupei priklausančio mero. Blogiausi LVŽS kandidatams buvo 2023 m. tiesioginiai merų rinkimai. Per juos dar vienai kadencijai perrinkti 2 politinės grupės atstovai, tiek pat ir neperrinkta. Vis dėlto nė vienas LVŽS atstovas 2023 m. savivaldos rinkimuose nebuvo išrinktas pirmajame rinkimų ture. Abu neperrinkti merai nė nepateko į antrąjį rinkimų turą. Kalbant apie 2019 m., šios politinės grupės atstovai po 1 kartą laimėjo pirmajame ir antrajame rinkimų turose. Taip pat 1 kartą pralaimėjo antrajame rinkimų ture. Be to, nebuvo nė vieno atvejo, kad kandidatas nepatektų į antrąjį rinkimų turą, todėl galima teigti, kad bendri 2019 m. rezultatai buvo geresni nei 2023 m., bet nusileido 2015 m. rezultatams.

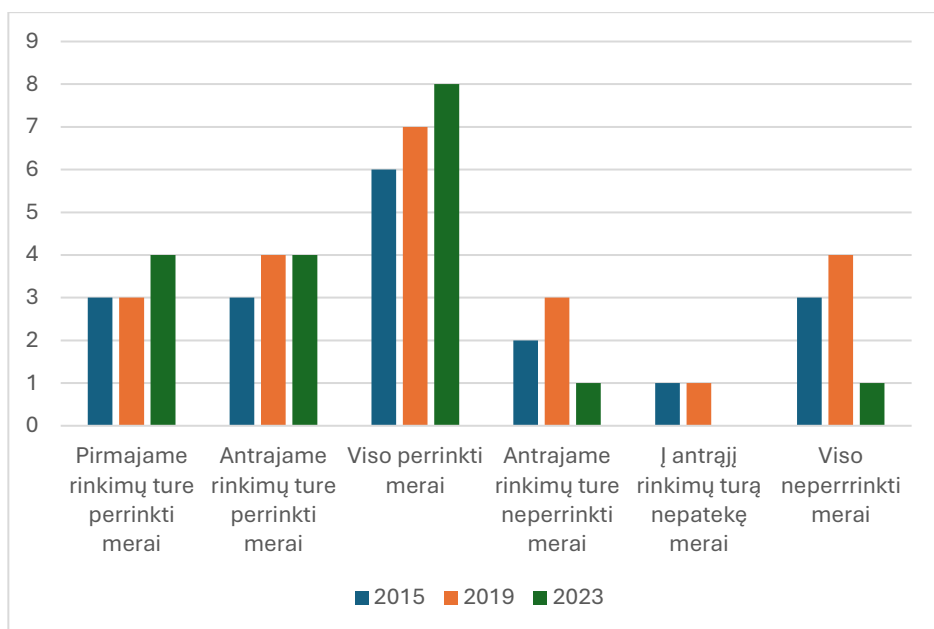

22 pav. TS-LKD merų rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose

Ketvirtoji TS-LKD merų grupė. Šios merų grupės rezultatus, pateikti 22 pav., atspindi tam tikras tendencijas. Visų pirma galima pasakyti, kad sėkmingiausi TS-LKD merams buvo 2019 m. rinkimai. Per juos perrinkti net 8 politinei grupei priklausantys merai iš kurių 3 jau buvo išrinkti pirmajame rinkimų ture, o likę 5 antrajame. Dar daugiau, tik 1 TS-LKD politinei grupei priklausęs meras pralaimėjo rinkimus 2019 m. ir tai įvyko antrajame rinkimų ture.

Patys kebliausi TS-LKD buvo 2023 m. tiesioginiai merų rinkimai. Tai vieninteliai metai, kai politinės grupės atstovas net nepateko į antrąjį rinkimų turą. Taip nutiko Anykščių rajono merui Sigučiui Obelevičiui. Iš 6 į antrąjį rinkimų turą patekusių politinės grupės atstovų net 4 pralaimėjo rinkimus. Galiausiai perrinkti buvo 4 politinės grupės merai, o net 5 liko neperrinkti. Tai vienintelė politinė grupė, kurios neperrinktų merų skaičius viršijo perrinktų merų skaičių.

2015 m. savivaldos rinkimai politinei grupei buvo kur kas geresnis už 2023 m. rinkimus, bet nusileido 2019 m. rezultatams. Per pirmuosius tiesioginius merų rinkimus buvo perrinkti 7 merai, o krito 4. Būtent 2015 m. TS-LKD pasiekė didžiausią pergalių pirmajame ture skaičių, taip buvo išrinkti net 4 politinės grupės politikai. Visi kritę TS-LKD merai pralaimėjo jau po patekimo į antrąjį turą.

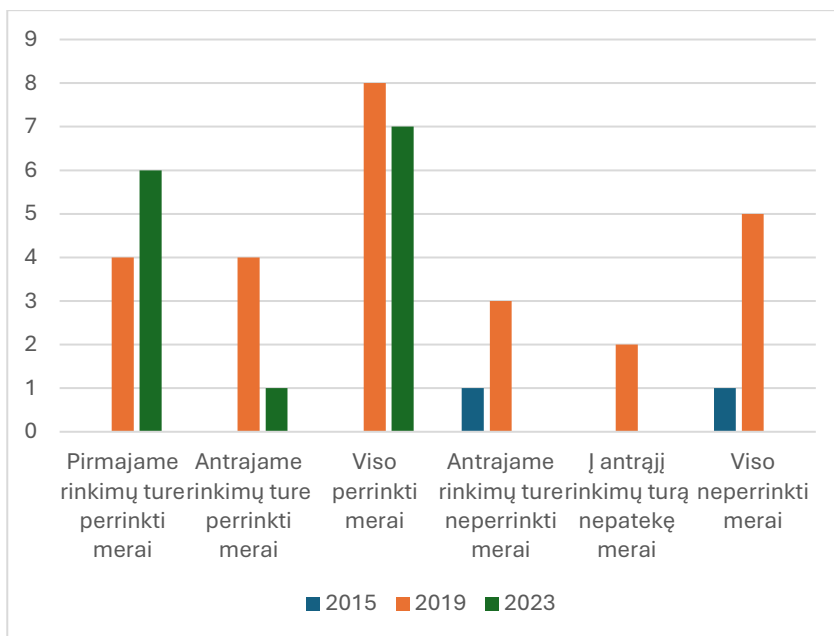

23 pav. Mišrios merų grupės rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose

Mišrios merų grupės rezultatai. Primintina, kad šios merų grupės sudarymo principas kiek skiriasi nuo kitų politinių grupių, todėl tokie griežti apibendrinimai, kaip, pavyzdžiui, TS-LKD politinės grupės atžvilgiu, šiuo atveju nėra galimi. Visgi toliau pateikiamos tam tikros išvalgos apie ketvirtąją grupę.

Kalbant apie mišrią merų grupę, pirmiausia į akis krinta tai, kad šios grupės išrinktų merų skaičius tolygiai didėjo per 2015 m., 2019 m. ir 2023 m. rinkimus. Taigi mažosios politinės organizacijos bei save iškelę Jurbarko rajono savivaldybės meras Skirmantas Mockevičius sugebėjo įsitvirtinti savo savivaldybėse. Ypač sėkmingi šiai grupei buvo 2023 m. tiesioginiai merų rinkimai, per kuriuos buvo perrinkti net 8 merai. Per šiuos rinkimus buvo ir daugiausia jau pirmajame rinkimų tūre išrinktų merų – 4. Be to, vos 1 meras nebuvo perrinktas per 2023 m. savivaldos rinkimus, taip pat nebuvo tokių, kurie nepateko į antrąjį rinkimų tūrą.

Lyginant 2015 m. ir 2019 m. mišrios merų grupės rinkimų rezultatus, sėkmingesnius įvardyti sudėtinga. Viena vertus, 2019 m. rinkimų kampanijoje buvo perrinkti 7 merai, kai 2015 m. tokių buvo kiek mažiau – 6. Kita vertus, 2015 m. neperrinkti buvo 3 politinės grupės atstovai, o 2019 m. rinkimų kampanijoje pralaimėjusių merų buvo vienu daugiau. Tiek 2015 m., tiek 2019 m. pirmajame rinkimų tūre merų buvo perrinkta vienodai.

24 pav. Komitetams priklausiusių merų rezultatai 2015, 2019, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose

Komitetams priklausiusių merų rezultatai. Paskutinė grupė buvo sudaryta atsižvelgiant į politinės organizacijos pobūdį. Todėl nereikėtų pernelyg stebėtis 24 pav. pateikiamais 2015 m. rezultatais, kai komitetai neturėjo nė vieno perrinkto mero. Tais metais vienintelė merė, siekusi perrinkimo su komitetu, buvo Zarasų rajono savivaldybės merė, komiteto „Švari savivalda“ vedlė Daiva Kalevičienė. Nors ši politikė sugebėjo patekti į antrąjį rinkimų turą, tačiau mero posto išsaugoti jai nepavyko.

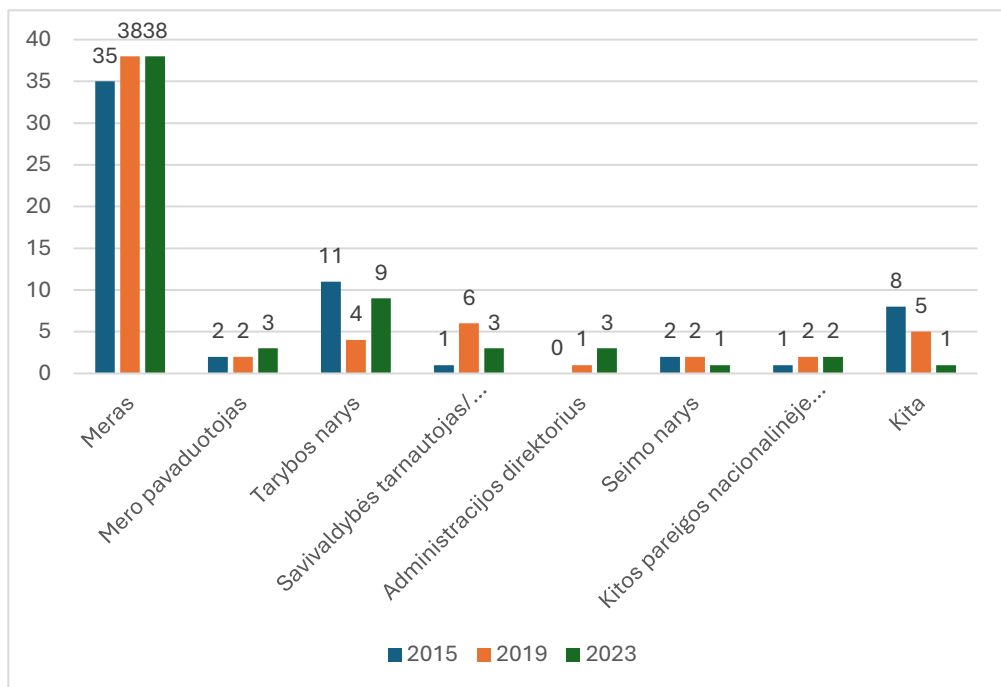
2019 m. rinkimų kampanija komitetams išsiskyrė didžiausių perrinktų merų skaičiumi – net 8. Tiesa, penki merai nebuvo perrinkti, iš kurių du krito net nepatekę į antrąjį rinkimų turą, o likę trys pralaimėjo antrajame rinkimų ture. Tiek pirmajame, tiek antrajame rinkimų turuose buvo perrinkta po 4 merus.

Nors 2023 m. perrinktų merų skaičius sumažėjo, lyginant su 2019 m., tačiau tai lėmė Alytaus miesto mero, komiteto „Alytaus piliečiai“ lyderio Vytauto Grigaravičiaus apsisprendimas nebesiekti mero posto. Išties trečiuosius tiesioginius merų rinkimus galima laikyti didelės komitetų sėkmės laikotarpiu, nes nebuvo nė vieno komitetams priklausiusio mero, kuris būtų neperrinktas, net šeši merai buvo perrinkti jau pirmajame rinkimų ture, o dar vienas – antrajame rinkimų ture. Yra nemaža tikimybė, kad ši tendencija išliks, nes 2022 m. pakeitus Politinių organizacijų įstatymą ir Rinkimų kodeksą sugriežtėjo reikalavimai komitetams (BNS, 2022), o tai reiškia, kad 2023 m. savivaldos rinkimuose dalyvavo stipresni komitetai, sugebėję įgyvendinti griežtesnius reikalavimus.

KITI 2014–2023 M. RINKIMŲ REZULTATŲ ANALIZĖS PJŪVIAI

Kol kas 2015 m., 2019 m, 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose dalyvavusių merų rinkimų kampanijų rezultatai buvo aptariami atsižvelgiant į tokius veiksnius, kaip priklausomybė politinėms grupėms ir sėkmė rinkimuose. Vis dėlto prieš imantis išsamios kokybinės lyginamosios analizės, reikia aptarti dar du žiūros į nagrinėjamą laikotarpį taškus. Pirmasis žiūros taškas yra pozicijos, iš kurių buvo išrinkti merai, todėl, siekiant geriau atspindėti pozicijų įvairovę, šiuo atveju į analizę įtraukiamas ir laikotarpis iki rinkimų, tiksliau 2014 m. Antrasis žiūros taškas yra pačios savivaldybės, dėl kurių vadovų postų kovoja kandidatai į merus.

Merai pagal užimtas pareigas iki išrinkimo. Nors didžioji dauguma merais išrenkamų politikų yra perrinkimo siekiantys merai, norint matyti platesnį vaizdą, tikslinga pasižiūrėti, kokias pareigas prieš išrenkant į mero postą užėmė įvairūs kandidatai. Šiam tikslui pasiekti parengtas 25 pav., kuriame merai suskirstyti į aštuonias užimtų pareigybių grupes: 1) meras; 2) mero pavaduotojas; 3) tarybos narys; 4) savivaldybės tarnautojas ar jai pavaldžios įstaigos vadovas; 5) administracijos direktorius; 6) Seimo narys; 7) užimantis kitos pareigas nacionalinėje politikoje; 8) kitas darbas.

25 pav. Kandidato užimtos pareigos, prieš išrenkant į mero postą (sudaryta autoriaus remiantis šaltinio www.vrk.lt duomenimis)

Iš 25 pav. matyti, kad absoliučioji dauguma kandidatų prieš užimdami mero pareigas, po 2015 m., 2019 m., 2023 m. rinkimų jau buvo merai. Būtent to ir buvo

galima tikėtis atsižvelgiant į didelį merų perrinkimo procentą. Vis dėlto kiek netikėta, kad į mero pozicijas politikai palyginti retai ateidavo iš mero pavaduotojo pozicijos: 2015 m. ir 2019 m. tokių buvo po du, o 2023 m. – tik trys. Taip pat į mero postą politikai retai ateidavo iš administracijos direktoriaus pozicijos, o 2015 m. rinkimų kampanijos metu tokių politikų net nebuvo. Kiek dažniau merais tapdavo savivaldybės darbuotojai ar jai pavaldžių įstaigų vadovai. Tokių 2019 m. buvo netgi 6. Taip pat nemažai politikų į pareigas ateidavo iš kitų profesijų, dažniausiai verslo. Tokių politikų net 8 buvo 2015 m. rinkimų kampanijoje. Daugumoje atvejų po mero geriausia pozicija kandidatuoti į mero postą būdavo tarybos nario pozicija. Tikėtina, kad tai lemia dvi priežastys. Pirmoji – tarybos nariai jau yra išrinkti, o tai reiškia, kad turi tam tikrą visuomenės paramą už nugaros ir tam tikrą pranašumą dėl savo užimamų pareigų. Daugiausia tarybos nariai merais tapo 2015 m. rinkimų kampanijoje. Tokių būta net 11. Tuo tarpu 2019 m. rinkimų kampanijoje merais tapusių tarybos narių sumažėjo iki 4, bet 2023 m. šis skaičius vėl išaugo iki 11. Taip pat įdomu, kad palyginti retai Seimo nariai ar kitas pareigas nacionalinėje politikoje turintys kandidatai, pavyzdžiui, viceministrai, sugebėdavo tapti merais. Per trejus tiesioginių merų rinkimus Lietuvoje buvo vos 5 Seimo nariai, kurie buvo išrinkti merais. Pavyzdžiui, 2023 m. visoje Lietuvoje į mero postą buvo išrinktas tik LVŽS atstovas Arvydas Nekrošius.

Žvilgsnis per savivaldybės prizmę. Merų politinė migracija iš vienu politinių jėgų į kitas ar net savo pačių organizacijų kūrimas yra ne toks retas savivaldoje pasitaikantis reiškinys. Pavyzdžiui, tokia situacija net du kartus įvyko Širvintų rajono savivaldybėje, kurioje 2015 m. Živilė Pinskuvienė buvo išrinkta kaip Darbo partijos kandidatė, 2019 m. – kaip rinkiminio komiteto lyderė, o 2023 m. – jau kaip Lietuvos regionų partijos pirmininkė. Nemažai komitetų, dalyvavusių 2019 m. rinkimų kampanijoje, susikūrė LR(LS) pagrindu, kai buvęs partijos pirmininkas Eligijus Masiulis 2016 m. buvo sulaikytas su 106 000 eurų kyšiu (Sinkevičius, 2016). Pavyzdžiui, reaguodami į politinę LR(LS) krizę savo politinius komitetus sukūrė Klaipėdos miesto meras Vytautas Grubliauskas, Varėnos rajono savivaldybės meras Algis Kašėta ir netgi Vilniaus miesto meras bei buvęs partijos pirmininkas Remigijus Šimašius. Kartais merai tiesiog pereina iš vienu politinių organizacijų į kitas. Čia geru pavyzdžiu būtų galima įvardyti ilgus metus vienu ryškesnių LSDP lyderių laikytą Neringos rajono savivaldybės merą Darių Jasaitį. Nors Darius Jasaitis su LSDP kandidatavo tiek 2015 m., tiek 2019 m. tiesioginiuose merų rinkimuose, tačiau jau 2023 m. pareigas ėjęs Neringos meras jau perėjo į Sauliaus Skvernelio gretas ir rinkimuose kovojo po DSVL vėliava. Panašiai pasielgė ir Lazdijų rajono savivaldybės merė Ausma Miškinienė, kuri pirmą kartą savivaldybės vadove buvo išrinkta kaip LVŽS kandidatė, tačiau jau 2023 m. atstovavo DSVL.

Kartais nutinka ir taip, kad merai tiesiog nusprendžia nebesiekti posto ir estafetę perima kuris nors kitas partijos politikas, pavyzdžiui, 2015 m. tiesioginiuose mero rinkimuose posto nebesiekė iki tol Prienų rajono mero pareigas ėjęs socialdemokratas Vytas Bujanauskas, tačiau po jo meru tapo kitas socialdemokratas Alvydas Vaicekauskas. Prienų rajono mero pareigas Alvydas Vaicekauskas užima iki šiol. Kitas pavyzdys galėtų būti Radviliškio rajono savivaldybė, kurioje mero pareigas iki

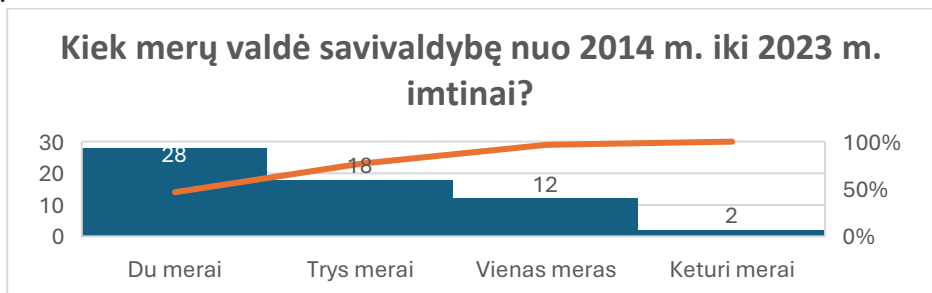
2015 m. tiesioginių merų rinkimų ėjo TS-LKD atstovas Darius Brazys. Vietoje jo 2015 m. buvo pirmą kartą išrinktas, o 2019 m. perrinktas kitas konservatorių atstovas Antanas Čepononis. Dar vienas pavyzdys – Ukmergės rajono savivaldybė. Čia 2015 m. posto nusprendė nebesiekti darbietis Vydas Paknys, tačiau rinkimus laimėjo kitas Darbo partijos kandidatas Rolandas Janickas. Svarbu pažymėti, kad tokie savivaldybės perėmimai iš vieno tos pačios politinės organizacijos atstovo į kito rankas vyko ne tik 2015 m. Štai 2019 m. LR(LS) išsaugojo valdžią Tauragės rajono savivaldybėje, kai vietoje buvusio mero Sigito Mičiulio rinkimuose varžėsi ir juos laimėjo jo patarėjas Dovydas Kaminskas. LR(LS) tai pavyko padaryti ir Elektrėnų rajono savivaldybėje, kurioje meras Kęstutis Vaitukaitis nebesiekė posto, tačiau rinkimus laimėjo partijos kolega ir buvęs administracijos direktorius Gediminas Ratkevičius.

Tiesa, anaipol ne visuomet savivaldybės perdavimas įvyksta sklandžiai. Pasitaiko atvejų, kai kaip tik keičiantis lyderiams politinė jėga praranda mero postą. Pats šviežiausias pavyzdys yra Vilniaus rajono savivaldybė. Šioje savivaldybėje tiek 2015 m., tiek 2019 m. LLRA ir jos vedlė Marija Rekst sugebėdavo laimėti tiesioginius merų rinkimus, tačiau 2023 m. Marija Rekst nusprendė nebekandiduoti (Grigaliūnaitė, 2023), o vietoje jos LLRA iškėlė Waldemaro Urbano kandidatūrą. Po ypač atkaklios kovos, surinkęs 22 993 balsus, Waldemaras Urbanas nusileido LSDP kandidatui Robertui Duchnevičiui, už kurį balsavo 23 519 Vilniaus rajono gyventojų.

Taigi esama trijų skirtingų situacijų: a) tą pačią savivaldybę valdo tas pats meras, kuris iš vienos politinės jėgos pereina į kitą; b) meras nusprendžia nebesiekti posto, bet politinė organizacija sugeba išsaugoti įtaką savivaldybėje, o meru išrenkamas kitas tos pačios politinės organizacijos atstovas; c) pasikeičia tiek meras savivaldybėje, tiek politinė jėga. Viso šios situacijos lemia, kad savivaldybės gali būti skirstomos į grupes pagal tai, kiek skirtingų politinių jėgų jas valdė tyrime analizuojamu laikotarpiu, taip pat pagal tai, kiek skirtingų merų jas valdė per tą patį laikotarpį.

Savivaldybės pagal 2014–2023 m. laikotarpį jas valdžiusių merų skaičių.

26 pav. pateikiami duomenys, kurie rodo savivaldybių suskirstymą pagal jas valdžiusių merų skaičių 2014–2023 m. Šis dešimtmetis paimtas tikslingai tam, kad apimtų ne tik trijų tiesioginių merų rinkimų rezultatus, bet ir vienerius metu iki jų ir po jų.

26 pav. Savivaldybių suskirstymas grupėmis pagal 2014–2023 m. laikotarpį jas valdžiusių merų skaičių

2014–2023 m. laikotarpiu savivaldybę daugiausia galėjo valdyti keturi skirtingi merai šiais etapais: iki 2015 m. savivaldos rinkimų, 2015–2019 m. kadencijos metu, 2019–2023 m. kadencijos metu ir nuo 2023 m. iki dabar. Žinoma, šis skaičiavimas galioja išlaikant prielaidą, kad kadencijos metu merui nieko nenutiko. Iš pateiktos statistikos matyti, kad beveik pusę Lietuvos savivaldybių (28 iš 60) analizuojamu laikotarpiu valdė po du merus. Pavyzdžiui, tokia situacija susiklostė Alytaus rajono savivaldybėje, kurioje TS-LKD merą Algirdą Vrubliauską pakeitė DSVL atstovė Rasa Vitkauskienė. Taip pat Elektrėnų rajono savivaldybėje, kurioje Kęstutį Vaitukaitį pakeitė Gediminas Ratkevičius.

Dar 18 savivaldybių per analizuojamą laikotarpį valdė trys skirtingi merai. Tokių savivaldybių pavyzdžiais galima įvardyti Kaišiadorių rajono ir Kalvarijos rajonų savivaldybes.

Tik 12 savivaldybių buvo valdomos to paties mero visą analizuojamą laikotarpį. Tarp tokių savivaldybių, pavyzdžiui, pateko visos keturios pagrindinės Lietuvos kurortinės savivaldybės: a) Druskininkų savivaldybės, vadovaujama Ričardo Malinausko; b) Palangos miesto savivaldybė, vadovaujama konservatoriaus Šarūno Vaitkaus; c) Neringos savivaldybė, kuriai vadovauja Darius Jasaitis; d) socialdemokratės Nijolės Dirginčienės vadovaujama Birštono savivaldybė.

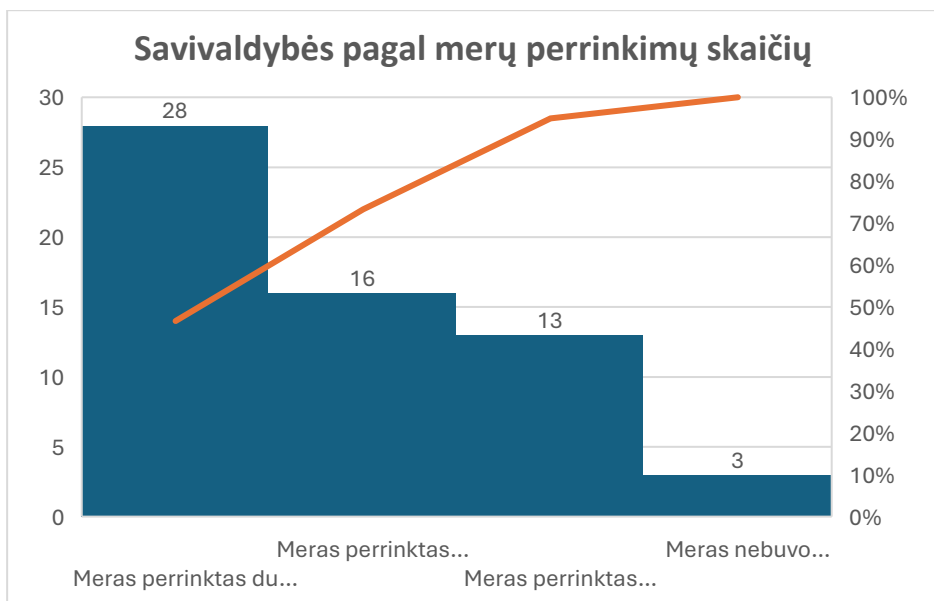
Galiausiai tik 2 savivaldybėse stebėjome situaciją, kai per visą laikotarpį jas valdė 4 skirtingi politikai. Šios savivaldybės yra Raseinių rajono savivaldybė ir Biržų rajono savivaldybė. 8 lentelėje pateikiami savivaldybių sąrašai pagal jas valdžiusių merų skaičių.

8 lentelė. Savivaldybių sąrašai pagal 2014–2024 m. laikotarpį jas valdžiusių politinių organizacijų skaičių

Savivaldybių sąrašai pagal 2014–2024m. laikotarpį jas valdžiusių politinių organizacijų skaičių				
Nr.	Viena politinė organizacija	Dvi politinės organizacijos	Trys politinės organizacijos	Ketrios politinės organizacijos
1	Akmenės rajono sav.	Alytaus miesto sav.	Anykščių rajono sav.	Biržų rajono sav.
2	Birštono sav.	Alytaus rajono sav.	Kalvarijos sav.	Kėdainių rajono sav.
3	Elektrėnų rajono sav.	Druskininkų sav.	Lazdijų rajono sav.	Raseinių rajono sav.
4	Jonavos rajono sav.	Ignalinos rajono sav.	Panevėžio miesto sav.	Širvintų rajono sav.
5	Joniškio rajono sav.	Kaišiadorių rajono sav.	Skuodo rajono sav.	Vilniaus miesto sav.
6	Jurbarko rajono sav.	Kauno miesto sav.	Šilalės rajono sav.	
7	Kauno rajono sav.	Kazlų Rūdos sav.	Švenčionių rajono sav.	

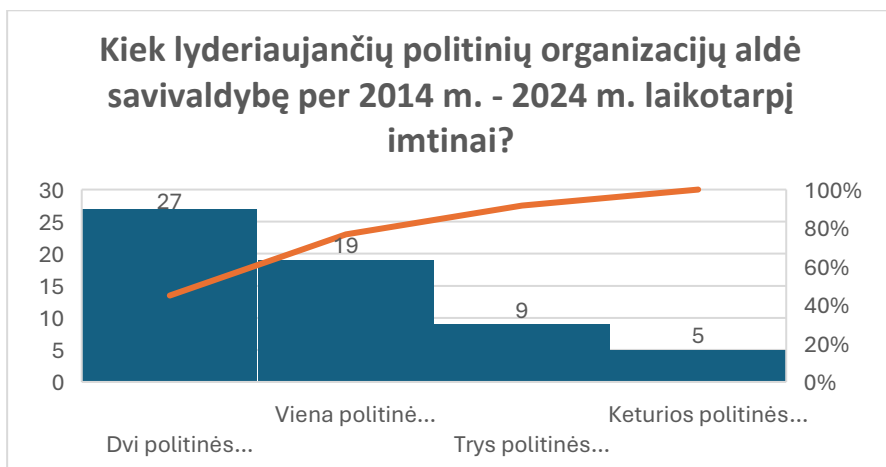
8	Marijampolės sav.	Kelmės rajono sav.	Varėnos rajono sav.	
9	Molėtų rajono sav.	Klaipėdos miesto sav.	Zarasų rajono sav.	
10	Palangos miesto sav.	Klaipėdos rajono sav.		
11	Pasvalio rajono sav.	Kretingos rajono sav.		
12	Plungės rajono sav.	Kupiškio rajono sav.		
13	Prienų rajono sav.	Mažeikių rajono sav.		
14	Rietavo sav.	Neringos sav.		
15	Rokiškio rajono sav.	Pagėgių sav.		
16	Šalčininkų rajono sav.	Pakruojo rajono sav.		
17	Telšių rajono sav.	Panevėžio rajono sav.		
18	Trakų rajono sav.	Radviliškio rajono sav.		
19	Vilkaviškio rajono sav.	Šakių rajono sav.		
20		Šiaulių miesto sav.		
21		Šiaulių rajono sav.		
22		Šilutės rajono sav.		
23		Tauragės rajono sav.		
24		Ukmergės rajono sav.		
25		Utenos rajono sav.		
26		Vilniaus rajono sav.		
27		Visagino sav.		

8 lentelė parodyta, kiek merų valdė savivaldybę per nagrinėjamą laikotarpį, tačiau neatsižvelgiama į tai, kiek kartų buvo perrinktas tas pats meras. Todėl 27 pav. savivaldybės lyginamos pagal tai, kiek kartų jose įvyko mero perrinkimas. Kadangi per tiriamą laikotarpį įvyko treji tiesioginiai merų rinkimai, tai ir maksimalus perrinkimų skaičius siekia tris.

27 pav. Savivaldybių pasiskirstymas pagal merų perrinkimų skaičių

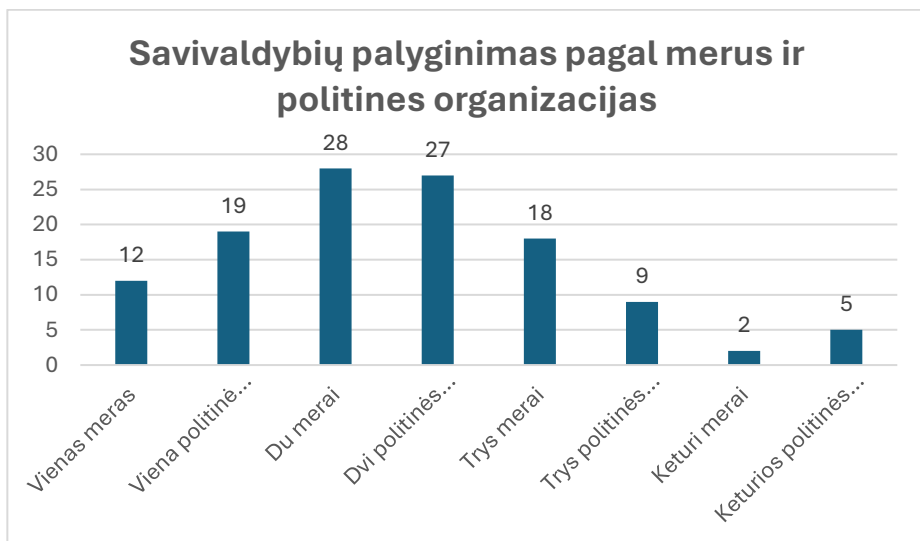
Kaip ir buvo galima nuspėti, 27 pav. pateikiami duomenys iš esmės atkartoja 8 lentelės skaičius. Pagrindinis skirtumas – tik savivaldybių, kuriose meras nebuvo perrinktas, skaičiaus išaugimas. Taip yra todėl, kad Anykščių rajono savivaldybė išsiskiria ypač konkurencinga politine situacija. Anykščių rajono savivaldybėje nagrinėjamu laikotarpiu niekuomet nebuvo perrenkamas meras, bet pakaitomis ją valdė įvairioms politinėms organizacijoms priklausęs Kęstutis Tubis ir TS-LKD atstovas Sigutis Obelevičius.

28 pav. Savivaldybių pasiskirstymas pagal jas 2014–2024 m. valdžiusių politinių organizacijų skaičių

Savivaldybės pagal jas 2014–2024 m. jas valdžiusių politinių organizacijų skaičių. Merų perėjimas iš vienos politinės organizacijos į kitą skatina palyginti savivaldybes pagal jas valdžiusių politinių organizacijų skaičių. Siekiant neiškraipyti duomenų, būtina pažymėti, kad Jurbarko rajono savivaldybė buvo priskirta prie tų savivaldybių, kurias valdė tik viena politinė organizacija, nors 2014–2024 m. laikotarpiu šios savivaldybės vadovo poste buvo save iškėlęs Skirmantas Mockevičius. Toks įvertinimas savivaldybei buvo suteiktas todėl, kad iki 2015 m. šios savivaldybės mero poste dirbo LRLS atstovas Ričardas Juška. Vis dėlto ji iš esmės skyrėsi, pavyzdžiui, nuo Akmenės rajono savivaldybės, kurią visu tiriamu laikotarpiu valdė LSDP atstovas Vitalijus Mitrofanovas.

29 pav. pavaizduotas savivaldybių pasiskirstymas pagal jas valdžiusių politinių organizacijų skaičių. Net 27-iose iš 60-ies savivaldybių per tyrinėjamą laikotarpį valdė dvi politinės organizacijos. Antra pagal dydį grupė yra savivaldybės, kuriose valdė viena politinė organizacija. Tokių savivaldybių buvo 19. Galiausiai 14-oje savivaldybių tyrinėjamu laikotarpiu valdė nuo trijų iki keturių politinių organizacijų. Taigi daugiau nei 2/3 visų savivaldybių įvyko politinių organizacijų pokyčiai.

29 pav. Savivaldybių pasiskirstymas pagal jas valdžiusių merų ir politinių organizacijų skaičių (sudaryta autoriaus remiantis šaltinio www.vrk.lt duomenimis)

29 pav. rodo jas valdžiusių merų ir politinių organizacijų skaičių. Matyti, kad esama nemažų skirtumų tarp politinių organizacijų ir merų valdymo. Lietuvoje buvo net 7-iomis daugiau savivaldybių, kurias valdė ta pati politinė organizacija nei tas pats meras. Taip pat 9-iomis daugiau savivaldybių, kurias valdė 3 merai, lyginant su savivaldybėmis, kurias valdė 3 partijos. Kita vertus, savivaldybių, kurias valdė 4 politinės organizacijos, buvo net 5, o savivaldybių, kurias valdė keturi merai, tik 2.

Tokie grupių skirtumai suponuoja keletą išvadų apie politinių organizacijų ir merų kaitos ypatumus Lietuvos savivaldybėse.

Pirmoji išvada. Jeigu politinis postas „perduodamas“ kitam partijos nariui taikiai be didesnių vidaus kivirčių, egzistuoja nemaža tikimybė, kad partija išsaugos savo politinę įtaką savivaldybėje. Pateiksiu keletą pavyzdžių. Pirmasis pavyzdys – socialdemokratas Vytas Bujanauskas „perdavė“ Prienų rajono savivaldybės mero postą Alvydui Vaicekauskui. Antrasis pavyzdys – Trakų rajono merė, liberalė Edita Rudelienė išeidama į nacionalinę politiką, merės postą „perleido“ Andriui Šatevičiui. Trečiasis pavyzdys – Elektrėnų rajono savivaldybės mero postą Kęstutis Vaitukaitis sėkmingai „perleido“ Gediminui Ratkevičiui. Ketvirtasis pavyzdys – valstietis, Šiaulių rajono meras Antanas Bezaras „perdavė“ postą kitam LVŽS atstovui Česlovui Greičiui. Penktasis pavyzdys – Radviliškio rajono meras TS-LKD atstovas Vytas Bujanauskas savo įpėdiniu iškėlė Antaną Čeponą. Šeštasis pavyzdys – Joniškio rajono savivaldybė, kurioje liberalas Gediminas Čepulis sėkmingai „perleido“ savivaldybės valdymą į kito liberalo Vitalijaus Gailiaus rankas. Žinoma, griežtąja to žodžio prasme teigti, kad postas buvo perduotas ar perleistas vienam ar kitam politikui nevalia. Kam atiteks postas, sprendžia tik rinkėjai, todėl šiuos žodžius rašiau kabutėse. Vis dėlto, jeigu politinė organizacija turi pakankamai lyderių, kuriems galėtų „perduoti“ postą ir viduje neįvyksta kovos dėl dar nepasieptos valdžios, tikimybė, kad postas bus išsaugotas politinės organizacijos rankose, didėja.

Antroji išvada. Nors tikimybė, kad keičiantis merams partija sugebės išsaugoti politinį postą, yra nemaža, tačiau būtent merų pasikeitimo laikotarpis gali būti laikomas politinei organizacijai jautresniu metu. Štai Radviliškio rajono savivaldybėje TS-LKD prarado postą tuomet, kai Antanas Čeponinis 2020 m. rinkimų Seimo rinkimų kampanijos metu buvo išrinktas į Seimą. Savivaldybė, kurią ne vienerius metus valdė TS-LKD, perėjo į LSDP rankas, o socialdemokratas Kazimieras Račkauskis tapo meru. Tokia pati situacija susiklostė ir Vilniaus rajono savivaldybėje, kurioje pasitraukus ilgametei LLRA merei Marijai Rekst, Waldemaras Urbanas nesugebėjo išsaugoti mero pozicijos ir ją laimėjo LSDP atstovas Robertas Duchnevičius.

Trečioji išvada. Jeigu populiarius meras pasitraukia į kitą politinę organizaciją, tikėtina, kad mero postas iškeliaus kartu su meru. Tokiu pavyzdžiu galima laikyti Druskininkų rajono savivaldybę, kurios vadovas Ričardas Malinauskas pasitraukė iš LSDP gretų ir įkūrė komitetą „Už Druskininkus su Ričardu Malinausku“. Tiesa, įsigaliojus draudimui komitetus vadinti fizinių asmenų vardais, komiteto pavadinimas buvo perkeistas į „Už Druskininkus“. Visgi iš esmės tai ta pati politinė organizacija. LSDP prarado ir Neringos savivaldybę po to, kai meras Darius Jasaitis prisijungė prie Sauliaus Skvernelio vadovaujamos DSVL.

Socialdemokratai nebuvo vienintelė politinė jėga, kurios pozicijos konkrečioje savivaldybėje susilpnėjo po mero pasitraukimo. Tokia pati situacija susiklostė ir Darbo partijai Širvintų rajono savivaldybėje po to, kai iš jos pasitraukė Širvintų rajono merė Živilė Pinskuvienė. Pirmiausia, valdžia savivaldybėje perėjo į politinio komiteto „Živilės Pinskuvienės komanda – už sėkmingą Širvintų kraštą“ rankas, o vėliau ir į tos pačios politikės įkurtą Lietuvos regionų partiją.

Panašiai įvyko ir Panevėžio miesto savivaldybėje, kurioje, sukonfliktavus merui Ryčiui Mykolui Račkauskui ir tuometiniam parlamentarui Povilui Urbšui (Ignatavičius ir Voveriūnaitė, 2018), Panevėžio savivaldybės vadovas paliko Povilo

Urbšio įsteigtą komitetą „Povilas Urbšys už sąrašą kartu“. Pats Rytis Mykolas Račkauskas anuomet įsteigė politinį komitetą „Atsinaujinančiam Panevėžiui“ ir 2019 m. susirungė tiesioginiuose mero rinkimuose su Povilu Urbšiu. Antrajame rinkimų ture Rytis Mykolas Račkauskas, surinkęs 16 236 balsus, įveikė savo konkurentą Povilą Urbšį, už kurį balsavo 10 645 Panevėžio gyventojai.

LRLS taip pat nukentėjo dėl politikų perėjimo į kitas organizacijas. Pavyzdžiui, politinė organizacija neteko Varėnos rajono savivaldybės po to, kai buvęs liberalas, Varėnos rajono meras Algis Kašėta įsteigė savo rinkiminį komitetą „Algio Kašėtos sąrašas „Drauge su Jumis“. Gerokai skaudesnis liberalams turėjo būti jų buvusio pirmininko ir Vilniaus miesto mero Remigijaus Šimašiaus pasitraukimas iš partijos gretų. Dar 2015 m. Remigijus Šimašius buvo išrinktas kaip LRLS atstovas, tačiau jau 2019 m. Vilniaus miesto mero rinkimuose jis dalyvavo kaip komiteto „R. Šimašiaus komanda „Už Vilnių, kuriuo didžiuojamės!“ lyderis. Kiek vėliau šio komiteto pagrindu buvo kuriama Laisvės partija. Taip pat nutiko ir Klaipėdos miesto savivaldybėje, kai LRLS paliko ir savo komitetą „Vytautas Grubliauskas ir komanda“ įkūrė Klaipėdos meras Vytautas Grubliauskas.

Tiesa, būdavo ir taip, kad, merui sukonfliktavus su politine organizacija, įtaką savivaldybėje prarasdavo tiek pats meras, tiek politinė organizacija. Taip nutiko Lazdijų rajone, kurį ne vienerius metus valdė TS-LKD ir Artūras Margelis. Visgi pasirodžius 15min.lt žurnalistiniams tyrimams apie galimai neskaidrius viešuosius pirkimus, TS-LKD priežiūros komitetas pareikalavo sustabdyti Artūro Margelio narystę partijoje (15min., 2016). Atsakydamas į šią partijos sankciją Artūras Margelis 2019 m. savivaldos rinkimuose dalyvavo su savo rinkiminiu komitetu „A. Margelio komanda „Pirmyn“, kuris po patekimo į antrąjį rinkimų turą nusileido tuometei LVŽS atstovei Ausmai Miškinienei. Analogiška situacija susiklostė su jau minėtu Klaipėdos miesto meru Vytautu Grubliausku, kuris, vesdamas LSDP kandidatus, net nepateko į antrąjį rinkimų turą (Voveriūnaitė, 2023).

Poskyrio apibendrinimas Kol kas apžvelgtas 2014–2024 m. laikotarpį ir 2015 m., 2019 m., 2023 m. savivaldos rinkimai per tokias prizmes, kaip rinkimuose dalyvavusių merų ir politinių organizacijų rezultatai bei merų motyvacija toliau dirbti savivaldoje ir pakartotinai siekti mero posto. Nors per trejus rinkimus pakartotinai siekusių mero posto politikų skaičius sumažėjo nuo 53 iki 49, o rinkimuose nedalyvavusių politikų gretos išaugo nuo 7 iki 11, tačiau per visus rinkimus gerokai daugiau nei 2/3 visų šalies merų siekė būti perrinkti.

Rinkimuose dalyvavusių merų rezultatai liudija, kad merai Lietuvoje dažniau perrenkami naujai kadencijai. Kai kuriems jų pavyko išsilaikyti poste per visus tris rinkimus, nepriklausomai nuo to, kad keitėsi politinės organizacijos, kurioms jie atstovavo. Taip pat pastebėta, kad, įvedus tiesioginius merų rinkimus, pradėjo stabiliai didėti merų perrinkimo procentas. Tikėtina, kad viena iš esminių tokių pokyčių priežasčių yra ta, kad pasikeitė merų galios šaltinis. Anksčiau merus rinkdavo tarybos nariai, o šiandien tai daro rinkėjai. Situacija, kai mero galios tiesiogiai kyla iš rinkėjų, padidina rinkėjų pasitikėjimą pareigas einančiu meru. Tad 2015 m. buvo neperrinkta 18 pareigas ėjusių merų, 2019 m. tokių jau buvo tik 14, o 2023 m. šis skaičius sumažėjo iki 11.

Be to, tiriamuoju laikotarpiu būta nemažai atvejų, kai meras nusprendžia nebesiekti perrinkimo ir sėkmingai politinę estafetę perduoda kitam politinės organizacijos kolegai, Pažymėtina, kad tai nutikdavo tuomet, kai posto perdavimas vykdavo laisva valia, be didesnių ginčų sutikus perleisti kandidato poziciją. Tokių sėkmės istorijų galima rasti įvairiose Lietuvos savivaldybėse. Viena jų – Joniškio rajono savivaldybė, kurios vairą liberalas Gediminas Čepulis perdavė kitam LRLS atstovui Vitalijui Gailiui.

Nors per 2015 m., 2019 m. ir 2023 m. rinkimus merų buvo perrinkta daugiau, tačiau per kiekvienus rinkimus pasitaiko ir neperrinkimo atvejų. Dalis pareigas einančių merų pralaimi rinkimus jau po pirmosios kadencijos, pavyzdžiui, LSDP atstovas ir buvęs Ignalinos rajono savivaldybės meras Justas Rasikas. Kiti postą praranda po ilgus metus trukusio savivaldybės valdymo. Pavyzdžiui, taip nutiko Utenos rajono savivaldybės merui, vietos socialdemokratų lyderiui Antanui Katinui. Yra ir tokių savivaldybių, kuriose merų kaita išskirtinai didelė. Pavyzdžiui, galima kalbėti apie ypač didelį politinį nestabilumą Raseinių rajono savivaldybėje ir Biržų rajono savivaldybėje, nes nė vienas pareigas ėjęs meras nebuvo perrinktas. Taip galima vertinti ir Anykščių rajono savivaldybę, kurioje nuolat grumdavosi TS-LKD atstovas Sigutis Obelevičius ir įvairias politinėms organizacijoms atstovavęs Kęstutis Tubis.

Pažymėtina, kad politinės situacijos kaita savivaldybių lygmeniu nagrinėjamu laikotarpiu vyko ne tik vertinant per mero pareigas ėjusius asmenis, bet ir per politines organizacijas. Neretu atveju politinė organizacija prarasdavo įtaką savivaldybėje po to, kai pareigas einantis meras priimdavo sprendimą prisijungti prie kitos politinės organizacijos ar netgi įsteigti savo. Pasitaikydavo atvejų, kai po didelio kivirčo tarp pareigas einančio mero ir politinės organizacijos įtaką savivaldybėje prarasdavo tiek buvęs meras, tiek politinė organizacija. Pavyzdžiui, taip nutiko Lazdijų rajono savivaldybėje, kurioje kivirčas tarp TS-LKD ir mero Artūro Margelio lėmė tuometės LVŽS atstovės Ausmos Miškinienės atėjimą į valdžią.

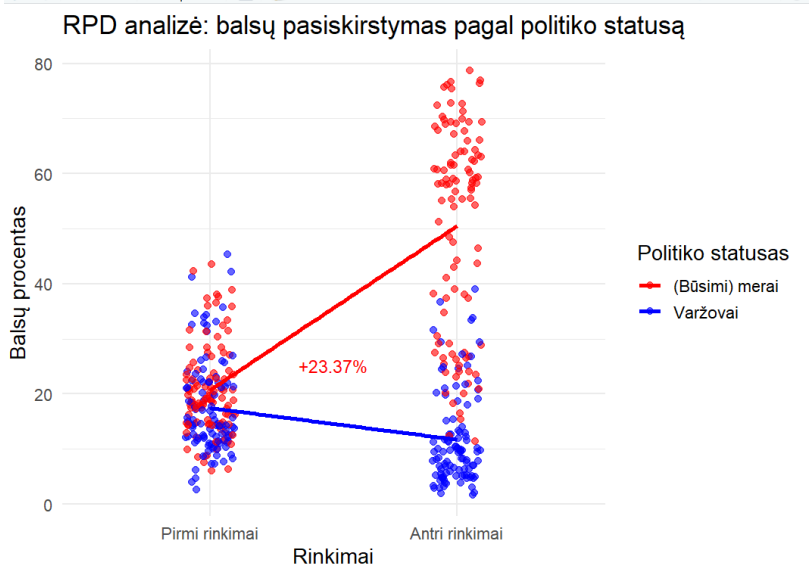
Taigi 4.1 poskyryje surinkta ir išanalizuota informacija leidžia teigti, kad Lietuvos savivaldybėse: 1) pareigas einantys merai yra linkę būti perrinkti; 2) yra esamojo atstovo pranašumas, todėl perrenkama daugiau merų, nei išrenkama jų konkurentų; 3) pasikeitus merų rinkimo tvarkai, išaugo ir esamojo atstovo pranašumas, todėl apčiuopiamai padidėjo perrenkamų merų gretos; 4) nors esamojo atstovo pranašumas egzistuoja, tačiau jo galia ir svarba yra riboti, todėl dalis merų rinkimus pralaimi; 5) tais atvejais, kai meras taikiai „perleidžia“ kandidatūros teisę kitam partijos kolegai, egzistuoja nemaža tikimybė, kad naujasis kandidatas laimės rinkimus; 6) tais atvejais, kai meras nusprendžia pereiti į kitą politinę organizaciją, išauga tikimybė, kad naujoji politinė organizacija perims politinę įtaką savivaldybėje; 7) kai stipriai sukonfliktuoja meras ir politinė organizacija, kyla rizika, kad savivaldybę perims naujas meras ir nauja politinė organizacija.

Nors 2015 m., 2019 m. ir 2023 m. savivaldos rinkimų palyginimas davė tam tikrų žinių apie savivaldybėse vykusius procesus ir dėsningumus, tačiau kol kas neatliktas nei RPD, kuris atskleis esamojo atstovo pranašumo galią, nei KLA, padėsianti įvardyti priežastis, lemiančias sėkmingą dalies merų pasirodymą, o kitų

nesėkmes tiesioginiuose merų rinkimuose. Šios analizės atliekamos kituose ketvirto skyriaus poskyriuose.

4.2. Kokią esamojo atstovo pranašumo galią atskleidė RPD

Metodologinėje dalyje išsamiai pristatyti principai, kuriais remiantis buvo atrinkti RPD atvejai. Remiantis šiais principais į RPD analizę pateko Kazlų Rūdos, Kretingos rajono, Marijampolės, Molėtų rajono, Tauragės rajono, Alytaus miesto, Panevėžio miesto, Prienų rajono, Radviliškio rajono, Ukmergės rajono savivaldybės priklausančios rinkimų apylinkės ir jose vykusios kovos dėl mero posto. Tokiu būdu atrinktos 103 poros, arba 206 atvejai, kurie pasitelkus *R* programą buvo įtraukti į RPD analizę. 30 pav. pateikiami duomenys rodo aiškiai egzistuojant solidų esamojo atstovo pranašumą. Šis pranašumas vidutiniškai prideda net 23,37 procentinio punkto nuo galiojančių biuletenių perrinkimo siekiančiam merui. Toks rezultatas laikytinas stipriu, nes kitose valstybėse pastebimas santykinai mažesnis pridedamų balsų skaičius. Pavyzdžiui, Turkijoje esamojo atstovo statusas savivaldos rinkimuose prideda apie 10 proc. balsų (Aksoy, 2016), Vokietijoje – nuo 15 iki 17 proc. balsų (Freier, 2011, p. 15), JAV – apie 20 proc. balsų (Troustine, 2011), Lenkijoje – nuo 15 iki 20 proc. balsų (Gendźwiłł & Swianiewicz, 2017). Taigi Lietuvoje pasireiškiantis esamojo atstovo pranašumo efektas yra net didesnis nei tas, kuris aptinkamas minėtose valstybėse. Kas sudaro jo turinį, parodys kitame poskyryje atlikta KLA, o čia paminėtina, kad 31 pav. pateikiami skaičiai aiškiai liudija, jog gauti rezultatai yra statistiškai reikšmingi. Iš paveikslėlio matyti, kad *p* reikšmė yra mažesnė už kritinę 0,05 ribą ir siekia 0,03.

30 pav. RPD analizės grafikas (sudaryta autoriaus)

=====				
=====				
	Point	Robust Inference		
	Estimate	z	P> z	[95% C.I.]

RD Effect	23.369	2.176	0.030	[2.626 , 50.270]
=====				
=====				

31. pav. RPD analizės statistinis reikšmingumas

Tai reiškia, kad egzistuoja tik 3 proc. tikimybė, jos gautas rezultatas yra atsitiktinis. Taip pat svarbu, kad standartizuotas testo statistinis rodiklis, žymimas z raide, viršija kritinę 1,96 ribą ir siekia 2,176. Tai statistinėje analizėje laikoma statistiškai reikšmingu ir reiškia, kad aptiktas realus esamojo atstovo pranašumas. Taip pat paminėtina, kad 95 proc. pasikliautinojo intervalo reikšmės svyruoja nuo 2.626 iki 50.270, o tai reiškia, kad net ir mažiausias galimas prieaugis siekia bent 2.63 procentinio punkto, kas liudija aiškų esamojo atstovo pranašumą. RPD parodė Lietuvoje egzistuojant didžiulį esamojo atstovo pranašumo svorį mero rinkimuose. Dabar metas įvertinti, kokios priežastys lemia, kad vienus merus perrenkame, o kitų vis dėlto ne.

4.3. Ką atskleidė KLA apie 2015, 2019, 2023 m. tiesioginius merų rinkimus

Nustačius esamojo atstovo pranašumo galią RPD metodu, prasminga pereiti prie KLA. 4.3.1 skirsnyje atlikta 2015 m. kokybinė lyginamoji analizė, 4.3.2 skirsnyje ištirti 2019 m. rinkimai, 4.3.3 skirsnyje aiškinamos priežastys, lėmusios 2023 m. rinkimų rezultatus. Galiausiai 4.2.4 skirsnyje gauti skirtingų rinkimų rezultatai lyginami tarpusavyje.

Pažymėtina, kad pirmųjų trijų skirsnių pradžioje pateikiama detalesnė informacija apie priežastis, dėl kurių dalies merų vertinimas buvo geresnis arba blogesnis. Kadangi visų merų reputacija vertinta pagal tuos principus, kurie pristatyti aprašant nepriklausomąjį kintamąjį *GeraReputacija*, papildomas dėmesys skirtas tik tiems atvejams, kuriuose bus matomos netipinės situacijos. Jau dabar galima paminėti, kad didžioji dalis šalies merų gaudavo įvertinimą 0,75, nes jiems pavykdavo išvengti skandalingų istorijų. Atsižvelgiant į jau aptartą skandalų įtaką politikų perrinkimo galimybėms, toks merų siekis saugoti savo reputaciją yra visiškai suprantamas. Kitų nepriklausomųjų kintamųjų vertinimo logika papildomai 4.2.1–4.2.3 skirsniuose neaprašoma, nes tai išsamiai aprašo tyrimo metodologija, tačiau pateikiamos lentelės, kuriose aiškiai matomi disertacijos autoriaus priskirti įverčiai. Tam, kad skaitytojai

būtų patogiau, pagal kiek praplėstą „šviesoforo“ principą kiekvienas įvertis papildomai žymėtas skirtinga spalva – 0, 0,25; 0,4; 0,6; 0,75, 1.

Pristačius lentelę su duomenimis apie nepriklausomuosius ir priklausomuosius kintamuosius, atliekama KLA remiantis fs/QCA programa. Pažymėtina, kad kompiuterinė programa fs/QCA reikalauja įrašyti rinkimų įvertinimus į pačią programą. Tai bus atliekama pagal principą, kad, esant prieštaringsoms eilutėms, rinkimų rezultatas bus rašomas pagal tai, kokio tipo nepriklausomųjų kintamųjų duomenys dominavo, pavyzdžiui, palankūs / nepalankūs mero perrinkimo faktui. Pagal šį principą parengiama tiesos lentelė ir atliekama standartinė KLA, kuri parodys tiek sėkmę, tiek nesėkmę tiesioginiuose merų rinkimuose lėmusias priežastis.

Dar verta paminėti, kad tiek analizuojant konkrečius rinkimus, tiek lyginant skirtingus rinkimų ciklus tarpusavyje, rezultatai vertinami pagal du svarbiausius KLA kriterijus – *nuoseklumą* ir *dangą*. Nuoseklumas (angl. *consistency*) rodo, kiek nuosekliai viena sąlyga ar jų derinys paaiškina rezultatą, kitaip tariant, kiek patikima priežastis aiškinant rezultatą (Norkus ir Morkevičius, 2011). *Danga* (angl. *coverage*) skirstoma į du tipus. Pirmasis tipas – *tiesioginė danga* (angl. *raw coverage*). Šio tyrimo kontekste ji rodo, koks bendras (ne)perrinkimų skaičius paaiškinamas priežastimi X. Antrasis tipas – *unikali danga* (angl. *unique coverage*), rodanti, kiek merų (ne)perrinkimo atvejų gali būti paaiškinama tik šia viena priežastimi (Norkus ir Morkevičius, 2011).

4.3.1 2015 m. savivaldos rinkimų rezultatų kokybinė lyginamoji analizė

Analizuojant merų perrinkimus 2015 m. savivaldos rinkimuose, analizuojamos 53 savivaldybės, kurių merai siekė būti perrinkti. Į 2015 m. savivaldos rinkimų analizę nepateko: 1) Kėdainių rajono savivaldybė, kurioje perrinkimo nesiekė Darbo partijos atstovas Rimantas Diliūnas; 2) Panevėžio miesto savivaldybė, kurioje perrinkimo nebesiekė konservatorius Vitalijus Satkevičius; 3) Prienų rajono savivaldybė, kurioje perrinkimo nebesiekė LSDP atstovas Vytas Bujanauskas; 4) Radviliškio rajono savivaldybė, kurioje nebekandidavo konservatorius Darius Brazys; 5) Rokiškio rajono savivaldybė, kurioje nebekandidavo socialdemokratas Vytautas Vilys; 6) Širvintų rajono savivaldybė, kurioje mero posto nebesiekė TS-LKD atstovas Vincas Jasiukevičius; 7) Ukmergės rajono savivaldybė, kurioje perrinkimo į mero postą nebesiekė Darbo partijos atstovas Vydas Paknys. Visos likusios savivaldybės ir jose vykę tiesioginiai merų rinkimai bus įtraukti į analizę.

Nepriklausomojo kintamojo *GeraReputacija* vertinimui įtaką turėjusios istorijos. Prieš atliekant 2015 m. KLA, pateikiama dvylika atvejų, kai, remiantis kintamojo *GeraReputacija* kategorizavimo metodologija, įvykę įvykiai galėjo teigiamai arba neigiamai paveikti rinkimų rezultatus bei lėmė galutinį 9 lentelės vaizdą.

Likus dviem savaitėms iki pirmojo 2015 m. tiesioginių merų rinkimų turo, Generalinė prokuratūra ir Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT) pradėjo ikiteisminį tyrimą dėl galimo Alytaus miesto mero Jurgio Krasnicko piktnaudžiavimo. Buvusi Alytaus teatro direktorė Laura Radzevičiūtė žiniasklaidai perdavė garso įrašą, kuriame, pasak

jos, girdėti mero grasinimai ir užuominos apie jos vaiką (15min, 2015). Taip pat, kaip jau buvo rašyta, Jurgiui Krasnickui buvo pareikšti įtarimai korupcija. Dėl šių istorijų socialdemokrato Jurgio Krasnicko reputacija įvertinta 0.

Ankščių rajono merui, konservatoriui Sigučiui Obelevičiui 2015 m. vasario gale buvo mesti kaltinimai, jog jis pirkė prostitučių paslaugas. Kad už pinigus merui teikė seksualines paslaugas, liudijo dvi moterys. Svarbu tai, kad žiniasklaidai buvo pateikti įrodymai, jog meras pervedė pinigus vienai iš moterų (Lietuvos ryto televizija, 2015). Dėl šios istorijos Sigučio Obelevičiaus reputacija įvertinta 0,25.

Jonavos rajono mero Mindaugo Sinkevičiaus, Klaipėdos mero Vytautas Grubliausko ir Palangos mero Šarūno Vaitkaus reputacija buvo įvertinta aukščiausiu įvertinimu, nes 2015 m. pradžioje jie portalo Lrytas.lt geriausio mero rinkimuose atitinkamai užėmė pirmą, antrą ir trečią vietas (Palangos tiltas, 2015). Aukščiausią įvertinimą gavo ir tuometis LSA prezidentas, Druskininkų meras Ričardas Malinauskas.

Blogą (0,25) Kauno miesto mero Andriaus Kupčinsko reputacijos įvertinimą lėmė iki rinkimų jį lydėjusi nuolatinė kritika dėl itin blogos miesto kelių būklės. Tikėtina, kad ši kritika prisidėjo prie Andriaus Kupčinsko nesėkmės 2015 m. tiesioginiuose merų rinkimuose.

Kupiškio rajono mero Jono Jaručio reputacija įvertinta 0,6 dėl 2011 m. pasirodžiusios informacijos VTEK tyrimą dėl galimo viešų ir privačių interesų supainiojimo. Meras savivaldybės automobiliu vyko į parduotuvę apsipirkti. Įvertinus istorijos pobūdį ir laiką, nuspręsta Jono Jaručio reputaciją vertinti kaip labiau teigiamą nei neigiamą (Kauno diena, 2011).

Lazdijų rajono merą Artūrą Margelį lydėjo sėkmė. Likus kiek daugiau nei metams iki rinkimų, jis buvo visiškai išteisintas nuo kaltinimų piktnaudžiavimu (Kauno diena, 2014), todėl jo reputacija buvo įvertinta kaip gera (0,75).

Pagėgių mero Virginijaus Komskio reputacija buvo įvertinta 0. Tokį vertinimą lėmė teismo sprendimas, kad jis peržengė ribas neleisdamas politiniams oponentams dalyvauti savivaldybėje vykstančiuose viešuose renginiuose.

Raseinių rajono mero Algimanto Mielinio reputacijai (vertinimas 0,25) žalą padarė tai, kad prieš pat vestuves su savo sekretore, jai buvo išmokėtas priedas prie algos. Įrodymų, kad priedas išmokėtas pagrįstai, nebuvo, todėl jį teko grąžinti. Pats meras teigė nieko nežinojęs apie žmonai skirtus pinigus (Šiuparys, 2015). Visa ši istorija įvyko 2015 m. vasario mėnesį, todėl galėjo daryti neigiamą įtaką kovo mėnesio rinkimų rezultatams.

Šakių rajono mero Juozo Bertašiaus reputacijos vertinimą nulėmė 2014 m. gruodį priimtas Kauno apygardos teismo sprendimas. Politikas buvo pripažintas kaltu dėl prekybos poveikiu ir jam liepta susimokėti baudą (BNS, 2014). Juozo Bertašiaus reputacija įvertinta 0.

Perrinkimo siekusio Šiaulių mero Justino Sartausko reputacija įvertinta kaip bloga (0,25) dėl dviejų priežasčių. Meras 2014 m. rudenį buvo kritikuojamas dėl pasirašytos sutarties su Rusiško kapitalo įmone *Rail Skyway Systems Ltd*, kuri planavo investicijas strategiškai jautrioje Šiaulių oro uosto teritorijoje. Lietuvos bankas anuomet įspėjo, kad įmonės pinigų kilmė nėra aiški, o tuometis premjeras Algirdas Butkevičius ragino atsisakyti sutarties (Januševičius, 2014). Be to, vasaros gale

Šiaulių meras buvo kritikuojamas, kad dalyvavo miesto okupacijos minėjimo šventėje, kurioje netrūko ir Georgijaus juostelių (15 min., 2014).

Švenčionių rajono mero Vytauto Vigelio reputacija įvertinta kaip labiau bloga, nei gera, nes 2012 m. sausį į savivaldybę buvo iškviesta policija. Švenčionių rajono meras buvo kaltinamas tuo, kad sumušė tarybos narį (15min, 2012). Visgi tarp 2012 m. sausio ir 2015 m. kovo yra didesnis nei dvejų metų laiko tarpas, todėl jo įvertinimas buvo 0,4.

Tauragės rajono mero Prano Petrošiaus reputacijos vertinimą sugadino Vyriausiojo administracinio teismo sprendimas, kad meras pažeidė įstatymą ir supainiojo viešuosius ir privačiuosius interesus. Pranas Petrošius balsavo už tai, kad savivaldybė išasfaltuotų į jo namus vedantį kelią (Tauragės žinios, 2012).

Vilniaus miesto mero Artūro Zuoko reputacija buvo įvertinta kaip labai bloga. Pirma, 2013 m. LVAT pripažino, kad politikas supainiojo viešuosius ir privačiuosius interesus, balsuodamas dėl nekilnojamojo turto mokesčio tarifų (Verslo žinios, 2013). Taip pat svarbu, kad, valstybės kontrolei atlikus savivaldybių finansinį auditą, Vilniaus miesto savivaldybė buvo pripažinta labiausiai prasiskolinusia šalies savivaldybe. Be to, skolindamasi pinigų savivaldybė ieškojo būdų, kaip išvengti teisės aktuose nustatytų skolinimosi procedūrų, pavyzdžiui, skolinosi per dukterines įmones (Elta, Lrytas.lt, 2014).

9 lentelė. Kintamųjų reikšmės 2015 m. savivaldos rinkimų metu

Sav_Meras	Valdlaikotarpis	GKI_Pokytis	PalankusSav_tipas	MazaKonkurencija	GeraReputacija	TelkiantiJega	RinkRezultatas
AkmenesR_V.Mitrofanovas	0,6	0,4	0,75	0,75	0,75	0,25	0,75
AlytausM_J.Krasnickas	0	0,25	0	0,25	0	0,25	0
AlytausR_A.Vrubliauskas	0,75	0,25	0,75	0,75	1	0	0,75
AnyksciuR_S.Obelevicius	0,6	0,75	0,75	0,4	0,25	0	0,25
Birstono_N.Dirginciene	0,6	1	1	1	1	0,25	1
BirzuR_I.Varziene	0,25	0,25	0,75	0,25	0,75	0	0,25
Druskininku_R.Malinauskas	0,75	0,75	1	0,75	1	0,25	1
Elektrenu_K.Vaitukaitis	0,75	0,75	0,25	0,4	0,75	0,75	0,75
IgnalinosR_H.Siaudinis	0	0,6	0,75	0,75	0,75	0,75	1
JonavosR_M.Sinkevicius	0,25	0,4	0,75	0,4	1	0,25	1
JoniskioR_G.Cepulis	0	0,6	0,75	0,4	0,75	0,75	0,75
JurbarkoR_R.Juska	0,6	0,25	0,75	0	0,75	0,75	0,25
KaisiadoriuR_R.Urmilevicius	0,75	0,75	0,25	0,4	0,75	0,75	0,25
Kalvarijos_V.Aleknavicius	0,25	0,6	0,75	0,4	0,75	0	0,25
KaunoM_A.Kupcinskis	0,6	0,75	0	0	0,25	0	0,25
KaunoR_V.Makunas	0,6	0,75	0,25	0,25	0,75	0,25	1
KazuRuda_V.Kanevicius	0,4	0,25	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75
KelmesR_V.Andrulis	0	0,25	0,75	0,75	0,75	0,25	0,75
KlaipedosM_V.Grubliauskas	0	0,75	0	0	1	0,75	0,75
KlaipedosR_V.Dackauskas	0,75	0,75	0,25	0,4	0,75	0,25	0,75
KretingosR_J.Mazeika	0,6	0,75	0,75	0,75	0,75	0	0,75
KupiskioR_J.Jarutis	0,6	0	0,75	0,75	0,4	0,75	0,25
LazdijuR_A.Margelis	0,6	0	0,75	0,75	0,75	0	1
Marijampoles_V.Brazys	0,6	0,75	0,25	0,75	0,75	0,25	1
MazeikiuR_A.Tenys	0,25	0	0,25	0,4	0,75	0,25	0,75
MoletuR_S.Zvinyis	0,25	0,25	0,75	0,75	0,75	0	1
Neringos_D.Jasaitis	0	1	1	0,75	0,75	0,25	1
Pagegiu_V.Komskis	0,6	0	0,75	0,4	0	0,25	1
PakruojoR_A.Jasiuniene	0	0,25	0,75	0,4	0,75	0,25	0,25
PalangosM_S.Vaitkus	0,25	0,25	1	0,4	1	0	1
PanevezioR_P.Zagunis	0,75	0,75	0,75	0,4	0,75	0,75	1
PasvalioR_G.Geguzinskas	1	0	0,75	0,75	0,75	0	1
PlungesR_A.Klisonis	0	0,75	0,75	0,4	0,75	0,75	0,75
RaseiniuR_A.Mielinis	0	0,6	0,75	0,25	0,25	0,25	0
Rietavo_A.Cerneckis	0,75	0,25	0,75	1	0,75	0,75	1
SkuodoR_S.Vainoras	0,6	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75	0
SakiuR_J.Bertasius	0,75	0,25	0,75	0,75	0	0,75	0,75
Salcininku_Z.Palevic	0,4	0,25	0,25	0,75	0,75	0,25	1
SiauliuM_J.Sartauskas	0,25	0,4	0	0	0,25	0,25	0
SiauliuR_A.Gaubas	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75	0,25	0,25
SilalesR_J.Gudauskas	0,25	0,75	0,75	0,25	0,75	0	0,75
SilutesR_V.Laurinaitis	0	0,25	0,75	0,25	0,75	0,25	0,75
SvencioniuR_V.Vigelis	1	0,25	0,75	0,4	0,4	0,25	0,25
TauragesR_P.Petrosius	0,75	0,4	0,75	0,4	0	0,25	0,25
TelsiuR_V.Kleiva	0,6	0,75	0,75	0,25	0,75	0,25	0,75
TrakuR_E.Rudeliene	0	0,75	0,25	0,4	0,75	0,75	0,75
UtenosR_A.Katinas	0,75	0,75	0,25	0,75	0,75	0,75	1
VarenosR_V.Mikalauskas	1	0	0,75	0,75	0,75	0,25	0,25
VilkaviskioR_A.Neiberka	0	0,4	0,75	0,4	0,75	0,25	1
VilniausM_A.Zuokas	0,25	0,75	0	0	0	0,75	0,25

2015 m. merų perrinkimo priežasčių analizė. Tiek atliekant 2015 m., tiek likusių dviejų rinkimų analizės pirmiausia aptariami atvejai, kai merai buvo perrinkti, o vėliau analizuojam atvejai, kai jie pralaimėjo. Siekiant duomenų tikslumo, nuspręsta neįtraukti taupiojo sprendinio (angl. Parsimonious solution) lentelių, nes jos remiasi nepatikrintomis ir nestebėtomis prielaidomis.

```
--- COMPLEX SOLUTION ---
frequency cutoff: 1
consistency cutoff: 0.844037
```

	raw coverage	unique coverage	consistency
Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*GeraReputacija	0.357353	0.0838236	0.867857
PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija	0.538235	0.113235	0.871429
~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*GeraReputacija*~TelkiantiJega	0.411765	0.0617648	0.866873
GKI_Pokytis*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.279412	0.0117648	0.863636
~Valdlaikotarpis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.245588	0.0147059	0.878947
Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*TelkiantiJega	0.202941	0.0294118	0.92
solution coverage: 0.810294			
solution consistency: 0.85559			

32 pav. Sudėtingo sprendinio 2015 m. merų perrinkimo priežasčių analizė

32 pav. matomi 2015 m. teigiamų baigčių standartinės tiesos lentelės algoritmo analizės *sudėtingo sprendinio* (angl. *Complex solution*) rezultatai. Šis sprendinys apima tik realiai stebėtus atvejus, todėl laikytinas labiausiai pagrįstu ir išsamiausiū merų perrinkimus lėmusių priežasčių paaiškinimu (Norkus ir Morkevičius, 2011).

Tarpinio sprendinio (angl. *intermediate solution*) lentelė (pav. 33) parodo ne tik visus stebėtus atvejus, bet ir tuos, kurie teoriškai yra galimi. Ji turėtų pateikti šiek tiek supaprastintą sprendinį, tačiau analizuojamu atveju lentelės iš esmės atrodo vienodai.

```
--- INTERMEDIATE SOLUTION ---
frequency cutoff: 1
consistency cutoff: 0.844037
Assumptions:
```

	raw coverage	unique coverage	consistency
Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*GeraReputacija	0.357353	0.0838236	0.867857
PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija	0.538235	0.113235	0.871429
~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*GeraReputacija*~TelkiantiJega	0.411765	0.0617648	0.866873
GKI_Pokytis*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.279412	0.0117648	0.863636
~Valdlaikotarpis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.245588	0.0147059	0.878947
Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*TelkiantiJega	0.202941	0.0294118	0.92
solution coverage: 0.810294			
solution consistency: 0.85559			

33 pav. Tarpinio sprendinio 2015 m. merų perrinkimo priežasčių analizė

Tokį rezultatą galima vertinti palankiai, nes jis reiškia, kad nebuvo jokių teoriškai galimų, bet nestebėtų atvejų, nes visi sprendiniai yra paaiškinami realiais duomenimis. Tai rodo aukštą analizės empirinį pagrįstumą. Kadangi duomenys sutampa, toliau vertinant rezultatus vartojama sprendinio sąvoka.

Pirmiausia pažymėtina, kad teigiamų rinkimų baigmių sprendinio nuoseklumas yra metodologiniu požiūriu laikytinas aukštu, nes suapvalinus siekia 0,86, kuri mokslinėje literatūroje dažnai laikoma aukšto patikimumo rodikliu (Ragin, 2008). Tas pats pasakytina ir apie bendrąją sprendinio dangą, kuri siekia daugiau nei 81 proc. atvejų, kai meras buvo perrinktas. Tai reiškia, kad modelis padeda paaiškinti 4 iš 5 atvejų, kai meras buvo perrinktas. Kitas svarbus pastebėjimas – modelis įtraukia 6 skirtingus kelius į pergalę, kurie rodo, jog nėra viena būdo laimėti rinkimus, bet

daugeliu atvejų. Vis dėlto sąlygų kombinacija, kai turime palankų savivaldybės tipą, mažą konkurenciją ir gerą mero reputaciją, galime ją pačia viena paaiškinti apie 11 proc. rinkimų rezultatų, o sąveikaudama drauge su kitomis perrinkimą teigiamai veikiančiomis priežastimis ji paaiškina beveik 54 proc. rinkimų rezultatų, kai meras buvo perrinktas. Todėl laikytina, nors ir ne vienintele, bet geriausia merų sėkmę rinkimuose paaiškinančia priežasčių kombinacija. Šis sąlygų rinkinys laikytinas patikimu, nes jo nuoseklumo rodiklis viršija 0,87.

10 lentelėje pateikiamos sąlygų kombinacijos, kurios lėmė sėkmę rinkimuose konkrečiais disertacijoje analizuojamais atvejais. Pradžioje reikėtų pažymėti, kad esama atvejų, kurių sėkmę gali paaiškinti skirtingi sąlygų rinkiniai. Pavyzdžiui, palankus savivaldybės tipas, maža konkurencija ir gera reputacija galėjo padėti pirmuosiuose turuose laimėti net aštuonis kartus. Šių sąlygų rinkinys pastebimas Birštono merės Nijolės Dirginčienės, Druskininkų mero Ričardo Malinausko, Ignalinos rajono mero Henriko Šiaudinio, Lazdijų rajono mero Artūro Margelio, Molėtų rajono mero Sauliaus Žvinio, Neringos mero Dariaus Jasaičio, Pasvalio mero Gintauto Gegužinsko ir rinkimuose. Kita vertus, Druskininkų mero Ričardo Malinausko ir Birštono merės Nijolės Dirginčienės pergalės galima paaiškinti ir ilgu valdymo laikotarpiu, pozityviu GKI indekso pokyčiu ir gera reputacija. Visiškai tikėtina, kad jos abi lėmė šių politikų pergalę rinkimuose. Abi šios formulės laikytinos ganėtinai tvirtais keliais į sėkmę, nes leidžia paaiškinti didžiausią pergalės istorijų skaičių. Kita vertus, nei, kaip rodo Kaišiadorių ir Šiaulių rajonų atvejai, *Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*GeraReputacija* nei *PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija* negarantuoja sėkmės rinkimuose. Dar daugiau, abiem šiomis sąlygomis pasižymėjo ir Skuodo mero Stasio Vainoro rinkimų kampanija, tačiau jis pralaimėjo jau pirmajame ture.

Dar viena svarbi išvada, kuri išplaukia iš lentelės, kad, net ir nedirbant ilgus metus poste, nesant teigiamam GKI pokyčiui ir neturint didelio telkimo potencialo visgi įmanoma laimėti rinkimus vienmandatėje apygardoje, jeigu būsi ypač geros reputacijos. Tą liudija Molėtų rajono mero Stasio Žvinio, Palangos mero Šarūno Vaitkaus bei Vilkaviškio rajono mero Algirdo Neiberkos sėkmės istorijos ir pergalės pirmuosiuose turuose.

10 lentelė. Perrinkimą lėmusių priežasčių kombinacijos 2015 m. tiesioginiuose merų rinkimuose konkrečiais atvejais

2015 m. perrinkimą lėmusios priežasčių kombinacijos konkrečiais atvejais				
Perrinkimo formulė	Išrinkti pirmame ture	Išrinkti antrame ture	Pralaimėjo antrame ture	Pralaimėjo pirmame ture
Valdai laikotarpis*~GKI_Polytis*Gera reputacija	Druskininku_R.Malinauskas, PanevezioR_P.Zagunis, UtenosR_A.Katnas, VilniausR_M.Rekst, Birstono_N.Dirginciene, KaunoR_V.Makunas, Marijampolės_V.Brazys,	Elektrėnu_K.Vaitukaitis, KlaipėdosR_V.Dackauskas, KėtingosR_J.Mazeika, TelsiųR_V.Kleiva	KaisiadoriųR_R.Urmilevičius, ŠiauliųR_A.Gaubas	SkuodoR_S.Vainoras
PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija	Birstono_N.Dirginciene, Druskininku_R.Malinauskas, IgnalinosR_H.Siaudinis, LazdijųR_A.Margelis, MoletųR_S.Zimys, Neringos_D.Jasaitis, PasvalioR_G.Geguzinskas, Rietavo_A.Cerneckis,	AkmensR_V.Mitrofanovas, AlytusR_A.Vrubliauskas, KazlųRūda_V.Kanevičius, KelmėsR_V.Andrulis, KėtingosR_J.Mazeika,	ŠiauliųR_A.Gaubas, VarenosR_V.Mikalauskas	SkuodoR_S.Vainoras
~Valdai laikotarpis*~GKI_Polytis*~GeraReputacija*~Telkiantilėja	MoletųR_S.Zimys, PalangosM_S.Vaitkus, JonavosR_M.Sniekvičius, ŠalčininkuR_Z.Palevic, VilkaviskioR_A.Neiberka	KelmėsR_V.Andrulis, MazeikiųR_A.Tenys, SiutėsR_V.Laurinaitis	BiržųR_I.Varziene, PakruojoR_A.Jasiuniene,	Nėra atvejų
GKI_Polytis*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*~Telkiantilėja	PanevezioR_P.Zagunis	KlaipėdosM_V.Grubliauskas, Elektrėnu_K.Vaitukaitis, JoniskioR_G.Cepulis, PlungėsR_A.Klisonis, TrakųR_E.Rudelienė	KaisiadoriųR_R.Urmilevičius	Nėra atvejų
~Valdai laikotarpis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*~Telkiantilėja	Nėra atvejų	KlaipėdosM_V.Grubliauskas, Visagino_D.Straupaitė, TrakųR_E.Rudelienė	Nėra atvejų	Nėra atvejų
Valdai laikotarpis*~GKI_Polytis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~Telkiantilėja	Rietavo_A.Cerneckis,	SakiųR_J.Bertasius	KupiskoR_J.Jarutis	Nėra atvejų

Analysis of Necessary Conditions

Outcome variable: RinkRezultatas

Conditions tested:

	Consistency	Coverage
Valdlaikotarpis	0.525000	0.772727
GKI_Pokytis	0.592647	0.777992
PalankusSav_tipas	0.713235	0.769841
MazaKonkurencija	0.641176	0.848249
GeraReputacija	0.850000	0.821023
TelkiantiJega	0.448529	0.802632

34 pav. 2015 m. vykusių merų perrinkimo būtiniosios sąlygos

Dar vienas rezultatų analizei reikšmingas etapas – pasižiūrėti, kurios iš priežasčių yra svarbiausios paaiškinant teigiamą rinkimų baigmę. Tai padaroma atliekant būtinųjų sąlygų patikrinimo testą (34 pav.). Testas leidžia suskirstyti sąlygas į tris grupes. Pirmąją grupę sudaro silpnos būtiniosios sąlygos: valdymo laikotarpis, teigiami GKI pokyčiai ir telkianti jėga. Šios sąlygų nuoseklumo rodiklis yra gerokai žemiau 0,65. Antrąją grupę sudaro maža konkurencija ir palankus savivaldybės tipas – tai vidutinio stiprumo būtiniosios sąlygos. Nors nepriklausomojo kintamojo *MazaKonkurencija* nuoseklumo rodiklis yra vos didesnis už 0,64, tačiau klasikinis orientacinis tokios sąlygos intervalas yra nuo 0,65 iki 0,74 (Schneider & Wagemann, 2012). Kadangi tiriamas palyginti nemažas atvejų skaičius, 0,64 nuoseklumo rodiklį galima laikyti vidutinės būtiniosios sąlygos apatine riba. Palankus savivaldybės tipas visiškai telpa į klasikinį vidutinės būtiniosios sąlygos intervalą nuo 0,65 iki 0,74. Gera reputacija išryškėja kaip beveik būtina sąlyga būti perrinktam. Jos nuoseklumo rodiklis siekia net 0,85, o ji randama net 82 proc. atvejų, kai meras buvo perrinktas.

Kodėl neperrinkome merų 2015 m. rinkimuose? Kadangi ir šikart sudėtingojo sprendinio ir tarpinio sprendinio rezultatų lentelės sutapo, remiantis metodologine literatūra (Ragin, 2008) toliau bus pasitelkiama tik tarpinio sprendinio lentelė (35 pav.). Iškart į akis krinta tai, kad modelis nesėkmės rinkimuose aiškina gerokai blogiau nei merų sėkmę. Sprendinio nuoseklumo rodiklis siekia tik beveik 0,67 (kas atitinka vidutinio patikimumo sąlygą), o modelio danga leidžia paaiškinti tik 7 iš 10 atvejų, kai meras nėra perrenkamas. Tokia situacija KLA tyrimuose nėra reta. Ji literatūroje vadinama asimetriškumo problema (Ragin, 2008; Schneider & Wagemann, 2012). Priežasčių, kurios paaiškina šį reiškinį, yra kelios. Kombinacijos, kurios padeda būti perrinktam, nebūtinai sužlugdo. Pavyzdžiui, palankus savivaldybės tipas (kurortas) gali padidinti Palangos mero Šarūno Vaitkaus perrinkimo šansus, bet tai nebūtinai reiškia, kad Vytautas Grubliauskas pralaimės Klaipėdoje. Todėl rezultatai gali būti labiau pasklidę ir mažiau nuoseklūs. Antra, esamojo atstovo pranašumas apima tai, kad pergalių yra daugiau, todėl sprendiniai

geriau „prilimpa“ prie daugumos ir yra mažiau pasklidę.

```
--- INTERMEDIATE SOLUTION ---
frequency cutoff: 1
consistency cutoff: 0.495238
Assumptions:
```

	raw coverage	unique coverage	consistency
Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*~TelkiantiJega	0.307895	0.018421	0.745223
Valdlaikotarpis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*~TelkiantiJega	0.318421	0.0289474	0.661202
~Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~TelkiantiJega	0.413158	0.0763158	0.665254
~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*~TelkiantiJega	0.452632	0.0447369	0.774775
~Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*TelkiantiJega	0.321053	0.0184211	0.77707
Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*TelkiantiJega	0.202632	0.018421	0.583333
Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.176316	0.018421	0.614679
Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.189474	0.018421	0.615385
Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.136842	0.0184211	0.495238
solution coverage: 0.721053			
solution consistency: 0.668293			

35 pav. 2015 m. rinkimų nesėkmių tarpinis sprendinys

Antras dalykas, kurį reikia pažymėti, kad paskutinė sprendinio eilutė siūlo situaciją, kai, esant visiems veiksniams palankiems, gauname neigiamą rezultatą, tačiau šiuo atveju nuoseklumo rodiklis siekia tik 0,495, todėl negali būti laikomas patikima nesėkmę lemiančia priežastimi. Didžiausią nesėkmingų rinkimų aiškinimo potencialą turi sąlygų rinkinys, kai turime neigiamą GKI pokytį, o konkurencija apygardoje yra didelė, mero reputacija bloga, o politinė jėga nėra telkianti (*~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*~TelkiantiJega*). Tokios priežastis nuoseklumas viršija 0,77, ji aptinkama 45 proc. atvejų, kai meras pralaimėjo rinkimus, o tik ja viena paaiškinama 4 proc. pralaimėjimų. 11 lentelėje pateikiama informacija rodo, kad 2015 m. rinkimus būtent dėl šių priežasčių Šiaulių mieste pralaimėjo Justinas Sartauskas, o Alytuje Jurgis Krasnickas. Be to, nebuvo nė vieno atvejo, kad esant šiam sąlygų rinkiniui kuris nors meras būtų laimėjęs antrajame rinkimų ture, juo labiau kalbant apie pirmąjį.

Trys pralaimėjimai – du pirmajame ture ir vienas antrajame – įvyko esant sąlygų rinkiniui

*~Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~TelkiantiJega*. Pirmajame ture pralaimėjo Zarasų rajono meras Arvydas Steponavičius ir Raseinių rajono meras Algimantas Mielinis, antrajame ture – Kalvarijos rajono meras Vaidas Aleknavičius. Vis dėlto Šilalės rajono meras Jonas Gudauskas sugebėjo laimėti mero rinkimus antrajame ture, nors ir pasižymėjo analogišku pralaimėjimą galinčių lemti priežasčių deriniu.

Taip pat tris pralaimėjimus, bet visus jau antrajame ture, lėmė sąlygų rinkinys *Valdlaikotarpis*PalankusSav_tipas**

~MazaKonkurencija~GeraReputacija*~TelkiantiJega*. Jį būtų galima perskaityti taip. Tais atvejais, kai perrinkimo siekiantis meras susiduria su didele konkurencija rinkiminėje apygardoje, neturi didelio telkimo potencialo, o jo reputacija yra prasta, net ir ilgas valdymo laikotarpis bei palankus savivaldybės tipas neapsaugo politiko nuo pralaimėjimo. Būtent tokios aplinkybės susiklostė Anykščių rajono merui Sigučiui Obelevičiui, Švenčionių rajono merui Vytautui Vigeliui ir Tauragės rajono merui Pranui Petrošiui, kurie rinkimus pralaimėjo antruosiuose turuose. Kita vertus, šis sąlygų rinkinys taip pat negali būti laikomas garantuotu keliu į pralaimėjimą. Tą aiškiai parodo sėkmingas Pagėgių mero Virginijaus Komsčio pasirodymas ir pergalė jau pirmajame ture.

11 lentelė. Neperrinkimą lėmusių priežasčių kombinacijos 2015 m. tiesioginiuose merų rinkimuose konkrečiais atvejais

2015 m. neperrinkimą lėmusios priežasčių kombinacijos konkrečiais atvejais				
Neperrinkimo formulė	Išrinkti pirmame ture	Išrinkti antrame ture	Pralaimėjo antrame ture	Pralaimėjo pirmame ture
Valdai(kotarpis)*GKI_Pokytis*~Mazak onkurencija*~GeraReputacija*~Telki antilega	Nėra atvejų	Nėra atvejų	AnyksciuR_S.Obelevicius, KaunoM_A.kupcinskas	Nėra atvejų
Valdai(kotarpis)*PalankusSav_tipas*~MazakKonkurencija*~GeraReputacija*~Telkiantilega	Pagegiu_V.Komskis	Nėra atvejų	AnyksciuR_S.Obelevicius, SvencioniuR_V.Vigelis, TauragesR_P.Petrostius	Nėra atvejų
~Valdai(kotarpis)*GKI_Pokytis*Palank usSav_tipas*~MazakKonkurencija*~Telkiantilega	Nėra atvejų	SilalesR_J.Gudauskas	Kalvarijos_V.Aleknavicius	ZarasuR_A.Steponavicius, RaseiniuR_A.Mielinis,
~Valdai(kotarpis)*~GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*~MazakKonkurencija*~GeraReputacija*~Telkiantilega	Nėra atvejų	Nėra atvejų	Nėra atvejų	AlytausM_J.Krasnickas, SiauliuM_J.Sartauskas
~Valdai(kotarpis)*GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*~MazakKonkurencija*~GeraReputacija*Telkiantilega	Nėra atvejų	Nėra atvejų	VilniausM_A.Zuokas	Nėra atvejų
Valdai(kotarpis)*~GKI_Pokytis*Palank usSav_tipas*~MazakKonkurencija*~GeraReputacija*Telkiantilega	Nėra atvejų	SakiuR_J.Bertasius	KupiskoR_J.Jarutis	Nėra atvejų
Valdai(kotarpis)*GKI_Pokytis*~Palank usSav_tipas*~MazakKonkurencija*~GeraReputacija*Telkiantilega	Nėra atvejų	Elektrenu_K.Vaitukaitis	KaisiadoriuR_R.Urmilevicius	Nėra atvejų
Valdai(kotarpis)*~GKI_Pokytis*Palank usSav_tipas*~MazakKonkurencija*~GeraReputacija*Telkiantilega	Nėra atvejų	Nėra atvejų	JurbarkoR_R.Juska	Nėra atvejų
Valdai(kotarpis)*GKI_Pokytis*Palank usSav_tipas*~MazakKonkurencija*~GeraReputacija*Telkiantilega	Nėra atvejų	Nėra atvejų	Nėra atvejų	SkudoR_S.Vanoras

Analysis of Necessary Conditions

Outcome variable: ~RinkRezultatas

Conditions tested:

	Consistency	Coverage
~Valdlaikotarpis	0.723684	0.459866
~GKI_Pokytis	0.697368	0.488930
~PalankusSav_tipas	0.618421	0.546512
~MazaKonkurencija	0.794737	0.553114
~GeraReputacija	0.668421	0.713483
~TelkiantiJega	0.802632	0.448529

36 pav. Rinkimams pralaimėti būtinų priežasčių analizė

36 pav. matome, kad nėra nė vienos priežasties, kuri būtų būtina neigiamai rinkimų baigčiai. Net ir gera reputacija yra tik vidutiniškai būtina sąlyga, tad neigiamai rinkimų baigčiai jos svoris panašus į telkiančios jėgos nebuvimą ar trumpą valdymo laikotarpį, kuris yra stipriausia iš vidutiniškai būtinų sąlygų rinkimų nesėkmei. Savivaldybės tipo įtaka dar mažiau reikšminga neigiamai rinkimų baigčiai. Visgi dvi sąlygas 2015 m. rinkimuose galime laikyti labai reikšmingas pralaimėjimui – tai didelė konkurencija rinkimuose, kurios nuoseklumo rodiklis viršija 0,79, o danga 0,55. Taip pat prastą telkimo potencialą, kurio nuoseklumo rodiklis yra 0,8, o siekia beveik 0,45.

4.3.2. 2019 m. savivaldos rinkimų rezultatų kokybinė lyginamoji analizė

Analizuojant 2019 m. savivaldos rinkimus, imamos 52 savivaldybėmis. Pradedama nuo į 2019 m. savivaldos rinkimų analizę nepatekusios savivaldybių sąrašo. Jį sudaro: 1) Alytaus miesto savivaldybė, kurioje perrinkimo nebesiekė 2015 m. tiesioginius merų rinkimus laimėjęs rinkimų komiteto Alytaus piliečiai lyderis Vytautas Grigaravičius; 2) Jonavos rajono savivaldybė, kurios meras ir LSDP atstovas Eugenijus Sabutis užleido savo vietą kitam socialdemokratui Mindaugui Sinkevičiui; 3) Joniškio rajono savivaldybė, kurios meras liberalas Gediminas Čepulis atsisakė galimybės kandidatuoti Vitalijaus Gailiaus naudai; 4) Kazlų Rūdos savivaldybė, kurios meras ir Lietuvos laisvės sąjungos narys Vytautas Kanevičius nusprendė nebekandidatuoti; 5) Kretingos rajono savivaldybė, kurioje perrinkimo nebesiekė konservatorius Juozas Mažeika; 6) Marijampolės savivaldybė, kurioje nebekandidavo socialdemokratė Irena Lunskenė; 7) Molėtų rajono savivaldybė, kurioje dėl posto nebesirungė TS-LKD atstovas Stasys Žvinys; 8) Tauragės rajono savivaldybė, kurios mero rinkimuose nebedalyvavo liberalas Sigitas Mičiulis. Visos likusios savivaldybės ir jose vykę tiesioginiai merų rinkimai buvo įtraukti į analizę. Pažymėtina, kad dalis savivaldybių skiriasi nuo tų, kurios pateko į 2015 m. rinkimų kampanijos analizę, todėl galima teigti, kad bendrai tyrime bus nagrinėtos visos 60 šalies savivaldybių.

2019 m. nepriklausomojo kintamojo *GeraReputacija* vertinimui įtaką turėjusios istorijos

Prieš atliekant 2019 m. rinkimų rezultatų analizę, glaustai aptariama 15 atvejų, kai disertacijos autorius nusprendė skirti kitokį nei 0,75 įvertinimą. Gauti rezultatai pristatomi 9 lentelėje.

Akmenės rajono meras Vitalijus Mitrofanovas aukščiausią įvertinimą gavo už tai, kad 2017 m. buvo išrinktas Lietuvos metų meru.

Likus vos daugiau nei mėnesiui laiko iki tiesioginių merų rinkimų STT paskelbė, kad sulaukė Anykščių rajono merą Kęstutį Tubį ir pradėjo ikiteisminį tyrimą dėl prekybos poveikiu (15min.lt, BNS, 2019). Dėl šios istorijos Kęstučio Tubio reputacija įvertinta 0.

Biržų rajono meras Voldemaras Valkiūnas 2019 m. sausį buvo kritikuojamas už tai, kad trukdė Švedijos ambasadai mieste surengti parodą. Meras savo veiksmus grindė XVII a. karais tarp Abiejų Tautų Respublikos ir Švedijos (Plikūnė, 2019). Visgi Lietuvoje dominavo nuomonė, kad tokie mero argumentai neįtikina, o elgesys kenkia dvišaliams Lietuvos ir Švedijos santykiams. Dėl šios priežasties Voldemaro Valkiūno reputacija laikytina labiau bloga nei gera ir jai skirtas 0,4 įvertinimas.

2015 m. analizėje Druskininkų merų Ričardo Malinausko reputacija buvo pažymėta kaip geriausia, o 2019 m. jis atsidūrė neraiškiosios aibės krašutinėje vietoje ir gavo įvertinimą 0. Šį sprendimą lėmė 2019 m. vasarį Druskininkus krėtusi „Vijūnėlės“ dvaro ir teisėjų korupcijos istorija. Dėl šios istorijos ne tik buvo sulaukytas Ričardo Malinausko patarėjas, bet ir pačiam merui VRK panaikino neliečiamybę (Andrukaitytė, 2019).

Kauno meras Visvaldas Matijošaitis prieš 2019 m. rinkimus gavo aukščiausią reputacijos įvertinimą, nes visą kadenciją buvo giriamas kaip ypač gerai dirbantis meras, pavyzdžiui, 2016 m. net išrinktas geriausiu Lietuvos meru (Elta, Lrytas.lt, 2016). Šį apdovanojimą 2018 m. taip pat gavo Palangos meras Šarūnas Vaitkus, todėl jo reputacija įvertinta aukščiausiu balu (Marčėnaitė, 2018).

Kauno rajono mero Valerijaus Makūno reputacija sugadino tai, kad 2016 m. buvo apklausiamas kaip specialusis liudytojas galimos korupcijos byloje, o savivaldybės vicemerui Kęstučiui Povilaičiui pareikšti kaltinimai. Visgi mero reputacija 2019 m. buvo įvertinta kaip bloga (0,25), nes iki rinkimų buvo dar nemažas laiko tarpas, o pačiam merui tiesiogiai kaltinimai nepareikšti (DMN ir BNS, 2016). Kitu atveju vertinimas būtų siekęs 0.

Labai blogą Lazdijų rajono mero Artūro Margelio reputacijos įvertinimą lėmė tai, kad Viešųjų pirkimų tarnyba nustatė, kad Lazdijų rajono savivaldybės viešojoji biblioteka neskaidriai pirkto televizorių. Televizorius buvo perkamas iš su meru susijusios įmonės „Dzūkų žinios“, todėl Artūro Margelio reputacija įvertinta 0 (15min, 2016).

Radviliškio rajono mero Antano Čepanonis irgi turėjo bėdų su teisėsauga. Likus kiek mažiau nei dvejiems metams iki rinkimų, jis buvo apklausiamas Šiaulių apygardos teisme dėl kaltinimų piktnaudžiavimu ir galimos korupcijos (15 min., 2017). Tokios teisinės procedūros lėmė, kad Antano Čepanonio įvertinimas buvo 0.

Raseinių mero Algirdo Griciaus reputacija buvo įvertinta kaip labiau bloga nei gera. Grupė Raseinių rajono savivaldybės tarybos narių kreipėsi į LVAT, kaltindami merą

„sulaužius priesaiką ir nevykdžius įstatymų“. Tačiau dėl to, kad kreipėsi ne visa taryba, teismas atmetė prašymą. Tokią situaciją įvertinau 0,4 (15min, 2016).

Likus metams iki rinkimų Rokiškio rajono savivaldybės meras Antanas Vagonis pateko į didelę politinę krizę. Neturėdamas jokių įrodymų meras savo buvusį patarėją Tada Barauską apkaltino kontrabandos vykdymu, o šis merą – šmeižtu. Ši istorija netgi suskaldė vietos LSDP skyrių, todėl Antano Vagonio reputacija įvertinta kaip labiau bloga nei gera (0,4) (Minkevičienė, 2018).

Savo homoseksualumo neslepiantis Šakių rajono meras Edgaras Pilypaitis 2018 m. spalį buvo apkaltintas seksualiniu priekabiavimu. Vis dėlto šiuos kaltinimus merui pareiškęs vyras prieš tai siuntinėjo grasinančio pobūdžio žinutes, o meras tvirtino, kad tiesiog yra šantažuojamas (Vireliūnaitė 2018). Nors kaltinimai buvo dideli, dėl grasinančių žinučių nuspręsta Edgardo Pilypaičio reputaciją įvertinti 0,6.

Dar vienas žemiausią reputacijos įvertinimą gavęs meras – Vytautas Laurinaitis. Jį ir dar keturis savivaldybės darbuotojus 2018 m. spalį sulaikė STT. Šaltinių teigimu, šis sulaikymas galėjo būti susijęs su Šilutės autobusų parko pardavimu (Želnienė, 2018).

Švenčionių rajono meras Rimantas Klipčius žemiausią reputacijos įvertinimą gavo, nes VTEK pripažino jį sulaužius viešuosius, privačiuosius interesus, kai balsavo dėl finansavimo skyrimo Švenčionėlių progimnazijai, kurioje tuo metu dirbo jo mama (BNS, 2018). Prieš metus iki šio įvykio Rimantas Klipčius teismo pripažintas kaltu už tai, kad iš susitikimo su gyventojais išvijo pačių gyventojų pakviestą vietos laikraščio redaktorių Algį Jakštą (Pauliukevičienė, 2017).

Panevėžio apygardos teismas 2019 m. sausį priėmė svarbų sprendimą dėl Utenos rajono mero Alvydo Katino. Teismas išteisino jį dėl prekybos poveikiu, tačiau pripažino kaltu dėl piktnaudžiavimo tarnyba (Lrytas.lt, 2019). Teismo pripažinimas piktnaudžiavimu tarnyba yra pakankama priežastis vertinti Alvydo Katino reputaciją žemiausiu balu.

Teismui buvo perduota ir Visagino merės Dalios Štraupaitės byla. Politikai buvo pateiktas visas pluoštas kaltinimų: prekyba poveikiu, piktnaudžiavimas tarnyba, dokumentų klastojimas ir teismo sprendimo nevykdymas. Buvo manoma, kad Visagino merė dėl piktnaudžiavimo tarnyba galėjo gauti naudos už maždaug 15 000 eurų. Bylą nagrinėjo Panevėžio apygardos teismas (15min., 2016). Teisminis procesas tęsėsi visą kadenciją, todėl galėjo padaryti įtaką merės nesėkmei 2019 m. rinkimuose. Visagino merės reputacija įvertinta 0.

Kaip matyti iš pateiktų istorijų ir 10 lentelės duomenų, kai kurių merų reputacijos vertinimas 2019 m. pakito nuo 2015 m. vertinimo. Pavyzdžiui, Druskininkų mero Ričardo Malinausko reputacija dramatiškai pablogėjo, nes nuo aukščiausios reputacijos, kurią jis pelnė būdamas LSA prezidentu prieš 2015 m. rinkimus, ji nukrito iki žemiausios dėl „Vijūnėlės“ dvaro ir teisėjų korupcijos istorijos. Akmenės rajono mero Vitalijaus Mitrofanovo reputacijos vertinimas pakilo nuo 0,75 iki 1, kai 2017 m. buvo išrinktas Lietuvos metų meru. Vis dėlto dauguma merų iš esmės išsaugojo savo pozicijas. Puikus tokios tendencijos pavyzdys ir 2019 m.

analizėje geriausią reputacijos įvertinimą gavęs Palangos meras Šarūnas Vaitkus. Tikėtina, kad tokia gera reputacija padėjo jam būti išrinktam jau pirmajame rinkimų ture. Kaip buvo iš tikrųjų, paaiškės atlikus 2019 m. rinkimų rezultatų analizę.

12 lentelė. 2019 m. rinkimų analizės priklausomųjų ir nepriklausomųjų kintamųjų įverčiai (sudarė autorius)

Sav_Meras	Vald laikotarpis	GKI_Pokytis	PalankusSav_tipas	MazaKonkurencija	GeraReputacija	TelkiantįJega	RinkRezultatas
AkmenesR_V.Mitrofanovas	0,75	0,4	0,75	0,75	1	0,75	1
AlytausR_A.Vrubliauskas	0,75	0,75	0,75	0,4	0,75	0	0,75
AnyksciuR_K.Tubis	0,4	0,4	0,75	0,75	0	1	0,25
Birstono_N.Dirginciene	0,75	0,75	1	0,75	1	0,75	1
BirzuR_V.Valkunas	0,25	0	0,75	0,75	0,4	0,75	0
Druskininku_R.Malinauskas	1	0,75	1	0,75	0	1	1
Elektrėnu_K.Vaitukaitis	0,75	0	0,25	0,75	0,75	0,75	0,75
IgnalinosR_H.Siaudinis	0,4	0,4	0,75	0,75	0,75	0,25	0,25
JurbarkoR_S.Mockevicius	0,25	0,4	0,75	0,4	0,75	1	0,75
KaistiadoriuR_V.Tomkus	0,25	0,25	0,25	0,25	0,75	0	0,75
Kalvarijos_V.Plikaitis	0,25	0	0,75	0,4	0,75	0,25	0,75
KaunoM_V.Matijosaitis	0,25	0,75	0	0,4	1	1	1
KaunoR_V.Makunas	0,75	0,75	0,25	0,75	0,25	0,75	1
KelmesR_V.Andrulis	0,6	0,25	0,75	0,25	0,75	0,75	0,75
KedainiuR_S.Grinkevicius	0,25	0,75	0,75	0,4	0,75	0,75	0,25
KlaipėdosM_V.Grubliauskas	0,6	0,75	0	0	0,75	1	0,75
KlaipėdosR_V.Dackauskas	0,75	0,75	0,25	0,25	0,75	0,75	0
KupiskioR_D.Bardauskas	0,25	0,25	0,75	0,75	0,75	0	0,75
LazdijųR_A.Margelis	0,75	0,4	0,75	0,25	0	1	0,25
MazeikiųR_A.Tenys	0,6	0,75	0,25	0,75	0,75	0,75	0
Neringos_D.Jasaitis	0,4	0	1	0,75	1	0,75	1
Pagegių_V.Komskis	0,75	0	0,75	0,25	0,75	1	0
PakruojoR_S.Gegleckas	0,25	0,75	0,75	0,25	0,75	0,75	0,25
PalangosM_S.Vaitkus	0,6	0,75	1	0,75	1	0	1
PanevežioM_R.M.Rackauskas	0,25	0	0	0	0,75	1	0,75
PanevežioR_P.Zagunis	0,75	1	0,75	0,75	0,75	0,25	0,75
PasvalioR_G.Geguzinskas	1	0,75	0,75	0,75	0,75	0	1
PlungėsR_A.Kilsonis	0,4	0,75	0,75	0,4	0,75	0,75	0,75
PrienuR_A.Vaicekauskas	0,25	0,4	0,75	0,25	0,75	0,75	0,75
RadviliskioR_A.Cepononis	0,25	0,4	0,75	0,4	0	0	0,75
RaseiniųR_A.Gricius	0,25	0,75	0,75	0,25	0,4	1	0
RietavoR_A.Cerneckis	1	0,75	0,75	1	0,75	0,75	1
RokiskioR_A.Vagonis	0,25	0,6	0,75	0,4	0,4	1	0,25
SkuodoR_P.Pusinskas	0,25	0,4	0,75	0,75	0,75	0	0,75
SakiųR_E.Pilypaitis	0	0,4	0,75	0,75	0,6	0	1
SaltcininkuR_Z.Palevic	0,75	0,6	0,25	1	0,75	0,75	1
SiauliųM_A.Visockas	0,25	0,25	0	0,25	0,75	1	1
SiauliųR_A.Bezaras	0,25	0,75	0,75	0,75	0,75	0,25	1
SilalėsR_J.Gudauskas	0,6	0,75	0,75	0,25	0,75	0	0,25
SilutėsR_V.Laurinaitis	0,4	0,75	0,75	0,25	0	0,25	0,75
SirvintųR_Z.Pinskuvienė	0,25	0,75	0,25	0,4	0,75	1	1
SvencioniųR_R.Kilpcius	0,25	0	0,75	0,25	0	0,75	1
TelsiųR_P.Kuizinas	0,25	0,4	0,75	0,25	0,75	0,75	0,25
TrakųR_E.Rudeliene	0,4	0,75	0,25	0,75	0,75	0,75	0,75
UkmergėsR_R.Janickas	0,25	0,4	0,75	0,25	0,75	0,75	0,75
UtenosR_A.Katinas	1	0,75	0,25	0,75	0	0,75	0,75
VarenosR_A.Kaseta	0,25	0,25	0,75	0,4	0,75	1	0,75
VilkaviskioR_A.Neiberka	0,4	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75
VilniausM_R.Simasius	0,25	0,75	0	0	0,75	1	0,75
VilniausR_M.Rekst	1	0,4	0,25	0,75	0,75	0,75	1
VisaginoS_D.Straupaitė	0,6	0	0,25	0,75	0	0,75	0,25
ZarasųR_N.Gusevas	0,25	0,4	0,75	0,4	0,75	0,75	0,75

Kodėl perrinkome merus 2019 m.? Dėl 2015 m. rinkimų analizėje aptartų priežasčių, kurios nepakito ir 2019 m. analizėje, antrojo rinkimų ciklo sudėtingo sprendinio ir tarpinio sprendinio lentelės vėl atrodo vienodai. Todėl sudėtingojo sprendinio lentelė įkelta į disertacijos priedus, o pagrindinėje disertacijos dalyje apsiribota tarpinio sprendinio lentele (37 pav.). Tuo atveju, jeigu situacija pasikartotų nagrinėjant 2023 m. rinkimų rezultatus, bus pasielgta taip pat.

Pirmiausia pažymėtina, kad sprendinio nuoseklumas rodiklis yra netoli 0,87, o tai reiškia, kad rezultatai yra tikrai patikimi. Pateiktas modelis paaiškina 83 proc. atvejų, kai meras buvo perrinktas, tačiau į šį rezultatą vedė net devyni keliai. Stipriausias iš jų – ilgas valdymo laikotarpis, teigiamas GKI pokytis, maža konkurencija ir telkiančios jėgos buvimas *Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*MazaKonkurencija*TelkiantiJega*. Šis sąlygų derinys pasižymėjo itin aukštu nuoseklumu ir viršijo (0,89), paaiškino beveik 6 proc. rinkimų sėkmės istorijų, o sąveikaudamas su kitomis priežastimis – apie 32 proc. pergalių rinkimuose.

Šiomis sąlygomis pirmuosiuose turuose rinkimus laimėjo Birštono rajono merė Nijolė Dirginčienė, Druskininkų meras Ričardas Malinauskas, Kauno rajono meras Valerijus Makūnas, Rietavo rajono meras Antanas Černeckis ir Šalčininkų rajono

```
--- INTERMEDIATE SOLUTION ---
frequency cutoff: 1
consistency cutoff: 0.77707
Assumptions:
```

	raw coverage	unique coverage	consistency
~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija	0.341007	0.0143885	0.871323
~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*~MazaKonkurencija*GeraReputacija	0.352518	0.0503597	0.875
~Valdlaikotarpis*PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija	0.322302	0.0589929	0.845283
GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.273381	0.0676259	0.844444
~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.273381	0.018705	0.798319
Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*MazaKonkurencija*TelkiantiJega	0.319424	0.0575539	0.898785
Valdlaikotarpis*MazaKonkurencija*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.305036	0.0330936	0.868852
~Valdlaikotarpis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*~TelkiantiJega	0.207194	0.010072	0.90566
Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*GeraReputacija*~TelkiantiJega	0.240288	0.0561152	0.893048
solution coverage: 0.831655			
solution consistency: 0.867868			

37 pav. 2019 m. tiesioginiuose merų rinkimuose merų perrinkimą lėmusių priežasčių sprendinys

meras Zdislavas Palevičius. Žinoma, vertinga turėti omenyje, kad Šalčininkų atveju politinės jėgos telkimo potencialas pirmiausia yra tautinė sudėtis. Šalčininkų rajonas, kuriame, remiantis pačios savivaldybės pateikiamais duomenimis, gyvena 79,5 proc. (Šalčininkų rajono savivaldybė, 2025) lenkų, pasižymi ganėtinai homogeniška už LLRA kandidatus balsuojančią rinkėjų grupe.

Dar vienas formulė į kurią vertėtų atkreipti dėmesį, yra ši priežasčių kombinacija – *~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*. Ji rodo, kad, net ir esant trumpam valdymo laikotarpiui, santykinai prastesniam GKI pokyčiui, didelei konkurencijai, bet turint gerą reputaciją, vis tiek galima laimėti rinkimus. Esant šiam sąlygų rinkiniui, pirmajame ture rinkimus laimėjo Šiaulių meras Artūras Visockas, o antrajame ture sėkmė lydėjo net aštuonis merus: Kaišiadorių rajono merą Vytenį Tomkų, Panevėžio miesto merą Rytį Mykolas Račkauską, Jurbarko rajono merą Skirmantą Mockevičių, Kalvarijos merą Vincą Plikaitį, Prienų rajono merą Alvydą Vaicekuską, Ukmergės rajono merą Rolandą Janicką, Varėnos rajono merą Algį Kašėtą, Zarasų rajono merą Nikolajų Gusevą. Nesėkmė lydėjo tik Telšių rajono merą Petrą Kuiziną.

Kita svarbi išvada, kurią pateikia 2019 m. savivaldos rinkimai, kad, nepaisant trumpo valdymo laikotarpio, neaugančio GKI pokyčio ir netgi didelės konkurencijos vienmandatėje apygardoje, politikas gali sėkmingai pasirodyti tiesioginiuose merų rinkimuose, jeigu pasižymi gera reputacija (*~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*). Esant šiam sąlygų rinkiniui, tik Telšių rajono meras Petras Kuizinas pralaimėjo antrajame ture, o Šiaulių miesto meras Artūras Visockas sugebėjo laimėti pirmajame rinkimų ture. Net aštuoni politikai sugebėjo laimėti antruosiuose turuose: Kaišiadorių rajono meras Vytenis Tomkus, Panevėžio miesto meras Rytis Mykolas Račkauskas, Jurbarko rajono meras Skirmantas Mockevičius, Kalvarijos meras Vincas Plikaitis, Prienų rajono meras Alvydas Vaicekuskas, Ukmergės rajono meras Rolandas Janickas, Varėnos rajono meras Algis Kašėta bei Zarasų rajono meras Nikolajus Gusevas.

Geros reputacijos svarba akivaizdžiai išryškėja formulėje *~Valdlaikotarpis*PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija*, kuria galima paaiškinti Antano Bezaro, Dariaus Jasaičio, Edgaro Pilypaičio pergalės pirmuosiuose turuose bei Dainiaus Bardausko, Petro Pušinsko bei Algirdo Neiberkos antruosiuose turuose. Tas pats pasakytina apie formulę *GKI_Pokytis~PalankusSav_tipas*GeraReputacija*TelkiantiJega*, kuri jau pirmuosiuose turuose atnešė sėkmę Kauno miesto merui Visvaldui Matijošaičiui, Širvintų rajono merui Živilei Pinskuvienei, o galbūt ir Šalčininkų rajono merui Zdislavui Palevičiui, kurio pergalę galima paaiškinti ir kita disertacijoje jau minėta sėkmės formule.

13 lentelė. Perrinkimą lėmusių priežasčių kombinacijos 2019 m. tiesioginiuose merų rinkimuose konkrečiais atvejais

2019 m. perrinkimą lėmusios priežasčių kombinacijos konkrečiais atvejais				
Perrinkimo formulė	Išrinkti pirmame ture	Išrinkti antrame ture	Pralaimėjo pirmame ture	
-Valdiakotarpis*-GKI Pokytis*-Palankus Sav_tipas*-MazaKonkurencija	SvencioniuR_R.Klipcus	JurbarkoR_S.Mockevicius, Kalvarijos_V.Pilkaitis, PrienuR_A.Vaicekauskas, RadvilskioR_A.Cepononis, UkmergesR_R.Janickas, VarenosR_A.Kaseta, ZarasuR_N.Gusevas	TelsiuR_P.Kuizinas	Nėra atvejų
-Valdiakotarpis*-GKI Pokytis*-Mazako konkurencija*-GeraReputacija	SiauliuM_A.Visockas	KaisiadoriuR_V.Tomkus, PanevežioM_R.M.Rackauskas, JurbarkoR_S.Mockevicius, Kalvarijos_V.Pilkaitis, PrienuR_A.Vaicekauskas, UkmergesR_R.Janickas, VarenosR_A.Kaseta, ZarasuR_N.Gusevas	TelsiuR_P.Kuizinas	Nėra atvejų
-Valdiakotarpis*-PalankusSav_tipas*-MazaKonkurencija*-GeraReputacija	SiauliuR_A.Bezaras, Neringos_D.Jasaitis, SakiuR_E.Pilypaitis	KupiskoR_D.Bardauskas, SkuodoR_P.Pušinskas, VilkaviskioR_A.Neiberka,	IgnalinosR_H.Siaudinis,	Nėra atvejų
GKI Pokytis*-PalankusSav_tipas*-GeraReputacija*-TelkiantIjega	KaunoM_V.Matijsaitis, SivintuR_Z.Pinskuvienė, SalcininkuR_Z.Palevic	KlaipėdosM_V.Grubliauskas, Trakur_E.Rudeliene, VilniausM_R.Simasius	Nėra atvejų	KlaipėdosR_V.Dackauskas, MazeikiuR_A.Tenys
-GKI Pokytis*-PalankusSav_tipas*-GeraReputacija*-TelkiantIjega	Neringos_D.Jasaitis, AkmenesR_V.Mitrofanovas, JurbarkoR_S.Mockevicius, PrienuR_A.Vaicekauskas	KeimiesR_V.Andrulis, VarenosR_A.Kaseta, UkmergesR_R.Janickas, ZarasuR_N.Gusevas	TelsiuR_P.Kuizinas	Pagegiu_V.Komskis
Valdiakotarpis*-GKI Pokytis*-MazaKonkurencija*-TelkiantIjega	Birstono_N.Dirginciene, Druskininku_R.Malinauskas, KaunoR_V.Makunas, RietavoR_A.Cerneckis, SalcininkuR_Z.Palevic	UtenosR_A.Katinas	Nėra atvejų	MazeikiuR_A.Tenys
Valdiakotarpis*-MazaKonkurencija*-GeraReputacija*-TelkiantIjega	AkmenesR_V.Mitrofanovas, Birstono_N.Dirginciene, RietavoR_A.Cerneckis, SalcininkuR_Z.Palevic, VilniausR_M.Rekst	Elektrėnu_K.Vaitukaitis	Nėra atvejų	MazeikiuR_A.Tenys
-Valdiakotarpis*-PalankusSav_tipas*-MazaKonkurencija*-GeraReputacija*-TelkiantIjega	Nėra atvejų	RadvilskioR_A.Cepononis, SiutėsR_V.Laurinaitis	Nėra atvejų	Nėra atvejų
Valdiakotarpis*-GKI Pokytis*-PalankusSav_tipas*-GeraReputacija*-TelkiantIjega	PasvalioR_G.Geguzinskias, PalangosM_S.Vaitkus	AlytausR_A.Vrubliauskas, PanevežioR_P.Zagunis	SlaiesR_J.Gudauskas	Nėra atvejų

Analysis of Necessary Conditions

Outcome variable: RinkRezultatas

Conditions tested:

	Consistency	Coverage
Valdlaikotarpis	0.584173	0.823529
GKI_Pokytis	0.602878	0.808880
PalankusSav_tipas	0.690647	0.780488
MazaKonkurencija	0.643165	0.846591
GeraReputacija	0.772662	0.824885
TelkiantiJega	0.676259	0.706767

38 pav. Pergalei būtinos sąlygos

Kalbant apie pergalę būtinas sąlygas (38 pav.), vėl galima pažymėti, kad nė viena sąlyga nėra visiškai būtina, tačiau, remiantis 4.2.1 skirsnyje aptartomis nuoseklumo rodiklio reikšmėmis, galima skirstyti priežastis į tris rūšis. Pirmoji – tai 0,65 nesiekiančios silpnos būtiniosios priežastys, ilgas valdymo laikotarpis, teigiamas GKI pokytis. Antroji rūšis – vidutinio stiprumo būtiniosios priežastys: telkianti jėga, maža konkurencija ir palankus savivaldybės tipas. Trečioji – beveik būtina priežastimi tapusi gera reputacija. Jos nuoseklumo rodiklis viršijo 0,77, o danga apėmė 82 proc. atvejų, kai merai buvo perrinkti.

Kodėl neperrinkome merų 2019 m. rinkimuose? Kaip ir tiriant 2015 m., taip ir aiškinantis 2019 m. rinkimų pralaimėjimo priežastis, matyti, kad modelio aiškinamoji galia krinta, lyginant ją su teigiamomis rinkimų baigmėmis. Tarpinio sprendinio (39 pav.) nuoseklumo rodiklis viršija 0,67, todėl jis laikytinas vidutiniškai patikimu. Danga beveik siekia 0,78, o tai reikia, kad juo galima paaiškinti keturis iš penkių atvejų, kai meras pralaimėjo rinkimus. Įvertinus abu kriterijus galima teigti, kad tarpinio sprendinio lentelė dar atitinka analizei keliamus reikalavimus, todėl, remiantis jos duomenimis, dar galima daryti tam tikras išvadas apie 2019 m. rinkimų rezultatus.

```

--- INTERMEDIATE SOLUTION ---
frequency cutoff: 1
consistency cutoff: 0.625806
Assumptions:

```

	raw coverage	unique coverage	consistency
Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*TelkiantiJega	0.426087	0.0492754	0.738693
~Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*TelkiantiJega	0.411594	0.0985507	0.763441
Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.33913	0.0782609	0.642857
Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*~GeraReputacija*TelkiantiJega	0.397101	0.0202898	0.774011
~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*~GeraReputacija*TelkiantiJega	0.411594	0.0405797	0.850299
Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*~TelkiantiJega	0.295652	0.0927536	0.708333
solution coverage: 0.77971			
solution consistency: 0.677582			

39 pav. Merų nesėkmę rinkimuose lėmusių priežasčių tarpinis sprendinys

Geriausiai rinkėjų nusigręžimą nuo merų paaiškina du priežasčių rinkiniai. Pirmasis, kai turime trumpą valdymo laikotarpį, neigiamą GKI pokytį, palankų savivaldybės tipą, nedidelę konkurenciją, blogą reputaciją ir telkiančią jėgą. Tai, kad

2019 m. telkianti jėga atsiranda tarp priežasčių, kurios geriausiai paaiškina tiek sėkmes mero rinkimuose, tiek nesėkmes, liudija tam tikrą prieštaravimą. Jis paaiškintinas tuo, kad 2019 m. savivaldos rinkimai neblogai sekėsi socialdemokratams, kurie buvo valdžioje. Formulės $\sim \text{Valdlaikotarpis} * \sim \text{GKI_Pokytis} * \text{PalankusSav_tipas} * \text{MazaKonkurencija} * \sim \text{GeraReputacija} * \text{TelkiantiJega}$ nuoseklumas siekia 0,85, tad ją galime laikyti patikima sėkmę paaiškinančia priežastimi. Jos bendroji danga leidžia paaiškinti 41 proc. atvejų, kai meras nebuvo perrinktas. Silpnoka unikali danga siekia 4 proc., o tai reiškia, kad šia priežastimi paaiškinami atvejai gali būti paaiškinami ir kitomis priežastimis.

Iš 14 lentelės matyti, kad didžiausias merų pralaimėjimų skaičius sietinas su formule

$\sim \text{Valdlaikotarpis} * \sim \text{GKI_Pokytis} * \text{PalankusSav_tipas} * \text{GeraReputacija} * \text{TelkiantiJega}$. Šiomis sąlygomis pirmame ture pralaimėjo Raseinių rajono meras Algirdas Gričius, o antruosiuose – Pakruojo, Kėdainių ir Rokiškio rajonų merai. Kita vertus, Plungės rajono meras Audrius Klišonis panašiomis aplinkybėmis pasiekė pergalę.

Taip pat galima pažymėti, kad formulės $\sim \text{Valdlaikotarpis} * \sim \text{GKI_Pokytis} * \text{PalankusSav_tipas} * \text{MazaKonkurencija} * \sim \text{GeraReputacija} * \text{TelkiantiJega}$ aplinkybėms antrajame ture pralaimėjo Anykščių rajono meras Kęstutis Tubis, o į jį net nepateko Biržų rajono meras Valdemaras Valkiūnas.

14 lentelė. Neperrinkimą lėmusių priežasčių kombinacijos 2019 m. tiesioginiuose merų rinkimuose konkrečiais atvejais

2019 m. neperrinkimą lėmusios priežasčių kombinacijos konkrečiais atvejais				
Neperrinkimo formulė	Išrinkti pirmame ture	Išrinkti antrame ture	Pralaimėjo antrame ture	Pralaimėjo pirmame ture
Vaidlaikotarpis*~GKL_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazakKonkurencija*Telkiantilega	Nėra atvejų	KelmesR_V.Andriulis	LazdijusR_A.Margelis	Pagegė V.Komskis
~Vaidlaikotarpis*GKL_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazakKonkurencija*Telkiantilega	Nėra atvejų	PlungesR_A.Klisonis	PakruojisR_S.Gegeckas, KedainiųR_S.Grinkevicius , RokiskioR_A.Vagonis	RasainiųR_A.Gricius
Vaidlaikotarpis*GKL_Pokytis*~PalankusSav_tipas*GeraReputacija*Telkiantilega	SalcininkųR_Z.Palevic	KlaipėdosM_V.Grubliauskas	Nėra atvejų	KlaipėdosR_V.Dackauskas, MazeikiųR_A.Tenys
Vaidlaikotarpis*~GKL_Pokytis*~PalankusSav_tipas*~MazakKonkurencija*~GeraReputacija*Telkiantilega	Nėra atvejų	Nėra atvejų	VisaginoS_D.Straupaite	Nėra atvejų
~Vaidlaikotarpis*~GKL_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazakKonkurencija*~GeraReputacija*Telkiantilega	Nėra atvejų	Nėra atvejų	AnykščiųR_K.Tubis	BiržųR_V.Vaikūnas
Vaidlaikotarpis*GKL_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazakKonkurencija*GeraReputacija*~Telkiantilega	Nėra atvejų	AlytausR_A.Vrubliauskas	SilalėsR_J.Gudauskas	Nėra atvejų

Analysis of Necessary Conditions

Outcome variable: ~RinkRezultatas

Conditions tested:

	Consistency	Coverage
~Valdlaikotarpis	0.747826	0.471664
~GKI_Pokytis	0.713043	0.471264
~PalankusSav_tipas	0.608696	0.494118
~MazaKonkurencija	0.765217	0.515625
~GeraReputacija	0.669565	0.593830
~TelkiantiJega	0.434783	0.400000

40 pav. Būtiniosios merų neperrinkimo sąlygos

Būtinųjų sąlygų analizė (40 pav.) ir vėl leidžia neigiamas priežastis skirstyti į tris tipus. Silpnų būtinųjų neperrinkimo sąlygų grupę sudaro telkiančios jėgos nebuvimas ir nepalankus savivaldybės tipas. Vidutinio stiprumo būtiniosios priežastys yra neigiamas GKI pokytis ir bloga reputacija. Analizė aiškiai rodo, kad sumažėjo reputacijos svarba mero neperrinkimui. Jos nuoseklumas siekia 0,66. Visgi jos danga didesnė nei kitų sąlygų ir siekia 0,59. Visgi prie arčiausiai būtiniosios neperrinkimo sąlygos priartėja trumpas valdymo laikotarpis ir didelė konkurencinė kova rinkiminėje apygardoje.

4.3.3. 2023 m. savivaldos rinkimų kokybinė lyginamoji analizė

Kaip ir analizuojant 2015 m. ir 2019 m. savivaldos rinkimus, 2023 m. savivaldos rinkimų analizė pradedama įvardijant savivaldybes, kuriose merai nesiekė perrinkimo ir kurios dėl šios priežasties nepateko į mano analizę. Pažymėtina, kad 2023 m. perrinkimo siekė mažiausias merų skaičius, o 11 merų visgi nusprendė nebekandiduoti. 11 savivaldybių, kurios nepateko į 2023 m. tiesioginių merų rinkimų analizę: 1) Biržų rajono savivaldybės mero rinkimuose nebedalyvavo Vytas Jareckas; 2) Elektrėnų rajono savivaldybės mero posto nebesiekė ilgametis jos vadovas liberalas Kęstutis Vaitukaitis; 3) Mažeikių rajono savivaldybės mero rinkimuose nebekandidavo Vidmantas Macevičius; 4) Panevėžio rajono mero posto nebesiekė LVŽS atstovas Povilas Žaginis; 5) Radviliškio rajono savivaldybėje dėl mero posto nebekovojo Vytautas Simelis; 6) dėl Skuodo rajono savivaldybės mero posto nebesirungė konservatorius Petras Pušinskas; 7) Šiaulių rajono savivaldybės meru perrinktas būti nebesiekė LVŽS atstovas Antanas Bezaras; 8) dėl Šilalės rajono savivaldybės mero posto nebesirungė tvarkietis Algirdas Meiženis; 9) dėl Telšių rajono savivaldybės mero kėdės nebekovojo socialdemokratas Kęstutis Gusarovas; 10) Vilniaus miesto meras, Laisvės partijos atstovas Remigijus Šimašius taip pat nebekėlė savo kandidatūros; 11) kandiduoti atsisakė ir ilgametė Vilniaus rajono merė, LLRA atstovė Marija Rekst.

2023 m. merų reputacijos vertinimo atvejai. Kaip matyti iš 15 lentelėje pateikiamų duomenų, 2023 m. buvo kiek mažiau atvejų, reikalaujančių papildomo aiškinimo. Tai paaiškinančios priežastys pateikiamos disertacijos prieduose. Merų, kurių reputacija buvo vertinama labai gerai ir kurie nepateko į skandalingas istorijas, reputacijos vertinimas liko toks pats. Dėmesio labiau verti atvejai apžvelgiami dabar.

2023 m., lyginant su 2019 m., kiek suprastėjo Kaišiadorių rajono mero Vytenio Tomkaus reputacijos vertinimas (nuo 0,75 iki 0,6). Meras sulaukė dalies vietos gyventojų kritikos dėl paramos nacionalinio oro uosto tarp Vilniaus ir Kauno idėjai. Nors toks oro uostas būtų atnešęs į Kaišiadorių rajoną solidžias investicijas ir sustiprinęs krašto ekonomiką, tačiau daliai vietos gyventojų būtų tekę valstybės reikmėms už atlygį perleisti savo turtą (Karsokaitė, 2020). Taip pat Vyteniui Tomkui teko susidurti su didelio masto Kaišiadorių paukštyno darbuotojų atleidimu likus mažiau nei metams iki rinkimų. Viena pagrindinių priežasčių, kodėl buvo atleidžiami darbuotojai, yra ta, kad konservatorių Vyriausybė dujų kainų krizės metu neskyrė paukštynei dotacijos, kuri būtų padėjusi įveikti smarkiai išaugusius energetikos kaštus (BNS, 2022). Vis dėlto nors šios istorijos ir galėjo turėti įtaką mero vertinimui, nė viena jų nelaikytina tikru skandalu, todėl Vytenio Tomkaus reputacija buvo įvertinta kaip labiau gera nei bloga.

Lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė nustatė, kad Kalvarijos meras Vincas Plikaitis per darbo pokalbį dėl amžiaus nepagrįstai kabinėjosi prie kandidatės į administracijos direktorės postą. Istorija įvyko trumpiau nei vieneri metai iki rinkimų, todėl galėjo turėti neigiamą poveikį jų baigmei, o Vinco Plikaičio reputacijos įvertinimas – 0,25 (15min, BNS, 2022).

Nuo 1 iki 0,6 sumažėjo ir Kauno miesto mero Visvaldo Matijošaičio reputacija. Nemažą mero reputacijos suprastėjimą lėmė keletas priežasčių. Pirma, LRT paskelbė tyrimą apie neskaidrią žemės sklypų privatizavimo schemą, kurioje figūravo Visvaldo Matijošaičio šeima (Čeponytė, 2022). Antra, Kauno miesto merui nepavyko greitai parduoti verslo Rusijoje ir dėl to jis buvo kritikuojamas nuo karo Ukrainoje pradžios (Bielinskas, 2022). Trečia, Kauno miesto administracijos direktorius buvo sulaikytas su tuo laikotarpiu didžiausiu kyšiu Lietuvos istorijoje (Stažytė, 2022). Nors šios istorijos kurio nors kito mero reputaciją, tikėtina, būtų sužlugdžiusios, Matijošaičiui pavyko ją iš dalies išsaugoti. Tai lėmė Kaune aktyviai vykdomi projektai, dėl kurių meras buvo giriamas, pavyzdžiui, Dariaus ir Girėno stadiono rekonstrukcija Kaune (BNS, 2022). Taip pat ypač aukštas 2019 m. reputacijos vertinimas. Kauno mero reputacija įvertinta kaip labiau gera nei bloga.

Kazlų Rūdos mero Mantos Varaškos reputacija įvertinta kaip labiau gera nei bloga, nes žiniasklaidoje pasirodė kaltinimai, kad meras trukdo kitiems politikams organizuoti renginius savivaldybės įstaigose (BNS, Lrytas.lt, 2023). Visgi be šio vieno skundo daugiau istorijų, kurios rodytų, kad Manto Varaškos reputacija Kazlų Rūdoje yra bloga, nepavyko rasti, o šis atvejis įvertintas kaip pernelyg smulkus, kad visiškai panaikintų gerą mero reputaciją.

Valentino Tamulio reputacija vertinta kaip labiau bloga nei gera, kai per viešus rinkimų debatus, jis pasisakė taip, kad pravirkdė vietos ligoninės gydytoją. Už tai jis buvo kritikuotas nacionalinėje žiniasklaidoje 4 (Kasparavičė, 2023). Politiko reputacija įvertinta 0,4.

Klaipėdos miesto mero Vytauto Grubliausko reputacijos vertinimas smuko iki blogos, nes kai kurie žmonės laikė jį iš dalies kaltu dėl „Grigeo Klaipėda“ skandalo, net buvo pradėti rinkti parašai dėl mero atsistatydinimo (Dykovienė, 2020). Be to, likus metams iki rinkimų pats politikas garsiai ir viešai apsimelavo paskelbęs, kad nebesieks Klaipėdos mero posto, tačiau žodį sulaužė ir iškėlė savo kandidatūrą (Jašinskienė, 2022).

Konservatoriaus Dainiaus Bardausko reputacijos vertinimą į visiškas žemumas nustūmė tai, kad meras ne tik buvo sulaikytas STT dėl galimo piktnaudžiavimo tarnyba, bet ir Panevėžio apylinkės teismas priėmė sprendimą trims mėnesiams nušalinti Dainių Bardauską nuo pareigų (Kisieliūs, 2019).

Dar vienas meras, kurio reputacijos vertinimą nulėmė generalinė prokuratūra, yra buvęs Panevėžio meras Rytis Mykolas Račkauskas. Likus kiek daugiau nei metams iki rinkimų prokuratūra ne tik sulaukė Panevėžio miesto merą, bet ir prašė teismo skirti 100 tūkst. baudą dėl prekybos poveikio ir galimo kyšio iš krepšinio klubo „Lietkabelis“ (Steniulienė, 2022).

Likus mažiau nei metams iki rinkimų Plungės rajono merui Audriui Klišoniui buvo pareikšti kaltinimai dėl seksizmo ir mobingo (BNS, Andrejevskytė, 2022). Prieš metus LVAT nutraukė Audriaus Klišonio bylą, nepateikęs nei teigiamo, nei neigiamo politiko reputacijos vertinimo, kai šis buvo apskųstas teismui dėl galimo priesaikos sulaužymo ir dokumentų klastojimo. Kadangi teismas šių kaltinimų nei paneigė, nei juos pripažino, nuspręsta Plungės mero reputaciją įvertinti 0,25 (BNS, Lrytas 2021).

Kadangi 2019 m. rinkimuose Švenčionių rajono gyventojai perrinko Rimantą Klipčių, o naujų istorijų, kurios darytų neigiamą įtaką jo reputacijai, nerasta, 2023 m. analizėje politikas įvertintas kiek geriau. Galutinis jo įvertinimas siekė 0,6 ir bylojo apie labiau gerą nei blogą reputaciją.

15 lentelė. 2023 m. tiesioginiuose merų rinkimų nepriklausomųjų kintamųjų ir priklausomojo kintamojo įverčiai

Sav Meras	Valdlaikotarpis	GKI Pokytis	PalankusSav tipas	MazaKonkurencija	GeraReputacija	TelkiantiJega	RinkRezultatas
AkmenesR_V.Mitrofanovas	0,75	0	0,75	0,75	1	0,75	1
AlytausM_N.Cesiulis	0,25	0,75	0	0,25	1	0,75	1
AlytausR_A.Vrubliauskas	1	0	0,75	0,75	0,75	0	0,25
AnyksciuR_S.Obelevicius	0,25	0,6	0,75	0,75	0,75	0	0
Birstono_N.Dirgincienė	0,75	0,75	1	0,25	1	0,75	1
Druskininku_R.Malinauskas	1	0,4	1	0,25	0,75	1	1
IgnalinosR_J.Rasikas	0,25	0,6	0,75	0,4	0,75	0,75	0,25
JonavosR_M.Sinkevicius	0,25	0	0,75	0,4	1	0,75	1
JoniskioR_V.Gailius	0,25	0	0,75	0,75	0,75	0,25	1
JurbarkoR_S.Mockevicius	0,6	1	0,75	0,4	0,75	1	0,75
KaiziadoriuR_V.Tomkus	0,6	0	0,25	0,25	0,6	0	0,25
Kalvarijos_V.Pilkaitis	0,6	0,25	0,75	0,4	0,25	0,75	0
KaunoM_V.Matijosaitis	0,6	0,25	0	0	0,6	1	1
KaunoR_V.Makunas	0,75	0,6	0,25	0,4	0,75	0,75	1
KazluRuda_M.Varaska	0,25	0	0,75	0,75	0,6	1	1
KelmesR_I.Petkevicius	0	0,4	0,75	0,4	0,75	0,75	0,75
KedainiuR_V.Tamulis	0,25	0	0,75	0,4	0,4	0,75	0,75
KlaipėdosM_V.Grubliauskas	0,75	0,75	0	0	0,25	0,75	0
KlaipėdosR_B.Markauskas	0,25	0,6	0,25	0,25	0,75	0,75	0,75
KretingosR_A.Kalnius	0,25	0,4	0,75	0,25	0,75	1	1
KupiskioR_D.Bardauskas	0,6	0	0,75	0,75	0	0	0,75
LazdijuR_A.Miskiniene	0,25	0,75	0,75	0,25	0,75	0,75	0,75
MarijampolėsR_P.Isoda	0,25	0,75	0,25	0,25	0,75	0,75	1
MoletuR_S.Jauneika	0,25	0,4	0,75	0,4	0,75	0	1
Neringos_D.Jasaitis	0,75	0	1	0,75	0,75	0,75	1
PagegiuR_V.Bendaravičius	0,25	1	0,75	0,75	0,75	0,25	0,75
PakruojioR_S.Margis	0,25	0	0,75	0,75	0,75	0,75	1
PalangosM_S.Vaitkus	0,75	0,75	1	0,25	1	0	1
PanevežioM_R.M.Rackauskas	0,6	0,4	0	0,25	0	1	1
PasvalioR_G.Geguzinskas	1	0,25	0,75	0,75	0,75	0	0,75
PlungėsR_A.Klisonis	0,75	0,75	0,75	0,25	0,25	0,25	1
PrienuR_A.Vaicekauskas	0,6	0,25	0,75	0,25	0,75	0,75	1
RaseiniuR_A.Bautronis	0,25	0,6	0,75	0,25	0,75	0	0,25
Rietavo_A.Cerneckis	1	0,75	0,75	1	0,75	0,25	1
RokiskioR_R.Godeliauskas	0,25	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75	1
SakiuR_E.Pilypaitis	0,6	0,6	0,75	0,75	0,75	0	0,25
SalcininkuR_Z.Palevic	0,75	0,75	0,25	1	0,75	0,75	1
SiauliuM_A.Visockas	0,6	0,4	0	0	0,75	1	1
SlutesR_V.Laurinaitis	0,75	0	0,75	0,25	0,75	0,75	0,75
SirvintuR_Z.Pinskuvienė	0,6	0	0,25	0,75	0,75	0,75	1
SvencioniuR_R.Klipcius	0,6	0,25	0,75	0,75	0,6	0,75	1
TauragesR_D.Kaminskas	0,25	0,6	0,75	0,75	0,75	0,25	1
TrakuR_A.Satevicius	0	0,4	0,25	0,4	0,75	0,25	0,75
UkmergėsR_R.Janickas	0,6	0,6	0,75	0,25	0,75	0,75	0,25
UtenosR_A.Katinas	1	0	0,25	0,25	0,75	0,75	0
VarenosR_A.Kaseta	0,6	0	0,75	0,25	0,75	1	0,75
VilkaviskioR_A.Neiberka	0,75	0,6	0,75	0,75	0,75	0,75	1
Visagino_E.Galaguz	0,25	0,75	0,25	0,4	0,75	0,75	0,75
ZarasuR_N.Gusevas	0,6	1	0,75	0,25	0,75	0,75	0,25

Kodėl rinkėjai palaikė merus 2023 m. rinkimuose? Trečiojo rinkimų ciklo merų pergalės lėmusių priežasčių tarpinis sprendinys taip pat rodo gana gerą modelio aiškinamąją galią (41 pav.). Sprendinio nuoseklumo rodiklis rodo, kad jis yra patikimas (0,8), o danga – jog pajėgus paaiškinti 3 iš 4 atvejų, kai merams pavyko perrinktiems.

```

--- INTERMEDIATE SOLUTION ---
frequency cutoff: 1
consistency cutoff: 0.854651
Assumptions:

```

	raw coverage	unique coverage	consistency
PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija	0.447619	0.0911565	0.872679
Valdlaikotarpis*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.406803	0.0612246	0.884615
GKI_Pokytis*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.272109	0.059864	0.854701
~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*~TelkiantiJega	0.223129	0.014966	0.886486
Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*TelkiantiJega	0.216327	0.0163265	0.86413
~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*TelkiantiJega	0.229932	0.0217687	0.923497
Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~TelkiantiJega	0.170068	0.0272109	0.925926
Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*~TelkiantiJega	0.240816	0.0163265	0.863415

solution coverage: 0.74966
 solution consistency: 0.85559

41 pav. 2023 m. teigiamų rinkimų rezultatų tarpinis sprendinys

Žema sprendinių unikali danga ir tai, kad tarpinis sprendinys susideda iš aštuonių skirtingų eilučių, patvirtina, kad nėra vieno aiškaus kelio į rinkimų sėkmę, tačiau ir šiuose rinkimuose buvo galima stebėti stipresnius priežasčių rinkinius. Vienareikšmiškai stipriausios formulės, kuri paaiškintų rinkimų rezultatus, patvirtinti negalime, nes skiriasi nuoseklumo ir dangos rodikliai. Pavyzdžiui, formulė *PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija* viena pati leidžia paaiškinti 9 proc. rinkimų rezultatų, drauge su kitomis formulėmis gali paaiškinti beveik 45 proc. rinkimų rezultatų. Jos nuoseklumo rodiklis (0,87) nors ir laikytinas pakankamu, kad rezultatus laikytume patikimais, bet nusileidžia *~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*TelkiantiJega*, kurio unikali ir bendroji dangos yra kur kas žemesnės. Visgi, disertacijos autoriaus nuomone, dėl kartais geresnių dangos rodiklių formulė *PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija* duosuteikiada daugiau vertingos informacijos apie 2023 m. savivaldos rinkimus.

Sąlygų rinkinio *PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija* jėga ypač gerai atsiskleidžia pažvelgus į 16 lentelę. Joje matyti, kad šios sąlygos sietinos net su dešimt pergalių pirmuosiuose turuose ir su dvejomis antruosiuose. Šiomis sąlygomis sėkmę rinkimuose pelnė Akmenės rajono meras Vitalijus Mitrofanovas, Joniškio rajono meras Vitalijus Gailius, Neringos meras Darius Jasaitis, Pakruojo rajono meras Saulius Margis, Rietavo meras Antanas Černeckis, Rokiškio rajono meras Ramūnas Godeliauskas, Tauragės rajono meras Dovydas Kaminskas, Vilkaviškio rajono meras Algirdas Neiberka, Kazlų Rūdos meras Mantas Varaška, Švenčionių rajono meras Rimantas Klipčius. Reikšminga tai, kad, pavyzdžiui, Manto Varaškos atveju tai vienintelis priežasčių rinkinys galintis paaiškinti solidžią politiko pergalę 2023 m. Taip pat svarbu, kad taip galima paaiškinti ir Pagėgių rajono mero Vaido Bendaravičiaus bei Pasvalio rajono mero Gintauto Gegužinsko pergalės. Kita vertus, net ir esant šiam sąlygų rinkiniui antrajame ture pralaimėjo konservatoriai

Alytaus rajono meras Algirdas Vrubliauskas ir Šakių rajono meras Edgaras Pilypaitis, o į antrąjį turą net nepateko Anykščių rajono meras Sigutis Obelevičius. Visus šiuos tris politikus vienija tai, kad jie kandidatavo veddami mažiausią telkimo potencialą turėjusią TS-LKD.

Kita svarbi formulė, atnešusi ne vieną pergalę rinkimuose, buvo *Valdlaikotarpis*GeraReputacija*TelkiantiJega*. Ja galima paaiškinti Akmenės rajono mero Vitalijus Mitrofanovo, Birštono merės Nijolės Dirginčienės, Druskininkų mero Ričardo Malinausko, Kauno rajono mero Valerijaus Makūno, Neringos mero Dariaus Jasaičio, Šalčininkų rajono mero Zdsilavo Palevičiaus, Vilkaviškio rajono mero Algirdo Neiberkos, Kauno miesto mero Visvaldo Matijošaičio, Prienų rajono mero Alvydo Vaicekausko, Šiaulių mero Artūro Visocko, Širvintų rajono merės Živilės Pinskuvienės ir Švenčionių rajono mero Rimanto Klipčiaus pergalės pirmuosiuose turuose. Tik šia priežastimi galima paaiškinti Živilės Pinskuvienės sėkmę. Taip pat jos tinka paaiškinti Šilutės rajono mero Vytauto Laurinaičio, Jurbarko rajono mero Skirmanto Mockevičiaus bei Varėnos rajono mero Algio Kašėtos pergalės antruosiuose turuose. Kita vertus, šiomis sąlygomis jau pirmajame ture pralaimėjo Utenos rajono meras Alvydas Katinas, o antrajame ture – Ukmergės rajono meras Rimantas Janickas ir Zarasų rajono meras Nikolajus Gusevas.

16 lentelė. Perrinkimų lėmusių priežasčių kombinacijos 2019 m. tiesioginiuose merų rinkimuose konkrečiais atvejais

2023 m. perrinkimą lėmusios priežasčių kombinacijos konkrečiais atvejais			Pralaimėjo pirmame ture	
Perrinkimo formulė	Išrinkti pirmame ture	Išrinkti antrame ture	Pralaimėjo antrame ture	Pralaimėjo pirmame ture
PalankusSav_tipas**MazaKonkurencija*GeraReputacija	AkmenesR_V.Mitrofanovas, JoniskioR_V.Gailius, Neringos_D.Jasaitis, PakruojioR_S.Margis, Rietavo_A.Cerneckis, RokiskioR_R.Godeliauskas, TauragėsR_D.Kaminskas, VilkaviskioR_A.Nelberka, KazluRuda_M.Varaska, SvencioniuR_R.Klippius	PagėgiuR_V.Bendaravičius, PasvalioR_G.Geguzinskas,	AlytausR_A.Vrubliauskas, SakiuR_E.Pilyplaitis,	AnyksciuR_S.Obeleivicius
Valdaitakotarpis*GeraReputacija*TelkiantIjega	AkmenesR_V.Mitrofanovas, Birstono_N.Dirginciene, Druskininku_R.Malinauskas, KaunoR_V.Makunas, Neringos_D.Jasaitis, SalcininkuR_Z.Palevic, VilkaviskioR_A.Nelberka, KaunoM_V.Matijosatis, PrienuR_A.Vaicekuskas, SiauliuM_A.Visockas, SirvintuR_Z.Pinskuviene, SvencioniuR_R.Klippius,	SilutėsR_V.Laurinaitis, JurbarkoR_S.Mockevicius, VarenosR_A.Kaseta	UkmergėsR_R.Janickas, ZarasuR_N.Gusevas	UtenosR_A.Katnas
GKL_Pokytis*-MazakKonkurencija*GeraReputacija*TelkiantIjega	AlytausM_N.Cesiulis, Birstono_N.Dirginciene, MarijampolėsR_P.Isoda, KaunoR_V.Makunas	LazdijuR_A.Miskiniene, JurbarkoR_S.Mockevicius, KlaipėdosR_B.Markauskas, Visagino_E.Galagiz	ZarasuR_N.Gusevas, IgnalinosR_J.Rasikas, UkmergėsR_R.Janickas	Nėra atvejų
-Valdaitakotarpis*-GKL_Pokytis*-MazakKonkurencija*GeraReputacija*-TelkiantIjega	MotetuR_S.Jauneika	TrakuR_A.Satevicius	Nėra atvejų	Nėra atvejų
Valdaitakotarpis*-GKL_Pokytis*-PalankusSav_tipas*-MazakKonkurencija*TelkiantIjega	KaunoM_V.Matijosatis, PanevezioM_R.M.Rackauskas, SiauliuM_A.Visockas	Nėra atvejų	Nėra atvejų	UtenosR_A.Katnas
-Valdaitakotarpis*-GKL_Pokytis*PalankusSav_tipas*-MazakKonkurencija*TelkiantIjega	JonavosR_M.Sinkevicius, KretingosR_A.Kalnius	KelmesR_I.Petkevicius, KedainiuR_V.Tamulis	Nėra atvejų	Nėra atvejų
Valdaitakotarpis*-GKL_Pokytis*PalankusSav_tipas*-MazakKonkurencija*-TelkiantIjega	PalangosM_S.Vaitkus, PlungėsR_A.Klisonis	Nėra atvejų	Nėra atvejų	Nėra atvejų
Valdaitakotarpis*-GKL_Pokytis*PalankusSav_tipas*-MazakKonkurencija*-TelkiantIjega	Nėra atvejų	PasvalioR_G.Geguzinskas, KupiskioR_D.Bardauskas	AlytausR_A.Vrubliauskas	Nėra atvejų

Outcome variable: RinkRezultatas		
Conditions tested:		
	Consistency	Coverage
Valdlaikotarpis	0.555102	0.803150
GKI_Pokytis	0.447619	0.794686
PalankusSav_tipas	0.673469	0.838983
MazaKonkurencija	0.542857	0.886667
GeraReputacija	0.780952	0.842878
TelkiantiJega	0.673469	0.853448

42 pav. Būtiniosios merų perrinkimo priežastys 2023 m. rinkimuose

Būtinųjų mero perrinkimų sąlygų analizė (42 pav.) ir vėl parodė tris grupes būtinųjų sąlygų. Šiuose rinkimuose silpnomis būtinosiomis perrinkimo sąlygomis laikytinas ilgas valdymo laikotarpis, teigiamas GKI pokytis, maža konkurencija rinkimų apygardoje. Palankus savivaldybės tipas ir telkianti jėga tapo vidutinio būtinumo perrinkimo sąlyga, o gera reputacija parodė didžiausią merų perrinkimo priežasčių aiškinimo potencialą. Be to, ji aptinkama net 84 proc. atvejų, kai merą rinkimuose lydėjo sėkmė.

Kodėl merai pralaimėjo 2023 m. savivaldos rinkimuose? Trečiojo rinkimų ciklo sprendinys tapo pirmuoju, kurio negalime pagrįstai interpretuoti. Jo 0,46 dydžio nuoseklumas yra per mažas, kad galėtume daryti tvirtai pagrįstas išvadas apie priežasčių rinkinius, nulėmusius merų pralaimėjimus tiesioginiuose rinkimuose. Tai matyti pilnojo sprendinio 43 pav.

--- COMPLEX SOLUTION ---			
frequency cutoff: 1			
consistency cutoff: 0.431818			
	raw coverage	unique coverage	consistency
~Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*GeraReputacija	0.367347	0.0285714	0.523256
Valdlaikotarpis*PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija*~TelkiantiJega	0.416327	0.0693878	0.470046
GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*TelkiantiJega	0.322449	0.044898	0.464706
Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*~TelkiantiJega	0.355102	0.0285714	0.537037
Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*TelkiantiJega	0.244898	0.0408163	0.487805
Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*TelkiantiJega	0.232653	0.0489796	0.431818
solution coverage: 0.742857			
solution consistency: 0.486631			

43 pav. 2023 m. rinkimuose pralaimėjimą lėmusių priežasčių pilnas sprendinys

Žemą sprendinio nuoseklumą galima aiškinti tuo, kad 2023 m. sumažėjo merų pralaimėjimo atvejų iki 11. Vis dėlto žemas pilnojo sprendinio nuoseklumas netrukdo atlikti būtinųjų priežasčių analizę.

Analysis of Necessary Conditions

Outcome variable: ~RinkRezultatas

Conditions tested:

	Consistency	Coverage
~Valdlaikotarpis	0.591837	0.307203
~GKI_Pokytis	0.653061	0.282686
~PalankusSav_tipas	0.612245	0.384615
~MazaKonkurencija	0.791837	0.366038
~GeraReputacija	0.563265	0.461538
~TelkiantiJega	0.653061	0.400000

44 pav. Merų pralaimėjimo 2023 m. rinkimuose būtinųjų priežasčių analizė

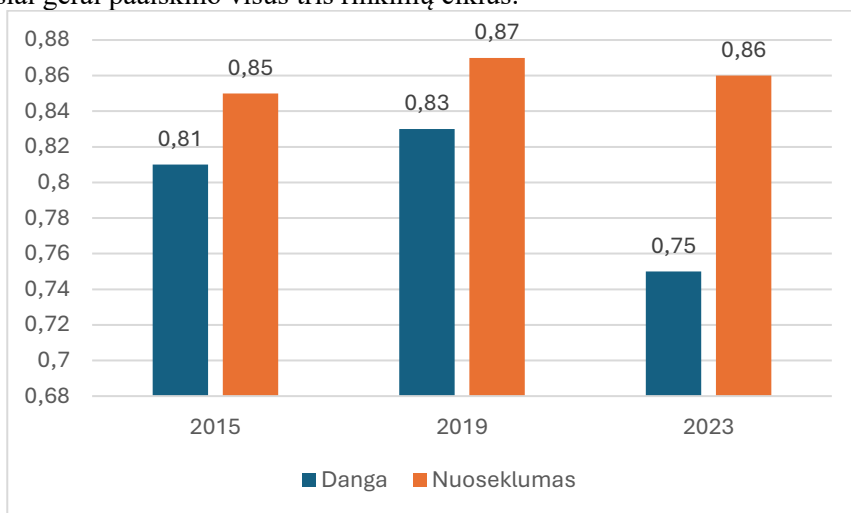
Trečiojo rinkimų ciklo pralaimėjimą lėmusių būtinųjų priežasčių analizė (44 pav.) tradiciškai skirstoma į tris grupes. Silpnomis būtinomis priežastimis laikytinas trumpas valdymo laikotarpis, nepalankus savivaldybės tipas ir bloga reputacija. Kalbant apie reputacijos įtaką, KLA asimetrija atsiskleidžia visa apimtimi. Sąlyga, kuri yra beveik būtina perrinkimui, tampa silpno būtinumo neperrenkant mero. Neigiamas GKI pokytis laikytinas vidutinio būtinumo sąlyga, aptinkama 28 proc. pralaimėjimo atvejų. Taip pat šiai grupei priskirtina ~*TelkiantiJega*. ~*MazaKonkurencija*, kuri aptinkama net 36 proc. Pralaimėjimų, tapo beveik būtina merų pralaimėjimo priežastimi. Prisiminus 2023 m. tyrimo nepriklausomųjų kintamųjų ir priklausomojo kintamojo lentelę, galima teigti, kad 2023 m. prasčiau sekėsi tiems kandidatams, kurie pateko į konkurencingesnes apygardas, pavyzdžiui, Klaipėdos merui Vytautui Grubliauskui, Utenos rajono merui Alvydui Katinui, Kaišiadorių rajono merui Vyteniui Tomkui.

4.3.4. 2015, 2019, 2023 metų rinkimų rezultatus lėmusių priežasčių lyginamoji analizė

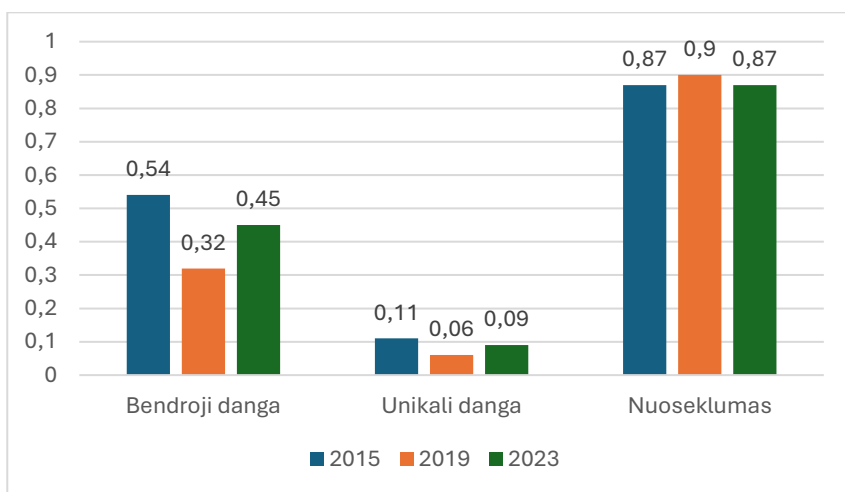
4.2.1–4.2.3 skirsniuose gilintasi į priežastis, galinčias paaiškinti kiekvienų kol kas Lietuvoje įvykusių tiesioginių merų rezultatus. 4.3.4 skirsnyje rinkimų ciklai lyginami tarpusavyje ir įvertinama, kaip kito rezultatus paaiškinantis modelis. Lyginant disertacijoje nagrinėjamus rinkimus, pirmiausia lyginamas merų perrinkimo priežastis paaiškinantis modelis, o vėliau aptariamas merų pralaimėjimo priežastis paaiškinantis modelis.

Kaip kito 2015, 2019, 2023 m. merų pergalės lėmusių priežasčių analizės rezultatai? Pirmiausia, ką verta pažymėti, kad visų trejų rinkimų rezultatus sukonstruotas modelis padėjo aiškinti panašiai gerai. Kaip matyti iš 45 pav., labai nežymiai svyravo priežastis paaiškinančių sprendinių nuoseklumo rodikliai, kiek daugiau per trečiąjį rinkimų ciklą pakito danga, bet ir ji neperžengė ribų, kurios būtų neleidusios daryti sprendimų apie 2023 m. mero rinkimų rezultatus. Abu rezultatus

galima sieti su šiek tiek mažėjančiu stebimų atvejų skaičiumi. Iš esmės modelis panašiai gerai paaiškino visus tris rinkimų ciklus.

45 pav. Trijų rinkimų ciklų teigiamų baigčių sprendinių palyginimas

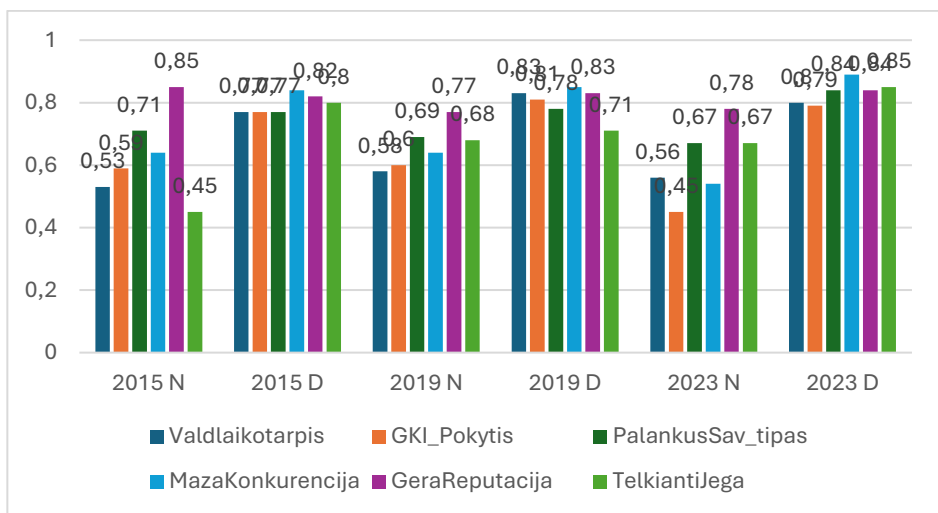

46 pav. Stipriausių trijų rinkimų ciklų sėkmės formulių palyginimas

Daugiau įvairovės randame pažvelgę į tai, kaip kito geriausiai merų perrinkimo priežastis paaiškinantys priežasčių deriniai. Pirmajame rinkimų cikle tokiu priežasčių deriniu buvo formulė *PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija*, antrajame rinkimų cikle – *Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*MazaKonkurencija*TelkiantiJega*, o trečiajame rinkimų cikle – *PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija*. Nors formulės ir skiriasi, tačiau matyti, kad tokios priežastys, kaip palankus savivaldybės tipas, maža konkurencija rinkimų apygardoje bei gera reputacija, buvo linkę kartotis po keletą kartų. Visgi įdomią tendenciją atskleidžia šių formulių lyginimas

tarpusavyje. Iš 46 pav. pateikiamų duomenų matyti aukšti nuoseklumo rodikliai, o 2019 m. jie pasiekė netgi labai aukštą ir retai pasitaikančią 0,9 nuoseklumo ribą, tačiau svyravo unikali formulių danga. Tai reiškia, kad atvejai, kuriuos aiškino šios priežastys, galėjo būti paaiškinami ir kitomis priežastimis. Visa formulių įvairovė, taip pat ir bendrosios dangos rodikliai rodo, kad nors bendroji danga svyravo skirtingų rinkimų laiku, tačiau nė karto neviršijo 55 proc. Tokie skaičiai leidžia teigti, kad pareigas ėję merai naudojos skirtingais keliais siekdami pergalės. Tai patvirtina septintą disertacijoje iškeltą ginamąjį teiginį, kad tiesioginiuose merų rinkimuose egzistuoja skirtingi keliai į pergalę. Kitaip tariant, merai gali pasinaudoti skirtingomis esamojo atstovo pranašumo jiems teikiamomis galimybėmis.

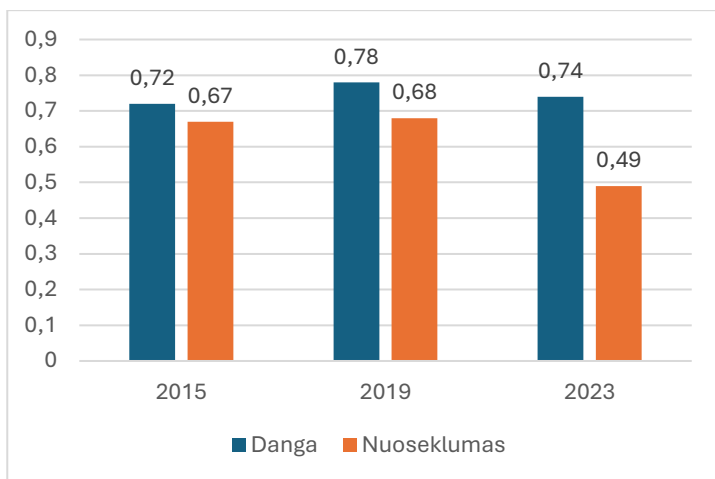
Būtiniosios sąlygos palyginamos 47 pav. Šioje lentelėje prie kiekvienų metų pateikiama raidė *N*, reiškianti nuoseklumą, arba *D*, reiškianti dangą.

47 pav. Merų perrinkimą lėmusių būtinųjų priežasčių lyginamoji analizė

Iš merams perrinkti būtinų sąlygų matyti, kad didžiausias nuoseklumo rodiklis visuose rinkimų cikluose buvo gera reputacija. Nors nuoseklumas tarp skirtingų rinkimų svyravo, jis niekuomet nebuvo mažesnis už 0,78. Tai reiškia, kad reputacija yra beveik būtina perrinkimo sąlyga aštuoniais iš dešimties atvejų (dangos rodikliai 0,78–0,85). Taip pat stabiliai vidutiniškai būtina, bet daug atvejų paaiškinančia sąlyga laikytinas palankus savivaldybės tipas. Šios sąlygos nuoseklumo intervalas buvo nuo 0,67 iki 0,71, o pati sąlyga pasirodydavo apie 80 proc. atvejų su teigiamomis baigmėmis.

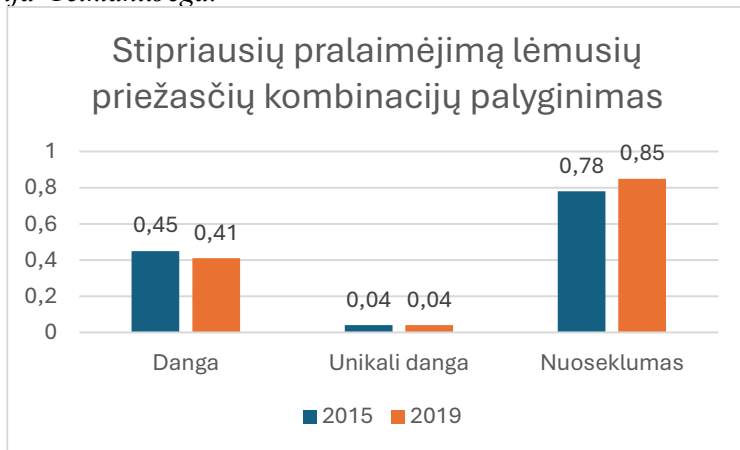
Kaip kito merų pralaimėjimo priežastys 2015, 2019, 2023 m. tiesioginių merų rinkimų metu? Jau nuo pat pirmųjų rinkimų analizės buvo matyti, kad neigiamas baigmes modelis aiškina gerokai blogiau negu teigiamas. Vis dėlto 2015 m. ir 2019 m. tarpinio sprendinio rezultatus dar buvo galima laikyti vidutiniškai patikimais, o 2023 m. tarpinio sprendinio rezultatai jau neleido daryti pagrįstų išvadų, nes buvo pernelyg nenuoseklūs. Tokie rezultatai pateikti 48 pav.

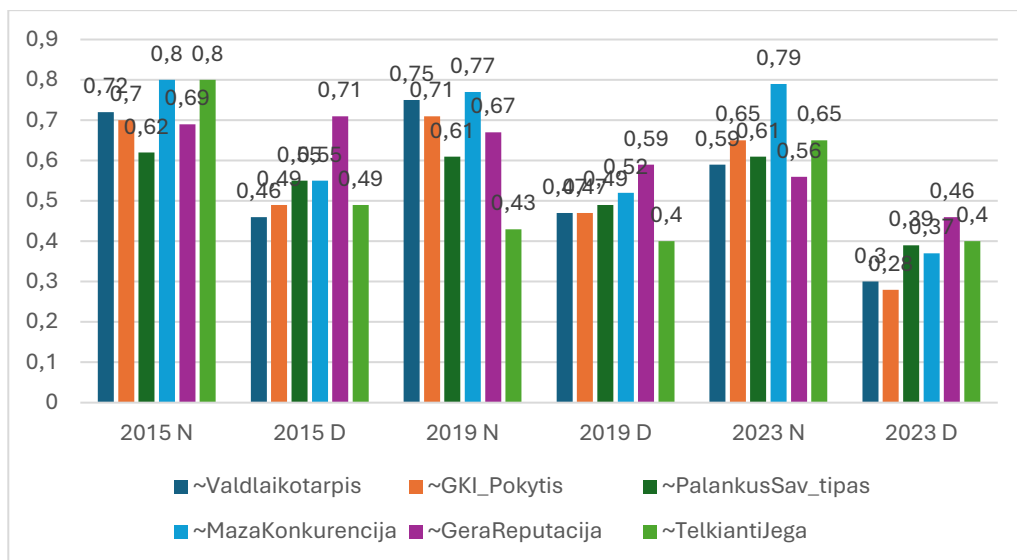
48 pav. Merų pralaimėjimą lėmusių priežasčių dangos ir nuoseklumo rodikliai

Dėl šios priežasties nuspręsta 2023 m. neigiamų rinkimų rezultatų vertinimą grįžti tik būtinųjų sąlygų analizės rezultatais. Todėl skirtingiems rinkiminiams ciklams palyginti prasmingomis laikytinos tik dvi neigiamą rinkimų baigmę paaikškinančios priežasčių konfigūracijos (pav. 49). Pirmojo ciklo metu tokia priežastimi buvo situacijos formulė, kai galėjome matyti vienu metu esant šias sąlygas:

$\sim \text{Valdlaikotarpis} * \sim \text{GKI_Pokytis} * \sim \text{PalankusSav_tipas} * \sim \text{MazaKonkurencija} * \sim \text{GeraReputacija} * \sim \text{TelkiantiJega}$. Pavyzdžiui, tokia situacija susiklostė Šiauliuose, kur perrinkimo siekė Justinas Sartauskas, ir Alytuje, kuriame perrinktas norėjo būti Jurgis Krasnickas. 2019 m. formulė – $\sim \text{Valdlaikotarpis} * \sim \text{GKI_Pokytis} * \text{PalankusSav_tipas} * \text{MazaKonkurencija} * \sim \text{GeraReputacija} * \text{TelkiantiJega}$.

49 pav. Stipriausių pralaimėjimą lėmusių formulių palyginimas.

50 pav. Merų pralaimėjimo priežastis lėmusių būtinųjų sąlygų analizė

Abiejose formulėse matyti didelė skirtingų rinkiminių ciklų įvairovė ir netgi prieštaraavimai tarp jų, kas byloja apie jų unikalumą, tačiau neigiama reputacija ir trumpos valdymo laikotarpis lieka tuo vardikliu, kuris išryškėja abiejuose nesėkmę rinkimuose aiškinančiuose modeliuose. 49 pav. pateikiamo stipriausių merų pralaimėjimo formulių priežastys rodo gana aukštus, šiek tiek didėjančius nuoseklumo rodiklius (pokytis nuo 0,78 iki 0,85) ir identišką unikalią dangą. Taip pat verta pažymėti, kad nors 2019 m. stipriausios formulės nuoseklumo rodiklis buvo didesnis, tačiau bendroji danga buvo mažesnė. Visos šios priežastys, taip pat ir 50 pav. pateikiama informacija apie pralaimėjimą lėmusių būtinųjų sąlygų rodiklius leidžia teigti visuose rinkimų cikluose nebuvo vieno užtikrinto kelio į pralaimėjimą. Visgi didžiausiu nuoseklumu išsiskyrė *~MazaKonkurencija*. Trijuose rinkimų cikluose jos nuoseklumas buvo aukščiausias iš visų nepriklausomųjų kintamųjų, nors dangos rodikliai stabiliai mažėjo nuo didžiausio 0,55 iki mažiausio 0,37 2023 m. rinkimuose. Mažėjimo tendencija galioja ir blogos reputacijos daromai įtakai merų pralaimėjimui. Trečiajame rinkimų cikle bloga reputacija pasiekė jau tik silpnos būtiniosios neperrinkimo sąlygos lygmenį. Telkiančios jėgos nebuvimas labai svyravo tarp skirtingų rinkimų ciklų: 2015 m. – 0,72, 2019 m. – 0,53, 2023 m. – 0,76. Visgi tai, kad telkiančios jėgos nebuvimas netgi du kartus viršijo 0,7 ribą, leidžia šią sąlygą laikyti reikšminga pralaimėjimus paaiškinančia priežastimi.

Ketvirtojo skyriaus apibendrinimas. Ketvirtajame skyriuje įvairiais pjūviais išanalizuoti rinkimų rezultatai ir atlikta visų trijų rinkimų ciklų KLA, kurie parodė, kad sukonstruotas modelis gali gerai aiškinti mero perrinkimo priežastis. Pateikta apžvalga, kokiose savivaldybėse kokios priežasčių kombinacijos lėmė pareigas einančių merų pergalės ir pralaimėjimus rinkimuose. Kadangi šis modelis pirmiausia buvo orientuotas būtent į mero perrinkimų analizę, galima sakyti, kad jis suveikė gerai. Nors modelis rodė daug kelių į sėkmę, pagrindiniu veiksmu tapo gera

reputacija. Analizuojant merų pralaimėjimo priežastis, bloga reputacija nebuvo tokia svarbi pralaimėjimą paaiškinanti priežastis, kokia ji buvo aiškinant pergalės. Reikšmingesnėmis priežastimis tapo didelė konkurencija ir telkiančios jėgos nebuvimas. Apibendrinant teigtina, kad modelis neparodė vieno vienintelio kelio nei į sėkmę, nei į pralaimėjimą. Sėkmės atveju tai reiškė, kad rinkimų kovoje merai gali pasinaudoti skirtingais „ginklais“ iš esamojo atstovo pranašumo arsenalo, o pralaimėjus rinkimus, kad dėl augančio esamojo atstovo pranašumo, mažesnio kandidatų skaičiaus ir stebimų atvejų skaičiaus mažėjimo duomenys fragmentuojasi.

IŠVADOS

Pirmajame dalyje aptarta Lietuvos savivaldos vieta politinėje sistemoje ir pačios savivaldos modelio raida, kurios kulminacija laikytinas perėjimas iš mero kaip tarybos vadovo modelio į stipraus mero modelį bei paties mero instituto įtvirtinimas ir tiesioginių merų rinkimų įtvirtinimas Konstitucijoje. Ši reforma buvo reikšminga ne tik žvelgiant iš politinės sistemos raidos perspektyvos, bet ir iš rinkiminės elgsenos žiūros taško.

Neabejotinai svarbiais tiesioginius merų rinkimus laiko ir perrinkimo siekiantys merai. Nuo sėkmės rinkimuose priklauso jų profesinė karjera ir turima politinė įtaka. Todėl tiek akademinų, tiek praktinių priežasčių nagrinėti šį svarbų reiškinį nestinga. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje trūksta tyrimų, kurie nagrinėtų savivaldą, dar mažiau tokių, kurie analizuotų jos rinkimus, o tokių, kurie tirtų merų perrinkimą vienmandačių apygardų lygmeniu, apskritai nėra, nuspręsta šia disertacija užimti šią svarbią nišą. Visgi siekta užtikrinti disertacijos naujumą ne tik Lietuvos, bet tarptautiniu lygmeniu. Tai pavyko pasiekti. Disertacijos naujumas tarp esamojo atstovo pranašumą nagrinėjančių tyrimų ir indėlis į bendrą mokslo aruodą išsiskyrė dviejų skirtingų metodų – regresijos pertrūkio dizaino ir kokybinės lyginamosios analizės – derinimu.

Vis dėlto tenka pripažinti, kad dėl riboto atvejų, kai rinkimuose nedalyvavo perrinkimo siekę merai, o rinkimų rezultatai tarp skirtingų kandidatų buvo labai panašūs, skaičiaus atliekant regresijos pertrūkio dizainą teko apsiriboti apylinkių lygmeniu vykdomu tyrimu. Atvejų, įgalinančių tyrinėti apygardas, tiesiog buvo pernelyg mažai. Vis dėlto apylinkių lygmeniu atliktas regresijos pertrūkio dizaino tyrimas aiškiai parodė, kad Lietuva atitinka kitų Vakarų šalių modelį ir esamojo atstovo pranašumas apčiuopiamai, vidutiniškai net 23,37 procentinio punkto skaičiuojant nuo galiojančių biuletenių, padidina per kitus rinkimus kandidato surinktų balsų skaičių. Galima dar kartą prisiminti disertacijoje jau minėtą Ronny'io Freiero tiesioginių merų rinkimų analizę, kuri parodė, kad tiesioginiuose merų rinkimuose dalyvaujančiam politikui užimamas postas prideda vidutiniškai nuo 15 iki 17 proc. balsų (Freier, 2011, p. 15). Taip pat Ozano Aksoy atliktą Turkijos analizę, parodžiusią maždaug 10 proc. papildomų balsų naudą. Žinoma, dėl gerokai solidesnės duomenų bazės Ronny'io Freiero analizė yra tikslesnė, tačiau ir dabar turimi duomenys leidžia teigti, kad esamojo atstovo pranašumo galia ir jo vidutiniškai pridedami 23,37 procentinio punkto balsų yra solidus rezultatas. Dar daugiau, panašu, kad Lietuvoje esamojo atstovo pranašumo galia yra netgi didesnė nei Vakarų Europos

valstybėse. Tai leidžia iš esmės atmesti esamojo atstovo trūkumą kaip kelią aiškinti mero rinkimų rezultatus, o tai reiškia gana įdomią Lietuvos situaciją.

Priminsiu, kad nacionaliniu lygmeniu Lietuvos piliečiai nėra linkę perrinkti politikų naujai kadencijai. Dar pirmojo XX a. dešimtmecio pabaigoje šį fenomeną Lietuvoje tyręs Andrew Robertsas jį pavadino hiperatskaitomybe. Dabar jo darbus aktyviausiai tęsia Mažvydas Jastramskis, kuris tiek drauge su Vytautu Kaukščiu ir Matu Baltrukevičiumi, tiek vienas publikavo straipsnius hiperatskaitomybės tema. Vilniaus universiteto politologas sėkmingai įrodė, kad hiperatskaitomybė veikia nacionaliniu lygmeniu. Taigi nacionaliniu lygmeniu veikiant hiperatskaitomybei, o vietos lygmeniu itin stipriam esamojo atstovo pranašumui, Lietuva atsiduria ne tarp išsivysčiusių valstybių, kuriose visais rinkimų lygmenimis fiksuojamas esamojo atstovo pranašumas, ir ne tarp besivystančių valstybių, kuriose visais lygmenimis aptinkamas esamojo atstovo trūkumas, o stoja į vieną gretą su Pietų Korėja. Lietuvoje veikia trečiasis kelias, kai priklausomai nuo rinkimų lygmens gali veikti tiek esamojo atstovo trūkumas, tiek pranašumas.

Lietuvoje egzistuojantis esamojo atstovo pranašumas paskatino ieškoti būdų, kaip efektyviausia jį tirti. Dėl tiriamų atvejų skaičiaus, galimybės aiškinti priežastinį ryšį, galėjimo analizuoti kategorijomis ir galimybės išvengti pernelyg didelės nestebimų eilučių skaičiaus pagrindiniu problemos tyrimo metodu buvo pasirinkta neraiškiųjų aibių kokybinė lyginamoji analizė.

Atliktos merų pergalių 2015, 2019, 2023 m. rinkimuose analizės parodė, kad sukonstruotas modelis turi aukštą nuoseklumo rodiklį ir yra tinkamas merų perrinkimo priežastims aiškinti. Geriausiai merų perrinkimą paaiškinančių priežasčių formulės, viena vertus, skyrėsi, tačiau, kita vertus, panašūs jų komponentai buvo linkę kartotis.

Pirmajame rinkimų cikle, 2015 m. merų rinkimuose, puikiu keliu į sėkmę buvo formulė *PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija*. Šiomis sąlygomis rinkimus jau pirmajame ture laimėjo Birštono rajono merė Nijolė Dirginčienė, Druskininkų meras Ričardas Malinauskas, Ignalinos rajono meras Henrikas Šiaudinis, Lazdijų rajono meras Artūras Margelis, Molėtų rajono meras Stasys Žvinys, Neringos meras Darius Jasaitis, Pasvalio rajono meras Gintautas Gegužinskas bei Rietavo rajono meras Antanas Černeckis. Antrąjį rinkimų turą laimėjo Akmenės rajono meras Vitalijus Mitrofanovas, Alytaus rajono meras Algirdas Vrubliauskas, Kazlų Rūdos meras Vytautas Kanevičius, Kelmės rajono meras Vaclovas Andrulis, Kretingos rajono meras Juozas Mažeika. Nesėkmes antrajame ture patyrė Šiaulių rajono meras Antanas Gaubas, Varėnos rajono meras Vidas Mikalauskas, o į antrąjį turą nepateko Skuodo rajono meras Stasys Vainoras.

Dar viena sėkmė 2015 m. rinkimuose gerai paaiškinančia formule tapo *Valdlaikotarpiu*GKI_Pokytis*GeraReputacija*. Šiomis sąlygomis jau pirmajame ture pergalę pasiekė Druskininkų meras Ričardas Malinauskas, Panevėžio rajono meras Povilas Žagunis, Utenos rajono meras Alvydas Katinas, Vilniaus rajono merė Marija Rekst, Birštono rajono merė Nijolė Dirginčienė, Kauno rajono meras Valerijus Makūnas, Marijampolės meras Vytautas Brazys. Antrajame ture nugalėjo Elektrėnų rajono meras Kęstutis Vaitukaitis, Klaipėdos rajono meras Vaclovas Dačkauskas, Kretingos rajono meras Juozas Mažeikas, Telšių rajono meras Vytautas Kleiva.

Nesėkmės patyrė Kaišiadorių rajono meras Romualdas Urmilevičius, Šiaulių rajono meras Antanas Gaubas bei Skuodo rajono meras Stasys Vainoras. Tokie 2015 m. tiesioginių merų rinkimų rezultatai parodė du dalykus. Pirma, net ir geriausiomis aplinkybėmis laimėti pergalė dar nebūtinai garantuota. Tai reiškia, kad yra išskirtinės lokalios aplinkybės, kurios gali neutralizuoti kitomis sąlygomis pergalę galinčias užtikrinti priežastis. Antra, kai kuriais atvejais perrinkimą gali paaiškinti kelios priežasčių kombinacijos, o labiausiai tikėtina, kad tokiais atvejais perrinkimą lemia šių priežasčių sintezė. Jos viena kitą papildo, o ne paneigia.

2019 m. įvyko antrasis rinkimų ciklas, kuriame didžiausią svorį turėjo formulė *Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*MazaKonkurencija*TelkiantiJega*. Tai vienintelė stipriausia sėkmės formulė, į kurią nebuvo įtraukta sąlyga *GeraReputacija*. Šiomis sąlygomis pirmuosiuose turuose rinkimus laimėjo Birštono rajono merė Nijolė Dirginčienė, Druskininkų meras Ričardas Malinauskas, Kauno rajono meras Valerijus Makūnas, Rietavo rajono meras Antanas Černeckis ir Šalčininkų rajono meras Zdislavas Palevičius. Antrajame ture sėkmė lydėjo Kęstutį Vaitukaitį, tačiau Mažeikių rajono meras Antanas Tenys nepateko net į antrąjį rinkimų turą.

Visgi teigti, kad 2019 m. rinkimuose *GeraReputacija* nebuvo itin svarbi, tikrai negalima. Tai liudija faktas, kad atlikta kokybinė lyginamoji analizė tarp mero perrinkimą lėmusių formulių išskėlė ir sąlygų kombinacija *~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*~MazaKonkurencija*GeraReputacija*. Ji reiškia, kad net ir esant trumpam valdymo laikotarpiui, santykinai prastesniam GKI pokyčiui, didelei konkurencijai, bet turint gerą reputaciją vis tiek galima laimėti rinkimus. Esant šiam sąlygų rinkiniui, pirmajame ture rinkimus laimėjo Šiaulių meras Artūras Visockas, o antrajame ture sėkmė lydėjo net aštuonis merus, tai Kaišiadorių rajono meras Vytenis Tomkus, Panevėžio miesto meras Rytis Mykolas Račkauskas, Jurbarko rajono meras Skirmantas Mockevičius, Kalvarijos meras Vincas Plikaitis, Prienų rajono meras Alvydas Vaicekauskas, Ukmergės rajono meras Rolandas Janickas, Varėnos rajono meras Algis Kašėta, Zarasų rajono meras Nikolajus Gusevas. Palyginimui – nesėkmė lydėjo tik Telšių rajono merą Petrą Kuiziną.

2023 m. tiesioginiuose merų rinkimuose kaip geriausia pergalės paaiškinanti priežastis sugrįžta formulė *PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija*. Kokybinė lyginamoji analizė atskleidė, kad šios sąlygos yra sietinos net su dešimčia pergalių pirmuosiuose turuose ir su dviem antruosiuose. Šiomis sąlygomis sėkmingai rinkimuose pasirodė Akmenės rajono meras Vitalijus Mitrofanovas, Joniškio rajono meras Vitalijus Gailius, Neringos meras Darius Jasaitis, Pakruojo rajono meras Saulius Margis, Rietavo meras Antanas Černeckis, Rokiškio rajono meras Ramūnas Godeliauskas, Tauragės rajono meras Dovydas Kaminskas, Vilkaviškio rajono meras Algirdas Neiberka, Kazlų Rūdos meras Mantas Varaška, Švenčionių rajono meras Rimantas Klipčius. Reikšminga tai, kad, pavyzdžiui, Manto Varaškos atveju tai vienintelis priežasčių rinkinys, galintis paaiškinti solidžią politiko pergalę 2023 m. Taip pat svarbu, kad taip galima paaiškinti ir Pagėgių rajono mero Vaido Bendaravičiaus bei Pasvalio rajono mero Gintauto Gegužinsko pergalės. Kita vertus, net ir esant šiam sąlygų rinkiniui antrajame ture pralaimėjo konservatoriai Alytaus rajono meras Algirdas Vrubliauskas ir Šakių rajono meras Edgaras Pilypaitis, o į antrąjį turą net nepateko Anykščių rajono meras Sigutis Obelevičius. Visus šiuos tris

politikus vienija tai, kad jie kandidatavo vesdami mažiausią telkimo potencialą turėjusią TS-LKD.

Taip pat paminėti verta formulę *Valdlaikotarpis*GeraReputacija*TelkiantiJega*. Ja, analizuojant tiesioginius merų rinkimus 2023 m., galima paaiškinti Akmenės rajono mero Valerijaus Mitrofanovo, Birštono merės Nijolės Dirginčienės, Druskininkų mero Ričardo Malinausko, Kauno rajono mero Valerijaus Makūno, Neringos mero Dariaus Jasaičio, Šalčininkų rajono mero Zdsilav Palevič, Vilkaviškio rajono mero Algirdo Neiberkos, Kauno miesto mero Visvaldo Matijošaičio, Prienų rajono mero Alvydo Vaicekausko, Šiaulių mero Artūro Visocko, Širvintų rajono merės Živilės Pinskuvienės ir Švenčionių rajono mero Rimanto Klipčiaus pergalės pirmuosiuose turuose. Tik šia priežastimi galima paaiškinti Živilės Pinskuvienės sėkmę. Taip pat ji tinka paaiškinti Šilutės rajono mero Vytauto Laurinaičio, Jurbarko rajono mero Skirmanto Mockevičiaus bei Varėnos rajono mero Algio Kašėtos pergalės antruosiuose turuose. Kita vertus, šiomis sąlygomis jau pirmajame ture pralaimėjo Utenos rajono meras Alvydas Katinas, o antrajame ture – Ukmergės rajono meras Rimantas Janickas ir Zarasų rajono meras Nikolajus Gusevas.

Aptarti rezultatai leidžia daryti išvadą, kad iš daugelio į sėkmę vedančių formulių, kurias išgrynino KLA, būtent formulė *PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija* yra geriausias kelias į mero sėkmę rinkimuose. Šiuo atžvilgiu Lietuva tampa panaši į tokias valstybes, kaip JAV ar Slovakija, kuriose, kaip parodyta pristatant nepriklausomuosius kintamuosius, šie faktoriai daro reikšmingą įtaką rinkimų rezultatams. Taip pat kad dažniausiai rinkėjo sprendimą balsuoti už politiką lemia ne viena priežastis, o kelių tarpusavyje sąveikaujančių priežasčių kombinacija. Dauguma pavienių priežasčių nebūtų pakankamos merui būti sėkmingam rinkimuose.

Merų nesėkmės rinkimuose galėjo būti pagrįstai paaiškintos 2015 m. ir 2019 m., tačiau 2023 m. analizė jau nebepateikė tokių patikimų atsakymų apie rinkimus pralaimėjusių merų nesėkmės

Idomu tai, kad 2015 m. neigiamas baigmes rinkimuose geriausiai paaiškino formulė

~Valdlaikotarpis~GKI_Pokytis*~PalankusSav_tipas*~MazaKonkurencija*~Gerareputacija*~TelkiantiJega*. Stebina ne tiek, kad ji geriausiai paaiškino rezultatus, nes ja iš esmės sakoma, kad, nesant pagrindinių merų perrinkimą skatinančių priežasčių, politikas greičiausiai pralaimės rinkimuose. Būtų keista, jeigu būtų kitaip. Labiau stebina, kad šią formulę atspindinčių atvejų išsvis pasitaikė realybėje. Esant šiam sąlygų rinkiniui, jau pirmuosiuose turuose rinkimus pralaimėjo Šiaulių meras Justinas Sartauskas ir Alytaus meras Jurgis Krasnickas.

2019 m. stipriausia pralaimėjimą lėmusi formulė yra *~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*~GeraReputacija*TelkiantiJega*. Ja iš esmės pasakoma, kad, net ir esant palankiam savivaldybės tipui, palyginti nedidelei konkurencijai, atstovaujant mažiau skaldančią jėgą, bet kartu stokoiant ilgo valdymo laikotarpio, geros reputacijos, yra labai reali tikimybė pralaimėti rinkimus. Trečiajame rinkimų ture taip nutiko Anykščių rajono merui Kęstučiui Tubiui ir Biržų rajono merui Valdermarui Valkiūnui.

Merų sėkmei buvo reikšminga gera reputacija, o nesėkmei svarbia sąlyga tapo bloga reputacija. Ir vėl tai iliustruoja JAV atvejį. Įdomu, kad merų rinkimų rezultatų nesėkmės formulėse randame tiek palankų, tiek nepalankų savivaldybės tipą, o tai reiškia, kad šiai priežasčiai ypač svarbus sąveikavimas su kitomis sąlygomis. Tas pats galioja ir konkurencijos lygmeniui.

Apibendrinant disertacijos rezultatus galima teigti, kad, atliekant RPD ir KLA, pavyko ne tik išsiaiškinti Lietuvoje egzistuojant didelę esamojo atstovo pranašumo galią, kurios dėka dėl užimamų pareigų kandidatas gauna vidutiniškai 23,37 procentinio punkto balsų, įvardyti priežastis, lemiančias merų sėkmes ir nesėkmes rinkimuose, bet ir sukurti tyrimo dizainą. Toks tyrimo dizainas, kuris parodytas disertacijoje, turi didelį mokslinį potencialą Lietuvos rinkiminės elgsenos tyrimuose. Visų pirma jis gali padėti užpildyti itin reikšmingą nišą – padėti perprasti, kodėl vienus Seimo narius rinkėjai perrenka, o kitų ne. Seimo vienmandatės apygardos ir yra kryptis, į kurią turėtų būti žvelgiama ateities tyrimuose, pasitelkiant RPD ir KLA instrumentus.

ABSTRACT

INTRODUCTION

This summary of the doctoral dissertation *Why We Reelect some Mayors, while others Fail. The Power and Limitations of Incumbency Advantage* largely follows the same structure as the main text. There are, however, some small differences. Therefore, I first describe the structure of this abstract and then look more closely at the overall dissertation.

This introduction of the study is divided into two parts. In the first part, I show the scientific and practical necessity for analyzing the direct election of mayors along with the phenomenon of incumbency as an advantage and disadvantage. In the second part, I describe the tasks undertaken, the main research question, and so on.

Importance of the research. This doctoral dissertation investigates one of the most transformative recent innovations in the Lithuanian political system: the direct election of mayors. The study applies the *Qualitative Comparative Analysis* (QCA) method to understand how the incumbency advantage operates in local government elections. The research focuses on mayoral elections held in 2015, 2019, and 2023, examining cases where the incumbents sought reelection. These cases involve the majority of municipalities in Lithuania, making the analysis both scientifically and practically relevant. By exploring the conditions under which incumbents are successful or fail, the dissertation addresses the complexity of electoral dynamics in the context of a newly established system of direct democracy at the municipal level.

Practical relevance. Local governments are widely regarded as the political authority closest to citizens. Lithuanian scholars, including Novikov (2008) and Kondratienė (2008), emphasize municipal autonomy and the critical role of mayors in local governance. This perspective aligns with Western political science research, such as that by Fitzgerald and Wolak (2016), which underscores the significance of local institutions for political stability and citizen engagement. The introduction of direct mayoral elections in 2015, following a decade of legislative debate, represents a decisive reform, reinforced by constitutional amendments in 2022 that formally enshrined the practice. There are sixty municipalities in Lithuania. Since the reform, the vast majority of incumbents have sought to be reelected: 53 in 2015, 52 in 2019, and 49 in 2023. The varying success of these politicians demonstrates the need to examine the practical determinants of electoral outcomes and the role of incumbency in shaping the local political landscapes.

Scientific relevance. The dissertation contributes to the broader literature on the incumbency advantage and disadvantage phenomena, which is a highly popular academic topic among political scientists in Western countries but has not been studied in Lithuania. Existing studies on local elections (Jastramskis, 2021; Kukovič & Lazauskienė, 2018; Vobolevičius, 2016) do not look at the incumbency advantage. By employing Charles Ragin's QCA method, this research looks for both necessary

and sufficient conditions for an incumbency advantage. It also identifies multiple configurations that may lead to electoral success or failure. The study thereby offers a nuanced understanding of how the local political structures, personal reputation, electoral competitiveness, and municipal characteristics interact to shape the reelection outcomes. Additionally, it provides important insights which only QCA can offer. The great majority of scientific article on the topic of incumbency advantage are based on statistical analyses, mostly the regression discontinuity method, which cannot offer multiple conjunctural causality solutions. Whereas, such solutions are the strength of QCA.

Research object, problem, question, and aim. The object of this study is the direct mayoral elections in Lithuania across the three most recent electoral cycles: 2015, 2019, and 2023. The research problem lies in the contradictory nature of incumbency advantage and disadvantage theories and their varying explanatory power for election outcomes. The primary research question asks: *Why are some incumbents reelected while others are not?* The aim of the dissertation is to identify the conditions that determine the mayoral reelection success and the circumstances under which the incumbency advantage is less effective.

Research tasks. The study pursues ten interrelated objectives. The first task is to assess the role of local government within the Lithuanian political system. The second task is to review the historical development of the mayoral institution and compare it with other Baltic and Western countries. The third task is to examine research on electoral behavior both in Lithuania and internationally. The fourth task is to present what scholars already know about incumbency as an advantage and a disadvantage. The fifth goal is to assess which phenomenon is more suitable for explaining the mayoral election outcomes in Lithuania. The sixth goal is to produce a comprehensive overview of the 2015–2023 mayoral elections. The seventh task is to justify the use of fuzzy-set QCA for this analysis. The eighth goal is to define the cases chosen for analysis and explain the theoretical background behind the independent variables and the instruments used for measuring those independent variables, while, at the same time, explaining the (in)dependent variable categorization and calibration process. The ninth task is to analyze the 2015, 2019, and 2023 election results by using fs/QCA software. Meanwhile, the final goal is to evaluate how the factors which are deemed important for incumbent success evolved during the election cycles.

Propositions for the doctoral dissertation. The dissertation tests eight key propositions. First, that, despite some similarities, Lithuania has a relatively different local government model if compared to the other Baltic countries. Second, in direct mayoral elections, the incumbency advantage effect is much more pronounced than the incumbency disadvantage effect. This fact should be considered when scholars analyze election results. Third, the power of the incumbency advantage has been increasing since 2015. Fourth, good reputation is the most significant independent variable for the reelection of an incumbent. Fifth, the model of the municipality can

exert a positive influence on the reelection of a mayor. Sixth, the significance of specific incumbency components varies across electoral cycles. Seventh, during the period from 2015 to 2023, there was no dominant model of the path to success. The paths to victory varied extensively. Eighth, the created model is more suitable for positive outcomes than for negative ones.

Methodology. The main research method which was used for the study of the mayors' electoral successes and failures is fuzzy-set QCA (fsQCA), which was carried out by using the *fs/QCA* program. This method requires defining study cases, categorizing (in)dependent variables, and finding instruments for measuring them. The most important sources for the analysis were empirical data from records of the Central Electoral Commission of the Republic of Lithuania, municipal quality-of-life indexes, media sources, and election programs. The unit of analysis is the concrete election in a single-member constituency where a mayor sought to be reelected.

1. SCIENTIFIC FINDINGS ON THE INCUMBENCY (DIS)ADVANTAGE

Chapter one analyzes the scientific literature on the incumbency advantage and disadvantage phenomena. The goal of the chapter is to identify the main aspects of the incumbency (dis)advantage.

What is already known by science about the phenomenon of incumbency advantage. The dissertation reviews global literature on incumbency phenomena. In general, incumbency advantage occurs when officeholders gain electoral benefits, often through visibility, experience, resources, and deterrence of challengers. This effect has been well-documented in the USA, Germany, Canada, and Western Europe (Gelman & King, 1990; Hubert, 2020; Lockerbie, 1999; Bräuninger et al., 2024). Incumbency advantage is quite common in rich, developed countries.

Scholars' knowledge about incumbency disadvantage. Conversely, incumbency disadvantage arises in contexts of limited resources, corruption, high accountability, or weak party systems, as observed in Indonesia, Eastern Europe at the level of national elections (the phenomenon of hyper-accountability), and other developing countries (Uppal, 2009; Eggers & Spirling, 2015; Klačnja, 2015).

The path of South Korea. There is also a third situation, illustrated by South Korea. In that country, the effect of incumbency may vary according to the level of election. There is evidence of an incumbency disadvantage or neutral effect in national elections, but incumbency advantage is observed in local elections (Kang, Park & Song, 2018).

2. THE PLACE OF LOCAL GOVERNMENT IN THE POLITICAL SYSTEM, DEVELOPMENT OF THE INSTITUTION OF THE MAYOR, AND COMPARISON OF MUNICIPAL MODELS IN THE BALTIC STATES

In the dissertation, this section appears as two different chapters. In the first chapter, I present the place of local government in the political system. Whereas, in the second chapter, I briefly describe how the model of local government has changed over the years in Lithuania and compare Lithuania's local government model with that of the other Baltic states. I also explain why it is important to analyze local elections of mayors.

What is the place of local government in the political system? The dissertation situates the analysis of mayoral elections within the broader political system framework. Drawing on Almond (1956) and Easton (1957), a political system is understood as the organization of power through stable institutions, defined interaction rules, and mechanisms for citizens to express demands and receive collective outputs. Lithuanian scholars Laurénas and Šerpėtis emphasize institutions, competencies, and decision-making rules as key system components. Meanwhile, Almond's and Easton's frameworks help clarify how local reforms interact with national political structures and citizens' expectations. Direct mayoral elections, supported by 83.1% of citizens, exemplify the system's responsiveness and the influence of the institutional reform on democratic participation. Note that the Constitution of Lithuania was amended in order to legitimize the direct election of mayors, naturally giving such elections and the office of the mayor unique status in the Constitution, and this can be considered the most significant change of the twenty-first century to the political system of Lithuania.

The institution of mayor in Lithuania and the Baltic context. The office of mayor underwent significant transformation following Lithuania's regained independence. Initially indirectly elected and heavily council-dependent, mayors faced instability and weak accountability. The year 2015-dated reform introduced direct elections, thus enhancing political legitimacy, executive authority, and visibility. The main changes which occurred in Latvia and Estonia, meanwhile, relate the number of municipalities. In Estonia, for instance, two municipal reforms reduced the number of municipalities in the country from 254 to 79. The situation in Latvia was even more dramatic. There, the number of municipalities decreased from 586 to 49. These reforms in Latvia and Estonia made their municipal model more similar.

The main difference became the type of mayor. Lithuania established the institution of a directly elected mayor and so became more similar to Germany and Poland. In comparison, Estonia and Latvia have retained council-elected mayors in a more parliamentary-style model. The innovations with mayoral elections create a fertile ground for studying the incumbency advantage in a novel electoral context.

3. RESEARCH METODOLOGY

This chapter focuses on the research methodology. My research methodology is based on two main methods. The first one is Regression discontinuity design, whereas the second one is QCA. I explain why nonlinear fuzzy-set QCA was chosen as the

method for analysis. I also explain how I selected and categorized independent variables, and why my dependent variable has four parts.

Regression discontinuity design (Elections). The main principle of the regression discontinuity design is a comparison of very similar cases, which are different by only one concrete aspect. In my research I compared the similar candidates. I defined similar candidates to be perceived as those politicians who got a similar number of votes, i.e., where the difference of the election ballot score was not more than 10 percent between the candidates during the first round of elections. During the second round of elections, one candidate was the incumbent while the other candidate (i.e., the direct opponent) remained the same. RDD revealed how many votes the incumbent got only because of his/her position at the mayor's office.

Why I chose the nonlinear fuzzy-set QCA method. QCA was chosen over *Regression Discontinuity Design* (RDD) for several reasons. Firstly, I wanted to make comparisons among different election terms. For this purpose, I used only a certain number of cases (53 in 2015; 52 in 2019, 49 in 2023). According to the literature, for such a sample size, QCA fits better. QCA also demonstrates more analytical flexibility than statistical analysis because of the following: 1) it is able to include multiple independent variables, and 2) it reveals multiple conjunctural causality, which can then be compared across the different elections.

There are three main models of QCA. For my research, fuzzy-set QCA is more suitable than crisp-set QCA and multi-value QCA. Crisp-set QCA is based on binary logic. For instance, the dependent variable should be coded as victory versus defeat in the elections, but the electoral reality is more complex in Lithuania. There is a two-round election system, which creates four possible outcomes. As a consequence, some valuable information may be lost. Despite, the fact that multi-value comparative analysis permits more flexibility in coding independent variables, the previous criticism also applies to the dependent variable. Furthermore, the number of empty lines in the table of possible situations would be too large, which could negatively affect the research results. Therefore, I chose to use fuzzy-set QCA, which solves all the presently mentioned problems and permits the use of categories. Categorization is perfectly applicable for both types of variables – namely, for all six independent variables: mayoral tenure (*Valdlaikotarpis*), change of the municipal quality-of-life index (*GKI_Pokytis*), a favorable municipality type (*PalankusSav_tipas*), low electoral competitiveness in the constituency (*MazaKonkurencija*), positive mayoral reputation (*GeraReputacija*), and political mobilization capacity (*TelkiantiJega*); and also the dependent variable.

Definition of analysis cases. Due to huge internal differences, I decided to focus on single-member constituencies instead of districts. Only general results in a constituency define the outcome, while differences across districts may remain. Therefore, my analysis case is concrete mayoral elections in a single-member constituency where the incumbent sought reelection.

Dependent variable – Electoral Outcome. Electoral success is coded into four categories: 1) failure to reach the second round (0), loss in the second round (0.25), second-round victory (0.75), and first-round victory (1). These coding thresholds reflect the nuances of the two-round election system in Lithuania.

Independent variables included in the model. My analysis includes the most common sources of incumbency advantage.

The first of these is tenure: over time, longer-serving mayors gain more visibility, experience, and implicit influence over the municipal structures if compared to those who previously spent less time in the office. This independent variable was coded *Valdlaikortarpis*. For it, I created six fuzzy-set thresholds which reflect different situations: from candidates who spent less than a full term in office before the elections (0), to incumbents in office for more than 192 months (four terms).

The second aspect is the change of the *municipal quality of life index*. This independent variable was named *GKI_Pokytis*. Retrospective voting theory points out the evaluation of municipal performance. I assumed that positive GKI changes could increase reelection chances. In order to measure that, I created six categories (0; 0.25; 0.4; 0.6; 0.75; 1), which reflect the relative performance against national averages.

The third is the ‘friendly municipality’ type: smaller or resort municipalities enhance the incumbency advantage because of better opportunities for direct contact between the voters and politicians. It was coded across four categories taken from the municipal quality of life index.

The fourth criterion is low electoral competitiveness. Having fewer candidates per district reduces risks and inherently increases the reelection probability; five fuzzy-set categories operationalize competition (0; 0.25; 0.4; 0.75; 1).

The fifth item is good reputation. Scandals, the time when a scandal happened, national recognition, and the incumbency status have an impact on the reputation of an incumbent. Six categories capture reputational variation (0; 0.25; 0.4; 0.6; 0.75; 1). The lowest evaluations went to those mayors who attracted the attention of special institutions; the highest evaluations were assigned to mayors who achieved national recognition such as an award as the mayor-of-the-year.

The sixth category is the consolidating force. The literature highlights two important facts. First, among the political parties, the TS-LKD has the lowest chances to consolidate different groups of society (Jastramskis & Ramonaitė, 2014). Second, Lithuanian voters largely do not like political parties (Jastramskis, 2020). Based on this literature, I distinguished four groups: 1) TS-LKD candidates (0), 2) parties whose total number of votes for all municipalities was smaller than the average in the elections (0.4), parties whose total number of votes was bigger than the average (0.6), and nonpartisan forces (1).

An independent variable not included in the model. The literature shows that the incumbents are able to attract more money for their election campaigns. That bigger budget could be emphatically useful during elections and may help the candidates spread their message(s) among the voters. The Central Electoral Commission requires political parties to declare their spending on elections. However,

the ways how parties did so varied a lot. Some parties declared specific spending for each concrete single-member constituency, while others only declared the total spending for the local elections. In such cases, it was impossible to identify how much of the funds went to a specific candidate who sought reelection. Therefore, I limited myself to a brief analysis of the data that was inherently comparable. On the one hand, analysis of this independent variable showed that most mayors who were reelected had more financial resources for their election campaign than their strongest competitors. On the other hand, there were some mayors who won elections with lower budgets than their opponents. In any case, the main reason why the election campaign budget was not included in the model was the lack of data to be compared.

4. MAIN FINDINGS OF THE DOCTORAL DISSERTATION

This chapter is divided into two subsections. In the first part, I describe the outcomes of the direct elections of the mayors. In the second part, I analyze the reasons why some mayors were reelected, while others failed.

4.1. First Look at 2015, 2019, 2023 Local Elections.

Here, I summarize the data on local elections obtained from the website of the Central Electoral Commission. This is the main institution responsible for the organization of elections in Lithuania. Therefore, it has all data on the results of elections, which is very useful for the analysis of the reelection of mayors.

Institutional changes and incumbency advantage in Lithuania. The introduction of direct mayoral elections entailed five key reforms: direct election of mayors, transition to mixed municipal council elections, expanded mayoral functions, voter-based mayoral authority, and stricter dismissal procedures. These changes increased the autonomy and reinforced the incumbency advantage. The empirical data show high reelection rates: 66% in 2015, 73.1% in 2019, and 77.6% in 2023. To see what Lithuania looks like in the context of other countries, I compare it to the Czech Republic, Slovakia, Romania and the USA. Scholars who analyzed the voter behavior in the Czech Republic and Slovakia described the incumbency advantage as the most powerful independent variable for explaining the results of local elections. The U.S. is seen as a chrestomathic example. Comparative analysis suggests that Lithuanian mayors enjoy stronger reelection prospects than those in the Czech Republic or Slovakia and slightly weaker prospects than in Romania or the U.S. However, Lithuanian reelection rates are higher than the U.S. ever had in the twentieth century. These examples constitute a strong argument for the existence of an incumbency advantage in the direct elections of mayors.

Mayoral reelection by political group. Mayoral success varies across political groups, including the LR(LS), LSDP, LVŽS, TS-LKD, mixed groups, and electoral committees. Analysis of the 2015–2023 elections reveals that the party affiliation and the organizational form may impact the reelection probability. LR(LS) and LSDP mayors consistently demonstrate higher success rates, while those from mixed groups and committees show variable results. First-round victories and second-round

challenges illuminate the interplay of reputation, competition, and political organization.

4.2. What did RDD Reveal about the Power of Incumbency Advantage?

The RDD analyses revealed huge incumbency advantage for those mayors who seek reelection. The fact that a politician became a mayor adds approximately 23.37 percentage points of valid ballots. This number is higher than in many other countries, for instance, the USA, Turkey, or Germany. This means that Lithuania could be identified as a country with huge incumbency advantage.

4.3. What did QCA Reveal about Incumbency Advantage in the Direct Elections of Mayors in Lithuania?

In Subsection 4.3, I present the results obtained by QCA analysis. They explain three direct elections of mayors which took place in the period of 2015–2023. The findings answer the main research question *Why do voters reelect some mayors in Lithuania but not others?* I also present the evidence that I have successfully achieved the main goal of the dissertation and performed all the tasks set out in the introduction.

The dissertation presents detailed fsQCA analyses for the year 2015, 2019, and 2023 elections. In 2015, eight distinct paths to victory were identified, with good reputation emerging as nearly necessary. Low competition and a favorable municipal context were moderately necessary, while the tenure, positive GKI changes, and mobilizing forces contributed but were less critical. Electoral defeats were less predictable, driven primarily by high competition and poor reputation, with no single factor fully explaining the failure. The strongest formula for reelection was *PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*GeraReputacija*, while, for a negative result, one could highlight *GKI_Pokytis*~MazaKonkurencija*~GeraReputacija*~TelkiantiJega*.

In 2019, consistency and coverage increased slightly, with a long tenure, positive GKI change, and mobilizing forces interacting with low competition to produce multiple pathways to success. Reputation remained a strong predictor but with a slightly reduced impact relative to 2015. Defeat was associated with a short tenure, a negative GKI change, poor reputation, and weak mobilizing forces. The strongest formula for reelection of mayors was *Valdlaikotarpis*GKI_Pokytis*MazaKonkurencija*TelkiantiJega*, while negative outcomes could be explained by the formula *~Valdlaikotarpis*~GKI_Pokytis*PalankusSav_tipas*MazaKonkurencija*~GeraReputacija*.

The year 2023 cycle shows a consolidation of the incumbency advantage. Multiple paths to victory highlight the robustness of incumbency, yet the data reveal emerging vulnerabilities for first-term mayors in highly competitive municipalities. Reputation continued to act as a nearly necessary condition for reelection of mayors, while the municipality type played the second most important role. Analysis demonstrates causal asymmetry: conditions predicting a victory are not mirror images

of those predicting a defeat, thereby emphasizing the nuanced mechanisms underlying the incumbency advantage. The best explanation of the reelection of mayors was *PalankusSav_tipas*GeraReputacija*TelkiantiJega*. Due to insufficient consistency, I do not offer a formula for negative results.

Comparison of the three elections. Across all cycles, the study finds that: 1) Good reputation is the most consistent determinant of reelection; 2) Low competition amplifies the incumbency advantage but is not strictly necessary; 3) A favorable municipality model can be useful for the reelection of mayors; and 4) For a resort-type municipality in particular, it is much harder to predict failures, but analysis of necessary conditions shows several important factors for failure. The paths to unsuccessful elections are heterogeneous.

CONCLUDING REMARKS

The dissertation has confirmed that direct mayoral elections in Lithuania show a strong incumbency advantage. The impact of the components of the advantage depends on the context. However, good reputation is a core condition to be reelected, while the favorable municipality type, low competition, tenure, and power of mobilization interact with other factors to shape positive outcomes. The study highlights the importance of causal complexity and asymmetry, while demonstrating that multiple pathways exist to both a victory and a defeat. These findings have implications for the electoral strategy, political party development, and local governance reforms, thereby offering a model applicable to comparative studies of local democracy in post-communist contexts.

LITERATŪROS SARAŠAS

AKADEMINIAI ŠALTINIAI

1. Agomor, K. S., Banini, D. K., & Langnel, Z. (2023). Legislative electoral incumbent defeats: Cues from Ghana. *The Journal of Legislative Studies*, 31(3), 557–576. <https://doi.org/10.1080/13572334.2023.222641>
2. Ayambire, R. A., Pittman, J., Azunre, G. A., Musah, C. I., Agominab, R., Abdulai A. S. J., Amponsah, O., & Takyi, S. A. (2025). Pathways to just conservation: A crisp-set qualitative comparative analysis of environmental defender mobilization in conservation conflicts. *Global Environmental Change*, 93, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2025.103030>
3. Aidt, T. S., Veiga, F. J., & Veiga, L. C. (2010). Election results and opportunistic policies: A new test of the rational political business cycle model. *Public Choice*, 148, 21–44. <https://doi.org/10.1007/s11127-010-9141-1>
4. Aidt, T., Goldens, M., & Tiwari, D. (2011). *Incumbents and criminals in the Indian national legislature*. <https://www.researchgate.net/publication/241753426>
5. Aksoy, O (2016). *Regression discontinuity diagnostics reveal statistical anomalies in Turkish elections*. UCL. [Aksoy Turkey04 PolSci v3 allfigs.pdf](https://www.ucl.ac.uk/politics-and-government/pubs/aksoy-turkey04-polsci-v3-allfigs.pdf)
6. Alesina A., L., Danninger, S., & Rostagno, M. (2001). Redistribution through public employment: The case of Italy. *IMF Staff Papers*, 48(3), 447–443. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/staff/p/2001/03/alesina.pdf>
7. Almond, G. (1956). *The Political System*. Holt, Rinehart and Winston.
8. Andrukaitytė, M. (2019). *VRK panaikino Malinausko neliečiamybę*. Delfi. [VRK panaikino Malinausko neliečiamybę - Delfi](https://www.delfi.lt/verslo/VRK-panaikino-Malinausko-nelieciamybe-delfi/a17000000)
9. Ariga, K. (2010). *Comparative analysis of incumbency advantage across different electoral systems* [daktaro disertacija, University of Michigan]. <https://deepblue.lib.umich.edu/handle/2027.42/77907>
10. Arvate, P. R. (2013). Electoral competition and local government responsiveness in Brazil. *World Development*, 43, 67–83. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2012.11.004>
11. Ashworth, S., & Bueno de Mequita, E. (2008). Electoral Selection, strategic challenger entry, and the incumbency advantage. *The Journal of Politics*, 70(4), 1006–1025. <https://doi.org/10.1017/s0022381608081024>
12. Astrauskas A. (2022). *Vietos savivalda ir savivaldybė: teoriniai, istoriniai, praktiniai aspektai*. Mykolo Riomerio universiteto leidykla.
13. Benedictis-Kessner (de), J. (2018). Off-Cycle and out of office: Election timing and the incumbency advantage. *The Journal of Politics*, 80, 119–132. <https://doi.org/10.1086/694396>
14. Bernard J. (2012). The personal characteristics of candidates in municipal elections and their effect on election results. *Czech Sociological Review*, 48(4), 613–640. <https://doi.org/10.13060/00380288.2012.48.4.05>

15. Berry, C. R., & Howell, W. G. (2007). Accountability and local elections: Rethinking retrospective voting. *Journal of Politics*, 69(3), 844–858. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2007.00579>
16. Berry, Ch. (2024). The timing of local elections. *Democracy Reform Primer Series*. [74afb145c4a36f9cd2e3a31ce0421a26.pdf](https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2007.00579)
17. Black GS. (1972). A theory of political ambition: Career choices and the role of structural incentives. *American Political Science Review*, 66(1), 144–159. <https://doi.org/10.2307/1959283>
18. Bochsler, D., & Hanni M. (2018). The three stages of the anti-incumbency vote: Retrospective economic voting in young and established democracies. *European Journal of Political Research*, 58(1), 30–55. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12269>
19. Bräuninger, T., Däubler, T., & Pilet, J. B. (2024). Candidate visibility, voter knowledge, and the incumbency advantage in preferential-list PR. *Party Politics*, 30(1), 61–72. <https://doi.org/10.1177/13540688231178265>
20. Bučaitė-Vilkė, J. (2019). Interesų grupių dalyvavimas ir įsitraukimas vietos lygmeniu: ar savivaldybių bendradarbiavimas gali būti demokratiškas? *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas*, 10(1), 153–175. [CEEOL - Article Detail](https://doi.org/10.1111/1475-6765.12269)
21. Bučaitė-Vilkė, J., Vigoda-Gadot, E., & Vilkas, M. (2026). Collaborative governance at the local level: Lithuanian politicians' impact on the collaborative management of wicked problems. *International Journal of Public Sector Management*, 1–24. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-06-2025-0244>
22. Butler, D. M. (2009). A regression discontinuity design analysis of the incumbency advantage and tenure in the U.S. House. *Electoral Studies*, 28(1), 123–128. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2008.07.010>
23. Cadoret, X., Cools, M. (2022). Fact-finding report on territorial reform in Latvia. *Congress of Local and Regional Authorities*. <https://rm.coe.int/fact-finding-report-on-territorial-reform-in-latvia-monitoring-committ/1680a05b6f>
24. Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E., & Stokes, D. E. (1960). *The American Voter*. The University of Chicago Press.
25. Campbell, J. E. (2000). *The American campaign: U.S. Presidential campaigns and the national vote*. Texas A&M University Press.
26. Caselli, F., Cunningham, T., Morelli, M., & Moreno de Barreda, I. (2014) The incumbency effects of signalling. *Economica*, 81(323), 397–418. <https://www.jstor.org/stable/26746635>
27. Chatterjee, S., & Eyigungor B. (2020). Policy inertia, election uncertainty, and incumbency disadvantage of political parties. *The Review of Economic Studies*, 87(6), 2600–2638. <https://doi.org/10.1093/restud/rdaa010>
28. Christensen, D., & Ejdemyr, S. (2018). Do elections improve constituency responsiveness? Evidence from US Cities. *Political Sci Res Methods*, 8(3), 459–476. <https://doi.org/10.1017/psrm.2018.46>
29. Clark, A. E., & Milcent, C. (2011). Public employment and political pressure: The case of French hospitals. *Journal of Health Economics*, 30(5), 1103–1112. <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2011.07.007>

30. Cole, M.T., Pastine I., Pastine T. (2013). Incumbency advantage in an electoral contest. *Economics Research Working Paper Series*, 3, 1–20. [Incumbency Advantage in an Electoral Contest](#)
31. COR (2018). *Latvia- Fiscal Powers*. <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/Latvia-Fiscal-Powers.aspx>
32. Cox, G. (1997). *Making Votes Count. Strategic Coordination in the World's Electoral Systems*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139174954>
33. Cox, G. W., & Katz, J. (1996). Why Did the Incumbency Advantage in U.S. House Elections Grow? *American Journal of Political Science*, 40(2). <https://doi.org/10.2307/2111633>
34. Cox, G. W., Fiva J. H., & Smith D. M. (2020). Measuring the competitiveness of elections. *Political Analysis*, 28(2), 168–185. <https://www.jstor.org/stable/26898698>
35. Cronqvist, L. (2016) *Tosmana [Version 1.52]*. User Manual. Univ. of Trier. www.tosmana.net
36. Čapek, J. (2025). The advantage of incumbency among Czech mayors: Analysis of election results in the 128 largest cities in the Czech Republic. *Politics in Central Europe*, 21(2), 183–209. <https://doi.org/10.2478/pce-2025-0008>
37. Dahlgard, J. (2018). Trickle-up political socialization: The Causal effect on turnout of parenting a newly enfranchised voter. *American Political Science Review*, 112(3), 698–705. <https://doi.org/10.1017/S0003055418000059>
38. Dekker, R. (2019). Qualitative comparative analysis (QCA) in political science: A study of media effects on the policy agenda. *Sage Research Methods Cases*, 2. <https://doi.org/10.4135/9781526467553>
39. Dewbery, D. (2015). *The American political scandal: Free speech, public discourse, and democracy*. Roman and Littlefield.
40. Dirginčienė, N. (2015). *Birštono savivaldybės merės Nijolės Dirginčienės 2011–2014 m. veiklos ataskaita*. [mero-ataskaita-uz-2011-2014.pdf](#)
41. Easton, D. (1957a). *A framework for political analysis*. Englewood Cliffs. Prentice-Hall.
42. Easton, D. (1957b). An approach to the analysis of political systems. *World politics*, 9(3), 383–400. [<https://doi.org/10.2307/2008920>]
43. Eggers, A. C., & Spirling, A. (2015). *The advantages and disadvantages of incumbency. Theory and evidence from British elections, 1832–2001*. <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Advantages-and-Disadvantages-of-Incumbency-and-Eggers-Spirling/72daa1f2e213fd9aa1ffdc091df598084aba34e1>
44. Enikopolov, R. (2014). Politicians, bureaucrats and targeted redistribution. *Journal of Public Economics*, 120, 74–83. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2014.08.004>
45. Fainshmidt, S., Witt M., Aquilera, R. V., & Verbeke A. (2020). The contributions of qualitative comparative analysis (QCA) to international business research. *Journal of International Business Studies*, 51, 455–466. <https://doi.org/10.1057/s41267-020-00313-1>
46. Fedor, A.D., & Iatu, C. (2024). No space for female mayors in Romania: Incumbents' Degree of re-election and the impact on future candidates. *Social Sciences*, 13, 293. <https://doi.org/10.3390/socsci13060293>

47. Ferraresi, M., Rizzo, L., & Secomandi R. (2024). Electoral incentives to target investment in roads: Evidence from Italian municipalities. *European Journal of Political Economy*, 85, 1–13. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2024.102589>
48. Filho, G. A., Biderman C., & Desposato, S. (2022). Sources of the Incumbency (Dis)Advantage. *A Journal of the Brazilian Political Science Association*, 16(1), 1–39. <https://doi.org/10.1590/1981-3821202200010003>
49. Fiorina, M. P. (1981). *Retrospective voting in American national elections*. Yale University Press.
50. Fitzgerald, J., & Wolak, J. (2014). The roots of trust in local government in Western Europe. *International Political Science Review*, 37(1), 130–146. <https://doi.org/10.1177/0192512114545119>
51. Frank, M., Stadelmann D., & Torgler B. (2023). Higher turnout increases incumbency advantages: Evidence from mayoral elections. *Economics & Politics*, 35(2), 529–554. <https://doi.org/DOI 10.1111/ecpo.12226>
52. Freier, R. (2011). *Incumbency as the major advantage. The electoral advantage for parties of incumbent mayors*. Discussion Papers. [dp1147.pdf](https://doi.org/10.1111/dp.1147)
53. Freier, R. (2015). The mayor's advantage: Causal evidence on incumbency effects in German mayoral elections. *European Journal of Political Economy*, 40, 16–30. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2015.07.005>
54. Fu, M. (2024). *scpQCA: Enhancing mvQCA Applications through Set-Covering-Based QCA Method*. arXiv:2410.20208. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2410.20208>
55. Gaidys, V. (2019). Pasitikėjimo institucijomis dinamika Lietuvoje 1998–2018 m.: ilgalaikiai ir adhoc įtakos veiksniai. *Filosofija. Sociologija*, 30(4), 287–294. [CEEOL - Article Detail](https://doi.org/10.15388/BJPS.2019.9-10.8)
56. Gaidytė, T., & Muis, J. (2019). Examining political participation in Lithuania: The direct and mediated effects of social trust. *Baltic Journal of Political Science*, 9–10, 41–71. <https://doi.org/10.15388/BJPS.2019.9-10.8>
57. Gailiūnas, P. (2019). *Visuomeninių rinkimų komitetų statuso pagrindai Lietuvos Respublikoje* [magistro darbas, Vilniaus universitetas, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedra].
58. Gelman, A., & King, G. (1990), Estimating incumbency advantage without bias. *American Journal of Political Science*, 34(4), 1142–1164. <https://doi.org/10.2307/2111475>
59. Gendźwiłł, A., & Kjaer, U. (2023). The second-order election model and the performance of political parties in municipal elections. *Party Politics*, 29(6), 1178–1185. <https://doi.org/10.1177/135406882211172>
60. Girardi, D. (2018). Partisan shocks and financial markets: Regression-discontinuity evidence from national elections. *Journal of Development Economics*, 135, 1–16. <https://doi.org/10.1257/app.20190292>
61. Greckhamer, T., Furnari S., Fiss, P. C., & Aquilera, R.V. (2018). Studying configurations with qualitative comparative analysis: Best practices in strategy and organization research. *Strategic Organization*, 16(4), 482–495. <https://doi.org/10.1177/1476127018786487>

62. Greenfield, S. (1977). Patronage, politics, and the articulation of local community and national society in Pre-1968 Brazil. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 19(2), 139–172. <https://www.jstor.org/stable/174702>
63. Gribanova, G. I., Scootla, G., & Kersten, K. (2020). Local government reforms in Estonia: Institutional context, intentions and outcomes, *Baltic Region*, 12(1), 32–52. <https://doi.org/10.5922/2079-8555-2020-1-3>
64. Haime, A., Vallejo, A., & Schwindt-Bayer, L. (2022). Candidate Experience and Electoral Success. *Latin American Research Review*, 57, 170–187. <https://doi.org/10.1017/lar.2022.10>
65. Hainmueller, J., & Kern, H. L. (2008). Incumbency as a source of spillover effects in mixed electoral systems: Evidence from a regression-discontinuity design. *Electoral Studies*, 213–227. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2007.10.006>
66. Hall, A. B., & Snyder, J. M. (2015). How much of the incumbency advantage is due to scare-off? *Political Science Research and Methods*, 3(3), 493–514. <https://doi.org/10.1017/psrm.2014.36>
67. Hopkins, D. J., & Pettingill, L. M. (2018). Retrospective voting in big-city US mayoral elections. *Political Science Research and Methods*, 6(4), 697–714. <https://doi.org/10.1017/psrm.2016.54>
68. Hubert, D. (2020) *Attenuated Democracy. A Critical Introduction to U.S. Government and Politics*. Salt Lake Community College. <https://slcc.pressbooks.pub/attenuateddemocracy/>
69. Hix S., Høyland B. (2022). *The Political System of the European Union. Fourth Edition*. Bloomsbury.
70. Hudson, J., & Kühner, S. (2013). Qualitative comparative analysis and applied public policy analysis: New applications of innovative methods. *Policy and Society*, 32(4), 279–287. <https://doi.org/10.1016/j.polsoc.2013.10.001>
71. Young, D. (2020). *Local Government in the Nordic and Baltic countries*. SKL international. [ENG finalver bluebook compressed.pdf](https://www.sklinternational.org/bluebook/compressed.pdf)
72. Jankauskas, A. (2007). *Politikos mokslų enciklopedinis žodynas*. Vilniaus universiteto leidykla.
73. Jastramskis M. (red.). (2018). *Ar galime prognozuoti Seimo rinkimus? Trijų kūnų problema Lietuvos politikoje*. Vilniaus universiteto leidykla.
74. Jastramskis, M. (2013). *Rinkėjų elgsenos kaitumas Lietuvos savivaldybių tarybų rinkimuose 1995–2011* [daktaro disertacija, Vilniaus universitetas]. <https://www.lituanistika.lt/content/54132>
75. Jastramskis, M. (2014). *Homo Economicus Lietuvoje? Ekonominis balsavimas*. In A. Ramonaitė (red.), *Kaip renkasi Lietuvos rinkėjai? Idėjos, interesai ir įvairūs politikos aspektai* (p. 145–160). Vilniaus universiteto leidykla.
76. Jastramskis, M. (2020a). Explaining the success of non-partisan presidents in Lithuania. *East European Politics*, 37(2), 193–213. [žiūrėta 2025-06-12]. <https://doi.org/10.1080/21599165.2020.1756782>
77. Jastramskis, M. (2020b). Kas už ką balsavo 2019 metų Lietuvos prezidento rinkimuose? *Politologija*, 97(1), 8–41. <https://doi.org/10.15388/Polit.2020.97.1>
78. Jastramskis, M. (2021a). *Mums reikia vado? Prezidento institucija nuo Landsbergio iki Nausėdos*. Baltos lankos

79. Jastramskis, M. (2021b). The logic of the punisher: Retrospective voting and hyper-accountability in Lithuania. *East European Politics and Societies*, 37(2). <https://doi.org/10.1177/0888325421106448>
80. Jastramskis, M., & Narbutas, A. (2023). How do local party systems change after the direct elections of mayors? Analysis of the Institutional Reform in Lithuania. *Problems of Post Communism*, 71(4), 369–381. <https://doi.org/10.1080/10758216.2023.2241616>
81. Jastramskis, M., Kuokštis, V., & Baltrukevičius, M. (2021). Retrospective voting in Central and Eastern Europe: Hyper-accountability, corruption or socio-economic inequality? *Party Politics*, 27(4), 667–679. <https://doi.org/10.1177/1354068819880320>
82. Jirušek, M. (2023). The EU and the new energy reality: Lessons learned from the vortices of 2022. *European View*, 22(1), 30–38. <https://doi.org/10.1177/17816858231166271>
83. Kang, Ch Woo, P., Won-ho, & Song, B. K. (2018). The effect of incumbency in national and local elections: Evidence from South Korea. *Electoral Studies* 56, 7–60. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2018.09.005>
84. Kang, I. (2018). Strategic challengers and the incumbency advantage. *American Studies*, 41(1), 133–178. DOI <https://doi.org/10.18078/amstin.2018.41.1.005>
85. Karnig, A. K., & Walter, B. O. (1981). Joint electoral fate of local incumbents. *The Journal of Politics*, 43(3), 889–898. <https://doi.org/10.2307/2130644>
86. Kartik, N., & Van Weelden, R. (2019). Reputation effects and incumbency (dis)advantage. *Quarterly Journal of Political Science*, 14(2), 131–157. <https://doi.org/10.1561/100.00016057>
87. Klačnja, M. (2015). Corruption and the incumbency disadvantage: Theory and practice. *The Journal of Politics*, 77(4), 928–942. <https://doi.org/10.1086/682913>
88. Klačnja, M. (2016). Increasing rents and incumbency advantage. *Journal of Theoretical Politics*, 28(2), 225–265. <https://doi.org/10.1177/0951629815586873>
89. Kondraitienė, V. (2008). Vietos savivaldos sistemų teisinio reguliavimo mechanizmai. *Jurisprudencija*, 105(3), 60–6. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2609>
90. Kosmačaitė, V. (2017). XXVI skyrius. Vietos savivalda. In E. Jarašiūnas, V. Sinkevičius, J. Žilys, M. Vainiutė (red.), *Lietuvos konstitucinė teisė* (p. 686–714). Mykolo Romerio universiteto leidykla. <https://cris.mruni.eu/cris/bitstreams/285191c9-fb13-4945-a56f-2051d5e6e112/download>
91. Krupavičius, A., & Lukošaitis, A. (2004). *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida*. Poligrafija ir informatika.
92. Kukovič, S., & Lazauskienė, A. (2018). Pre-mayoral career and incumbency of local leaders in post-communist countries: Evidence from Lithuania and Slovenia. *Political Preferences*, 18, 5–22. journals.us.edu.pl/index.php/PP
93. Laakso M., & Taagapera R. (1979). The “Effective” number of parties: a measure with application to West Europe. *Comparative Political Studies*, 12(1), 3–27. <https://doi.org/10.1177/001041407901200101>
94. Ladner, A., Keuffer, N., & Bastianen A. (2015). International comparative research on local autonomy. *Unil*. <http://local-autonomy.andreasladner.ch/>

95. Larsen, H. O. (2002). Directly elected mayors — democratic renewal or constitutional confusion? In J. Caulfield, H. O. Larsen (eds.), *Local Government at the Millenium*, (pp. 111–133). https://doi.org/10.1007/978-3-663-10679-1_6
96. Laurėnas, V. ir Šerpetis, K. (2010). Sąvokų „politinė sistema“ ir „politinis režimas“ analitinis potencialas. *Politologija*, 2(58), 97–124. <https://www.zurnalai.vu.lt/politologija/en/article/view/8311/6183>
97. Lazarsfeld, P. F. (1944). The election is over. *Public Opinion Quaterly*, 8(3), 317–330.
98. Lazarsfeld, P. F., Berelson, B., & Gaudet, H. (1948). *The peoples' choice*. Columbia University Press.
99. Lazauskienė, A. ir Bučaitė-Vilkė, J. (2018). Vietos politinės lyderystės paieškos: kokio mero nori Lietuvos gyventojai. *Filosofija. Sociologija*, 29 (4), 276–284. <https://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/filosofija-sociologija/article/view/3854/2653>
100. Levitt, S. D., & Wolfram C. D. (1997). *Legislative Studies Quarterly*, 22(1), 45–60. <https://pricetheory.uchicago.edu/levitt/Academics.html>
101. Lipset S. M., & Rokkan, S. (1967). Cleavage structures, party systems and voter alignments: An introduction. In S. M. Lipset, S. Rokkan (eds.). *Party Systems and Voter Alignments. Cross-national Perspectives* (pp. 1–64). The Free Press.
102. Lockerbie, B (1999). The partisan component to the incumbency advantage: 1956–1996. *Political Research Quarterly*, 52(3), 631–646. <https://doi-org.ezproxy.ktu.edu/10.1177/106591299905200308>
103. Lowi, T. (1988). Foreword. In A. Marcovits, M. Silverstein (eds.). *The politics of Scandal: Power and process in liberal democracies* (pp. vii–viii). Holmes and Meier.
104. Lucas, J. (2019). The size and sources of municipal incumbency advantage in Canada. *Urban Affairs Review*, 57(2), 373–401. <https://doi.org/10.1177/1078087419879234>
105. Lucas, J. (2021). The ideological structure of municipal non-ideology. *Urban Affairs Review*, 59(1), 275–293. <https://doi.org/10.1177/10780874211038321>
106. Luneckaitė, G. (2023). *Tiesioginiai merų rinkimai – posūkis į personalizuotas rinkimines kampanijas?* [magistro darbas].
107. MacKenzie, S. A. (2009). For mayors, the future is now: The effects of political experience on mayoral reelection and retirement. *2009 Annual Meeting of the American Political Science Association*, September 3–6, 2009 (pp. 25–27). American Political Science Association.
108. Magre, J., & X. Bertrana. (2007). Exploring the limits of institutional change: The direct election of mayors in Western Europe. *Local Government Studies*, 33(2), 181–194. <https://doi.org/10.1080/03003930701198557>
109. Marien, S., Dassonneville, R., & Hooghe, M. (2015). How second order are local elections? Voting motives and party preferences in Belgian municipal elections. *Local Government Studies*, 41(6), 898–916. <https://doi.org/10.1080/03003930.2015.1048230>
110. Mazurkiewicz, M. (2021). Non-competitive elections at the local level and the incumbency advantage of mayors – research experiences from Poland. *Lex Localis - Journal of Local Self-Government*, 19(4), 1015–1041. [https://doi.org/10.4335/19.3.1015-1041\(2021\)](https://doi.org/10.4335/19.3.1015-1041(2021))

111. Mažylis, L. ir Leščauskaitė, V. (2015). Tiesioginiai merų rinkimai Lietuvoje: užtrukę debatai ir šviežia patirtis, *Politikos mokslų almanachas* (17), 33–56. <https://doi.org/10.7220/2335-7185.17.2>
112. Meirowitz, A. (2008). Electoral contests, incumbency advantages, and campaign finance. *The Journal of Politics*, 70(3), 681–699. <https://doi.org/10.1017/S0022381608080699>
113. Mikalauskas, A. (2016). Mero institucija Lietuvoje: gyventojų lūkesčių tyrimas. *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas*, 7(1), 135–158. <http://dx.doi.org/10.7220/2335-8777.7.1.7>
114. Mouritzen, P. E., & J. H. Svava. (2002). *Leadership at the Apex, politicians and administrators in western local governments*. University of Pittsburgh Press.
115. Narbutas, A. (2024). Rusijos agresijos atspindžiai 2023 m. savivaldos rinkimuose. *Regional Formation and Development Studies*, 43(2), 97–110. <https://doi.org/10.15181/rfds.v42i1.2615>
116. Nelson, A. B. (2020). Deterrence in sequential contests: An experimental study. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 86. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2020.101541>
117. Nevinskaitė, L. (2014). Rinkimų kampanijos įtakos beiėskant. In A. Ramonaitė (red.), *Kaip renkasi Lietuvos rinkėjai* (p. 216–234). Vilniaus universiteto leidykla.
118. Noorkõiv, R. (2021). How Estonia's reforms empowered local government. *Decentralization. How Estonia's reforms empowered local government*
119. Nordhaus, W. (1975). The political business cycle. *The Review of Economic Studies* 42(2). <https://doi.org/10.2307/2296528>
120. Norkus Z. (2008). *Kokia demokratija, koks kapitalizmas? Pokomunistinė transformacija Lietuvoje lyginamosios sociologijos požiūriu*. Vilniaus universiteto leidykla.
121. Norkus Z. ir Morkevičius V. (2011). *Kokybinė lyginamoji analizė. Lietuvos HSM duomenų archyvas (LiDA)*.
122. Novikovas, A. (2008). Konstitucijos nuostatų detalizavimas pagrindžiant savivaldybių galimybę savarankiškai vykdyti viešosios tvarkos apsaugą. *Jurisprudencija* 103(3), 54–59. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2608/2413>
123. Nurlinah, D., Lhena, R., & Haryanto, H. (2019). Incumbency disadvantages and populism in Indonesian local elections: Case studies of Banda Aceh and Takalar. *PCD Journal* 7(1). <https://doi.org/10.22146/pcd.35230>
124. Oliver, J. E., Ha, Sh. E., & Callen Z. (2012). *Local elections and the politics of small-scale democracy*. Princeton University Press.
125. Panizza, F. (2025). Patronage ir Latin America democracies. In B. G. Peters (red.), *Handbook of Politicization and Political Patronage* (pp. 242–262). Elgar Handbooks
126. Papp, Z. (2018). Challenging the odds: Incumbency disadvantage, local ties, and electoral performance in Hungary, 1994–2010. *East European Politics and Societies and Cultures*, 32(3), 518–543. <https://doi.org/10.1177/088832541772578>
127. Pappas, I. O., & Woodside, A. G. (2021). Fuzzy-set qualitative comparative analysis (fsQCA): Guidelines for research practice in information systems and marketing.

- International Journal of Information Management*, 53, 1–23.
<https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2021.102310>
128. Pooja, (2014). 7 functional requisites of political system according to Almond. *Political science notes*. <https://www.politicalsciencenotes.com/articles/7-functional-requisites-of-political-system-according-to-almond/534>
 129. Praino, R., & Stockemer, D. (2022). The electoral consequences of scandals: A meta-analysis. *Parliamentary Affairs*, 75(3), 469–491. <https://doi.org/10.1093/pa/gsaa068>
 130. Quinckhardt, M. (2023). The value of a party: Local politics and the allocation of intergovernmental transfers. *European Journal of Political Economy*, 80. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2023.102470>
 131. Ragin, C. C. (1987). *The comparative method: Moving beyond qualitative and quantitative strategies*. University of California Press.
 132. Ragin, C. C. (2008). *Redesigning social inquiry. Fuzzy sets and beyond*. University of Chicago Press.
 133. Ragin, C. C. (2017). *Users's guide to Fuzzy-Set/ Qualitative Comparative Analysis*. Irvine, CA.
 134. Ramonaitė, A. (2014). Kaip žmonės renkasi, už ką balsuoti? Pasirinkimo logika ir partinė tapatybė. In A. Ramonaitė (red.), *Kaip renkasi Lietuvos rinkėjai? Idėjos, interesai ir įvaizdžiai politikoje* (p. 45–65). Vilniaus universiteto leidykla.
 135. Ramonaitė, A. ir Jastramskis, M. (2014). Vertybės ir įsitikinimų struktūros. In A. Ramonaitė (red.), *Kaip renkasi Lietuvos rinkėjai? Idėjos, interesai ir įvaizdžiai politikoje* (p. 126–145). Vilniaus universiteto leidykla.
 136. Raphel, A. (2014). *The financial incumbency advantage: Causes and consequences*. https://journalistsresource.org/politics-and-government/financial-incumbency-advantage-causes-consequences/?utm_source=chatgpt.com
 137. Redmond P., Munley V., & Garcia-Rodriguez, A. (2025). Determinants of incumbent electoral success: Evidence from 30 years of Irish elections. *The Economic and Social Review*, 56(2), 285–305. <https://esr.ie/index.php/esr/article/view/3009>
 138. Reif, K., & Schmitt H. (1980). Nine second-order national elections – a conceptual framework for the analysis of European election results. *European Journal of Political Research*, 8, 3–44. [Second Order Elections.pdf](#)
 139. Reiljan, J., & Ülper, A. (2010). The necessity of an administrative-territorial reform in a country: The case of Estonia. *The University of Tartu Faculty of Economics and Business Administration Working Paper*, 77(2010), 3–40. <https://mjt.oimetised.ut.ee/febpdf/febawb77.pdf>
 140. Riekašius, R. ir Stumbraitė-Vilkišienė, E. (2016). Apskričių viršininkų administracijų panaikinimas: piliečių dalyvavimo aspektas. *Regional Formation and Development Studies*, 18(1), 136–143. <https://doi.org/10.15181/rfds.v18i1.1253>
 141. Roberts, A. (2008). Hyperaccountability: Economic voting in Central and Eastern Europe. *Electoral Studies* 27(3), 533–546. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2008.01.008>
 142. Rottinghaus, B. (2023). Do scandals matter? *Political Research Quarterly*, 76(4). <https://doi.org/10.1177/10659129231185>
 143. Sartori, G. (2001). *Lyginamoji konstitucinė inžinerija*. Poligrafija ir informatika.

144. Schiumerini, L. E. (2015). *Incumbency and Democracy in South Africa* [daktaro disertacija]. PreQuest. <https://www.proquest.com/docview/1701859716>
145. Schlessinger, J. A. (1966). *Ambition and politics; political careers in the United States*. Rand McNally. <https://archive.org/details/ambitionpolitics00schl>
146. Seekings, J. (2022). Incumbent disadvantage in a swing province: Eastern province in Zambia's 2021 general election. *Journal of Eastern African Studies* 16(4), 576–599. <https://doi.org/10.1080/17531055.2023.2233728>
147. Sikorski, Ch. (2018). The aftermath of political scandals: A meta-analysis. *International Journal of Communication*, 12, 3109–3133. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/7100/2418>
148. Sikorski, Ch., Heiss, R., & Matthes, J. (2020). How political scandals affect the electorate. Tracing the eroding and spillover effects of scandals with a panel study. *Political Psychology*, 41(3), 549–568. <https://doi.org/10.1111/pops.12638>
149. Siwińska-Gorzelak, J., & Bukowska G. (2025). Reelected mayors and local fiscal policy outcomes. Are incumbent mayors more competent compared to newly elected ones? *Local Government Studies*, 1–21. <https://doi.org/10.1080/03003930.2025.2518555>
150. Sloboda, M. (2014). Women's participation and the incumbency advantage in Slovak cities: The case study of the mayoral elections in Slovakia. *Socialiniai tyrimai / Social Research*, 3(36), 101–112. <https://doi.org/10.15388/ST.2014.23078>
151. Staroňová, K., & Rybář, M. (2025). The dynamics of political patronage in Central and East European countries: post-accession divergence. In B. G. Peters (ed.), *Handbook of Politicization and Political Patronage* (pp. 242–262). Elgar Handbooks
152. Tang, Y., & Curtis, A. (2024). Necessary and sufficient conditions for social science undergraduates' academic success in English medium instruction settings: a crisp set qualitative comparative analysis. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/01434632.2024.2380100>
153. Thistlethwaite, D. L., & Campbell, D. T. (1960). Regression-discontinuity analysis: An alternative to the ex post facto experiment. *Journal of Educational Psychology*, 51(6), 309–317. <https://doi.org/10.1080/00220671.1960.10881000>
154. Thompson, J. (2000). *Political scandal: power and visibility in the media age*. Cambridge University Press.
155. Tkáčová, N. S. (2024). *Second term: Lithuania's head of state Nausėda re-elected*. Friedrich Naumann Foundation [Presidential elections in Lithuania: Gitanas Nausėda](https://www.fnaumann.de/en/publications/Presidential-elections-in-Lithuania-Gitanas-Nausėda)
156. Trounstein, J. (2008). Modern machines: Patronage, information, and incumbency in local elections. *SSRN Electronic Journal*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1034253>
157. Trounstein, J. (2011). Evidence of a local incumbency advantage. *Legislative Studies Quarterly* 36(2), 255–280. <https://doi.org/10.1111/j.1939-9162.2011.00013.x>
158. Trounstein, J. (2012). Turnout and incumbency in local elections. *Urban Affairs Review*, 49(2), 167–189. <https://doi.org/10.1177/1078087412463536>
159. Uppal, Y. (2009). The disadvantaged incumbents: Estimating incumbency effects in Indian state legislatures. *Public Choice*, 138(1/2), 9–27. <https://doi.org/10.1007/s11127-008-9336-4>

160. Vanags, E., & Vilka, I. (2006). Local government in the Baltic states: similar but different. *Local government studies*, 32(5), 623–637. <https://doi.org/10.1080/03003930600896244>
161. Vanags, E., Vanags, I., & Vilka, I. (2006). The main trends and principles of public administration development throughout the world and in Latvia. *Viešoji politika ir administravimas*, 18, 7–16. <https://doi.org/10.5755/j01.ppaa.0.18.27110>
162. Varnienė, R. Unitarizmas. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. <https://www.vle.lt/straipsnis/unitarizmas/>
163. Vink, M. P., & Van Vliet O. (2009). Not quite crisp, not yet fuzzy? Assessing the potentials and pitfalls of multi-value QCA. *Field Methods*, 21(3), 265–289. <https://doi.org/10.1177/1525822X09332633>
164. Vireliūnaitė, L. (2018). Priekabiavimu apkaltintas Šakių meras E. Pilypaitis: esu šantažuojamas ir terorizuojamas. Priekabiavimu apkaltintas Šakių meras E. Pilypaitis: esu šantažuojamas ir terorizuojamas - LRT
165. Vis, B. (2012). The comparative advantages of fsQCA and regression analysis for moderately large -N analyses. *Sociological Methods & Research*, 41(1), 168–198. <https://doi.org/10.1177/0049124112442142>
166. Visockas, A. (2023). 2023 m. kovo 5 d. savivaldybių tarybų ir merų rinkimai Šiaulių miesto savivaldybėje. Šiaulių miesto savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 44 informacinis leidinys. VRK. https://www.vrk.lt/documents/10180/765280/44_siauliu_miesto_52.pdf/debca29b-beff-451a-8651-687631aa9531 Kandidatų į savivaldybių tarybų narius, merus, politinių partijų, politinių komitetų rinkimų programų leidiniai - vrk.lt
167. Vobolevičius, V. (2016). Patronage or signaling: How mayors use city payroll to stay in office. *Regional Studies*, (2), 129–146. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=527501>
168. Voveriūnaitė, S. (2023). Ketvirtos Klaipėdos mero kėdės nelaimėjęs Grubliauskas: kitų metų rinkimams nesakau „ne“. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/ketvirtos-klaipedos-mero-kedes-nelaimejes-grubliauskas-kitu-metu-rinkimams-nesakau-ne-92989783>
169. Wiesehomer, N., Ruth-Lovell, S., & Singer, M. (2025). Conditional populist party support: The role of dissatisfaction and incumbency. *Latin American Research Review*, 60, 317–336. <https://doi.org/10.1017/lar.2025.1>
170. Zong, Q., Huang, Z., Deng, Z., Deng, W., Xie, Y., & Yu, Y. (2023). Identifying combinations of altmetrics and Web of Science usage that linked to early citations of an article received: A crisp-set qualitative comparative analysis (csQCA). *Serials Review*, 49(3–4), 92–101. <https://doi.org/10.1080/00987913.2023.2234242>

KITI ŠALTINIAI

1. 15min, BNS (2022). *Kalvarijos savivaldybėje – mero V. Plikaičio priekabiavimas dėl amžiaus*. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/kalvarijos-savivaldybeje-mero-v-plikaicio-priekabiavimas-del-amziaus-56-192818>
2. 15min, BNS. (2019). *STT sulaikė Anykščių rajono merą Kęstutį Tubį, krečia savivaldybę*. *STT sulaikė Anykščių rajono merą Kęstutį Tubį, krečia savivaldybę* | [15min.lt](https://www.15min.lt)
3. 15min. (2012). *Švenčionių rajono meras Vytautas Vigelis vėl skandalo sukuryje – jis kaltinamas sumušęs tarybos nari*. https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/svencioniu-rajono-meras-vytautas-vigelis-vel-skandalo-sukuryje-jis-kaltinamas-sumuses-tarybos-nari-56-191185?utm_medium=copied
4. 15min. (2014). *Šiaulių meras dalyvavo miesto okupacijos minėjime, bet Georgijaus juostelių nepamatė*. https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/siauliu-meras-dalyvavo-miesto-okupacijos-minejime-bet-georgijaus-juosteliu-nepamate-56-444156?utm_medium=copied
5. 15min. (2015). *Prokuratūra pradėjo ikiteisminį tyrimą dėl galimo Alytaus mero Jurgio Krasnicko piktnaudžiavimo*. https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/prokuratura-pradejo-ikiteismini-tyrima-del-galimo-alytaus-mero-jurgio-krasnicko-piktnaudziavimo-56-486433?utm_medium=copied
6. 15min. (2016). *Į skandalą patekusiam Lazdijų merui Artūrai Margeliui – Viešųjų pirkimų tarnybos kirtis*. <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/i-skandala-patekusiam-lazdiju-merui-arturui-margeliui-viesuju-pirkimu-tarnybos-kirtis-663-622447>
7. 15min. (2016). *LVAT nutraukė bylą dėl Raseinių mero Algirdo Griciaus atstatydinimo*. *LVAT nutraukė bylą dėl Raseinių mero Algirdo Griciaus atstatydinimo* | [15min.lt](https://www.15min.lt)
8. 15min. (2016). *Po 15min straipsnių Lazdijų merui Artūrai Margeliui siūloma stabdyti narystę TS-LKD partijoje*. https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/po-15min-straipsniu-lazdiju-merui-arturui-margeliui-siuloma-stabdyti-naryste-ts-lkd-partijoje-56-610961?utm_medium=copied
9. 15min. (2016). *Teismui perduota Visagino merės Dalios Štraupaitės byla*. *Teismui perduota Visagino merės Dalios Štraupaitės byla* | [15min.lt](https://www.15min.lt)
10. 15min. (2017). *Piktnaudžiavimu kaltinamas Radviliškio meras A. Čepononis neigia kaltę*. *Piktnaudžiavimu kaltinamas Radviliškio meras A.Čepononis neigia kaltę* | [15min.lt](https://www.15min.lt)
11. Andrejevskytė, R. (2022). *Plungės meras – skandalų liūne: šį kartą kaltinamas seksizmu ir mobingu*. *Plungės meras – skandalų liūne: šį kartą kaltinamas seksizmu ir mobingu*
12. Ari, A., Arregui N., Black S., Celasun O., Iakova D. M., Mineshima A., Mylonas V., Parry I. W. H., Teodoru I., & Zhunussova K. (2022). *Surging energy prices in europe in the aftermath of the war: How to Support the vulnerable and speed up the transition*

- away from fossil fuels. *IMF Papers* 2022(152). Surging Energy Prices in Europe in the Aftermath of the War: How to Support the Vulnerable and Speed up the Transition Away from Fossil Fuels in: IMF Working Papers Volume 2022 Issue 152 (2022)
13. Ballotpedia. (2025). *United States municipal elections, 2025*. United States municipal elections, 2025 - Ballotpedia
 14. Bielinskas, R. (2022). *Matijošaitis: pesimistiniu scenarijumi už verslą Rusijoje gausime 100 mln. eurų mažiau*. <https://www.delfi.lt/verslas/naujienos/matijosaitis-pesimistiniu-scenarijumi-uz-versla-rusijoje-gausime-100-mln-euru-maziau-89972849>
 15. BNS. (2014). Seimas įteisino tiesioginius merų rinkimus. *Delfi*. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimas-iteisino-tiesioginius-meru-rinkimus-65139619>
 16. BNS. (2014). Šakių rajono meras pripažintas kaltu: 245 tonos smėlio atsirūgo. *Delfi*. <https://www.delfi.lt/news/daily/law/sakiu-rajono-meras-pripazintas-kaltu-245-tonos-smelio-atsirugo-66593446>
 17. BNS. (2018). VTEK: Švenčionių meras Rimantas Klipčius pažeidė įstatymus. *15min*. [VTEK: Švenčionių meras Rimantas Klipčius pažeidė įstatymus | 15min.lt](https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimai/irnelaimes/buves-kelmes-meras-v-andrulis-uz-korupcija-nuteistas-pagristai-59-1665918)
 18. BNS. (2022a). „Kaišiadorių paukštynas“ atleidžia 200 darbuotojų. *15min*. [„Kaišiadorių paukštynas“ atleidžia 200 darbuotojų | Verslas | 15min.lt](https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimai/irnelaimes/buves-kelmes-meras-v-andrulis-uz-korupcija-nuteistas-pagristai-59-1665918)
 19. BNS. (2022b). Buvęs Kelmės meras V. Andrulis už korupciją nuteistas pagrįstai. *15min*. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimai/irnelaimes/buves-kelmes-meras-v-andrulis-uz-korupcija-nuteistas-pagristai-59-1665918>
 20. BNS. (2022c). Kaune atidarytas renovuotas Dariaus ir Girėno stadionas. *15min*. [Kaune atidarytas renovuotas Dariaus ir Girėno stadionas | 15min.lt](https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimai/irnelaimes/buves-kelmes-meras-v-andrulis-uz-korupcija-nuteistas-pagristai-59-1665918)
 21. BNS. (2022d). Prie Šiaulių miesto ketinama prijungti Žaliūkių kaimą. *15min*. [Prie Šiaulių miesto ketinama prijungti Žaliūkių kaimą | 15min.lt](https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimai/irnelaimes/buves-kelmes-meras-v-andrulis-uz-korupcija-nuteistas-pagristai-59-1665918)
 22. BNS. (2022e). Seimas atmetė Prezidento veto: griežtesni reikalavimai rinkimų komitetams išlieka. *TV3.lt*. [Seimas atmetė prezidento veto: griežtesni reikalavimai rinkimų komitetams išlieka | tv3.lt](https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimai/irnelaimes/buves-kelmes-meras-v-andrulis-uz-korupcija-nuteistas-pagristai-59-1665918)
 23. BNS. (2022f). Seimas Konstitucijoje įteisino tiesioginius merų rinkimus. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimai/irnelaimes/buves-kelmes-meras-v-andrulis-uz-korupcija-nuteistas-pagristai-59-1665918>
 24. BNS. *Lrytas.lt*. (2021). *Plungės mero A. Klišonio byla dėl priesaikos sulaužymo nutraukta*. *Lrytas.lt*. [Plungės mero A. Klišonio byla dėl priesaikos sulaužymo nutraukta](https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimai/irnelaimes/buves-kelmes-meras-v-andrulis-uz-korupcija-nuteistas-pagristai-59-1665918)
 25. BNS. *Lrytas.lt*. (2023). Skandalas Kazlų Rūdoje: mero nurodymu savivaldybės įstaigos neįsileidžia pavienių kandidatų susitikti su rinkėjais. *Lrytas.lt*. [Skandalas Kazlų Rūdoje: mero nurodymu savivaldybės įstaigos neįsileidžia pavienių kandidatų susitikti su rinkėjais](https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimai/irnelaimes/buves-kelmes-meras-v-andrulis-uz-korupcija-nuteistas-pagristai-59-1665918)
 26. Čeponytė, J. (2022). *LRT tyrimas. Neskaidrioje žemės privatizavimo schemeje – Kauno mero šeima*. *LRT tyrimas. Neskaidrioje žemės privatizavimo schemeje – Kauno mero šeima - LRT*
 27. *Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pajamų nelygybės mažinimo plėtros programos patvirtinimo, 2021 m. lapkričio 10 d. Nr. 932*. (2021). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9eda6660438411ec992fe4cdfceb5666/asr>

28. Dykovicienė, A. (2020). Užvirė intrigų katilas: „Grigeo“ skandalas įgauna politinį atspalvį. *Klaipėda. Užvirė intrigų katilas: „Grigeo“ skandalas įgauna politinį atspalvį*
29. DMN ir BNS. (2016). STT apklausė Kauno rajono merą, vicemerui pareikšti įtarimai. *Kauno diena. STT apklausė Kauno rajono merą, vicemerui pareikšti įtarimai*
30. Elta ir lrytas.lt. (2014). Dėl Vilniaus skolos – A. Zuoko ir M. Adomėno konfliktas. *Lrytas.lt*. <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2014/10/02/news/del-vilniaus-skolos-a-zuoko-ir-m-adomeno-konfliktas-4351745>
31. Elta ir lrytas.lt. (2016). Geriausias 2016-ųjų meras – Kauno miesto vadovas V. Matijošaitis. *Lrytas.lt*. <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2016/01/28/news/geriausias-2016-uju-meras-kauno-miesto-vadovas-v-matijosaitis-556369>
32. Elta ir lrytas.lt. (2022). Liberalų sąjūdis apsisprendė sutrumpinti oficialų partijos pavadinimą. *Lrytas.lt*. <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2022/05/21/news/liberalu-sajudis-apsisprende-sutrumpinti-oficialu-partijos-pavadinima-23429273>
33. Finansų ministerija. (2016). *Pritarta Sostinės regiono ir Vidurio ir vakarų Lietuvos regiono sudarymui*. *Pritarta Sostinės regiono ir Vidurio ir vakarų Lietuvos regiono sudarymui | 2014-2020 Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje*
34. Grigaliūnaitė, V. (2023). Merai, kurių jau nebus: kodėl jie nebenori kandidatuoti dar vienai kadencijai? <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/merai-kuriu-jau-nebus-kas-leme-ju-nenora-kandidatuoti-dar-vienai-kadencijai-56-2006492>
35. Gudavičius, S. (2021). *Konstitucinis Teismas: tiesioginiai merų rinkimai prieštarauja Konstitucijai*. Verslo žinios. <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2021/04/19/konstitucinis-teismas-tiesioginiai-meru-rinkimai-priestarauja-konstitucijai>
36. Ignatavičius T. ir Voveriūnaitė S. (2018). *Po apklausos STT Povilas Urbšys pareiškė – gali siekti Panevėžio mero kėdės*. *Lrytas.lt*. <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2018/06/19/news/korupcijos-skandalas-panevezyje-atsirito-ir-i-vilniu-stt-apklausia-povila-urbsi-6682796>
37. Jakubauskas, R. (2020). *Partijų lyderiai pasirašė memorandumą dėl savivaldybių savarankiškumo*. 15min. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/partiju-lyderiai-ketina-pasirasyti-memoranduma-del-savivaldybiu-savarankiskumo-56-1371130>
38. Jakubauskas, R., Masiukaitė-Liubiniene, A. ir Skėrytė, J. (2019). *Kauno rajono taryba vienbalsiai atmetė Matijošaičio iniciatyvą* LRT. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1105404/kauno-rajono-taryba-vienbalsiai-atmete-matijosaicio-iniciatyva>
39. Januševičius, A. (2014). *Šiauliai nusprendė nutraukti sutartį su rusiško kapitalo bendrove „Rail Skyway Systems“*. 15min. https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/siauliai-nusprende-nutraukti-sutarti-su-rusisko-kapitalo-bendrove-rail-skyway-systems-56-455644?utm_medium=copied
40. Jašinskienė, A. (2022). *Klaipėdos meras Vytautas Grubliauskas: „Nebeketinu daugiau kandidatuoti“*. 15min. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/klaipeda-meras-vytautas-grubliauskas-nebeketinu-daugiau-kandidatuoti-15min>

41. Karsokaitė, V. (2020). *Kova dėl Žaslių oro uosto: nukentėtų ne tik ūkininkai, tektų griauti apie 20 sodybų bei kapines*. 15min. Kova dėl Žaslių oro uosto: nukentėtų ne tik ūkininkai, tektų griauti apie 20 sodybų bei kapines | Verslas | 15min.lt
42. Kasparavičė, K. (2023). *Debatuose meras pažemino ir pravirkdė gydytoją*. Delfi. Debatuose meras pažemino ir pravirkdė gydytoją - Delfi
43. Kauniečiams.lt. (2019). *Seimas nusprendė, kokia tvarka bus prijungiamos savivaldybių teritorijos*. Seimas nusprendė, kokia tvarka bus prijungiamos savivaldybių teritorijos - Kauniečiams kasdienės naujienos (kaunieciams.lt)
44. Kauno diena. (2011). *Etikos sargai tirs, ar Kupiškio meras nesupainiojo interesų*. <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/etikos-sargai-tirs-ar-kupiskio-meras-nesupainiojo-interesu-313899>
45. Kauno diena. (2014). *Lazdijų meras A. Margelis – visiškai išteisintas*. <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/kriminalai/nusikaltimai/lazdiju-meras-margelis-visiskai-isteisintas-610737?komentarai>
46. Kauno diena. (2024). *Rekordinį kyšį paėmęs V. Šiliauskas – jau Kauno kalėjime*. Rekordinį kyšį paėmęs V. Šiliauskas – jau Kauno kalėjime
47. Kisieliūs, J. (2022). *Teismas trims mėnesiams nušalino Kupiškio rajono merą D. Bardauską nuo pareigų*. 15min. Teismas trims mėnesiams nušalino Kupiškio rajono merą D. Bardauską nuo pareigų | 15min.lt
48. *Konstitucijos 67, 119, 122, 124, 141 ir 143 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas*. <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/db913c80782e11ecb2fe9975f8a9e52e>
49. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2023). *Lietuvos savivaldybių indeksas 2022*. <https://lri.lt/lietuvas-savivaldybiu-indeksas-kurios-savivaldybes-savo-finansus-tvarko-tvariausiai/>
50. *Lietuvos Respublikos Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992 m. spalio 25 d. (1992)*. <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija20220522.htm>
51. *Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymas, 2022 m. rugsėjo 15 d. Nr. XIV-1415*. (2022). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a81b677034fa11edbf47f0036855e731>
52. *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994-07-20, Nr. 55-1049. (1994)*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/tpNjDqIGWX>
53. *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 pakeitimo įstatymas, 2022 m. birželio 30 d. Nr. XIV-1268. (2022)*. [<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/049502f1fe8611ecbfe9c72e552dd5bd>]
54. *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 pakeitimo įstatymas, 2022 m. birželio 30 d. Nr. XIV-1268. (2022)*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/049502f1fe8611ecbfe9c72e552dd5bd>
55. Lrytas.lt. (2019). *Utenos meras A. Katinas pripažintas kaltu dėl piktnaudžiavimo tarnyba*. Utenos meras A. Katinas pripažintas kaltu dėl piktnaudžiavimo tarnyba
56. Lrytas.tv. (2015). *Sekso skandalas: apie Anykščių merą kalba dar viena prostitutė*. Sekso skandalas: apie Anykščių merą kalba dar viena prostitutė
57. LRKT. (2021). *Savivaldybių merų rinkimų į įgaliojimų teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijai*. <https://lrkt.lt/lt/apie-teisma/naujienos/1331/savivaldybiu-meru-rinkimu-ir-igaliojimu-teisinis-reguliavimas-priestarauja-konstitucijai:322>
58. LSA. (2021a). *Galimybė tiesiogiai rinkti merą paskatintų daugiau gyventojų dalyvauti rinkimuose*. <https://www.lsa.lt/naujienos/2021/05/04/apklausa>

59. LSA. (2021b). *Savivaldybės ragina Vyriausybę imtis savivaldybių finansavimo sistemos pertvarkos*. Savivaldybės ragina Vyriausybę imtis savivaldybių finansavimo sistemos pertvarkos – Lietuvos savivaldybių asociacija
60. Malinauskas, R. (2015). *2015 m. kovo 1 d. savivaldybių tarybų narių ir merų rinkimai Druskininkų savivaldybėje. Druskininkų savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 7 informacinis leidinys*. VRK. Informaciniai leidiniai - vrk.lt
61. Matijošaitis, V. (2019). *2019 m. kovo 3 d. savivaldybių tarybų ir merų rinkimai Kauno savivaldybėje. Kauno miesto savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 15 informacinis leidinys*. VRK. <https://www.vrk.lt/Kandidatu-narius-merus-partiju-visuomeniniu-rinkimu-komitetu-rinkimu-pl-2019-sa>
62. Minkevičienė, A. (2018). *Desperacijon puolės meras ėmėsi šmeižto*. Gimtasis Rokiškis. Desperacijon puolės meras ėmėsi šmeižto? - Gimtasis Rokiškis
63. Obelevičius, S. (2015). *2015 m. kovo 1 d. savivaldybių tarybų narių ir tarybų narių – merų rinkimai Anykščių rajono savivaldybėje. Anykščių rajono savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 4 informacinis leidinys*. VRK. Informaciniai leidiniai - vrk.lt
64. Palangos tiltas. (2015). *Lietuvos metų mero 2014 rinkimuose Šarūnas Vaitkus – trečias*. Lietuvos metų mero 2014 rinkimuose Šarūnas Vaitkus – trečias | Palangos Tiltas
65. Pauliukevičienė, I. (2017). *Žurnalisto išvaymas merui Rimantui Klipčiui karčiai atsirūgo: teismas pripažino jį kaltu ir skyrė baudą*. 15min. Žurnalisto išvaymas merui Rimantui Klipčiui karčiai atsirūgo: teismas pripažino jį kaltu ir skyrė baudą | 15min.lt
66. Pilypaitis, E. (2023). *2023 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų ir merų rinkimai. Šakių rajono savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 42 informacinis leidinys*. VRK. Kandidatų į savivaldybių tarybų narius, merus, politinių partijų, politinių komitetų rinkimų programų leidiniai - vrk.lt
67. Pirienė, M. (2014). *Pagėgių merą Virginijų Komskį į teismą atvedė Joninių viktorina*. Lrytas, Tauragės žinios. <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2014/12/05/news/pagegiu-mera-virginiju-komski-i-teisma-atvede-joniniu-viktorina-4323596>
68. Plikūnė, D. (2019). *Biržų meras švedams neleidžia kelti kojos į miestą: ne mes juos ėjome grobti ir žudyti*. Delfi. Biržų meras švedams neleidžia kelti kojos į miestą: ne mes juos ėjome grobti ir žudyti - Delfi
69. Sabutis, E. (2022). *Seimo nario Eugenijaus Sabučio pranešimas: Viskas apie Seime priimtą naująją savivaldos modelį*. https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=36002&p_k=1&p_t=281884
70. Sinkevičius, D. (2016). *E. Masiulio byla: į ką buvo įdėtas kyšis ir kas tie slaptieji prokurorai*. Delfi. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/e-masiulio-byla-i-ka-buvo-idetas-kysis-ir-kas-tie-slaptieji-prokurorai-71393790>
71. Stažytė, K. (2022). *Kauno korupcijos skandalas: bene didžiausią kyšį įtariamas gavęs administracijos direktorius suimtas, papirkėjas – ne*. 15min. [žiūrėta 2025-04-12]. Kauno korupcijos skandalas: bene didžiausią kyšį įtariamas gavęs administracijos direktorius suimtas, papirkėjas – ne | 15min.lt
72. Steniulienė, I. (2022). *Panevėžio merą Račkauską prašoma vėl nuteisti, skirti 100 tūkst. eurų baudą*. 15min. Panevėžio merą Račkauską prašoma vėl nuteisti, skirti 100 tūkst. eurų baudą - Delfi

73. Strelčiūnas, A. (2021). *Algis Strelčiūnas. Savivaldybių rinkimų rebuso sprendimas – tiesioginiai merų ir seniūnų rinkimai*. LRT. <https://www.lrt.lt/naujienos/pozicija/679/1427457/algis-strelciunas-savivaldybiu-rinkimu-rebuso-sprendimas-tiesioginiai-meru-ir-seniunu-rinkimai>
74. Šalčininkų rajono savivaldybė. (2025). *Teritorija, gyventojai*. [Teritorija, gyventojai | Šalčininkų rajono savivaldybė](#)
75. Šimašius, R. (2019). *2019 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos savivaldybių merų ir tarybų rinkimai. Vilniaus miesto savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 57 leidinys*. VRK. <https://www.vrk.lt/Kandidatu-narius-merus-partiju-visuomeniniu-rinkimu-komitetu-rinkimu-pl-2019-sa>
76. Šiuparys, G. (2015). *Raseinių meras priverstas nuręžti priedą žmonai*. [Lrytas.lt. Raseinių meras priverstas nuręžti priedą žmonai](#)
77. Tauragės žinios (2012). *Vyriausiasis administracinis teismas: P. Petrošius pažeidė įstatymą*. [Vyriausiasis administracinis teismas: P. Petrošius pažeidė įstatymą](#)
78. Transparency International Lietuvos skyrius. (2015). *Siekiančių daryti įtaką interesų grupių – dešimteriopai daugiau nei registruotų lobistų*. <https://transparency.lt/siekianciu-daryti-itaka-interesu-grupiu-desimteriopai-daugiau-nei-registruotu-lobistu/>
79. Tvirbutas, S. (2014). *Tragiškos būklės Kauno gatvės sukėlė miesto valdžios ir opozicijos žodžių mūšį*. 15min. https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tragiskos-bukles-kauno-gatves-sukele-miesto-valdzios-ir-opozicijos-zodziu-musi-56-434153?utm_medium=copied
80. Verslo žinios (2013). *Teismas: Zuokas supainiojo interesus*. <https://www.vz.lt/archive/article/2013/6/11/teismas-zuokas-supainiojo-interesus>
81. Vilniaus politikos analizės institutas. (2022). *Savivaldybių gerovės indeksas*“. chromeextension://efaidnbmninnibpcapjpcglclefindmkaj/https://vilniusinstitute.lt/wp-content/uploads/2022/12/Indeksas_2022.pdf
82. Želnienė, L. (2018). *STT dėl galimo piktnaudžiavimo tarnyba sulaukė Šilutės merą V. Laurinaitį*. 15min. [STT dėl galimo piktnaudžiavimo tarnyba sulaukė Šilutės merą V. Laurinaitį | 15min.lt](#)

GYVENIMO, MOKSLINĖS IR KŪRYBINĖS VEIKLOS APRAŠYMAS (CV)

Audris Narbutas

audris.narbutas@ktu.edu

Išsilavinimas:

- 2012–2016 VU TSPMI politikos mokslų bakalauro laipsnis.
- 2016–2018 VU TSPMI politikos mokslų magistro laipsnis.
- 2020–2026 Doktorantūros studijos Kauno technologijos universitete.

Profesinė patirtis:

- 2016–2016 UAB „AMB ir partneriai“ vyriausiasis naujienų portalo „Vilniaus kraštas“ redaktorius.
- 2017–2017 Darbas pagal autorinę sutartį, straipsnių rengimas žurnalams IQ ir „IQ Life“.
- 2017–2018 Šiaulių miesto savivaldybės administracija, mero padėjėjas.
- 2019–2019 Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarija, Komunikacijos grupės vyriausiasis patarėjas.
- 2019–2019 Kauno rajono savivaldybės administracija, mero patarėjas
- 2020–2024 UAB „Kriedana“, projektų vadovas.
- 2020–2023 Kaišiadorių rajono savivaldybės administracija, mero patarėjas.
- 2021–2023 Laikraščio „Ūkininko patarėjas“ politikos apžvalgininkas.
- 2024–2024 Laikraščio „Šiaulių kraštas“ politikos apžvalgininkas.
- 2024–dabar Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Kultūrinės edukacijos politikos grupės patarėjas.
- 2025–dabar Portalo „Delfi“ tekstų autorius.

Mokslo interesų sritys:

Rinkiminė elgsena, savivaldos politika, lyginamoji politika, regionų politika, centrinės valdžios politika.

MOKSLO STRAIPSNIŲ IR MOKSLO KONFERENCIJŲ SĄRAŠAS

Mokslo straipsniai disertacijos tema:

1. Jastramskis, M., & Audris Narbutas. (2023) How do local party systems change after the direct election of mayors? Analysis of the institutional reform in Lithuania. *Problems of Post-Communism*, 71(4), 369–381. <https://doi.org/10.1080/10758216.2023.2241616>
2. Narbutas, A. (2024). Rusijos agresijos atspindžiai 2023 m. savivaldos rinkimuose. *Regional Formation and Development Studies*, 43(2), 97–110. <https://doi.org/10.15181/rfds.v42i1.2615>

Mokslo konferencijos:

1. Narbutas, A. (2025). Why we re-elect some mayors while others not: The power and limitations of incumbency advantage. Case of Lithuania. In *Smart Cities International Conference (SCIC)*. 13th Edition.
2. Narbutas, A. (2021). Relations of the Catholic Church and the Government of the Republic of Lithuania relations during the crisis of Covid-19: Partnership or dispute? In *A Conference on Culture & Crisis. Reconciling Constitutionalism & Federalism in A Time of Crisis*. HSOG 2021 Conference March 5-6. Virginia: USA. https://digitalcommons.liberty.edu/hsgconference/2021/conference_papers/29/
3. Narbutas, A. (2023). How efficient and common is populism in direct elections of mayors. In *International Conference. Populism in National and Global Media*. Vilnius University Faculty of Communication, 2023, November 24-25. International conference Populism in National and Global Media 2nd DAY
4. Narbutas, A. (2021). Relations of China and Lithuanian agriculture business: From perspectives to sanctions. *China and Central and Eastern Europe International Cooperation: Strategies and Allocations*. 21st of December, 2021. Vytautas Magnus University, Kaunas.
5. Narbutas, A. (2022). Kodėl NATO nesugebėjo įvertinti Rusijos grėsmės? = Why NATO failed to forecast Russia? In *Universitetai, sociologija ir pilietinė visuomenė krizių akivaizdoje: Lietuvos sociologų draugijos XIV konferencija* (p. 30). 2022 m. gruodžio 2 d. Santraukos sudarytoja A. Telešienė. Technologija. ISBN 9786090218181 [M.kr.: S 005]
6. Narbutas, A. (2021). Savivalda kaip lieptas į parlamentą: esamojo atstovo pranašumas Seimo rinkimuose. *Nacionalinė konferencija „Lietuva po 2020 m. Seimo rinkimų“*. Vilniaus universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas. Sesija „Politikų sėkmės aiškinimai: nuo retorikos iki administracinių resursų“
7. Narbutas, A. (2022). Jaunimas Lietuvos savivaldoje tarp lūkesčių iki realybės. Jaunimo metai Lietuvoje: matomas – nematomas jaunimas. Iš *6-oji tarpdalykinė mokslinė-praktinė jaunimo tyrėjų konferencija*. Vytauto Didžiojo universitetas.

8. Narbutas, A. (2022). Savivalda Baltijos šalyse: supanašėjome, bet vis dar skiriamės. Iš *Metinė Lietuvos politikos mokslų konferencija „Pasaulio tvarkos pokyčiai krizių akivaizdoje“*. Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas.

9. Narbutas, A. (2023). Rusijos agresijos atspindžiai 2023 m. savivaldos rinkimuose. Iš *Metinė Lietuvos politikos mokslų konferencija „Polikrizės atgarsiai Lietuvoje ir pasaulyje“ = Annual Lithuanian Political Science Conference “The Echoes of Polycrisis in Lithuania and the World”*. Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas.

10. Narbutas, A. (2024). Iš savivaldybės į parlamentą. Savivalda kaip rinkiminė technologija = From Municipality to parliament. Local government as election technology. Iš *Metinė Lietuvos politikos mokslų konferencija „Rinkimų metai: Lietuva, Europa, pasaulis“*. Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas.

11. Narbutas, A. (2025). Kodėl vienus merus perrenkame, o kitų ne: esamojo atstovo pranašumo galia ir ribos. Iš *Metinė Lietuvos politikos mokslų konferencija „Atsparumo vizija: valdymas ir politika nežinomybės amžiuje“*. Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas.

PADĖKA

Ši disertacija nebūtų galėjusi tapti kūnu, jeigu ne šeimos, draugų, išvalgių recenzentų, kolegų, o sunkiomis akimirkomis ir Dievo pagalba. Rašyti disertaciją ir kartu dirbti keletą darbų – tikrai nelengva užduotis, todėl reiškiu dėkingumą tiems, kurie šį kelią ėjo kartu su manimi.

Pradėti dėkoti pirmiausia dera artimiausiems žmonėms, tad noriu nuoširdžiai padėkoti savo mylimai žmonai Gintarei Mockevičiūtei-Narbutienei. Apie tai, kad esu priimtas į doktorantūros studijas, sužinojau mūsų medaus mėnesio Nidoje metu, tad drąsiai galima sakyti, kad doktorantūros studijos, o vėliau ir disertacijos rengimas lydėjo mus nuo pat santuokinio gyvenimo pradžios. Neretai net ir atostogų metu ar tradiciškai švenčiant šeimos šventes drauge su uošviais Mindaugu ir Loreta, atsibudavęs ryte anksčiau eidavau rašyti disertacijos ar ruošti mokslinei konferencijai. Pakęsti mano darbus tokiomis akimirkomis reikėjo didelės kantrybės. Tokia kantrybė gimsta tik iš nuoširdžios ir gilios meilės, kuri lydi mūsų šeimą jau šešerius metus. Visuomet randu įkvėpimą mylinčių žmonos akių gelmėje, tik ji viena geba manyje pažadinti tiek ambicingą vyrą, tiek kryžstaujantį, nebijantį pasijuokti iš savęs vaiką.

Disertacijos rengimas yra ilgalaikis etapas. Tam, kad šiandien galėčiau studijuoti doktorantūroje, pirmiausia turėjau pereiti bakalauro studijų labirintus. Mamos finansinė ir emocinė parama tuo metu buvo ypač reikšminga. Dėkoju savo mamai Lolitai Narbutienei, kuri visuomet mane skatindavo siekti mokslo.

Ambicija rengti disertaciją ir profesionalumas tą padaryti – du skirtingi dalykai. Ambicijos nestokojau, o profesionalumo kartais pritrūkdavo. Todėl esu dėkingas, kad sulaukiau didelės profesinės pagalbos iš recenzentų. Disertacijos rengimas man padėjo augti kaip profesionalui. Tad dėkoju šios disertacijos recenzentams: Kauno technologijos universiteto dekanui dr. Ainiui Lašui, Vytauto Didžiojo universiteto prof. dr. Mindaugui Jurkynui, doc. dr. Jurgai Bučaiti-Vilkei už disertacijos kokybę pagerinusias išvalgas ir kolegišką žvilgsnį į mano bandymą praturtinti Lietuvos politikos mokslų tyrimų aruodą. Šių žmonių dėka ne tik gerėjo disertacijos kokybė, bet ir pats augau kaip profesionalas. Šie šviesūs žmonės drauge su VU TSPMI prof. dr. Aine Ramonaite bei Bergeno universiteto prof. dr. Raimondu Ibensku sudarė mano disertacijos gynimo tarybą, tad dėkoju ir visai gynimo tarybai.

Gera gyvenime sutikti tokius žmones, kuriuos laikai savo mokytojais net ir po daugelio metų. Vargu ar kada turėsiu geresnę progą jiems padėkoti, tad tai darau čia. Mokantis gimnazijoje įkvepiančiu žmogumi man buvo istorijos mokytojas ekspertas Virginijus Navickas, jo vedamas ir ugdomas įstengiau laimėti antrą vietą nacionalinėje istorijos olimpiadoje. Studijų VU TSPMI metu tokių ugdytojų sutikau dar daugiau. Politikos filosofas Alvydas Jokubaitis pažadino nuoširdų susidomėjimą politikos filosofija. Prof. Ainės Ramonaitės darbai pastūmėjo mane žengti rinkiminės elgsenos tyrimų kryptimi. Jos nuveikti darbai rado vietą iš šioje disertacijoje. Ypač dėkoju bakalauro ir magistro darbų vadovui dr. Mažvydui Jastramskiui, kuris kadaise paragino mane žengti lyginamosios politikos tyrimų kryptimi. Jam esu dėkingas ir už kvietimą prisijungti prie bendro tyrimo, kurio pagrindu parengiau pirmąją mokslinę publikaciją žurnale *Problems of Post-Communism*. Vargu ar man vienam būtų pavykę

tai padaryti. Žinoma, pati didžiausia padėka keliauja mano daktaro disertacijos vadovui prof. Vaidui Morkevičiui. Man labai pasisekė, kad mano disertacijos vadovu buvo paskirtas talentingas mokslininkas, kuris drauge su prof. Zenonu Norkumi į Lietuvą atvedė kokybinės lyginamosios analizės metodą. Dar daugiau, kad juo tapo empatiškas, rūpestingas žmogus, niekada negailėjęs jėgų ir nestokojęs įžvalgų, kaip pagerinti mano tyrimą ar tiesiog keliauti doktorantūros studijų koridoriais. Ačiū ir KTU SHMMF Pilietinės visuomenės ir darnaus vystymosi grupės nariams, kurie priėmė mane kolegiško solidarumo kupinomis širdimis ir dalinosi savo gyvenimo akimirkomis. Bendrystė, kurią puoselėja ši mokslo grupė, yra ne mažiau vertinga nei jos narių atliekami tyrimai.

Darbas tampa pabaigtas tik viską atlikus iki galo, todėl dėkoju KTU Doktorantūros mokyklos ir leidyklos „Technologija“ komandoms, parodžiusioms savo profesionalumą, rūpestingumą ir lankstumą. Šie žmonės man padėjo gauti atsakymus į visus ramybės neduodavusius klausimus. Jų dėka mano mokslo kelias tapo tiesesnis.

Disertacija – ne tik tyrimas, bet ir visų studijų vainikavimas. Todėl dėkoju visiems dėstytojams pas kuriuos mokiausi studijų metu. Ypač prof. Gintautui Mažeikiui, kuris mane įsileido į savo filosofijos paskaitas, nors ir nebuvau oficialiu jo studentu.

Kadangi disertacijos rengimą derinau su kitomis savo profesinėmis pareigomis, noriu padėkoti Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai, kuri yra sudariusi sąlygas savo darbuotojams siekti mokslo aukštumų. Ypač Kristinos Gasiulytės vedamai Kultūrinės edukacijos politikos grupės komandai, reikšmingai prisidėjusiai, kad darbas ministerijoje ir disertacijos rengimas būtų suderinami. Taip pat laikraščio „Ūkininko patarėjas“ vyriausiajam redaktoriui Vyteniui Neverdauskui, kadaise leidusiam man tapti profesionaliu politikos apžvalgininku, buvusiam Kaišiadorių rajono savivaldybės merui Vyteniui Tomkui už tai, kad patikėdamas atsakingas mero patarėjo pareigas leido man augti ne tik kaip savivaldos politikos teoretikui, bet ir ją formavusiam praktikui. Taip pat „Delfi“ vyriausiajai redaktorei Rasai Lukaitytei-Vnarauskienei, kad įsileido mane į didžiausio Lietuvos naujienų portalo politikos apžvalgininkų gretas.

Deja, ne visi žmonės, kuriems noriu pasakyti ačiū, galės perskaityti šiuos žodžius. Visgi matau prasmę padėkoti savo amžinybėn iškeliavusiam seneliui Stanislovui Ivoškiui ir močiutei Daliai Ivoškienei, kuri, rašant šiuos žodžius, guli mirties patale. Mano senelis Stanislovas Ivoškis visuomet nuoširdžiai palaikė ir materialiai skatindavo mane mokslo kelyje, o pas močiutę praleidau savo ankstyvuosius vaikystės metus.

Galiausiai dėkoju Dievui už išklaulytas mano maldas. Anaipol ne visada tikėjimo kelionė man yra lengva, dažnai suabejoju, ar mano maldos svarbiausiais klausimais girdimos, bet po kurio laiko dažniausiai pamatau, kad tiesiog reikėjo kantrybės arba troškau nevisai to, kas man buvo skirta.

UDK 352.075.2+316.334.3:324](043.3)

SL344. 2026-08-27, 21,5 leidyb. apsk. l. Tiražas 14 egz. Užsakymas 159.
Išleido Kauno technologijos universitetas, K. Donelaičio g. 73, 44249 Kaunas
Spausdino leidyklos „Technologija“ spaustuvė, Studentų g. 54, 51424 Kaunas

